

**UCHWAŁA NR XXIV/432/2020
RADY MIASTA GORZOWA WIELKOPOLSKIEGO**

z dnia 24 czerwca 2020 r.

**zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji Gorzów
2025 +**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2020 r. poz. 713) i art. 23 w związku z art. 14 ust.1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. z 2020 r. poz. 802) Rada Miasta Gorzowa Wielkopolskiego uchwala co, następuje:

§ 1. W Gminnym Programie Rewitalizacji Gorzów 2025+, stanowiącym załącznik do uchwały nr XXXVI/445/2016 Rady Miasta Gorzowa Wlkp. z dnia 13 grudnia 2016 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji Gorzów 2025+ wprowadza się następujące zmiany:

1) w Spisie Treści po rozdziale 4 dodaje się rozdziały 5 i 6 w brzmieniu :

" 5 AKTUALIZACJA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GORZÓW 2025+

5.1 Wprowadzenie

5.2 Zmiana w zakresie celów rewitalizacji

5.2.1 Struktura celów rewitalizacji

5.2.2 Przyjęte kierunki działań odpowiadające celom rewitalizacji

5.3 Przedsięwzięcia rewitalizacyjne

5.3.1 Zaktualizowana lista przedsięwzięć rewitalizacyjnych

5.3.2 Podział przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze względu na typ interwencji

5.4. Partycypacja w procesie wdrażania GPR – włączanie interesariuszy rewitalizacji

5.4.1 Przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane we współpracy z interesariuszami rewitalizacji

5.4.2 Przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane wyłącznie przez interesariuszy

5.5 Uwarunkowania planistyczne. Specjalna Strefa Rewitalizacji, Miejscowy Plan Rewitalizacji

5.5.1 Specjalna Strefa Rewitalizacji

5.5.2 Miejscowy Plan Rewitalizacji

5.6 Struktura zarządzania realizacją Programu

5.7 Monitorowanie realizacji Programu

5.7.1 Monitorowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych

5.7.2 Monitorowanie realizacji całego programu

5.7.3 Szacunkowe ramy finansowe programu

6 SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI – AKTUALIZACJA

6.1 Analiza negatywnych zjawisk i czynników kryzysowych

6.1.1 Demografia

- 6.1.2 Bezrobocie
- 6.1.3 Zjawisko ubóstwa
- 6.1.4 Bezpieczeństwo publiczne
- 6.1.5 Edukacja
- 6.1.6 Podmioty gospodarcze. Dostęp do podstawowych usług
- 6.1.7 Niedobór lub niska jakość terenów publicznych
- 6.1.8 Stan degradacji technicznej obiektów budowlanych
- 6.1.9 Natężenie hałasu

6.2 Wyniki badań społecznych

- 6.2.1 Wyniki badań ilościowych
- 6.2.2 Indywidualne wywiady pogłębione
- 6.2.3 Zogniskowane wywiady grupowe
- 6.2.4 Spacery badawcze
- 6.2.5. Obserwacja etnograficzna

6.3 Potencjały

- 6.3.1 Centrum – R1
- 6.3.2 Osiedle Słoneczne – R2
- 6.3.3 Zawarcie – R3
- 6.3.4 Zakanale – R4

6.4 Rekomendacje"

2) po rozdziale 4 dodaje się rozdziały 5 i 6 w brzmieniu jak w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Gorzowa Wielkopolskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Miasta

Jan Kaczanowski

Załącznik do uchwały Nr XXIV/432/2020
Rady Miasta Gorzowa Wielkopolskiego
z dnia 24 czerwca 2020 r.

5 AKTUALIZACJA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GORZÓW 2025+

5.1 Wprowadzenie

Niniejsza aktualizacja Gminnego Programu Rewitalizacji Gorzów 2025+ jest efektem prowadzonego monitoringu i badania procesu zmian w obszarze. W ramach prowadzonych ocen, od momentu rozpoczęcia wdrażania GPR, wykonano dwa roczne monitoringi stopnia realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych - za rok 2017 oraz 2018 . W 2018 r. przeprowadzono badania jakościowe i ilościowe dotyczące podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w centralnym obszarze Miejskiego Ośrodka Funkcjonalnego, który odpowiada podobszarowi rewitalizacji R1. Jednym z istotnych elementów tego opracowania była ocena możliwości aktywnego zarządzania tym obszarem oraz prowadzenia efektywnej polityki miejskiej służącej realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych o charakterze gospodarczym, a co za tym idzie realizacji celu strategicznego z GPR „Ożywić gospodarczo obszar rewitalizacji”. W badaniach tych analizowano również znaczenie podobszaru R1 dla rozwoju gospodarczego MOF. W kolejnym roku sporządzono pogłębioną diagnozę obszarów rewitalizacji. Badania te potwierdziły zdiagnozowaną wcześniej koncentrację problemów społecznych, gospodarczych, funkcjonalno – przestrzennych.

Zakres wprowadzonych w GPR zmian dotyczy: struktury celów rewitalizacji, przedsięwzięć rewitalizacyjnych, struktury zarządzania programem oraz zapisów dotyczących planowania i zagospodarowania przestrzennego.

Konsultacje projektu Aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Gorzów 2025 + zostały ogłoszone zarządzeniem Prezydenta Miasta Gorzowa Wielkopolskiego i trwały od 2 marca 2020r. do 10 kwietnia 2020r. W konsultacjach wykorzystano następujące formy zbierania uwag interesariuszy rewitalizacji: zgłaszanie wniosków, uwag i opinii na piśmie, w tym drogą elektroniczną, za pomocą formularzy konsultacyjnych, telefoniczny dyżur konsultacyjny oraz ankieta internetowa. Zebrane w trakcie konsultacji uwagi zostały poddane analizie, a zgłoszone w ich toku przedsięwzięcie zostało dodane do zaktualizowanej listy przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

5.2 Zmiana w zakresie celów rewitalizacji

5.2.1 Struktura celów rewitalizacji

Z uwagi na uwarunkowania realizacyjne w Programie została zmieniona struktura celów rewitalizacyjnych, które jest trzystopniowa i wygląda następująco: misja – cele strategiczne – cele szczegółowe. Ze względu na wnioski płynące z przeprowadzonych na potrzeby niniejszej aktualizacji badań niezbędne było również rozszerzenie celów strategicznych i uzupełnienie ich o nowe cele szczegółowe.

Cel strategiczny 1. ODBUDOWAĆ W GORZOWIE SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNĄ

- Cel szczegółowy 1.1. Zmniejszyć w obszarze rewitalizacji skalę narażenia na ubóstwo*
- Cel szczegółowy 1.2. Zmniejszyć skalę dziedziczenia ubóstwa poprzez aktywne wsparcie*
- Cel szczegółowy 1.3. Stworzyć Centra Aktywności Mieszkańców w podobszarach rewitalizacji*
- Cel szczegółowy 1.4. Zwiększyć szanse edukacyjne w obszarze rewitalizacji*
- Cel szczegółowy 1.5. Budować włączenie społeczne dzięki uczestnictwu w kulturze*
- Cel szczegółowy 1.6. Budować włączenie społeczne dzięki aktywnościom sportowym*
- Cel szczegółowy 1.7. Wspierać zatrudnienie socjalne*
- Cel szczegółowy 1.8. Tworzyć pulę stabilnych zamówień dla podmiotów ekonomii społecznej i Zakładów Aktywności Zawodowej*
- Cel szczegółowy 1.9. Włączyć w rewitalizację instytucje kultury*
- Cel szczegółowy 1.10. Budować poczucie dumy z bycia gorzowianinem*
- Cel szczegółowy 1.11. Czerpać na co dzień z wielokulturowości Gorzowa*

Cel strategiczny 2. PODNIEŚĆ STANDARD USŁUG SPOŁECZNYCH

- Cel szczegółowy 2.1. Poprawić standard obsługi mieszkańców w Urzędzie Miasta*
- Cel szczegółowy 2.2. Wspierać prywatne inicjatywy na rzecz sytuowania w obszarze rewitalizacji usług społecznych*
- Cel szczegółowy 2.3. Stworzyć lepsze warunki edukacji i opieki poprzez termomodernizację, remonty i doposażenie obiektów usług społecznych*

Cel strategiczny 3. OŻYWIĆ GOSPODARCZO OBSZAR REWITALIZACJI

- Cel szczegółowy 3.1. Promować gospodarczo centrum miasta*
- Cel szczegółowy 3.2. Tworzyć przestrzenie dla działalności gospodarczej*
- Cel szczegółowy 3.3. Wspierać tradycyjne rzemiosła budujące krajobraz kulturowy*
- Cel szczegółowy 3.4. Wspierać tematyzację przestrzeni miejskiej*

Cel szczegółowy 3.5. Stworzyć nowoczesne Centrum Edukacji Zawodowej i Biznesu

Cel szczegółowy 3.6. Tworzyć kompetencje dla zatrudnienia wysokiej jakości

Cel szczegółowy 3.7. Rozwijać postawę przedsiębiorczą wśród dzieci i młodzieży

Cel szczegółowy 3.8 Wspierać powstawanie miejsc pracy i rozwój firm z branż nowoczesnych technologii

Cel strategiczny 4. POPRAWIĆ JAKOŚĆ OBSZARÓW ZAMIESZKANIA

Cel szczegółowy 4.1. Wspierać remonty budynków mieszkalnych i ich bezpośredniego otoczenia

Cel szczegółowy 4.2. Rozwijać w Gorzowie społeczne budownictwo czynszowe

Cel szczegółowy 4.3. Likwidować niską emisję

Cel szczegółowy 4.4. Zwiększać powierzchnie biologicznie czynne na obszarach rewitalizacji

Cel szczegółowy 4.5. Poprawić dostępność i standard transportu tramwajowego

Cel szczegółowy 4.6. Stworzyć intermodalny węzeł przesiadkowy tramwaj-kolej-autobus w pobliżu dworca PKP

Cel strategiczny 5. ODBUDOWYWAĆ ŁAD PRZESTRZENNY W CENTRUM MIASTA

Cel szczegółowy 5.1. Przekształcić Stary Rynek w główny plac miejski Gorzowa – inkluzywną przestrzeń najwyższej jakości

Cel szczegółowy 5.2. Przekształcić ulice Wełniany Rynek i Hawelańską w przyjazną przestrzeń miejską sprzyjającą rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości i wspierającą funkcje społeczne, ekologiczne i gospodarcze

Cel szczegółowy 5.3. Tworzyć z udziałem mieszkańców wzorcowe publiczne przestrzenie sportu i rekreacji w podobszarach rewitalizacji

Cel szczegółowy 5.4. Gruntownie zmodernizować deptak na Chrobrego

Cel szczegółowy 5.5. Zrewaloryzować planty wzdłuż murów zabytkowych wraz z ul. Strzelecką

Cel szczegółowy 5.6. Odzyskać Kłodawkę dla gorzowian

Cel szczegółowy 5.7. Stworzyć rekreacyjną trasę spacerową nad Wartą – przedłużenie Bulwaru Wschodniego

Cel szczegółowy 5.9. Zaplanować i wprowadzić ład w zakresie informacji i reklamy wizualnej w mieście

5.2.2 Przyjęte kierunki działań odpowiadających celom rewitalizacji

Zmienia się zapisy rozdziału *Przyjęte kierunki działań odpowiadających celom rewitalizacji* w następujący sposób:

Cel strategiczny 1. ODBUDOWAĆ w GORZOWIE SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNĄ

W myśl definicji stosowanej przez Radę Europy *spójność społeczna* to zdolność społeczeństwa do zapewnienia dobrobytu wszystkim swoim członkom, zminimalizowania różnic i uniknięcia społecznej polaryzacji. W praktyce istotą spójności społecznej jest budowanie takich relacji społecznych, aby naturalna różnorodność wzbogacająca społeczeństwo nie przeradzała się w bolesne podziały generujące nieufność i wrogość między grupami społecznymi a nawet w segregację społeczną. Podstawą spójności społecznej jest sieć relacji zaufania budowana w nieustannym dialogu społecznym.

Cel szczegółowy 1.1. Zmniejszyć w obszarze rewitalizacji skalę narażenia na ubóstwo.

Cel szczegółowy 1.2. Zahamować dziedziczenie ubóstwa poprzez aktywne wsparcie

Kierunki działania:

- Rozwijać na obszarze rewitalizacji usługi społeczne, takie jak placówki wsparcia dziennego (opiekuńcze, specjalistyczne i w formie pracy podwórkowej), świetlice socjoterapeutyczne i inne formy pracy z dziećmi i młodzieżą, instrumenty wsparcia rodziny, w tym rodziny sprawującej stałą opiekę nad osobą od tej opieki zależną, usługi na rzecz seniorów, a także różne mieszkania specjalnego przeznaczenia: chronione, treningowe, wspomagane itd.
- Intensywnie wspierać wszelkie formy pracy z dziećmi i młodzieżą nakierowane na przerwanie cyklu dziedziczenia ubóstwa. Preferencja obejmuje także modele pracy środowiskowej z rodziną, w których obecne są nie tylko elementy interwencji w zastane problemy, ale i profilaktyka.
- Stosować preferencyjne wsparcie dla działań nastawionych na zintegrowaną pracę modelem *Labiryntu Problemów* – złożonej sieci współzależnych przyczyn problemów społecznych, z których ubóstwo jest jednym z problemów węzłowych.
- Wspierać mikro-inicjatywy samopomocowe, współdziałanie sąsiedzkie, projekty wymiany usług i współużytkowania dóbr, w celu budowania trwałej sieci wzajemnego wsparcia.
- Opracować i wdrożyć program rozwiązywania problemu nawarstwionych, nieściągalnych zadłużeń czynszowych; program winien uwzględniać mechanizm stopniowego umarzania wynegocjowanej części zadłużenia pod warunkiem spłaty w ratach pozostałej części oraz opłacania czynszu bieżącego i realizowania kontraktu naprawczego.

Cel szczegółowy 1.3. Stworzyć Centra Aktywności Mieszkańców w podobszarach rewitalizacji

Kierunki działania:

- W oparciu o działające w podobszarach rewitalizacji instytucje publiczne uruchomić i rozwinąć Centra Aktywności Mieszkańców – lokalne programy współpracy instytucji publicznych ze społecznościami lokalnymi i wzajemnego wsparcia.
- Zaktywizować i skoncentrować wokół wymienionych wyżej Centrów inicjatywy mieszkańców, które są nastawione zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnych.

Cel szczegółowy 1.4. Zwiększyć szanse edukacyjne w obszarze rewitalizacji

Kierunki działania:

- Podjąć współpracę ze szkołami w celu maksymalizowania szans edukacyjnych uczniów. Rozpoznać charakter problemów edukacyjnych w każdej ze szkół na obszarze rewitalizacji.
- Wspierać inicjatywy w zakresie edukacji pozaformalnej i nieformalnej, zwiększającej potencjał sukcesu osobistego.
- Wspierać inicjatywy edukacji ustawicznej ze świadomością, że edukacja ustawiczna seniorów pełni rolę wzorcotwórczą dla młodzieży i podnosi ogólny poziom aspiracji edukacyjnych wśród mieszkańców obszaru.
- Realizować wieloletni program edukacji na rzecz odbudowania poczucia tożsamości lokalnej, wspierający świadomość zakorzenienia w historii miasta i lokalny patriotyzm (program komplementarny z Programem A.1.1. Polityki Społecznej Gorzowa Wielkopolskiego 2023+ „Gorzowska tożsamość – kampania edukacyjna”).

Cel szczegółowy 1.5 Budować włączenie społeczne dzięki uczestnictwu w kulturze

Kierunki działania:

- Stworzyć szanse dla osobistych sukcesów artystycznych jako podstawy wiary we własne siły. Szczególnie wspierać programy dla młodzieży, których celem jest prezentowanie na zewnątrz własnych dokonań artystycznych i budowanie dzięki temu osobistej sieci kontaktów ponad barierami własnego środowiska oraz otwieranie się na wzory zachowań, normy i style życia spoza tego środowiska.
- Wspierać wszelkie formy aktywizacji środowisk i osób w celu odkrywania i wzmacniania ich potencjałów z wykorzystaniem instrumentów animacji kultury i pobudzania do żywego uczestnictwa w kulturze poprzez pracę animatorów kultury w terenie.
- Przełamywać „efekt getta” (ograniczenia kręgu zaufania do osób z najbliższego środowiska) przez budowanie sieci relacji zaufania, lojalności i solidarności ponad barierami środowisk społecznych, pokoleń, klas i grup zawodowych, czy dzielnic zamieszkania poprzez organizowanie przedsięwzięć kulturalnych budujących otwartość i zaufanie.
- Preferować mikrodziałania animacyjno-kulturalne na obrzeżach obszaru rewitalizacji „rozmywające granicę” tego obszaru poprzez włączanie bezpośredniego sąsiedztwa do działań rewitalizacyjnych i przeciwdziałanie „ucinaniu” działań na granicy wytyczonego formalnie obszaru.

Cel szczegółowy 1.6 Budować włączenie społeczne dzięki aktywnościom sportowym

Kierunki działania:

- Wspierać poprzez terenową pracę animatorów sportu wszelkie formy aktywności sportowej, spełniające równocześnie trzy warunki:
 - niskokosztowe lub bezkosztowe uczestnictwo indywidualne (brak opłat lub minimalne opłaty, brak konieczności posiadania kosztownego sprzętu lub stroju),
 - możliwość uprawiania danej aktywności poza drogami, specjalistycznymi obiektami o reglamentowanym dostępie (preferencja dla dyscyplin „podwórkowych” i podobnych),

- możliwość uprawiania danej aktywności przez osoby o sprawności mniejszej, niż przeciętna (nie będą wspierane dyscypliny o wysokim „progu wejścia”).
- Szczególnie wspierać programy dla młodzieży, których celem jest – oprócz osiągnięcia indywidualnych sukcesów – nauka współdziałania w zespole i wpajanie idei *fair play*.
- Wykorzystać zainteresowania sportowe do propagowania w środowiskach kibiców idei szacunku dla przeciwnika, tolerancji i sprzeciwu wobec sztucznego napędzania wrogości pomiędzy klubami sportowymi.

Cel szczegółowy 1.7. Wspierać zatrudnienie socjalne

Cel szczegółowy 1.8. Tworzyć pulę stabilnych zamówień dla podmiotów ekonomii społecznej i ZAZ-ów

Kierunki działania:

- Wspierać aktywizację zawodową, poprzez zlecenie podmiotom ekonomii społecznej w trybie bezprzetargowym – zgodnie z zapisami ustawy o rewitalizacji, zadań powstających w procesie rewitalizacji, takich jak: prace porządkowe, utrzymanie zieleni, prowadzenie jadłodajni itp. Wspierać zlecenie podmiotom ekonomii społecznej zlecenie niektórych zadań integrujących społeczność lokalną.
- Szeroko wdrożyć w miejskich zamówieniach publicznych klauzule społeczne oraz instrumenty ustawy o rewitalizacji wspierające zatrudnienie lokalne u wykonawców przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Stosować kryterium podstawy zatrudnienia personelu w przetargach/konkursach na wykonawstwo zadań w ramach przedsięwzięć rewitalizacyjnych, także w odniesieniu do organizacji pozarządowych jako wykonawców tych zadań.

Cel szczegółowy 1.9. Włączyć w rewitalizację instytucje kultury.

Kierunki działania:

- W związku z przeniesieniem MCK do ścisłego centrum miasta - wypracować i zrealizować powiązanie nowej siedziby tych instytucji z otoczeniem urbanistycznym, społecznym i instytucjonalnym (np. strategia wychodzenia z działaniami w przestrzenie publiczne).
- Wypracować wspólnie z dyrektorami miejskich instytucji kultury i Wydziałem Kultury UM formułę włączania gorzowskich instytucji kultury w cele rewitalizacji.

Cel szczegółowy 1.10 Budować poczucie dumy z bycia Gorzowianinem

Kierunki działania:

- W związku z przeniesieniem MCK do ścisłego centrum miasta - wypracować i zrealizować powiązanie nowej siedziby tej instytucji z otoczeniem urbanistycznym, społecznym i instytucjonalnym (np. strategia wychodzenia z działaniami w przestrzenie publiczne).

Cel szczegółowy 1.11. Czerpać na co dzień z wielokulturowości Gorzowa

Kierunki działania:

- Podejmować działania służące budowaniu dialogu międzykulturowego i kultywowaniu wielokulturowości będącej jednym z największych bogactw Gorzowa.

Cel strategiczny 2. PODNIEŚ STANDARD USŁUG SPOŁECZNYCH

Cel szczegółowy 2.1. Poprawić standard obsługi mieszkańców w Urzędzie Miasta

Kierunki działania:

- Przebudować siedzibę Urzędu Miasta tak, aby spełniała ona standard obsługi administracyjnej oczekiwany przez mieszkańców, w szczególności aby spełniała ona standardy projektowania uniwersalnego i standardy *przestrzeni przyjaznej seniorom*.

Cel szczegółowy 2.2. Stworzyć lepsze warunki edukacji i opieki poprzez termomodernizację, remonty i doposażenie obiektów usług społecznych

Kierunki działania:

- Poprawić techniczne warunki edukacji i opieki przez termomodernizację wybranych budynków usług społecznych w obszarze rewitalizacji.
- Poprawić warunki edukacji przez doposażenie szkół w obszarze rewitalizacji.

Cel szczegółowy 2.3. Wspierać prywatne inicjatywy na rzecz sytuowania w obszarze rewitalizacji usług społecznych

Kierunki działania:

- Aktywnie wspierać inicjatywy podmiotów prywatnych na rzecz sytuowania w obszarze rewitalizacji usług społecznych, szczególnie z zakresu edukacji, kultury, ochrony zdrowia oraz opieki.

Cel strategiczny 3. OŻYWIĆ GOSPODARCZO OBSZAR REWITALIZACJI

Przez przedsiębiorczość rozumiemy tutaj nie tylko prowadzoną działalność gospodarczą: produkcję, handel czy usługi, ale także życiową postawę „bycia przedsiębiorczym” – samosterowność, aktywność i gotowość do podejmowania skalkulowanego ryzyka. Choć przedsiębiorczość rozumiana, jako „bycie przedsiębiorcą” jest nadal rdzeniem celu strategicznego 3, to nie tracimy z pola uwagi cechy „bycia przedsiębiorczym”, ważnej także poza obszarem biznesu.

Cel szczegółowy 3.1. Promować gospodarczo centrum miasta

Kierunki działania:

- Opracowanie i prowadzenie wspólnie z przedsiębiorcami intensywnej kampanii promocyjnej obszaru. Promocja ta w znaczącej części winna być skierowana do samych mieszkańców Gorzowa, którzy powinni poznać nowy potencjał gospodarczy centrum miasta i stać się jego klientami.

Cel szczegółowy 3.2. Tworzyć przestrzenie dla działalności gospodarczej.

Kierunki działania:

- Planowanie pożądanych miksów funkcji gospodarczych dla poszczególnych części centrum miasta i aktywne poszukiwania odpowiednich najemców mogących realizować te funkcje.

- Przygotowywanie lokali i budynków pod kątem potrzeb najemców (w tym – w razie potrzeby – łączenia lub dzielenia lokali, odkupowania i przeznaczania na cele użytkowe dotychczasowych lokali mieszkalnych, budowy nowych lub przebudowy istniejących budynków i lokali z nastawieniem na dostosowanie do potrzeb najemców).
- Wynajmowanie najemcom powierzchni użytkowych wraz z kształtowaniem odpowiedniej polityki zachęt i bodźców prorozwojowych dla gospodarki lokalnej, np. elastycznych czynszów (kroczących, zmiennych sezonowo itd.), wspólnych akcji promocyjnych, współpracy z samorządem Gorzowa w celu planowego intensyfikowania obecności mieszkańców w centrum miasta poprzez specjalnie organizowane wydarzenia miejskie itp.
- Komercyjne oferowanie usług zarządu lokalami użytkowymi innym właścicielom nieruchomości w celu łączenia zasobów w większe kompleksy (np. całe pierzeje lub ulice) i w ten sposób osiągnięcia wspólnych korzyści.

Cel szczegółowy 3.3. Wspierać tradycyjne rzemiosła budujące krajobraz kulturowy.

Kierunki działania:

- Wspierać tradycyjne rzemiosła, poprzez różnego rodzaju preferencje, ułatwienia i zachęty w tym specjalną politykę czynszową adresowaną do działalności tego rodzaju. Sformułować w tym zakresie oficjalną długoterminową politykę miejską.
- Wspierać inicjatywy polegające na przestrzennym koncentrowaniu oferty unikatowej oraz tradycyjnej działalności rzemieślniczej w określonych częściach obszaru rewitalizacji: tworzeniu „ulic kreatywnych” czy „podwórek rzemiosł”.

Cel szczegółowy 3.4. Wprowadzać tematyzację przestrzeni miejskiej

Kierunki działania:

- Planować i wspierać tematyzację przestrzeni miejskiej: terytorialne zagęszczenia i skupiska działalności o podobnym lub uzupełniającym się charakterze, np. skupiska działalności gastronomicznej, tradycyjnych rzemiosł, usług kreatywnych itp.

Cel szczegółowy 3.5. Stworzyć nowoczesne Centrum Edukacji Zawodowej i Biznesu

Kierunki działania:

- Stworzyć Centrum Edukacji Zawodowej i Biznesu (CEZiB) – nowoczesny zespół szkół zawodowych i placówki kształcenia ustawicznego oparty na synergii szkoły z pracodawcami (dualny system kształcenia) prowadzący także Centrum Współpracy z Pracodawcami oraz Centrum Poradnictwa Zawodowego i Informacji Zawodowej; CEZiB powinien być nastawiony na nauczanie nie tylko zawodów poszukiwanych przez obecny rynek, lecz także na proaktywne wybieranie kierunków przydatnych w przyszłości.
- Włączyć w koncepcję CEZiB elementy kształcenia do kreatywności technicznej, wynalazczości i postawy przedsiębiorczej; włączenie w strukturę CEZiB inkubatora młodzieżowych mikrobiznesów, systemu opieki nad start-up’ami, inicjatyw typu media-lab czy hacker-space, o zindywidualizowanym, nieschematycznym podejściu do edukacji zawodowej.

Cel szczegółowy 3.6. Tworzyć kompetencje dla zatrudnienia wysokiej jakości

Kierunki działania:

- Wspierać tworzenie w Gorzowie trwałego zatrudnienia wysokiej jakości, w tym zatrudnienia dla kobiet, w szczególności poprzez wspieranie wieloletnich programów adresowanych do osób dorosłych, których celem jest budowanie kompetencji poszukiwanych w sektorze IT, (szczególnie kompetencji programistycznych i front-endowych).

Cel szczegółowy 3.7. Rozwijać postawę przedsiębiorczą wśród dzieci i młodzieży.

Kierunki działania:

- Kreować postawy przedsiębiorcze wśród dzieci i młodzieży poprzez programy aktywizacji i edukacji pozaszkolnej, nastawione na wzbudzenie i utrwalanie takiej postawy
- Wypracować model instytucjonalnej inkubacji młodzieżowych inicjatyw przedsiębiorczych, w tym model wspierania ich niewielkimi mikrograntami, przydzielania im wsparcia mentorskiego, oraz w razie potrzeby – pomocy organizacyjnej i technicznej.

Cel szczegółowy 3.8. Wspierać powstawanie miejsc pracy i rozwój firm z branż nowoczesnych technologii

Kierunki działania:

- Organizacja inkubatorów wspierających powstawanie i rozwój nowych firm technologicznych – zapewnienie miejsca do działania, wsparcia doradczego oraz warunków do sieciowania w ramach branży.
- Tworzenie warunków dla rozbudowy popytu wśród miejskich podmiotów na usługi oparte na nowoczesnych technologiach dostarczane przez start-upy i MSP.
- Działania promocyjne i organizacyjne łączące instytucje edukacyjne z rynkiem nowoczesnych technologii w celu optymalnego kształtowania programu kształcenia, a także zachęcania młodzieży do angażowania się w inicjatywy z zakresu nowoczesnych technologii.

Cel strategiczny 4. POPRAWIĆ JAKOŚĆ OBSZARÓW ZAMIESZKANIA

Przez „obszar zamieszkania” rozumiemy tutaj nie tylko same miejsca zamieszkania: budynki i lokale mieszkalne, ale też ich bezpośrednie otoczenie powiązane z nimi funkcjonalnie i współtworzące jakość życia na danym terenie: przestrzenie wspólne, publiczne, ważne jako miejsca spotkań i dające poczucie wspólnoty oraz usługi obsługujące obszar. Przez „jakość” obszarów rozumiemy nie tylko techniczną jakość mieszkań i infrastruktury towarzyszącej ale także jakość życia społecznego na tych obszarach.

Cel szczegółowy 4.1. Wspierać remonty budynków mieszkalnych i ich bezpośredniego otoczenia

Kierunki działania:

- Wspierać właścicieli nieruchomości (w tym – wspólnoty mieszkaniowe reprezentujące właścicieli) i wieczystych użytkowników w ich staraniach o podniesienie technicznego standardu mieszkań i części wspólnych budynków.

- Wspierać inicjatywy na rzecz poprawy standardu bezpośredniego otoczenia budynków (podwórek, wnętrz kwaterałów itp.) z preferencją dla niewielkich aranżacji realizujących potrzeby mieszkańców: miejsc spotkań, ogrodów sąsiedzkich, urządzeń rekreacyjnych dla młodzieży i dorosłych, projektów artystycznych i estetyzujących przestrzeń.

Cel szczegółowy 4.2. Rozwijać w Gorzowie społeczne budownictwo czynszowe.

Kierunki działania:

- Wyznaczyć na poziomie planów miejscowych lokalizację w Gorzowie przedsięwzięć społecznego budownictwa czynszowego (celu publicznego).
- Wyszukać lub utworzyć podmiot – realizatora przedsięwzięć społecznego budownictwa czynszowego, spełniający warunki, o których mowa w Ustawie o rewitalizacji;
- Ustalić czytelne i przejrzyste zasady dostępu do lokali w ramach tworzonego zasobu społecznego budownictwa czynszowego.
- Wesprzeć wybrany podmiot w procesie tworzenia (w wyznaczonych lokalizacjach) zasobu lokalowego społecznego budownictwa czynszowego miasta Gorzowa, dostępnego dla wynajmujących na warunkach korzystniejszych, niż rynkowe.

Cel szczegółowy 4.3. Likwidować niską emisję

Kierunki działania:

- Realizować przedsięwzięcia przewidziane programem KAWKA i osiągnąć zaplanowany w jego ramach trwały efekt ekologiczny.

Cel szczegółowy 4.4. Zwiększać powierzchnie biologicznie czynne na obszarach rewitalizacji

Kierunki działania:

Realizować przedsięwzięcia polegające na zwiększeniu powierzchni biologicznie czynnych poprzez odtwarzanie lub nadawanie nowych „zielonych” funkcji na obszarach rewitalizacji.

Cel szczegółowy: 4.5. Poprawić dostępność i standard transportu tramwajowego

Kierunki działania:

- Zaprosić mieszkańców do współprojektowania zmiany systemu tramwajowego w celu bardziej przyjaznego rozmieszczenia przystanków w obszarze rewitalizacji.
- Zaplanować dla wskazanych przystanków w centrum miasta specjalną infrastrukturę o najwyższym standardzie.

Cel szczegółowy 4.6. Stworzyć intermodalny węzeł przesiadkowy tramwaj-kolej-autobus w pobliżu dworca PKP

Kierunki działania:

- Stworzyć w okolicach dworca PKP Gorzów Wielkopolski intermodalny węzeł przesiadkowy łączący transport kolejowy i autobusowy z tramwajowym, o standardzie zachęcającym do korzystania z transportu publicznego jako alternatywy dla jazdy samochodem.

Cel strategiczny 5. ODBUDOWYWAĆ ŁAD PRZESTRZENNY W CENTRUM MIASTA

Wizerunek miasta i jego centrum jest nie tylko sam w sobie istotnym czynnikiem rozwoju (może wspierać lub hamować rozwój), ale także wpływa decydująco na powodzenie pozostałych działań rewitalizacyjnych: spójność społeczna, czy aktywizacja gospodarcza mają większe szanse na urzeczywistnienie się w obszarze, w który ludzie wierzą, który postrzegają jako obszar szans rozwojowych, a nie zapaści.

Cel szczegółowy 5.1. Przekształcić Stary Rynek w główny plac miejski Gorzowa – inkluzywną przestrzeń najwyższej jakości

Kierunki działania:

- Zapewniając uczestnictwo mieszkańców w procesie tworzenia koncepcji wytworzyć przestrzeń o najwyższym standardzie projektowym i wykonawczym, która stanie się ulubionym placem gorzowian i chlubą miasta.
- Zaplanować i realizować w ciągu pierwszych czterech lat przemyślany program działań animacyjnych i artystycznych na Starym Rynku, sprzyjający wytworzeniu się pożądanых nawyków społecznych co do sposobów korzystania z tego palcu.

Cel szczegółowy 5.2. Przekształcić ulice Wełniany Rynek i Hawelańską w przyjazną przestrzeń miejską sprzyjającą rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości i wspierającą funkcje społeczne, ekologiczne i gospodarcze

Kierunki działania:

- Zapewniając uczestnictwo mieszkańców w procesie tworzenia koncepcji wytworzyć przestrzeń o najwyższym standardzie projektowym i wykonawczym, która stanie się ulubionym placem gorzowian i chlubą miasta.
- Standardem na przebudowywanych ulicach powinny być pasy rowerowe i możliwie pełna infrastruktura techniczna obsługująca ruch rowerowy: stojaki postojowe, szafki serwisowe, stanowiska zatrzymania i śluzy przed skrzyżowaniami z sygnalizacją świetlną itd.
- Angażować mieszkańców we współkształtowanie w bezpośrednim sąsiedztwie ich miejsc zamieszkania ulic w formie woonerfów (ulic jednokierunkowych z bardzo dużym nasyceniem funkcjami „pieszej obecności” i „spędzania czasu wolnego” oraz jednym pasem bardzo spowolnionego ruchu.

Cel szczegółowy 5.3. Tworzyć z udziałem mieszkańców wzorcowe publiczne przestrzenie spotkań i rekreacji w podobszarach rewitalizacji

Kierunki działania:

- Przeprowadzić proces projektowania aranżacji „Kwadratu” (Placu Nieznanego Żołnierza) z udziałem mieszkańców, a następnie zadbać o najwyższą jakość wykonania projektu.
- Przeprowadzić proces projektowania aranżacji terenów zielonych na obszarach rewitalizacji.

- Zaplanować z udziałem mieszkańców i ich organizacji program spotkań sąsiedzkich, „świąt dzielnicy”, działań animacyjnych, sportowych i kulturalnych w wymienionych miejscach, wspierający wytworzenie się pożądaných nawyków społecznych co do sposobów korzystania z tych otwartych przestrzeni publicznych w tym terenów zielonych.

Cel szczegółowy 5.4. Gruntownie zmodernizować deptak na ul. Chrobrego

Kierunki działania:

- Przeprojektować z udziałem mieszkańców deptak na ulicy Chrobrego tak, by odzyskał swoją dawną funkcję najważniejszego pieszego ciągu spacerowo-handlowego w ścisłym centrum miasta.
- Skoncentrować na tej ulicy nie tylko największy wysiłek inwestycyjny, ale też największy zakres zmasowanych działań z obszaru aktywizacji gospodarczej i społecznej.

Cel szczegółowy 5.5. Zrewaloryzować planty wzdłuż murów zabytkowych wraz z ul. Strzelecką

Kierunki działania:

- Zaprojektować i zaaranżować przestrzeń plant wzdłuż murów zabytkowych (jedyne – oprócz katedry średniowiecznego zabytku Gorzowa) wraz z ul. Strzelecką – stanowiące ważną przestrzeń publiczną w centrum Gorzowa.

Cel szczegółowy 5.6. Odzyskać Kłodawkę dla Gorzowian

Kierunki działania:

- Zaprojektować i zaaranżować w terenie pieszo-rowerową trasę rekreacyjną wzdłuż rzeki Kłodawki od (co najmniej) ul. Roosevelta do ujścia Kłodawki do Warty z założeniem promocji tej trasy wśród mieszkańców przez pierwsze lata jej istnienia, w tym – promocja wśród właścicieli przyległych nieruchomości „odwracania się ku rzece” – aranżowania swych nieruchomości od strony trasy w sposób podnoszący estetykę i funkcjonalność całego założenia.

Cel szczegółowy 5.7 Stworzyć rekreacyjną trasę spacerową nad Wartą – przedłużenie Bulwaru Wschodniego

Kierunki działania:

- Zaprojektować i zaaranżować w terenie pieszo-rowerową trasę rekreacyjną wzdłuż rzeki Warty od końca Bulwaru Wschodniego do siedziby Akademii im. Jakuba z Paradysa z założeniem funkcjonowania wraz z Bulwarem jako kompleks spacerowo-rekreacyjny.

Cel szczegółowy 5.8. Zaplanować i wprowadzić ład w zakresie informacji i reklamy wizualnej w mieście

Kierunki działania:

- Wprowadzić – rozpoczynając od obszaru rewitalizacji – miejski system identyfikacji wizualnej w całym Gorzowie. Konsekwentny system tablic z nazwami ulic i numerami budynków, drogowskazy miejskie, tablice informacyjne o obiektach i zjawiskach.

- Przyjąć „uchwałę krajobrazową” regulującą ład wizualny w mieście z zasadą strefowania, przy czym centralny obszar miasta byłby strefą o najwyższym poziomie ochrony krajobrazu miejskiego.
- Inicjować i wspierać wzbogacanie przestrzeni miejskiej o dobrze zaprojektowany system szyldów i reklam, trafnie wkomponowany w krajobraz kulturowy Gorzowa, tworzyć i publikować katalogi dobrej praktyki, budować wśród przedsiębiorców poczucie wspólnej odpowiedzialności za standard wizualny przestrzeni (system upowszechniania dobrych wzorów).
- Ustanowić miejską nagrodę przyznaną corocznie w trybie konkursowym dla najlepszych szyldów, wystaw i aranżacji lokali, trafnie współtworzących krajobraz kulturowy miasta.

5.3 Przedsięwzięcia rewitalizacyjne

5.3.1 Zaktualizowana lista przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Lista przedsięwzięć rewitalizacyjnych została zaktualizowana z uwagi na: zmianę warunków prawnych w jakich możliwa jest realizacja poszczególnych przedsięwzięć, źródeł finansowania i szacowanej wartości danego przedsięwzięcia, zmiany planowanych zakresów.

Dodatkowo na liście ujęte są przedsięwzięcia nie generujące bezpośrednich kosztów niezbędnych do ujęcia w WPF ale wpisane do realizacji z uwagi na wsparcie celów rewitalizacji i przedsięwzięć o innym charakterze. W przypadku przedsięwzięć rewitalizacyjnych, już zrealizowanych opis został uzupełniony i zaktualizowany w zakresie zmian realizacyjnych, źródeł finansowania i wartości całego przedsięwzięcia. Listę uzupełniono również o przedsięwzięcia, których realizacja jest istotna w związku z realizacją celów zakładanych w GPR oraz innych zapisów tego dokumentu.

Przedsięwzięcie nr 1.: Poprawa warunków edukacji i opieki przez termomodernizację obiektów użyteczności publicznej w obszarze rewitalizacji

■ **Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych oraz w Wieloletniej Prognozie Finansowej:**

Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w Gorzowie Wlkp. - III etap.

■ **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 1.4. Zwiększyć szanse edukacyjne w obszarach rewitalizacji

Cel szczegółowy 2.3. Stworzyć lepsze warunki edukacji i opieki poprzez termomodernizację remonty i doposażenie obiektów usług społecznych.

■ **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Przedsięwzięcie będzie realizowane w czterech lokalizacjach:

- IV LO – ul. Kosynierów Gdyńskich 8,
- Żłobek Miejski nr 3 – ul. Słoneczna 10,
- Przedszkole Miejskie nr 4 – ul. Kobylogórska 104

- Szkoła Podstawowa nr 1 – ul. Dąbrowskiego 23
- II Liceum Ogólnokształcące – ul. Przemysłowa 22

■ Opis realizowanych zadań

Zostanie przeprowadzona kompleksowa termomodernizacja obiektów w obszarze rewitalizacji. Zadanie w dokumentach aplikacyjnych nosi nazwę „Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w Gorzowie Wlkp.”

To przedsięwzięcie jest komplementarne międzyokresowo ze zrealizowanymi w okresie programowania 2007 – 2013 przedsięwzięciami miękkimi:

- „Promocja zintegrowanego podejścia w polityce rozwoju poprzez budowę Strategii Rozwoju MOF Gorzowa Wlkp.”
- „Przygotowanie wdrażania zapisów Strategii ZIT MOF Gorzowa Wlkp.”

Komplementarność w obu przypadkach polega na tym, że działania realizowane obecnie zostały w poprzednim okresie programowania zaplanowane i wkomponowane w szerszą strategię działań. Obecnie realizowany projekt inwestycyjny wynika więc ze sfinansowanych w poprzednim okresie projektów miękkich.

W trzech pierwszych obiektach (IV LO, ŻM nr 3 i PM nr 4) została przeprowadzona głęboka termomodernizacja w ramach której docieplone zostały ściany, ściany fundamentowe, dachy/stropy i podłogi przy gruncie. Częściowo wymieniono okna i drzwi. Zmodernizowana i wymieniona została instalacja c.o. i c.u.w. Oświetlenie zostało wymienione na energooszczędne typu LED. W Żłobku Miejskim nr 3 zainstalowane zostały solary.

W Szkole Podstawowej nr 1 zakres termomodernizacji uzgodniono z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i obejmował on będzie hydroizolację i docieplenie ścian fundamentowych, docieplenie dachów i stropu, docieplenie podłóg przyziemia. Ponadto modernizacja instalacji c.o. i c.u.w., wymiana okien oraz wymiana oświetlenia na energooszczędne typu LED. Zadanie przewidziane jest na lata 2020-2021.

II Liceum Ogólnokształcące budynek dobudowany (sale gimnastyczne i część sal dydaktycznych)

W ramach zadania planowane jest poprawa efektywności budynku dobudowanego poprzez:

- docieplenie stropodachu nad częścią dydaktyczną budynku dobudowanego wełna granulowana o gr. 13 cm,
- docieplenie dachu nad salą gimnastyczną (dużą) styropian o gr. 15 cm,
- docieplenie dachu nad salą gimnastyczną (małą) styropian o gr. 10 cm,
- docieplenie dachu nad pozostałą częścią budynku styropian o gr. 15 cm,
- docieplenia ściany nad dachami styropian o gr. 15 cm,
- montaż zaworów grzejnikowych z głowicami termostatycznymi,
- izolacja przewodów rozprzewadzających.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Wydział Inwestycji

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

9 338 232,00 zł w tym: RPO-L2020 oraz budżet miasta

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 3 CEZIB – Lider Nowoczesnej Edukacji Zawodowej
- Przedsięwzięcie nr 38 Zawodowcy w Gorzowie
- Przedsięwzięcie nr 41 Zawodowcy w Gorzowie 2.0

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Techniczne warunki nauki są jedną ze zdiagnozowanych przyczyn kryzysu (szczegółowa diagnoza, konkluzja 7).

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny.

Rezultatem będzie poprawa warunków nauki i sprawowania opieki w placówkach. Wskaźnikiem rezultatu będzie liczba obiektów objętych pracami remontowymi i termomodernizacyjnymi, w których nastąpiła poprawa warunków kształcenia.

Przedsięwzięcie nr 2.: Poprawa warunków edukacji i opieki w Ośrodku Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczym**■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 2.2. Wspierać prywatne inicjatywy na rzecz sytuowania w obszarze rewitalizacji usług społecznych

Cel szczegółowy 2.3. Stworzyć lepsze warunki edukacji i opieki poprzez termomodernizację remont i doposażenie obiektów usług społecznych.

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie zlokalizowane w obszarze rewitalizacji, w podobszarze R1 przy ul. Franciszka Walczaka 1 i 1 a.

■ Opis realizowanych zadań

W ramach przedsięwzięcia przewidziana jest kompleksowa termomodernizacja i remont dwóch obiektów użytkowanych przez Koło Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym w Gorzowie Wlkp. na cele prowadzenia Ośrodka Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczego dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w wieku od 3 do 25 lat.

Głównym celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej obiektu poprzez optymalizację gospodarki energetycznej budynku przy ul. Walczaka 1.

Budynek przy ul. Walczaka 1 został poddany głębokiej termomodernizacji. Jej zakres obejmował: ocieplenie ścian zewnętrznych, izolację termiczną stropu nad ostatnią kondygnacją, wymianę okien i drzwi na nowe PCV z nawiewnikami. Ponadto została zmodernizowana instalacja c.w.u. z modernizacją kotłowni i wymianą kotła na nowy, instalacja c.o. poprzez montaż instalacji grzewczo-chłodzącej z wykorzystaniem pompy ciepła oraz dodana została wentylacja mechaniczna VHR.

Część inwestycji będzie wykonana przez obecnego użytkownika - Koło Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym w Gorzowie Wlkp.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Koło Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym w Gorzowie Wlkp./Wydział Inwestycji

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

- Koszt I części projektu, (budynek z lat 50-tych):2 766 582,00 zł;
- Koszt II części projektu, (budynek z lat 70-tych):1 600 000,00 zł;

Przedsięwzięcie w części II obecnie zawieszono, bez terminu realizacji, z powodu trwających poszukiwań źródeł dofinansowania zewnętrznego.

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 1 Poprawa warunków edukacji i opieki przez termomodernizację obiektów użyteczności publicznej w obszarze rewitalizacji.

■ **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

Techniczne warunki nauki są jedną ze zdiagnozowanych przyczyn kryzysu (szczegółowa diagnoza, konkluzja 7).

■ **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie poprawa warunków nauki i sprawowania opieki w Ośrodku. Wskaźnikiem rezultatu będzie liczba wyremontowanych budynków.

Przedsięwzięcie nr 3.: CEZiB – lider nowoczesnej edukacji zawodowej

- **Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej:** Centrum Edukacji Zawodowej.

■ **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 3.5 Stworzyć nowoczesne Centrum Edukacji Zawodowej i Biznesu

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie zlokalizowane w podobszarze R1, działka pomiędzy ul. Warszawską, Szpitalną i Teatralną.

■ Opis realizowanych zadań i lokalizacja przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie będzie polegało na utworzeniu Centrum Edukacji Zawodowej i Biznesu (CEZiB) – nowoczesnego zespołu średnich szkół zawodowych opartego na synergii szkoły z pracodawcami (dualny system kształcenia) i nastawionego na nauczanie nie tylko zawodów poszukiwanych przez obecny rynek, ale proaktywne wybieranie kierunków przydatnych w przyszłości. Elementem przedsięwzięcia jest przebudowa istniejącego budynku poszpitalnego od ul. Warszawskiej oraz Szpitalnej, który będzie pełnił funkcję budynku administracyjno-dydaktycznego, a także budowę dwóch nowych budynków, tj. budynku warsztatów oraz sportu. Jednocześnie inwestycja przewiduje również wykonanie zagospodarowania terenu. Wykonanie przedsięwzięcia planowane jest do końca roku 2021.

To przedsięwzięcie jest komplementarne międzyokresowo ze zrealizowanymi w okresie programowania 2007 – 2013 przedsięwzięciami miękkimi:

- „Promocja zintegrowanego podejścia w polityce rozwoju poprzez budowę Strategii Rozwoju MOF Gorzowa Wlkp.”
- „Przygotowanie wdrażania zapisów Strategii ZIT MOF Gorzowa Wlkp.”

Komplementarność w obu przypadkach polega na tym, że działania realizowane obecnie zostały w poprzednim okresie programowania zaplanowane i wkomponowane w szerszą strategię działań. Obecnie realizowany projekt inwestycyjny wynika więc ze sfinansowanych w poprzednim okresie projektów miękkich.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Wydział Inwestycji

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródła finansowania:

- 119 967 578,00 zł w tym ZIT RPO – L2020 oraz budżet miasta.

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 38 Zawodowcy w Gorzowie
- Przedsięwzięcie nr 41 Zawodowcy w Gorzowie 2.0
- Przedsięwzięcie nr 39 Kształtowanie kompetencji kluczowych na potrzeby rynku pracy na obszarze MOF Gorzowa Wielkopolskiego

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowany problem niskich kompetencji zawodowych gorzowian i związane z tym zjawisko „ubogich pracujących” (szczegółowa diagnoza, konkluzja 3).

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie stworzenie miejsc nowoczesnej edukacji zawodowej dla młodych i dorosłych gorzowian. Wskaźnikiem rezultatu będzie łączna liczba absolwentów wszystkich form edukacji CEZIB uzyskiwana corocznie. Wartość bazowa wskaźnika = 0. Zakłada się że wskaźnik ten będzie corocznie rosnący począwszy od roku, w którym szkołę opuszczą pierwsi absolwenci. Wartości referencyjnej wskaźnika na tym etapie nie określa się.

Przedsięwzięcie nr 4.: Przebudowa lokali komunalnych przeznaczonych na lokale socjalne**■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 1.1. Zmniejszyć skalę dziedziczenia ubóstwa poprzez aktywne wsparcie

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie w wielu lokalizacjach na całym obszarze rewitalizacji.

■ Opis realizowanych zadań

Przedsięwzięcie polega na kompleksowym wyremontowaniu lokali komunalnych w celu poprawy sytuacji mieszkaniowej rodzin ubiegających się o przydział lokalu socjalnego. Pierwszy etap zadania (20 lokali) jest już w toku realizacji. Następny etap będzie obejmował 100 lokali komunalnych.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Wydział Spraw Społecznych we współpracy z Zakładem Gospodarki Mieszkaniowej

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

- 3 461 184,07 zł, w tym: budżet miasta oraz środki z Funduszu Dopłat BGK

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 10 .: „Mieszkać lepiej” – konkurs dotacji do remontów
- Przedsięwzięcie nr 11.: Społeczne budownictwo czynszowe w Gorzowie
- Przedsięwzięcie nr 34.: Program rozwiązywania problemów zadłużenia
- Przedsięwzięcie nr 44.: program KAWKA – etap II

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

W związku ze zdiagnozowanymi koncentracjami ubóstwa w obszarze rewitalizacji występuje stałe duże zapotrzebowanie na najtańsze rozwiązania zapewniające zamieszkanie rodzinom.

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie stworzenie warunków mieszkaniowych. Wskaźnikiem rezultatu jest odsetek lokali zasiedlonych w stosunku do lokali wyremontowanych, badany narastająco na koniec kolejnych lat.

Przedsięwzięcie nr 5.: Głęboka modernizacja systemu tramwajowego w obszarze rewitalizacji**■ Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej:**

System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp. Przedsięwzięcie nr 5 jest jednym z wyodrębnionych elementów tego zadania realizowanym w obszarze rewitalizacji.

■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie

Cel szczegółowy 4.5. Poprawić dostępność i standard transportu tramwajowego

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie zlokalizowane w całości w obszarze rewitalizacji.

■ Opis realizowanych zadań

Przedsięwzięcie polega na całkowitej odnowie systemu tramwajowego w obszarze rewitalizacji, w tym – wprowadzeniu do centrum miasta infrastruktury przystankowej najwyższej jakości. Przedsięwzięcie jest częścią większego projektu modernizacji systemu tramwajowego w Gorzowie obejmującego: wymianę taboru i związany z tym gruntowny remont zajezdni, remont lub budowę torowisk, trakcji i przystanków.

W skład niniejszego przedsięwzięcia wchodzi tylko część przebudowy torowisk i przystanków proporcjonalna do długości torowisk w obszarze rewitalizacji w stosunku do całości torowisk objętych projektem (37,77% całkowitej wartości przebudowy torowisk i przystanków).

To przedsięwzięcie jest komplementarne międzyokresowo ze zrealizowanymi w okresie programowania 2007 – 2013 przedsięwzięciami miękkimi:

- „Promocja zintegrowanego podejścia w polityce rozwoju poprzez budowę Strategii Rozwoju MOF Gorzowa Wlkp.”

- „Przygotowanie wdrażania zapisów Strategii ZIT MOF Gorzowa Wlkp.”

Komplementarność w obu przypadkach polega na tym, że działania realizowane obecnie zostały w poprzednim okresie programowania zaplanowane i wkomponowane w szerszą strategię działań. Obecnie realizowany projekt inwestycyjny wynika więc ze sfinansowanych w poprzednim okresie projektów miękkich.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Wydział Inwestycji

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

- 55 083 007,38 zł, w tym: budżet miasta oraz POIiŚ 2014 – 2020. *(Skalkulowano wyłącznie koszt infrastruktury tramwajowej w obszarze rewitalizacji R1).*

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 15 Centrum Gorzowa Od - Nowa
- Przedsięwzięcie nr 43 Centrum Gorzowa Od – Nowa. Prototypowanie
- Przedsięwzięcie nr 16 Deptak Chrobrego – kręgosłup Nowego Miasta
- Przedsięwzięcie nr 14 Węzeł intermodalny przy dworcu PKP

■ **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

Przedsięwzięcie podnosi w obszarze rewitalizacji dostępność podobszaru R1 i R2.

■ **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie dostęp mieszkańców do transportu tramwajowego wysokiego standardu. Wskaźnikiem rezultatu będzie liczba mieszkańców zamieszkałych w zasięgu trzyminutowego dojazdu (200 m) od dalszego przystanku dowolnej pary przystankowej (liczona narastająco). Wartość bazowa wskaźnika = 0. Wartości referencyjnej wskaźnika na tym etapie nie określa się.

Przedsięwzięcie nr 6.: Renowacja najważniejszego zabytku Gorzowa – katedry

■ **Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych**

Dziedzictwo sakralne Dolnej Warty.

■ **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 5.1. Przekształcić Stary Rynek w główny plac miejski Gorzowa – inkluzywną przestrzeń najwyższej jakości.

- **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Obszar rewitalizacji R1 - Stary Rynek.
- **Opis realizowanych zadań**

Gorzów Wlkp., jako lider Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego (MOF GW), współuczestniczy w realizacji polegającego na rewaloryzacji zabytkowych obiektów sakralnych – kościołów - w gminach: Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Santok, Gorzów Wlkp. (Katedra oraz zagospodarowanie przestrzeni przy Katedrze) oraz Lubiszyn.
- **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Diecezja Zielonogórsko - Gorzowska
- **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**
 - 20 289 050, 00 zł, w tym wkład prywatny wnioskodawcy oraz środki Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

 - Przedsięwzięcie nr 15 Centrum Gorzowa Od-Nowa
 - Przedsięwzięcie nr 43 Centrum Gorzowa Od –Nowa. Prototypowanie
- **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

W diagnozie czytamy: „[...] przestrzeń, o której mowa, jest dla miasta przestrzenią kluczową i zarazem symbolicznym sercem miasta [...]. W koncepcję przestrzenną placu musi być trafnie wkomponowany budynek katedry – najważniejszego zabytku Gorzowa i obiektu, którego sylwetka wyznacza symboliczne serce miasta.” (Konkluzja 23).
- **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie element kluczowej miejskiej przestrzeni publicznej – wyremontowana katedra. Wskaźnik rezultatu jest binarny (TAK/NIE). Wartość bazowa = NIE. Wartość referencyjna =TAK.

Przedsięwzięcie nr 7.: Nowa siedziba Urzędu Miasta

- **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 2.1. Poprawić standard obsługi mieszkańców w Urzędzie Miasta
- **Opis realizowanych zadań i lokalizacja przedsięwzięcia**

Przedsięwzięcie budowy nowej siedziby Urzędu Miasta(remont i przebudowa obecnej siedziby przy ul. Sikorskiego, kapitalny remont i przebudowa budynku przy ul. Obotryckiej i połączenie obu części nowym skrzydłem i salą obsługi) domkanie przestrzeń ścisłego centrum miasta w sensie architektonicznym i stanie się znaczą-

cym obiektem w krajobrazie miejskim. Podniesie też radykalnie standard obsługi mieszkańców w urzędzie (obecnie urząd funkcjonuje w wielu lokalizacjach).

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Wydział Inwestycji

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

- Trwają poszukiwania źródła finansowania z uwagi na brak możliwości sfinansowania przedsięwzięcia wyłącznie ze środków własnych.

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 15 Centrum Gorzowa Od – Nowa.
- Przedsięwzięcie nr 43 Centrum Gorzowa Od – Nowa. Prototypowanie

■ **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

Przedsięwzięcie podniesie standard obsługi mieszkańców w urzędzie w tym osób niepełnosprawnych (szczegółowa diagnoza, konkluzja 22) a ponadto zamknie kompozycyjnie przestrzeń publiczną ścisłego centrum miasta (konkluzja 26).

■ **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie powstanie możliwości korzystania z siedziby urzędu w tym przez osoby z niepełnosprawnościami oraz zwiększenie wygody mieszkańców korzystających z usług administracyjnych z chwilą oddania budynku do użytkowania. Wskaźnik rezultatu jest binarny (TAK/NIE). Wartość bazowa = NIE. Wartość referencyjna = TAK.

Przedsięwzięcie nr 8.: Grekokatolickie Centrum Spotkań

■ **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 1.11. Czerpać na co dzień z wielokulturowości Gorzowa

■ **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Obszar rewitalizacji – podobszar R1, ul. Teatralna 22

■ **Opis realizowanych zadań**

Przedsięwzięcie polega na wyremontowaniu zabytkowej dawnej kaplicy przyszpitalnej i wygospodarowaniu przy niej pomieszczeń na potrzeby Grekokatolickiego Centrum Spotkań. W poszpitalnej kaplicy, która została wykupiona przez parafię grekokatolicką pw. Św. Jozafata w Gorzowie docelowo powstanie cerkiew grekokatolicka, w której planuje się organizować spotkania ekumeniczne budujące szacunek pomiędzy wyznaniem. Przy cerkwi grekokatolickiej planuje się wygospodarowanie sali spotkań dla mniejszości grekokatolickiej, w szczególności osób z Ukrainy, uczących się na uczelniach wyższych w Gorzowie Wlkp.

- **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**
Parafia grekokatolicka pw. św. Jozafata w Gorzowie Wlkp.
- **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**
 - 1 000 050,00zł (wkład własny wnioskodawcy).
- **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**
Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:
 - Przedsięwzięcie nr 6 Renowacja najważniejszego zabytku Gorzowa – katedry
 - Przedsięwzięcie nr 12 MCK w sercu miasta
 - Przedsięwzięcie nr 42 Centra Aktywności Mieszkańców
- **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**
Potrzebę wzmocnienia integracji środowisk i włączenia społecznego zdiagnozowano, jako jedno z podstawowych zadań w procesie przewyższania kryzysu społecznego w obszarze rewitalizacji. W aspekcie integrowania środowisk mniejszości religijnych i narodowych w diagnozie czytamy: „(trzeba) korzystać z ogromnego potencjału wielokulturowości Gorzowa” (Konkluzja 34).
- **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**
Rezultatem będzie powstanie przestrzeni do spotkań mniejszości grekokatolickiej i ukraińskiej oraz spotkań ekumenicznych i wielonarodowych. Wskaźnik rezultatu jest binarny (TAK/NIE). Wartość bazowa = NIE. Wartość referencyjna =TAK.

Przedsięwzięcie nr 9.: Ogólnodostępny stadion lekkoatletyczno-piłkarski

- **Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej:**
Modernizacja obiektu sportowego – stadion lekkoatletyczny przy ul. Krasieńskiego.
- Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**
Cel szczegółowy 1.5. Budować włączenie społeczne dzięki aktywnościom sportowym
- **Lokalizacja przedsięwzięcia**
ul. Krasieńskiego, w podobszarze R1 obszaru rewitalizacji

■ Opis realizowanych zadań

W ramach przedsięwzięcia wykonana zostanie przebudowa istniejącego kompleksu sportowego. Celem przebudowy jest stworzenie licencjonowanego kompleksu sportowego głównie ze stadionem lekkoatletycznym oraz budowa pełnowymiarowego boiska sportowego. Ma on być obiektem szeroko dostępnym, a nie zastrzeżonym dla sportu wyczynowego ze szczególnym naciskiem na trening osób niepełnosprawnych.

Aby projekt ten faktycznie realizował cele rewitalizacji, musi on być ściśle zgodny z wyznaczonymi kierunkami w ramach *Celu szczegółowego 1.6*.

Obiekt – od momentu projektowania jego rozwiązań poprzez podpisywanie umów na jego użytkowanie, musi służyć przede wszystkim pracy animatorów sportu i trenerów, spełniającej równocześnie następujące warunki:

- Organizowane na nim zajęcia muszą być niskokosztowe dla uczestników indywidualnych (minimalne opłaty, brak konieczności posiadania kosztownego sprzętu lub stroju),
- Sam obiekt nie powinien zawierać części lub urządzeń, do których dostęp jest zastrzeżony wyłącznie dla zawodników wyczynowych; powinien mieć on – podobnie jak „Orliki” charakter otwarty i inkluzywny, być nastawiony na upowszechnienie, a nie na wyczyn.
- Szczególnie należy wspierać programy, których celem jest – oprócz osiągania indywidualnych sukcesów sportowych – nauka współdziałania w zespole i wpajanie idei *fair play*.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Wydział Inwestycji w uzgodnieniu z Wydziałem Sportu

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

- 14 113 890,00 zł, w tym Ministerstwo Sportu i Turystyki, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz budżetu miasta

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 29 Jest moc! Program żywego uczestnictwa w kulturze
- Przedsięwzięcie nr 28 Środowiskowe programy profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

W całym modelu animacyjnym w obszarze rewitalizacji brakuje partnerów, którzy mogliby pełnić rolę animatorów sportu. Przedsięwzięcie wypełnia tę lukę.

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie możliwość dostępu do taniej aktywności fizycznej dla młodzieży z obszaru rewitalizacji. Wskaźnikiem rezultatu będzie zsumowana liczba młodzieży uczestnicząca tygodniowo w regularnych aktywnościach sportowych organizowanych na stadionie. Wartość bazowa wskaźnika = 0. Zakłada się, że wskaźnik uśredniony dla roku będzie przez trzy pierwsze lata corocznie rosnący, a potem – niemalejący.

UWAGA: wskaźnikiem rezultatu NIE jest samo oddanie stadionu do użytkowania.

Przedsięwzięcie nr 10 „Mieszkać lepiej” – dotacje do projektów obejmujących prace remontowo-budowlane dotyczące kamienic i podwórek**■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 4.1. Wspierać remonty budynków mieszkalnych i ich bezpośredniego otoczenia

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie dotyczy całości obszaru rewitalizacji.

■ Opis realizowanych zadań i lokalizacja przedsięwzięcia

Konkurs dotacji dla właścicieli nieruchomości (w tym – wspólnot mieszkaniowych reprezentujących właścicieli) i wieczystych użytkowników na projekty obejmujące prace remontowo-budowlane dotyczące budynków oraz ich bezpośredniego otoczenia, w szczególności podwórek. Konkurs będzie podzielony na dwie odrębne linie konkursowe różniące się poziomem dofinansowania:

1. Dotacje do prac remontowo-budowlanych dotyczących kamienic;
2. Dotacje do prac remontowo-budowlanych dotyczących podwórek.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Biuro Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji we współpracy Zakładem Gospodarki Mieszkaniowej, Wydziałem Zarządzania Funduszami UE.

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

- 6 487 132,30zł, w tym środki z ZIT RPO - L2020 oraz środki wspólnot mieszkaniowych i budżet miasta

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 11 Społeczne budownictwo czynszowe w Gorzowie
- Przedsięwzięcie nr 4 Przebudowa lokali komunalnych
- Przedsięwzięcie nr 34 Program rozwiązywania problemów zadłużenia

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Z wywiadów wynika, że zdaniem mieszkańców to właśnie stan techniczny budynków i ich otoczenia – przestrzeni publicznych przed budynkami i półpublicznych przestrzeni we wnętrzach kwater – jest czynnikiem najbardziej obniżającym jakość obszaru zamieszkania. Kluczowe dla przełamania kryzysu są więc remonty. (szczegółowa diagnoza, konkluzja 28).

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie poprawa jakości obszarów zamieszkania poprzez remonty oraz poprawa i wzmocnienie więzi sąsiedzkich poprzez wytwarzanie podczas remontów przestrzeni wspólnych.

Wskaźnikiem rezultatu będzie:

- w odniesieniu do remontów kamienic – liczba zrealizowanych remontów zliczana narastająco w kolejnych latach. Wartość bazowa wskaźnika = 0. Zakłada się, że wskaźnik ten będzie corocznie rosnący.
- w odniesieniu do remontów podwórek – liczba remontów podwórek zaprojektowanych i zrealizowanych z udziałem mieszkańców, zliczana narastająco w kolejnych latach. Wartość bazowa wskaźnika = 0. Zakłada się, że wskaźnik ten będzie corocznie rosnący.

Przedsięwzięcie nr 11.: Społeczne budownictwo czynszowe w Gorzowie**■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 4.2. Rozwijać w Gorzowie społeczne budownictwo czynszowe

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie na tym etapie nie ma wskazanej lokalizacji.

■ Opis realizowanych zadań i lokalizacja przedsięwzięcia

Program zakłada stopniowe wybudowanie w Gorzowie zasobu społecznego budownictwa czynszowego (celu publicznego). W tym celu zostanie wyznaczona na poziomie planów miejscowych lokalizacja przedsięwzięć takiego budownictwa. Następnie zostanie wyszukany (lub utworzony) podmiot – realizator spełniający warunki Ustawy o rewitalizacji. Zostaną ustalone czytelne i przejrzyste zasady dostępu do lokali w ramach tworzonego zasobu społecznego budownictwa czynszowego. Wyłoniony podmiot zostanie wsparty w procesie tworzenia (w wyznaczonych lokalizacjach) zasobu lokalowego społecznego budownictwa czynszowego miasta Gorzowa, dostępnego dla wynajmujących na warunkach korzystniejszych, niż rynkowe.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Na obecnym etapie podmiot realizujący przedsięwzięcie nie został ostatecznie wskazany. Podmiotem wskazanym wstępnie jest Gorzowskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego.

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

Na tym etapie wartość projektu nie jest możliwa do oszacowania. Realizacja przedsięwzięcia jest zawieszona do czasu zidentyfikowania źródeł finansowania i zaplanowania montażu finansowego.

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 10 „Mieszkać lepiej”
- Przedsięwzięcie nr 4 Przebudowa lokali komunalnych
- Przedsięwzięcie nr 34 Program rozwiązywania problemów zadłużenia

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Diagnoza do Polityki Społecznej miasta ujawniła niezaspokojone przez rynek zapotrzebowanie na mieszkania czynszowe o umiarkowanej cenie.

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie zwiększona możliwość zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych przez osoby i rodziny o umiarkowanych dochodach.

Wskaźnikiem rezultatu będzie liczba wynajętych mieszkań powstałych w ramach tego przedsięwzięcia. Wartość bazowa wskaźnika = 0. Wartość referencyjna wskaźnika zostanie określona na poziomie 100% mieszkań zaplanowanych do wybudowania, z chwilą wyłonienia podmiotu realizującego to przedsięwzięcie.

Przedsięwzięcie nr 12.: MCK w sercu miasta**■ Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych i wieloletniej prognozie finansowej:**

Przebudowa obiektu przy ul. Wełniany Rynek w Gorzowie Wielkopolskim oraz dostosowanie do prowadzenia działalności kulturalnej.

■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie

Cel operacyjny 1.9. Włączyć w rewitalizację instytucje kultury

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

ul. Wełniany Rynek 18

■ Opis realizowanych zadań

Budynek pełniący dotąd funkcje biurowe, stanowiący przez swój stan techniczny niekorzystną dominantę w krajobrazie urbanistycznym centrum Gorzowa zostanie prze-

budowany. W części niskiej zostanie ulokowana w siedziba Miejskiego Centrum Kultury.

To przedsięwzięcie – w zakresie przeniesienia siedziby MCK – jest komplementarne międzyokresowo ze zrealizowanymi w okresie programowania 2007 – 2013 przedsięwzięciami miękkimi:

- „Promocja zintegrowanego podejścia w polityce rozwoju poprzez budowę Strategii Rozwoju MOF Gorzowa Wlkp.”
- „Przygotowanie wdrażania zapisów Strategii ZIT MOF Gorzowa Wlkp.”

Komplementarność w obu przypadkach polega na tym, że działania realizowane obecnie zostały w poprzednim okresie programowania zaplanowane i wkomponowane w szerszą strategię działań.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Wydział Inwestycji – we współpracy z Architektem Miasta oraz Miejskim Centrum Kultury.

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

- 12 124 600,00 zł źródła finansowania: POIiŚ Działanie 8.1 *Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury*, ZIT (dofinansowanie do MCK), budżet miasta.

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 42 Centrum Aktywności Mieszkańców
- Przedsięwzięcie nr 29 Jest moc! Program żywego uczestnictwa w kulturze

■ **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

W diagnozie czytamy: „Należy bardzo poważnie potraktować inwestycję w działalność kulturalną, jako motor osiągnięcia celów rewitalizacji. Kluczowa rola może w tym procesie przypaść animatorom kultury, ale jest w tym procesie także miejsce dla instytucji kultury. Proces rewitalizacji powinien otworzyć się na kulturę i zaprosić istniejące instytucje do pełnienia w mieście nowej roli. Kluczowe pojęcia tej nowej roli to: żywe uczestnictwo w kulturze, rozwój widowni (*audience development*), animacja kultury i edukacja kulturalna. Chodzi nie o kulturę ekskluzywną, ale o kulturę inkluzywną. Wysoki poziom musi iść w parze z szerokim odbiorem: to zadanie dla kultury w procesie rewitalizacji. Trzeba też korzystać z ogromnego potencjału wielokulturowości Gorzowa” (Konkluzja 34).

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie stworzenie mieszkańcom dostępu do dóbr kultury w ścisłym centrum miasta, poprzez przeniesienie tu siedzib dwóch ważnych instytucji kultury. Wskaźnik rezultatu jest binarny (TAK/NIE). Wartość bazowa = NIE. Wartość referencyjna =TAK.

Przedsięwzięcie nr 13.: Szkoła Podstawowa nr 1 – perła obszaru rewitalizacji**■ Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych i wieloletniej prognozie finansowej:**

Modernizacja budynku przy SP nr 1.

■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie

Cel szczegółowy 1.4. Zwiększyć szanse edukacyjne w obszarze rewitalizacji

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie zlokalizowane w podobszarze rewitalizacji R1,

■ Opis realizowanych zadań

Renowacja ścian budynku Szkoły, naprawa fundamentów, renowacja okien w pomieszczeniach w ryzalicy Szkoły, renowacja posadzek kamiennych, remont pomieszczeń wewnętrznych Szkoły w tym: odrestaurowanie auli, wymiana instalacji sanitarnych i elektrycznych. Zagospodarowanie terenu pod kątem odwodnienia i wykonania terenu rekreacyjnego. Teren wokół szkoły będzie pełnił w obszarze rewitalizacji R1 istotną funkcję rekreacyjną i kulturalną. Z uwagi na położenie szkoły i jej powiązanie z traktem pieszo – rowerowym nad Kłodawką, wzdłuż ogrodzenia zostanie wykonana galeria zewnętrzna z panelami zawierającymi historyczne zdjęcia szkoły. Odrestaurowana aula szkoły będzie udostępniona do zwiedzania.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Wydział Inwestycji w uzgodnieniu z Wydziałem Edukacji oraz Biurem Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji.

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

2 125 750,00 zł, Budżet Miasta, ZIT LRPO2020

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 27 Rozwój usług wsparcia na obszarze rewitalizacji
- Przedsięwzięcie nr 29 Jest moc! Program żywego uczestnictwa w kulturze
- Przedsięwzięcie nr 30 Kampania tożsamościowa GORZÓW#Stąd Jestem

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Stworzenie obiektu szkolnego o wysokim standardzie pomieszczeń i wyposażania oraz przearanżowanie przestrzeni wokół szkoły tak, by jak czytamy w Konkluzji 35 „odzyskała otwarty, zapraszający charakter i przestać być szarą betonową pustynią”.

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie powstanie przyjaznego obiektu edukacyjnego oraz otwartej przestrzeni w centrum obszaru R1. Wskaźnikiem rezultatu będzie liczba nadanych nowych funkcji szkole oraz jej otoczeniu.

Przedsięwzięcie nr 14.: Węzeł intermodalny przy dworcu PKP- Zintegrowane Centrum**Podróży****■ Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych i Wieloletniej Prognozie Finansowej**

Budowa węzła przesiadkowego przy dworcu PKP w Gorzowie Wlkp. wraz z przebudową infrastruktury tramwajowej.

■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie

Cel szczegółowy 4.6. Stworzyć intermodalny węzeł przesiadkowy tramwaj-kolej-autobus w pobliżu dworca

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

ul. Dworcowa/Jancarza, w całości na obszarze rewitalizacji.

■ Opis realizowanych zadań

Zagospodarowanie terenu pod dworcem wraz z budową węzła przesiadkowego, który dla pasażerów będzie pełnił funkcję miejsca dogodnych przesiadek do i z komunikacji miejskiej. Lokalizacja dworca kolejowego i jego połączenie z komunikacją miejską będzie zapewniać przesiadkę w możliwie najkrótszym czasie oraz szybkie i bezkolizyjne przemieszczanie się pasażerów do i z dworca kolejowego. Budowa węzła przesiadkowego jest powiązana komplementarnie z przebudową ul. Dworcowej obejmującą przebudowę drogi wraz z przebudową istniejącego torowiska realizowaną w ramach projektu „System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp.” Celem inwestycji jest stworzenie miejsca dla podróżnych, które łączyłoby ze sobą wszystkie dostępne środki komunikacji (transportowej), będącego przyjaznym dla wszystkich użytkowników, pasażerów oraz mieszkańców miasta, jak również pracowników instytucji transportowych.

„Zintegrowane Centrum Podróży” łączyć będzie ze sobą komunikację kolejową, autobusową (autobusy podmiejskie oraz dalekobieżne) komunikację miejską (autobusową i tramwaj) transport samochodami osobowymi własnymi, podwiezienie przyjaciół

lub rodziny, taksówki, rowery oraz ruch pieszcy. Głównym założeniem projektowym i inwestycyjnym jest to aby w jednym miejscu podróżni mogli zmienić środek lokomocji na bardziej optymalny lub jedynie możliwy. Jednocześnie, w odpowiedzi na oczekiwania społeczne, priorytetem jest stworzenie przestrzeni umożliwiającej oczekiwania na środek transportu w przyjemnych okolicznościach. Takie miejsce służyłoby nie tylko podróżującym, lecz także pozostałym osobom spędzającym czas na mieście.

Węzeł przesiadkowy – „Zintegrowane Centrum Podróży” ma pełnić rolę integracyjną polegającą na powiązaniu głównych obiektów transportu publicznego, zapewniając sprawną i bezpieczną obsługę pasażerów.

Środki transportu przeznaczone do integracji komunikacyjnej w ramach ZCP: - linia tramwajowa - kolej aglomeracyjna, regionalna - koleje dalekobieżne - autobusy lokalne, regionalnie, dalekobieżne i międzynarodowe oraz charter - taksówki dowożące pasażerów - limitowany dostęp samochodami głównie dla podwiezienia pasażerów „KISS & RIDE”. Funkcja integracyjna polegać ma na powiązaniu głównych obiektów transportu publicznego w rejonie ZCP: - głównego dworca kolejowego obsługującego wszystkie formy przewozów kolejowych - dworca autobusowego obsługującego wszystkie formy transportu autobusowego - linii tramwajowej - postoju taksówek - podjazdu do węzła dla taksówek i samochodów osobowych.

To przedsięwzięcie jest komplementarne międzyokresowo ze zrealizowanymi w okresie programowania 2007 – 2013 przedsięwzięciami miękkimi:

- „Promocja zintegrowanego podejścia w polityce rozwoju poprzez budowę Strategii Rozwoju MOF Gorzowa Wlkp.”
- „Przygotowanie wdrażania zapisów Strategii ZIT MOF Gorzowa Wlkp.”

Komplementarność w obu przypadkach polega na tym, że działania realizowane obecnie zostały w poprzednim okresie programowania zaplanowane i wkomponowane w szerszą strategię działań.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Wydział Inwestycji

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

8 318 953, 00 zł, źródło finansowania ZIT RPO2020

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 5 Głęboka modernizacja systemu tramwajowego

- **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

Rozwiązanie o skali poprawiającej dostęp do szerszego rynku pracy i ułatwiające mobilność grupom ludności korzystającym z transportu publicznego.

- **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie poprawienie wygody korzystania z transportu publicznego i standardu przesiadek (przestrzeń zadaszona) dzięki oddaniu do użytkowania węzła. Wskaźnik rezultatu jest binarny (TAK/NIE). Wartość bazowa = NIE. Wartość referencyjna =TAK.

Przedsięwzięcie nr 15.: Centrum Gorzowa Od-Nowa

- **Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych oraz w Wieloletniej Prognozie Finansowej:**

System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp. Część Przedsięwzięcie nr 15 dotycząca przebudowy deptaka na ulicy Sikorskiego jest jednym z elementów tego zadania realizowanym w obszarze rewitalizacji.

Modernizacja deptaku przy ul. Hawelańskiej wraz z ulicą Hawelańska/Wełniany Rynek.

- **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 5.1. Przekształcić Stary Rynek w główny plac miejski Gorzowa – przestrzeń najwyższej jakości

Cel szczegółowy 5.2. Przekształcić ulice Wełniany Rynek i Hawelańską w przyjazną przestrzeń miejską sprzyjającą rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości i wspierającą funkcje społeczne, ekologiczne i gospodarcze

- **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Podobszar R1, Stary Rynek przy ul. Sikorskiego, ulica Wełniany Rynek i Hawelańska.

- **Opis realizowanych zadań i lokalizacja przedsięwzięcia**

Przedsięwzięcie składa się z dwóch zadań, których realizacja doprowadzi do odtworzenia centrum Gorzowa i ożywienia gospodarczego obszaru R1. W ramach przedsięwzięcia ulica Sikorskiego w sąsiedztwie Starego Rynku oraz Katedry zostanie przekształcona w deptak. Drugie zadanie będzie polegało na przebudowie ulic Wełniany Rynek i Hawelańskiej, na których będą zachowane istniejące części deptakowe z ograniczeniem ruchu samochodowego w przejezdnych fragmentach ulicy. Po zakończeniu inwestycji będzie prowadzony specjalny program działań animacyjnych i artystycznych, sprzyjający wytworzeniu się pożądanym nawyków społecznych co do przebywania w przestrzeni centrum Gorzowa i sposobów korzystania z niego. Szcz-

gólnie ważne będzie stworzenie dobrych przestrzeni do rozwoju działalności gospodarczej i pożądaných usług miastotwórczych.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Wydział Inwestycji w uzgodnieniu z Wydziałem Dróg, Biurem Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji i Architektem Miasta.

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

- Zadanie I – 1 706 303,95 zł w tym budżet miasta oraz POIiŚ 2014 – 2020 (*skalkulowano wyłącznie koszty nawierzchni, pozostałe elementy infrastruktury zostały skalkulowane w przedsięwzięciu nr 5 Głęboka modernizacja systemu tramwajowego w obszarze rewitalizacji*)
- Zadanie II - 1 396 610, 00 zł budżet miasta

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 6 Renowacja najważniejszego zabytku Gorzowa – katedry
- Przedsięwzięcie nr 12 MCK w sercu miasta
- Przedsięwzięcie nr 36 Ład wizualny w krajobrazie Gorzowa
- Przedsięwzięcie nr 43 Centrum Gorzowa od – nowa. Prototypowanie urbanistyczne

■ **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

W diagnozie czytamy: „Ponieważ przestrzeń, o której mowa, jest dla miasta przestrzenią kluczową i zarazem symbolicznym sercem miasta, jej niedostosowanie do nowych funkcji jest szczególnie dotkliwe dla Gorzowa. Nowe, spójne zagospodarowanie powiększonego Starego Rynku jest zadaniem bardzo pilnym” (Konkluzja 23).

Wyniki aktualizowanych badań społecznych również potwierdzają konieczność odtworzenia i ożywienia centrum Gorzowa, które jest przez mieszkańców postrzegane jako miejsce z potencjałem.

■ **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie powstanie kluczowej miejskiej przestrzeni publicznej – serca miasta. Wskaźnik rezultatu jest binarny (TAK/NIE). Wartość bazowa = NIE. Wartość referencyjna = TAK. Pomocniczo wskaźnikiem rezultatu będzie liczba mieszkańców zamieszkałych w zasięgu pięciominutowego dojazdu (350 m) od tej przestrzeni (liczona narastająco w przypadku realizacji w dwóch kolejnych latach). Wartość bazowa wskaźnika = 0. Wartości referencyjnej wskaźnika na tym etapie nie określa się.

Przedsięwzięcie nr 16.: Deptak Chrobrego – kręgosłup Nowego Miasta

- **Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych oraz w Wieloletniej Prognozie Finansowej:**

System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp. Przedsięwzięcie nr 16 jest jednym z elementów tego zadania realizowanym w obszarze rewitalizacji.

- **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 5.4. Gruntownie zmodernizować deptak na Chrobrego

- **Opis realizowanych zadań i lokalizacja przedsięwzięcia**

Przedsięwzięcie polega na gruntownym odnowieniu deptaka na ulicy Chrobrego. Odzyska on swoją dawną funkcję pieszego ciągu spacerowo-handlowego w ścisłym centrum miasta. Koncepcja jego aranżacji powinna być projektowana z udziałem społecznym. Na tej ulicy będzie się koncentrował nie tylko znaczący wysiłek inwestycyjny, ale też największy zakres zmasowanych działań z obszaru aktywizacji gospodarczej i społecznej.

- **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Wydział Inwestycji

- **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

3 700 000,00, w tym: budżet miasta oraz POIiŚ 2014-2020. *(skalkulowano wyłącznie koszty nawierzchni, pozostałe elementy infrastruktury zostały skalkulowane w przedsięwzięciu nr 5 Głęboka modernizacja systemu tramwajowego w obszarze rewitalizacji).*

- **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 5 Głęboka modernizacja systemu tramwajowego
- Przedsięwzięcie nr 10 „Mieszkać lepiej” – konkurs dotacji do remontów
- Przedsięwzięcie nr 36 Ład wizualny w krajobrazie Gorzowa
- Przedsięwzięcie nr 18 „Kwadrat” – wzorcowa miejska przestrzeń rekreacyjna

- **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

Przedsięwzięcie odpowiada na deficyt przestrzeni publicznych wysokiej jakości (szczegółowa diagnoza, konkluzja 26).

- **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie wytworzenie rekreacyjno-spacerowej przestrzeni wysokiej jakości o funkcjach handlowo usługowych i wysokim walorze kulturowym.

Wskaźnik rezultatu jest binarny (TAK/NIE). Wartość bazowa = NIE. Wartość referencyjna = TAK. Pomocniczo wskaźnikiem rezultatu będzie liczba mieszkańców zamieszkających w zasięgu pięciominutowego dojazdu (350 m) od tej przestrzeni (liczona narastająco w przypadku realizacji w dwóch kolejnych latach). Wartość bazowa wskaźnika = 0. Wartości referencyjnej wskaźnika na tym etapie nie określa się.

Przedsięwzięcie nr 17.: Rekreacyjna trasa pieszo-rowerowa wzdłuż Kłodawki

- **Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych i Wieloletniej Prognozie Finansowej:**
Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miasta Gorzowa Wlkp. wzdłuż rzeki Kłodawki poprzez budowę ciągu pieszo-rowerowego wraz z zagospodarowaniem wybranych podwórek.
- **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**
Cel szczegółowy 5.6. Odzyskać Kłodawkę dla gorzowian
Cel szczegółowy 5.3. Tworzyć z udziałem mieszkańców wzorcowe publiczne przestrzenie spotkań i rekreacji w podobszarach rewitalizacji
- **Opis realizowanych zadań i lokalizacja przedsięwzięcia**
Przedsięwzięcie polega na zaaranżowaniu wzdłuż Kłodawki pieszo-rowerowej trasy rekreacyjnej od (co najmniej) ul. Roosevelta do ujścia Kłodawki do Warty z założeniem promocji tej trasy wśród mieszkańców przez pierwsze lata jej istnienia, w tym – promocja wśród właścicieli przyległych nieruchomości „odwracania się ku rzece” – aranżowania swych nieruchomości od strony trasy w sposób podnoszący estetykę i funkcjonalność całego założenia. W ramach przedsięwzięcia wykonano budowę ciągu pieszo-rowerowego o długości około 2 km wzdłuż rzeki Kłodawki wraz z budową pięciu kładek przez rzekę Kłodawkę oraz budową trzech ramp. Przyległe tereny zostały wyposażone w wielofunkcyjną infrastrukturę, m.in. urządzenia małej architektury służące rekreacji i aktywności fizycznej dla wszystkich grup docelowych, m.in. place zabaw, siłownia zewnętrzna, rekreacyjna „łąka harcerska”, elementy małej architektury w postaci wiaty rekreacyjnej, stołu, ławek, koszy. W zakresie zadania wybudowano również oświetlenie, ogólnodostępne miejsca postojowe, toaletę miejską oraz wykonano nasadzenia zieleni. Na obszarze objętym przedmiotowym projektem wyodrębniono siedem podstawowych terenów do zagospodarowania, które ulokowane są wzdłuż trasy pieszo-rowerowej w sąsiedztwie rzeki Kłodawki.

To przedsięwzięcie jest komplementarne międzyokresowo ze zrealizowanymi w okresie programowania 2007 – 2013 przedsięwzięciami miękkimi:

- „Promocja zintegrowanego podejścia w polityce rozwoju poprzez budowę Strategii Rozwoju MOF Gorzowa Wlkp.”
- „Przygotowanie wdrażania zapisów Strategii ZIT MOF Gorzowa Wlkp.”

Komplementarność w obu przypadkach polega na tym, że działania realizowane obecnie zostały w poprzednim okresie programowania zaplanowane i wkomponowane w szerszą strategię działań. Obecnie realizowany projekt inwestycyjny wynika więc ze sfinansowanych w poprzednim okresie projektów miękkich.

■ **Podmiot realizujący**

Wydział Inwestycji

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

- 9 210 778,56 zł, w tym: ZIT RPO -L2020 oraz budżet miasta

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 21: Miasto odwraca się ku Kłodawce

■ **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

W diagnozie czytamy: „Należy także dbać o powiększenie (a co najmniej – pełne zachowanie) obecnego potencjału powierzchni biologicznie czynnej. Warto inwestować w urządzenia rekreacyjne w parkach i trasy rekreacyjne na terenach zielonych, które zintensyfikują korzystanie przez mieszkańców z tych terenów” (Konkluzja 21).

■ **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie wytworzenie zielonej przestrzeni rekreacyjnej wysokiej jakości. Wskaźnikiem rezultatu będzie liczba mieszkańców zamieszkałych w zasięgu pięciominutowego dojazdu (350 m) od tej przestrzeni (liczona narastająco w przypadku realizacji projektu przez więcej niż jeden rok i oddawania go do użytkowania etapami). Wartość bazowa wskaźnika = 0. Wartości referencyjnej wskaźnika na tym etapie nie określa się.

Przedsięwzięcie nr 18.: „Kwadrat” – wzorcowa miejska przestrzeń rekreacyjna

■ **Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych i Wieloletniej Prognozie Finansowej**

Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miasta Gorzowa Wlkp.- Plac Nieznanego Żołnierza.

■ **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 5.3. Tworzyć z udziałem mieszkańców wzorcowe publiczne przestrzenie spotkań i rekreacji w podobszarach rewitalizacji

■ **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Plac Nieznanego Żołnierza, (w podobszarze R1 obszaru rewitalizacji).

■ **Opis realizowanych zadań**

Przedsięwzięcie polega na przeprowadzeniu procesu projektowania i aranżacji Placu Nieznanego Żołnierza („Kwadratu”) z udziałem mieszkańców, a następnie zadbaniu o najwyższą jakość wykonania projektu. W pierwszych dwóch latach po zrealizowaniu aranżacji, na placu będzie animowana aktywność poprzez zaplanowany cykl wydarzeń, zaś sposób korzystania z placu przez mieszkańców będzie starannie monitorowany. Corocznie będą wyciągane wnioski z monitoringu wprowadzane ewentualne zmiany w działaniach animacyjnych lub aranżacji placu.

To przedsięwzięcie jest komplementarne międzyokresowo ze zrealizowanymi w okresie programowania 2007 – 2013 przedsięwzięciami miękkimi:

- „Promocja zintegrowanego podejścia w polityce rozwoju poprzez budowę Strategii Rozwoju MOF Gorzowa Wlkp.”
- „Przygotowanie wdrażania zapisów Strategii ZIT MOF Gorzowa Wlkp.”

Komplementarność w obu przypadkach polega na tym, że działania realizowane obecnie zostały w poprzednim okresie programowania zaplanowane i wkomponowane w szerszą strategię działań. Obecnie realizowany projekt inwestycyjny wynika więc ze sfinansowanych w poprzednim okresie projektów miękkich.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Wydział Gospodarki Komunalnej i Transportu Publicznego we współpracy z Wydziałem Urbanistyki i Architektury we współpracy z Biurem Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji oraz Wydziałem Promocji i Informacji

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

- 6 386 745,45 zł, w tym: ZIT RPO-L2020, budżet miasta,

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 35: Gorzowski Standard Przestrzeni Publicznej
- Przedsięwzięcie nr 16: Deptak Chrobrego – kręgosłup Nowego Miasta

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Przedsięwzięcie odpowiada na deficyt przestrzeni publicznych wysokiej jakości (szczegółowa diagnoza, konkluzja 26). W diagnozie czytamy także: „Należy także dbać o powiększenie (a co najmniej – pełne zachowanie) obecnego potencjału powierzchni biologicznie czynnej. Warto inwestować w urządzenia rekreacyjne w parkach i trasy rekreacyjne na terenach zielonych, które zintensyfikują korzystanie przez mieszkańców z tych terenów” (Konkluzja 21).

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie wytworzenie zielonej przestrzeni rekreacyjnej wysokiej jakości. Wskaźnikiem rezultatu będzie liczba mieszkańców zamieszkałych w zasięgu pięciominutowego dojazdu (350 m) od rekreacyjnej przestrzeni publicznej wysokiej jakości (liczona narastająco). Wartość bazowa wskaźnika = 0. Wartość referencyjna wskaźnika zostanie ustalona z pomiaru oraz wyliczeń.

Przedsięwzięcie nr 19.: Rewaloryzacja Parku Wiosny Ludów**■ Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych i Wieloletniej Prognozie Finansowej**

Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miasta Gorzowa Wlkp. poprzez uporządkowanie i zagospodarowanie wybranych terenów przestrzeni publicznej.

■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie

Cel szczegółowy 5.3. Tworzyć z udziałem mieszkańców wzorcowe publiczne przestrzenie spotkań i rekreacji w podobszarach rewitalizacji

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Podobszar rewitalizacji R1 – teren pomiędzy ulicami Sikorskiego, Kosynierów Gdyńskich, Wybickiego i Strzelecką.

■ Opis realizowanych zadań

Przedsięwzięcie realizowane w ramach 3 zadań inwestycyjnych:

- 1) Poprawa jakości środowiska miejskiego poprzez renowację i rozwój wybranych terenów zieleni w Gorzowie Wlkp., Kostrzynie nad Odrą i Dębnie - zahamowanie spadku powierzchni terenów zieleni i poprawa jakości powietrza.

Zakres zadania:

- nasadzenia roślin cebulowych, krzewów, roślin okrywowych, bylin,
- renowacja trawników,
- wykonanie nowych trawników,
- montaż urządzeń chroniących zwierzęta (gniazda, skrzynki lęgowe, domki dla owadów).

- 2) Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miasta Gorzowa Wlkp. poprzez uporządkowanie i zagospodarowanie wybranych terenów przestrzeni publicznej.

Zakres zadania:

- budowa schodów od strony ul. Kosynierów Gdyńskich,
- budowa placu zabaw,
- wykonanie alejek mineralnych placu zabaw,
- budowa iluminacji świetlnych drzew, schodów, tarasów i mostku,
- wykonanie tablic edukacyjnych,
- remont mostku od str. ul. Strzeleckiej

- 3) Rewaloryzacja parku Wiosny Ludów i Kopernika w Gorzowie Wlkp.

Zakres zadania:

- wykonanie alejek asfaltowych i mineralnych na różance,
- naprawa schodów w ciągach alejek,
- montaż elementów małej architektury (ławki, kosze),
- budowa toalety,
- budowa fontanny,
- budowa tarasowych zejść do wody,
- odmulenie stawu,
- likwidacja ogrodzenia od ul. Sikorskiego,
- wykonanie sztucznego nawodnienia różanki,
- wykonanie nasadzeń w różance,
- montaż budek dla ptaków.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Wydział Gospodarki Komunalnej i Transportu Publicznego

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

- 4 909 137,00 zł, źródło finansowania, POiŚ, ZIT RPO-L2020, LRPO oraz budżet miasta.

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 17: Rekreacyjna trasa wzdłuż Kłodawki

■ **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

Przedsięwzięcie odpowiada na deficyt przestrzeni publicznych wysokiej jakości (szczegółowa diagnoza, konkluzja 26). W diagnozie czytamy także: „Należy także dbać o powiększenie (a co najmniej – pełne zachowanie) obecnego potencjału powierzchni biologicznie czynnej. Warto inwestować w urządzenia rekreacyjne w parkach i trasy

rekreacyjne na terenach zielonych, które zintensyfikują korzystanie przez mieszkańców z tych terenów” (Konkluzja 21).

■ **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie wytworzenie zielonej przestrzeni rekreacyjnej wysokiej jakości. Wskaźnikiem rezultatu będzie powierzchnia terenów zielonych oraz pomocniczo liczba mieszkańców zamieszkałych w zasięgu pięciominutowego dojścia (350 m.) od rekreacyjnej, zielonej przestrzeni publicznej wysokiej jakości (liczona narastająco). Wartość bazowa wskaźnika = 0. Wartości referencyjnej wskaźnika na tym etapie nie określono.

Przedsięwzięcie nr 20.: Rewaloryzacja Parku Siemiradzkiego

■ **Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych i Wieloletniej Prognozie Finansowej**
Bezgraniczny trójdźwięk – natura, kultura i edukacja w Trebnitz, Witnicy i Gorzowie.

■ **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 5.3. Tworzyć z udziałem mieszkańców wzorcowe publiczne przestrzenie spotkań i rekreacji w podobszarach rewitalizacji.

■ **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Podobszar rewitalizacji R1 – teren pomiędzy ulicami Drzymały a Walczaka.

■ **Opis realizowanych zadań**

- Przebudowa istniejących dróg wewnętrznych, chodników, ścieżek, schodów,
- Przebudowa kładki,
- Wyznaczenie ścieżki o charakterze pieszo-rowerowym,
- Remont punktów widokowych (nad Schodami Donikąd i na Kozaczej Górze),
- Budowa nowego oświetlenia przy ciągach komunikacyjnych,
- Odprowadzenie wód deszczowych z dróg wewnętrznych, chodników, ścieżek, schodów i placów,
- Dostosowanie głównych ciągów komunikacyjnych do potrzeb osób niepełnosprawnych, w tym niewidomych (w miejscach, gdzie ukształtowanie terenu na to pozwoli),
- Wyznaczenie ścieżki przyrodniczo-dydaktycznej z oznaczeniem i opisem ciekawych, rzadkich gatunków flory znajdujących się w parku – w oparciu o dokumentację inwentaryzacyjną,
- Lokalizacja urządzeń małej architektury (np. ławki, kosze na śmieci, rzeźby interaktywne),
- Budowa placu zabaw i siłowni plenerowej,

- Budowa szaletu miejskiego,
 - Montaż tablic informacyjnych o charakterze przewodnika po parku z uwzględnieniem historii, specyficznych jego zakątków, walorów przyrodniczych (np. drzewa, krzewy, ptaki) i obecnych atrakcjach (ścieżka dydaktyczna, rzeźby interaktywne),
 - Opracowanie aplikacji na smartfony ułatwiającej zwiedzanie z uwzględnieniem charakterystycznych punktów parku.
- **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**
Wydział Gospodarki Komunalnej i Transportu Publicznego
- **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**
 - 5.752.859,00 zł w tym: INTERREG VA oraz budżet miasta
- **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**
Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:
 - Przedsięwzięcie nr 35: Gorzowski Standard Przestrzeni Publicznej
- **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**
Przedsięwzięcie odpowiada na deficyt przestrzeni publicznych wysokiej jakości (szczegółowa diagnoza, konkluzja 26). W diagnozie czytamy także: „Należy także dbać o powiększenie (a co najmniej – pełne zachowanie) obecnego potencjału powierzchni biologicznie czynnej. Warto inwestować w urządzenia rekreacyjne w parkach i trasy rekreacyjne na terenach zielonych, które zintensyfikują korzystanie przez mieszkańców z tych terenów” (Konkluzja 21).
- **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**
Rezultatem będzie wytworzenie zielonej przestrzeni rekreacyjnej wysokiej jakości. Wskaźnikiem rezultatu będzie powierzchnia terenów zielonych oraz pomocniczo liczba mieszkańców zamieszkałych w zasięgu pięciominutowego dojazdu (350 m) od rekreacyjnej przestrzeni publicznej wysokiej jakości (liczona narastająco). Wartość bazowa wskaźnika = 0. Wartości referencyjnej wskaźnika na tym etapie nie określa się.

Przedsięwzięcie nr 21.: Miasto odwraca się ku Kłodawce

- **Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych i Wieloletniej Prognozie Finansowej:**
Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miasta Gorzowa Wlkp. wzdłuż rzeki Kłodawki poprzez budowę ciągu pieszo-rowerowego wraz z zagospodarowaniem wybranych podwórek.
- **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**
Cel szczegółowy 5.6. Odzyskać Kłodawkę dla Gorzowian

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Podwórka kamienic graniczących z rzeką Kłodawką na długości tworzonej trasy rekreacyjnej (w ramach przedsięwzięcia 17 Rekreacyjna trasa pieszo – rowerowa wzdłuż Kłodawki).

■ Opis realizowanych zadań

Przedsięwzięcie polega na zainicjowaniu i przeprowadzeniu kompleksowej reorganizacji podwórek wzdłuż Kłodawki w taki sposób, aby podnieść estetykę krajobrazu miejskiego widzianego od strony rzeki. Elementem kluczowym jest zaproszenie mieszkańców do współprojektowania przestrzeni podwórek. Element ten nie będzie uzależniony od sytuacji właścicielskiej działek; celem przedsięwzięcia jest sprawienie, by mieszkańcy potraktowali remont podwórek (i komplementarne przedsięwzięcie 12) jako szansę dla siebie. Toteż w ramach reorganizacji podwórek mieszkańcy będą zachęceni do lokalizowania funkcji podnoszących atrakcyjność przestrzeni także dla spacerowiczów. Kluczowym komponentem przedsięwzięcia jest nie sama inwestycja, ale zaangażowanie mieszkańców w to, co ma powstać w jej wyniku.

Należy w tym przypadku szczególnie zwracać uwagę na zastrzeżenie konkluzji 11 z diagnozy, gdzie czytamy:

„Konkluzja 11. Koncepcje przedsięwzięć rewitalizacyjnych umacniające w mieszkańcach poczucie, że nic od nich nie zależy, powinny być bezwzględnie odrzucane z programu. W szczególności nie ma miejsca w GPR na interwencje w przestrzenie półpubliczne (podwórka, wnętrza kwater) podejmowane arbitralnie, bez współautorskiego i współwykonawczego udziału mieszkańców. Podobnie działania miękkie zaplanowane w sposób uniemożliwiający beneficjentom końcowym (mieszkańcom) wpływ na ich kształt i treść, nie mogą być włączane do programu rewitalizacji jako grożące pogłębieniem problemu wyuczzonej bezradności”.

To przedsięwzięcie jest komplementarne międzyokresowo ze zrealizowanymi w okresie programowania 2007 – 2013 przedsięwzięciami miękkimi:

- „Promocja zintegrowanego podejścia w polityce rozwoju poprzez budowę Strategii Rozwoju MOF Gorzowa Wlkp.”
- „Przygotowanie wdrażania zapisów Strategii ZIT MOF Gorzowa Wlkp.”

Komplementarność w obu przypadkach polega na tym, że działania realizowane obecnie zostały w poprzednim okresie programowania zaplanowane i wkomponowane w szerszą strategię działań. Obecnie realizowany projekt

inwestycyjny wynika więc ze sfinansowanych w poprzednim okresie projektów miękkich.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Zakład Gospodarki Mieszkaniowej we współpracy z Biurem Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji.

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

- 3 249 395,53 zł, źródło finansowania ZIT RPO-L2020 oraz budżet miasta.

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 17: Rekreacyjna trasa wzdłuż Kłodawki
- Przedsięwzięcie nr 35: Gorzowskie Standardy Przestrzeni Publicznej i zasady udziału mieszkańców w projektowaniu przestrzeni

■ **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

W diagnozie czytamy: „Z uwagi na zjawisko wyuczzonej bezradności absolutnie kluczowym wskazaniem dla przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest nakierowanie wszelkich działań na zbudowanie w mieszkańcach przekonania, że mają wpływ na swoją sytuację i sprawują kontrolę nad swoim życiem” (Konkluzja 10).

■ **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie włączenie mieszkańców, jako współautorów znaczącego projektu zmieniającego przestrzeń miasta, w który to projekt mieszkańcy włączą się zmieniając swoje podwórka. Wskaźnikiem rezultatu będzie odsetek wspólnot, które faktycznie zaangażowały się współautorsko i/lub wykonawczo w proces rearanżacji swoich podwórek. Wartość bazowa wskaźnika = 0. Wartość referencyjna wskaźnika wynosi 100%

Przedsięwzięcie nr 22.: Tereny zielone na Zawarcu

■ **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 5.3. Tworzyć z udziałem mieszkańców wzorcowe publiczne przestrzenie spotkań i rekreacji w podobszarach rewitalizacji

Cel szczegółowy 4.4. Zwiększać powierzchnie biologicznie czynne na obszarach rewitalizacji

■ **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Podobszar rewitalizacji R3

■ **Opis realizowanych zadań**

Zagospodarowanie oraz wybór terenu będą planowane z czynnym udziałem mieszkańców. Należy tutaj wykorzystać potencjały tego obszaru, jak najmniej ingerując w

naturalne obszary zieleni znajdującej się nad Wartą. Zagospodarowanie przestrzeni pomiędzy zwarta zabudową i odzyskiwanie powierzchni biologicznie czynnej tam, gdzie będzie to możliwe.

To przedsięwzięcie jest komplementarne międzyokresowo ze zrealizowanymi w okresie programowania 2007 – 2013 przedsięwzięciami miękkimi:

- „Promocja zintegrowanego podejścia w polityce rozwoju poprzez budowę Strategii Rozwoju MOF Gorzowa Wlkp.”
- „Przygotowanie wdrażania zapisów Strategii ZIT MOF Gorzowa Wlkp.”

Komplementarność w obu przypadkach polega na tym, że działania realizowane obecnie zostały w poprzednim okresie programowania zaplanowane i wkomponowane w szerszą strategię działań.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Wydział Gospodarki Komunalnej i Transportu Publicznego – we współpracy z Biurem Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

Trwają poszukiwania źródeł finansowania.

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 35: Gorzowski Standard Przestrzeni Publicznej i zasady udziału mieszkańców w ich projektowaniu

■ **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

Przedsięwzięcie odpowiada na deficyt przestrzeni publicznych wysokiej jakości (szczegółowa diagnoza, konkluzja 26). W diagnozie czytamy także: „Należy także dbać o powiększenie (a co najmniej – pełne zachowanie) obecnego potencjału powierzchni biologicznie czynnej. Warto inwestować w urządzenia rekreacyjne w parkach i trasy rekreacyjne na terenach zielonych, które zintensyfikują korzystanie przez mieszkańców z tych terenów” (Konkluzja 21). W wykonanych do aktualizacji GPR badaniach potrzeba ta została potwierdzona. Mieszkańcy wskazywali zwiększenie dostępu do terenów zielonych jako konieczność.

■ **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie wytworzenie zielonej przestrzeni rekreacyjnej wysokiej jakości. Wskaźnikiem rezultatu będzie powierzchnia terenów zielonych oraz pomocniczo liczba mieszkańców zamieszkałych w zasięgu pięciominutowego dojazdu (350 m) od re-

kreacyjnej przestrzeni publicznej wysokiej jakości (liczona narastająco). Wartość bazowa wskaźnika = 0. Wartości referencyjnej wskaźnika na tym etapie nie określa się.

Przedsięwzięcie nr 23.: Tereny zielone na Osiedlu Słonecznym

■ **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 5.3. Tworzyć z udziałem mieszkańców wzorcowe publiczne przestrzenie spotkań i rekreacji w podobszarach rewitalizacji

Cel szczegółowy 4.4. Zwiększać powierzchnie biologicznie czynne na obszarach rewitalizacji

■ **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Podobszar rewitalizacji R2

■ **Opis realizowanych zadań**

Zagospodarowanie oraz wybór terenu będzie planowane z czynnym udziałem mieszkańców. Zagospodarowanie przestrzeni pomiędzy zwarta zabudową i odzyskiwanie powierzchni biologicznie czynnej tam, gdzie będzie to możliwe w podwórkach lub między blokami.

To przedsięwzięcie jest komplementarne międzyokresowo ze zrealizowanymi w okresie programowania 2007 – 2013 przedsięwzięciami miękkimi:

- „Promocja zintegrowanego podejścia w polityce rozwoju poprzez budowę Strategii Rozwoju MOF Gorzowa Wlkp.”
- „Przygotowanie wdrażania zapisów Strategii ZIT MOF Gorzowa Wlkp.”

Komplementarność w obu przypadkach polega na tym, że działania realizowane obecnie zostały w poprzednim okresie programowania zaplanowane i wkomponowane w szerszą strategię działań.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Wydział Gospodarki Komunalnej i Transportu Publicznego – we współpracy z Biurem Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

Trwają poszukiwania źródeł finansowania.

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 35: Gorzowski Standard Przestrzeni Publicznej i zasady udziału mieszkańców w ich projektowaniu

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Przedsięwzięcie odpowiada na deficyt przestrzeni publicznych wysokiej jakości (szczegółowa diagnoza, konkluzja 26). W diagnozie czytamy także: „Należy także dbać o powiększenie (a co najmniej – pełne zachowanie) obecnego potencjału powierzchni biologicznie czynnej. Warto inwestować w urządzenia rekreacyjne w parkach i trasy rekreacyjne na terenach zielonych, które zintensyfikują korzystanie przez mieszkańców z tych terenów” (Konkluzja 21). W wykonanych do aktualizacji GPR badaniach potrzeba ta została potwierdzona. Mieszkańcy wskazywali zwiększenie dostępu do terenów zielonych jako konieczność.

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie wytworzenie zielonej przestrzeni rekreacyjnej wysokiej jakości. Wskaźnikiem rezultatu będzie powierzchnia terenów zielonych oraz pomocniczo liczba mieszkańców zamieszkałych w zasięgu pięciominutowego dojazdu (350 m) od rekreacyjnej przestrzeni publicznej wysokiej jakości (liczona narastająco). Wartość bazowa wskaźnika = 0. Wartość referencyjna wskaźnika zostanie ustalona z pomiaru oraz wyliczeń.

Przedsięwzięcie nr 24.: Rewaloryzacja plant wzdłuż murów zabytkowych wraz z ul. Strzelecką**■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 5.5. Zrewaloryzować planty wzdłuż murów zabytkowych wraz z ul. Strzelecką

oraz

Cel szczegółowy 5.3. Tworzyć z udziałem mieszkańców wzorcowe publiczne przestrzenie spotkań i rekreacji w podobszarach rewitalizacji

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Podobszar rewitalizacji R1 – teren pomiędzy ulicami Jagiełły i Wybickiego a murem obronnym i ul. Strzelecką.

■ Opis realizowanych zadań

Zagospodarowanie terenu obejmujące: zieleni, małą architekturę (meble miejskie: ławki, kosze itp.), ciągi piesze, oświetlenie.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Wydział Gospodarki Komunalnej i Transportu Publicznego

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

Obecnie brak środków finansowych na realizację, poszukiwane źródła dofinansowania.

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 27: Gorzowski Standard Przestrzeni Publicznej i zasady udziału mieszkańców w ich projektowaniu

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Przedsięwzięcie odpowiada na deficyt przestrzeni publicznych wysokiej jakości (szczegółowa diagnoza, konkluzja 26). W diagnozie czytamy także: „Należy także dbać o powiększenie (a co najmniej – pełne zachowanie) obecnego potencjału powierzchni biologicznie czynnej. Warto inwestować w urządzenia rekreacyjne w parkach i trasy rekreacyjne na terenach zielonych, które zintensyfikują korzystanie przez mieszkańców z tych terenów” (Konkluzja 21).

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie wytworzenie zielonej przestrzeni rekreacyjnej wysokiej jakości. Wskaźnikiem rezultatu będzie liczba mieszkańców zamieszkałych w zasięgu pięciominutowego dojazdu (350 m) od rekreacyjnej przestrzeni publicznej wysokiej jakości (liczona narastająco). Wartość bazowa wskaźnika = 0. Wartości referencyjnej wskaźnika na tym etapie nie określa się.

Przedsięwzięcie nr 25.: Ścieżka nad Wartą – przedłużenie Bulwaru Wschodniego

- **Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych i Wieloletniej Prognozie Finansowej**
Szlak Stolic EV2/R1.

- **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 5.7. Stworzyć rekreacyjną trasę spacerową nad Wartą – przedłużenie Bulwaru Wschodniego

- **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Podobszar rewitalizacji R1 – lokalizacja wzdłuż rzeki Warty od końca Bulwaru Wschodniego do siedziby Akademii im. Jakuba z Paradyża

- **Opis realizowanych zadań**

Przedsięwzięcie polega na zaprojektowaniu i zaaranżowaniu w terenie pieszo-rowerowej trasy rekreacyjnej wzdłuż rzeki Warty od końca Bulwaru Wschodniego do siedziby Akademii im. Jakuba z Paradyża z założeniem powiązania funkcjonalnego wraz z Bulwarem jako kompleks spacerowo-rekreacyjny

- **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**
 - 2 886 748,00 zł, źródła finansowania: INTERREG VA oraz budżet miasta.
- **Podmiot realizujący**

Wydział Inwestycji we współpracy z Wydziałem Gospodarki Komunalnej i Transportu Publicznego
- **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

 - Przedsięwzięcie nr 17: Rekreacyjna trasa pieszo – rowerowa wzdłuż Kłodawki
- **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

W diagnozie czytamy: „Warto inwestować w urządzenia rekreacyjne w parkach i trasy rekreacyjne na terenach zielonych, które zintensyfikują korzystanie przez mieszkańców z tych terenów” (Konkluzja 21).
- **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie wytworzenie zielonej przestrzeni rekreacyjnej wysokiej jakości. Wskaźnikiem rezultatu będzie liczba mieszkańców zamieszkanych w zasięgu pięciominutowego dojazdu (350 m) od tej przestrzeni (liczona narastająco w przypadku realizacji projektu przez więcej niż jeden rok i oddawania go do użytkowania etapami). Wartość bazowa wskaźnika = 0. Wartości referencyjnej wskaźnika na tym etapie nie określa się.

Przedsięwzięcie nr 26.: Porządkowanie przestrzeni podwórek na obszarze R1

- **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 4.4. Zwiększać powierzchnie biologicznie czynne na obszarach rewitalizacji

Cel szczegółowy 4.1. Wspierać remonty budynków mieszkalnych i ich bezpośredniego otoczenia

- **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Podobszar rewitalizacji R1

- **Opis realizowanych zadań**

Przedsięwzięcie będzie polegało na uporządkowaniu przestrzeni podwórek w kwartałach na terenie obszaru rewitalizacji R1. W ramach porządkowania zostaną wydzielone przestrzenie służącej bezpośrednio obsłudze nieruchomości z przeznaczeniem na małą infrastrukturę techniczną, altany śmietnikowe lub miejsca postojowe. Pas techniczny nie będzie przekraczał odległości 10 m od budynku a za jego wykonanie i utrzymanie będą odpowiadały wspólnoty, którym zostanie on przekazany w ramach odtworzenia działki budowlanej. Pozostałe części podwórka zostaną przekształcone

na wewnętrzne miejskie tereny zielone, które będą administrowane przez Miasto. Minimalny, przewidywany udział powierzchni biologicznie czynnych będzie wynosił od 40% do 70%. Dopuszcza się możliwość zbycia na rzecz wspólnot terenu z przeznaczeniem na miejsca postojowe.

W ramach realizacji przedsięwzięcia konieczne będzie utrzymanie ogólnodostępnych ciągów komunikacyjnych umożliwiających wjazd na podwórko.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w uzgodnieniu z Biurem Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji, Wydziałem Gospodarki Nieruchomościami i Majątku.

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

Na tym etapie nie jest możliwe oszacowanie przedsięwzięcia, które jest uzależnione od możliwości wspólnot mieszkaniowych. Trwają poszukiwania źródeł finansowania przedsięwzięcia.

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 10 : „Mieszkać Lepiej”
- Przedsięwzięcie nr 22: Tereny Zielone na Zawarcu
- Przedsięwzięcie nr 23: Tereny Zielone na Osiedlu Słonecznym

■ **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

Jak czytamy w konkluzji 28 „stan techniczny budynków i ich otoczenia – przestrzeni publicznych przed budynkami i półpublicznych przestrzeni wewnątrz kwartałów – jest czynnikiem obniżającym jakość obszaru zamieszkania”. W aktualnych badaniach podobszar Rewitalizacji R1 jest wskazywany jako obszar z największym potencjałem i miejscem atrakcyjnym do zamieszkania. Mieszkańcy oczekują zagospodarowania podwórek dostosowanego do ich potrzeb. Realizacja przedsięwzięcia będzie wdrażała model zrównoważonego zagospodarowania przestrzeni uwzględniającej infrastrukturę przy zachowaniu zieleni.

■ **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie zagospodarowania projektowanej przestrzeni podwórek podobszaru rewitalizacji R1. Wskaźnikiem rezultatu będzie liczba zagospodarowanych podwórek.

Przedsięwzięcie nr 27.: Rozwój usług wsparcia na obszarze rewitalizacji

■ **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 1.2. Zahamować dziedziczenie ubóstwa poprzez aktywne wsparcie

■ **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Przedsięwzięcie dotyczy całości obszaru rewitalizacji, będzie realizowane w wielu lokalizacjach, które na tym etapie nie są jeszcze wyznaczone.

■ **Opis realizowanych zadań**

Na obszarze rewitalizacji będą stopniowo intensyfikowane (organizowane i poszerzane) usługi społeczne, takie jak placówki wsparcia dziennego, świetlice środowiskowe, świetlice i inne formy pracy z dziećmi i młodzieżą, instrumenty wsparcia rodziny (w tym asystentura rodzinna). Będzie zaplanowana specjalna forma wsparcia dla rodzin sprawujących stałą opiekę nad osobą od tej opieki zależną. W ramach tego szerokiego przedsięwzięcia GCPR realizuje lub planuje realizować następujące projekty z udziałem wsparcia zewnętrznego:

- „Ekonomia społeczna z sukcesem”
- „Przez aktywność do zmiany”
- „Krok do samodzielności – stop wykluczeniu”
- Zważywszy, że zadania te są realizowane nie tylko na obszarze rewitalizacji, niniejsze przedsięwzięcie zakłada znaczącą intensyfikację działań, w szczególności z ukierunkowaniem na realizację projektów dofinansowanych z EFS.

Przewidziany jest bardzo znaczący rozwój asystentury rodzinnej, streetworkingu i placówek wsparcia dziennego, w tym form pracy podwórkowej. W obszarze rewitalizacji będą uruchamiane mieszkania specjalnego przeznaczenia: chronione, treningowe, wspomagane itd. z zachowaniem zasady, że sytuuje się je pojedynczo, wśród normalnego środowiska zamieszkania, nie zaś w skupiskach w wyodrębnionych budynkach.

To przedsięwzięcie jest komplementarne międzyokresowo ze zrealizowanym w okresie programowania 2007 – 2013 przedsięwzięciem miękkim *Profesjonalizacja usług publicznych na terenie Związku Celowego Gmin MG-6 poprzez diagnozę potrzeb społecznych i doskonalenie kompetencji kadr.*

Komplementarność w tym przypadku polega na tym, że działania realizowane obecnie zostały oparte o diagnozę wykonaną w ramach projektu sfinansowanego w poprzednim okresie programowania.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

- **Szacunkowa wartość:** 1 750 012,00 zł w tym EFS oraz budżet miasta.

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 28 Środowiskowe programy profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży
 - Przedsięwzięcie nr 29 Jest moc! Program żywego uczestnictwa w kulturze
 - Przedsięwzięcie nr 42 Centra Aktywności Mieszkańców
 - Przedsięwzięcie nr 1 Poprawa warunków edukacji i opieki przez termomodernizację obiektów użyteczności publicznej w obszarze rewitalizacji
- **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**
- Przedsięwzięcie będzie oddziaływać na całość problemu wykluczenia, w szczególności jednak na problem ubóstwa i jego dziedziczenia (szczegółowa diagnoza, konkluzje: 9 i 10).
- **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**
- Rezultatem będzie poszerzona możliwość korzystania ze wsparcia przez beneficjentów końcowych.
- Wskaźnikiem rezultatu będzie odsetek rodzin korzystających z różnych form wsparcia w grupie rodzin takiego wsparcia potrzebujących. Wartość bazowa wskaźnika będzie ustalona na podstawie sprawozdania GCPR za rok 2016. Zakłada się że wskaźnik ten będzie corocznie rosnący. Wartość referencyjna w całym okresie realizacji programu = 100%.

Przedsięwzięcie nr 28.: Środowiskowe programy profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży

- **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**
- Cel szczegółowy 1.2. Zahamować dziedziczenie ubóstwa poprzez aktywne wsparcie*
- Cel szczegółowy 1.3. Budować włączenie społeczne dzięki uczestnictwu w kulturze*
- **Lokalizacja przedsięwzięcia**
- Przedsięwzięcie niezlokalizowane, dotyczy całości obszaru rewitalizacji.
- **Opis realizowanych zadań**
- Otwarte coroczne konkursy na realizację środowiskowych programów profilaktycznych skierowanych do dzieci i młodzieży. Rekomendowane jest finansowanie działań długofalowych i systematycznych, kierowanych w szczególności do dzieci ze środowisk zagrożonych uzależnieniem od alkoholu, w tym zwłaszcza z terenów objętych programem rewitalizacji, np. programy animatorów podwórkowych, pedagogów ulicy, animatorów klubów młodzieżowych. Rekomendowana jest realizacja profilaktyki środowiskowej w postaci programów liderów rówieśniczych na terenie gorzowskich szkół.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Wydział Spraw Społecznych we współpracy z Biurem Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji, oraz wykonawcy wyłonieni w konkursie.

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

- Źródło finansowania: Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 27 Rozwój usług wsparcia na obszarze rewitalizacji
- Przedsięwzięcie nr 29 Jest moc! Program żywego uczestnictwa w kulturze
- Przedsięwzięcie nr 42 Centra Aktywności Lokalnej

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Przedsięwzięcie będzie oddziaływać na całość problemu wykluczenia, w szczególności jednak na problem ubóstwa i jego dziedziczenia (szczegółowa diagnoza, konkluzje: 9 i 10). Dodatkowo program ma wzmacniać poziom uczestnictwa w kulturze, które jest bardzo niskie, co wynika z przeprowadzonych w 2019 r. badań. Niezwykle istotne będzie prowadzenie tych zadań na obszarze R2, w którym zainteresowanie miejską ofertą kulturalną jest bardzo małe. Efektem realizacji przedsięwzięcia będzie również reakcja na problem wynikający z koncentracji na obszarach rewitalizacji wykroczeń popełnianych pod wpływem alkoholu i innych środków odurzających.

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie poszerzona możliwość korzystania ze wsparcia przez beneficjentów końcowych.

Wskaźnikiem rezultatu będzie ilość projektów objętych wsparciem grantowym. Wartość bazowa wyniesie 0. Wartość referencyjna wskaźnika ilości rocznej w całym okresie realizacji wyniesie 1 zrealizowany projekt.

Przedsięwzięcie nr 29.: Jest moc! Program żywego uczestnictwa w kulturze**■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 1.5. Budować włączenie społeczne dzięki uczestnictwu w kulturze

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie niezlokalizowane, dotyczy całości obszaru rewitalizacji.

■ Opis realizowanych zadań

Zadanie będzie realizowane w ramach otwartych konkursów ofert dla organizacji pozarządowych z zakresu kultury. Realizacja będzie zależna od celowości i jakości zgłoszonych

wniosków oraz środków w budżecie. Wśród zadań określanych jako priorytetowe, znajdują się projekty skierowane do osób z obszarów rewitalizacji z ograniczonym dostępem do kultury, z różnych przyczyn: wykluczenie społeczne, wiekowe, terytorialne. Do realizowanych zadań należą także wydarzenia skłaniające uczestników do wchodzenia w interakcje społeczne oraz przedsięwzięcia animacyjno - kulturalne, mające na celu zwiększanie wiedzy z obszaru kultury, wzrost kompetencji do uczestnictwa w życiu kulturalnym oraz sprzyjające rozwojowi talentów i twórczemu zagospodarowaniu czasu wolnego. Skierowane do wszystkich grup wiekowych i mają zachęcić do dialogu międzypokoleniowego.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Wydział Kultury

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

- Przedsięwzięcie realizowane w ramach corocznego budżetu wydziału.

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 27 Rozwój usług wsparcia na obszarze rewitalizacji
- Przedsięwzięcie nr 42 Centra Aktywności Lokalnej
- Przedsięwzięcie nr 28 Środowiskowe programy profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży

■ **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

Przedsięwzięcie będzie oddziaływać na całość problemu wykluczenia, w szczególności jednak na problem ubóstwa i jego dziedziczenia (szczegółowa diagnoza, konkluzje: 9 i 10).

■ **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie poszerzona możliwość korzystania z oferty kulturalnej miasta, wyrobienie nawyku uczestnictwa w kulturze.

Wskaźnikiem rezultatu będzie liczba projektów objętych wsparciem grantowym . Wartość bazowa wyniesie 0. Wartość referencyjna wskaźnika ilości rocznej w całym okresie realizacji wyniesie 1 projekt.

Przedsięwzięcie nr 30.: Kampania tożsamościowa GORZÓW #Stąd Jestem

■ **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 1.10. : Budować poczucie dumy z bycia Gorzowianinem

■ **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Przedsięwzięcie niezlokalizowane, dotyczy całości obszaru rewitalizacji.

■ Opis realizowanych zadań

Zadanie jest ogólnomiejskim projektem prowadzonym w oparciu o dorobek mieszkańców, ich sukcesy, samopoczucie, dumę i poczucie lokalnej tożsamości. W ramach kampanii realizowane są działania angażujące mieszkańców, które zaprojektowano w oparciu o historię miasta, dorobek lokalnych artystów, osiągnięcia mieszkańców w mieście i poza nim - często również za granicą. Celem zadania jest pokazanie, że z Gorzowa pochodzą ludzie odważni, otwarci na świat, którzy dążą do realizacji swoich marzeń i je spełniają. Zadanie jest odpowiedzią na wskazaną w szczegółowej diagnozie rolę budowania współczesnej tożsamości Gorzowa i zapobieżenie odpływowi ludzi z miasta, w szczególności z obszarów rewitalizacji. Wpisuje się również w potwierdzoną w kolejnych badaniach diagnostycznych potrzebę prowadzenie lokalnej strategii, która zachęci młodych ludzi do osiedlenia się w Gorzowie. Celem kampanii GORZÓW#Stąd Jestem jest przekonanie, że Gorzów to miasto wyjątkowe: dobre do życia, świetne do pracy, jeszcze lepsze do startu zawodowego, realizacji pasji i prywatnych celów. Z Gorzowa pochodzą ludzie, którym się udało, którzy nie boją się realizować marzeń i osiągać celów. W kampanię, która będzie służyła rozwojowi miasta, należy wpisać cele związane z zachęcaniem do zamieszkania w obszarach rewitalizacji, które będą należały do najatrakcyjniejszych miejsc w Gorzowie.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Wydział Promocji i Informacji w porozumieniu z Biurem Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji.

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

Przedsięwzięcie finansowane w ramach budżetu wydziałów.

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 29 Jest Moc! Program żywego uczestnictwa w kulturze.
- Przedsięwzięcie nr 42 Centra Aktywności Mieszkańców
- Przedsięwzięcie nr 28 Środowiskowe programy profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

W pierwotnej diagnozie do Gminnego Programu Rewitalizacji jako elementy kryzysu wskazano rozpoznany wśród mieszkańców brak pozytywnej identyfikacji z miastem, zwłaszcza wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji. W kolejnych badaniach wykazano znaczny odpływ mieszkańców z obszarów rewitalizacji oraz potwierdzono potrzebę tworzenia zachęt do osiedlania się na obszarach rewitalizacji, w szczególności na podobszarach R3 i R1.

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie możliwość głębszego zakorzenienia się w życie Gorzowa poprzez pozytywną identyfikację oraz przeciwdziałanie odpływowi mieszkańców z obszarów rewitalizacji. Wskaźnikiem rezultatu będzie udział spadku liczby mieszkańców obszarów rewitalizacji w stosunku do spadku liczby mieszkańców miasta ogółem, monitorowany w cyklach rocznych.

Przedsięwzięcie nr 31.: „Koniunktura w Centrum” – wspólna promocja gospodarcza obszaru centrum miasta**■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 3.1. Promować gospodarczo centrum miasta

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie dotyczy całości podobszaru R1, a zwłaszcza – tych lokalizacji, w których uda się skutecznie zawrzeć porozumienie przedsiębiorców co do wspólnej, skoordynowanej promocji.

■ Opis realizowanych zadań

Miasto wspólnie z przedsiębiorcami z obszaru rewitalizacji wypracuje i będzie prowadzić intensywną kampanię promocyjną obszaru. Promocja ta w znaczącej części będzie skierowana do samych mieszkańców Gorzowa, którzy powinni poznać nowy potencjał gospodarczy centrum miasta i stać się jego trwałymi klientami. Wstępnie przewiduje się cztery kampanie promocyjne w każdym roku (*wiosna – lato – jesień – zima*).

To przedsięwzięcie jest komplementarne międzyokresowo ze zrealizowanym w okresie programowania 2007 – 2013 przedsięwzięciem inwestycyjnym *Rewitalizacja Bulwaru Nadwarciańskiego Wschodniego poprzez adaptację infrastruktury technicznej na cele kulturowe, rekreacyjne i turystyczne.*

Komplementarność w tym przypadku polega na tym, że działania miękkie zaplanowane w ramach tego przedsięwzięcia będą wykorzystywały sieć współpracy przedsiębiorców i częściowo infrastrukturę, jaka powstała w ramach projektu finansowanego w poprzednim okresie programowania.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Wydział Promocji i Informacji we współpracy z Wydziałem Obsługi Inwestora i Biznesu

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

- Przedsięwzięcie finansowane w ramach budżetu wydziałów.

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 32 „Gorzowska mapa atrakcji” wsparcie tematykacji przestrzeni miejskiej

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Przedsięwzięcie jest nastawione na przełamanie utrwalonej dekoniunktury gospodarczej w centrum miasta (szczegółowa diagnoza, konkluzje: 17, 18 i 19).

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie skoordynowana akcja promocyjna na obszarze rewitalizacji. Wskaźnikiem rezultatu będzie liczba inicjatyw podejmowanych w danym roku na obszarach rewitalizacji.

Przedsięwzięcie nr 32.: „Gorzowska mapa atrakcji” wsparcie tematykacji przestrzeni miejskiej**■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 3.3. Wspierać tradycyjne rzemiosła budujące krajobraz kulturowy

Cel szczegółowy 3.4. Wprowadzać tematykację przestrzeni miejskiej

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie dotyczy całości obszaru rewitalizacji. W wyniku jego realizacji zostaną wskazane bardziej skonkretyzowane lokalizacje.

■ Opis realizowanych zadań

Przedsięwzięcie będzie polegało na wspieraniu tematykacji przestrzeni miejskiej: terytorialnych zagęszczeń i skupisk działalności o podobnym lub uzupełniającym się charakterze, np. „ulic gastronomicznych”, „podwórek kreatywnych” czy „zaułków tradycyjnych rzemiosł”. Narzędziem służącym realizacji zadania będą regulacje określające tryb i szczegółowe warunki najmu lokali użytkowych.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Biuro Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji we współpracy z Wydziałem Obsługi Inwestora i Biznesu, Wydziałem Gospodarki Nieruchomościami i Majątku Wydziałem Podatków i Opłat, Zakładem Gospodarki Mieszkaniowej i Wydziałem Urbanistyki i Architektury

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

Zadanie finansowane w ramach budżetów jednostek odpowiedzialnych za realizację.

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 31 „Koniunktura w Centrum” – wspólna promocja gospodarcza obszaru centrum miasta
- **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**
Przedsięwzięcie jest nastawione na aktywizację przestrzeni gospodarczej w centrum miasta (szczegółowa diagnoza, konkluzje: 17, 18 i 19).
- **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**
Rezultatem będzie powstanie planu tematyzacji przestrzeni miejskiej **oraz opracowanie Miejscowego Planu Rewitalizacji**. Wskaźnik rezultatu jest binarny (TAK/NIE). Wartość bazowa = NIE. Wartość referencyjna =TAK.

Przedsięwzięcie nr 33.: Wsparcie zatrudnienia socjalnego

- **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**
Cel szczegółowy 1.8. Tworzyć pulę stabilnych zamówień dla podmiotów ekonomii społecznej i ZAZ-ów
- **Lokalizacja przedsięwzięcia**
Przedsięwzięcie niezlokalizowane, dotyczy całości obszaru rewitalizacji.
- **Opis realizowanych zadań**
Przedsięwzięcie będzie polegało na opracowaniu listy zleceń, które mogą być realizowane przez podmioty ekonomii społecznej w ramach zamówień urzędu miasta oraz podległych jednostek.
- **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**
Wydziały i Biura Urzędu Miasta we współpracy z Biurem Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji.
- **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**
Zadanie bezkosztowe, realizowane w ramach zadań BSR oraz innych biur i wydziałów Urzędu Miasta.
- **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**
Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:
 - Przedsięwzięcie nr 27 Rozwój usług wsparcia na obszarze rewitalizacji
- **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**
Częścią zdiagnozowanego kryzysu jest niezdolność znalezienia przez niektóre grupy mieszkańców zatrudnienia na wolnym rynku z uwagi na ich specyficzne ograniczenia. Do tych osób adresowana jest spółdzielczość socjalna (diagnoza szczegółowa, konkluzja nr 4).

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie powstanie systemu zamówień miejskich i wprowadzenie go w życie. Wskaźnik rezultatu jest binarny (TAK/NIE).

Przedsięwzięcie nr 34.: Program rozwiązywania problemów zadłużenia czynszowego**■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 1.1. Zmniejszyć skalę dziedziczenia ubóstwa poprzez aktywne wsparcie

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie niezlokalizowane, dotyczy całości obszaru rewitalizacji.

■ Opis realizowanych zadań

Zostanie opracowany i wdrożony program rozwiązywania problemu nawarstwionych, nieściągalnych zadłużeń czynszowych. Program będzie uwzględniał mechanizm stopniowego umarzania wynegocjowanej części zadłużenia pod warunkiem spłaty w ratach pozostałej części oraz opłacania czynszu bieżącego i realizowania kontraktu naprawczego, w tym możliwość odpracowywania długu. W tym zakresie program będzie kontynuował obecnie istniejący program odpracowywania długów i przy wykorzystaniu jego doświadczeń będzie wzbogacony o rozwiązania podnoszące jego skuteczność.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Wydział Spraw Społecznych we współpracy z Zakładem Gospodarki Mieszkaniowej

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

Opracowanie programu jest zadaniem bezkosztowym.

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 10 „Mieszkać lepiej” – konkurs dotacji do remontów
- Przedsięwzięcie nr 11 Społeczne budownictwo czynszowe w Gorzowie
- Przedsięwzięcie nr 4 Przebudowa lokali komunalnych
- Przedsięwzięcie nr 44 program KAWKA – etap II

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Przedsięwzięcie angażuje czynnie mieszkańców bezpośrednio dotkniętych kryzysem w poprawę ich własnej sytuacji (odzyskanie poczucia wpływu na własną sytuację, szczegółowa diagnoza, konkluzja 9).

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie zmniejszenie liczby zadłużonych mieszkańców.

Wskaźnikiem rezultatu będzie odsetek lokatorów objętych programami naprawczymi w grupie lokatorów faktycznie zadłużonych ponad 2 miesiące, mierzony corocznie. Wartość bazowa wskaźnika będzie zmierzona na podstawie wyliczeń ZGM i WSS dla roku 2016. Zakłada się, że wskaźnik ten będzie corocznie rosnący. Wartość referencyjna wskaźnika wynosi 100%.

Przedsięwzięcie nr 35.: Gorzowski Standard Przestrzeni Publicznej i zasady udziału mieszkańców w projektowaniu przestrzeni

■ **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 5.3. Tworzyć z udziałem mieszkańców wzorcowe publiczne przestrzenie spotkań i rekreacji w podobszarach rewitalizacji

■ **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Przedsięwzięcie niezlokalizowane, dotyczy całości obszaru rewitalizacji.

■ **Opis realizowanych zadań**

W ramach przedsięwzięcia powstaną czytelne i stałe zasady rozpisywania przetargów lub konkursów na projekty przestrzeni publicznych Gorzowa. W myśl tych zasad, tam gdzie będzie to możliwe wykonawca projektu będzie zobowiązany do zorganizowania procedury uczestnictwa obywateli w projektowaniu danej przestrzeni uzgodnioną ze zleceniodawcą. Odrębnie – z udziałem zaproszonych mieszkańców w różnym wieku, różnej sytuacji życiowej i zdrowotnej – zostanie wypracowany Gorzowski Standard Przestrzeni Publicznej dostosowany do potrzeb osób w różnym wieku, zgodny ze standardami projektowania uniwersalnego, zasadami „przestrzeni przyjaznej seniorom” i standardami przestrzeni wolnej od zagrożeń CPTED.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Architekt Miasta we współpracy z Biurem Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

Przedsięwzięcie będzie zrealizowane w ramach środków budżetowych Biura Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji .

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 10 „Mieszkać lepiej” – konkurs dotacji do remontów
- Przedsięwzięcie nr 16 Deptak Chrobrego – kręgosłup Nowego Miasta
- Przedsięwzięcie nr 36 Ład wizualny w krajobrazie Gorzowa
- Przedsięwzięcie nr 21 Miasto odwraca się ku Kłodawce
- Przedsięwzięcie nr 18 „Kwadrat” – wzorcowa przestrzeń rekreacyjna

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Przedsięwzięcie włącza mieszkańców w projektowanie przestrzeni i buduje ich poczucie wpływu na lokalną rzeczywistość (konkluzja 10 w diagnozie) a ponadto wpływa na zaspokojenie zapotrzebowania na przestrzenie publiczne wysokiej jakości (konkluzje 26 i 28).

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie opracowanie Standardu Przestrzeni i wytycznych do rozpisywania przetargów. Wskaźnik rezultatu jest binarny (TAK/NIE). Wartość bazowa = NIE. Wartość referencyjna =TAK.

Przedsięwzięcie nr 36.: Ład wizualny w krajobrazie Gorzowa**■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 5.9. Zaplanować i wprowadzić ład w zakresie informacji i reklamy w mieście

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie niezlokalizowane, dotyczy całości obszaru rewitalizacji.

■ Opis realizowanych zadań

Przedsięwzięcie polega na wypracowaniu i wdrożeniu w obszarze rewitalizacji „uchwały krajobrazowej” regulującej ład wizualny w mieście. Przedsięwzięcie obejmuje rozległy obszar tematów powiązanych z uchwałą krajobrazową: ład w obszarze reklamy i szyldów, miejski system identyfikacji wizualnej, spójny (w ramach zaplanowanej różnorodności) system miejskich mebli i innych elementów małej architektury, system zaleceń, co do rozwiązań materiałowych i kompozycyjnych w przestrzeni miejskiej i podobne rozstrzygnięcia.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Architekt Miasta, Wydział Urbanistyki i Architektury

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

Przedsięwzięcie jest realizowane w ramach działalności Architekta Miasta oraz Wydziału Urbanistyki i Architektury.

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 35: Gorzowski Standard Przestrzeni Publicznej

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Przedsięwzięcie jest kluczowe dla obszaru rewitalizacji, w którym sytuuje się olbrzymia większość objętych nim zadań, ale *de facto* dotyczy całego miasta. Ład wizualny jest jedną ze zdiagnozowanych potrzeb centralnej części miasta.

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie opracowanie zasad i wytycznych do uchwały krajobrazowej, miejscowych planów rewitalizacji oraz systemu informacji miejskiej. Wskaźnik rezultatu jest binarny (TAK/NIE). Wartość bazowa = NIE. Wartość referencyjna = TAK.

Przedsięwzięcie nr 37.: Instytucje kultury – bogactwo do odkrycia**■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 1.9. Włączyć w rewitalizację instytucje kultury.

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie niezlokalizowane, dotyczy całości obszaru rewitalizacji.

■ Opis realizowanych zadań

Wyjście gorzowskich instytucji kultury z własnymi realizacjami w przestrzenie publiczne centrum miasta, a przez to – ożywianie tych przestrzeni i jednocześnie poszerzanie kręgu publiczności każdej z instytucji o nowe osoby i grupy mieszkańców, dotychczas nieuczestniczące w kulturze instytucjonalnej.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Wydział Kultury w uzgodnieniu z instytucjami kultury oraz Biurem Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji.

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

Zadanie będzie zrealizowane w ramach budżetów zaangażowanych partnerów.

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 12: MCK w sercu miasta
- Przedsięwzięcie nr 42: Centra Aktywności Mieszkańców

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

W szczegółowej diagnozie czytamy: „Należy bardzo poważnie potraktować inwestycję w działalność kulturalną, jako motor osiągnięcia celów rewitalizacji. [...] jest w tym procesie także miejsce dla instytucji kultury. Proces rewitalizacji powinien otworzyć się na kulturę i zaprosić istniejące instytucje do pełnienia w mieście nowej roli. Kluczowe pojęcia tej nowej roli to: żywe uczestnictwo w kulturze, rozwój widowni (*audience development*), animacja kultury i edukacja kulturalna. Chodzi nie o kulturę eksklu-

zywną, ale o kulturę inkluzywną. Wysoki poziom musi iść w parze z szerokim odbiorom: to zadanie dla kultury w procesie rewitalizacji [...]” (Konkluzja 34).

■ **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie liczba inicjatyw zrealizowanych na obszarze rewitalizacji.

Przedsięwzięcie nr 38.: Zawodowcy w Gorzowie

■ **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 2.3. Stworzyć nowoczesne Centrum Edukacji Zawodowej i Biznesu

Cel szczegółowy 1.4. Zwiększyć szanse edukacyjne w obszarze rewitalizacji

■ **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Zespół Szkół Ekonomicznych, Zespół Szkół Mechanicznych, Zespół Szkół Elektrycznych, Zespół Szkół nr 12, Zespół Szkół Odzieżowych.

■ **Opis realizowanych zadań**

Doposażenie pracowni zawodowych w szkołach w celu odzwierciedlenia naturalnych warunków pracy i efektywnego kształcenia oraz doskonalenia umiejętności zawodowych. W ramach projektu, szkoły zostaną doposażone w sprzęt i odpowiednie środki dydaktyczne, zgodnie ze standardem lokalnego rynku pracy z uwzględnieniem w szczególności branż inteligentnych specjalizacji lubuskiego. W związku z tym:

- w Zespole Szkół Odzieżowych i Zespole Szkół Ekonomicznych dla zawodów technik cyfrowych procesów graficznych, technik organizacji reklamy dla pracowni poligraficznych procesów przygotowawczych, pracowni drukowania cyfrowego oraz pracowni multimedialnej, zgodnie z podstawą programową – kwalifikacja A.55, A.27;

- w Zespole Szkół Elektrycznych dla zawodów technik mechatronik, który wpisuje się w INTELLIGENTNE SPECJALIZACJE REGIONU, zgodnie z wytycznymi KOWEziU dla pracowni montażu i użytkowania urządzeń i systemów mechatronicznych zgodnie z podstawą programową – kwalifikacja E.04;

- w Zespole Szkół Mechanicznych dla zawodu technik logistyk, które wpisują się w INTELLIGENTNE SPECJALIZACJE REGIONU, dla pracowni logistycznej zgodnie z podstawą programową – kwalifikacją K.2. Zarządzanie środkami technicznymi podczas realizacji procesów transportowych. Utworzenie i doposażenie szkolnego punktu doradztwa zawodowego we wszystkich szkołach.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Wydział Edukacji

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

Szacowana wartość doposażenia szkół: 352 351,88 zł w tym EFS oraz budżet miasta.

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 3: CEZiB – lider nowoczesnej edukacji zawodowej
- Przedsięwzięcie nr 39: Kształtowanie kompetencji kluczowych na potrzeby rynku pracy na obszarze MOF

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowany problem niskich kompetencji zawodowych gorzowian i związane z tym zjawisko „ubogich pracujących” (szczegółowa diagnoza, konkluzja 3).

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

5 – liczba szkół kształcenia zawodowego wykorzystujących wyposażenie zakupione dzięki EFS – osiągnięcie wskaźnika na koniec realizacji projektu (28.02.2018 r.),

5 – liczba szkół kształcenia zawodowego wyposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego - osiągnięcie wskaźnika na koniec realizacji projektu (28.02.2018 r.).

Przedsięwzięcie nr 39.: Kształtowanie kompetencji kluczowych na potrzeby rynku pracy na obszarze MOF Gorzowa Wielkopolskiego

■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie

Cel szczegółowy 3.5. Stworzyć nowoczesne Centrum Edukacji Zawodowej i Biznesu

Cel szczegółowy 1.4. Zwiększyć szanse edukacyjne w obszarze rewitalizacji

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Zespół Szkół nr 6, ul. Gwiazdzysta 14, Gimnazjum nr 7, ul. Estkowskiego 3, IV Liceum Ogólnokształcące, ul. Kosynierów Gdyńskich 8, Szkoła Podstawowa nr 1, ul. Dąbrowskiego 23, Zespół Szkół Ekonomicznych, ul. 30 Stycznia 29, Zespół Szkół Mechanicznych, ul. Dąbrowskiego 32, Zespół Szkół Elektrycznych, ul. Dąbrowskiego 33, Zespół Szkół Odzieżowych, ul. Śląska 64 c, Zespół Szkół nr 12, ul. Śląska 20 -3 podmioty, Szkoła Podstawowa nr 10, ul. Towarowa 21, Gimnazjum nr 4, ul. Grobla 68A, Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 2, ul. Przemysłowa 22, Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 3, ul. Warszawska 18.

■ Opis realizowanych zadań

- Kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów na potrzeby rynku pracy
- Doradztwo edukacyjno - zawodowe dla uczniów

- Nauczanie metodą eksperymentu
 - Indywidualizacja pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi
 - Kształtowanie kompetencji zawodowych nauczycieli sprzyjających kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów
 - Szkolenie nauczycieli na potrzeby indywidualizacji pracy z uczniem
 - Technologie informacyjno - komunikacyjne dla uczniów i nauczycieli
- **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**
Wydział Edukacji
- **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**
Szacowana wartość przedsięwzięcia 1 790 000,00 zł w tym EFS oraz budżet miasta.
- **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**
Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:
- Przedsięwzięcie nr 3: CEZiB – lider nowoczesnej edukacji zawodowej
 - Przedsięwzięcie nr 38: Zawodowcy w Gorzowie
 - Przedsięwzięcie nr 41: Zawodowcy w Gorzowie 2.0
- **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**
Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowany problem niskich kompetencji zawodowych gorzowian i związane z tym zjawisko „ubogich pracujących” (szczegółowa diagnoza, konkluzja 3).
- **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**
-liczba podmiotów objętych wsparciem - 18
-wyposażenie 5 podmiotów w pracownię TIK
-doposażenie pracowni przedmiotowych i wykorzystanie doposażenia do prowadzenia zajęć przez 18 podmiotów
-liczba nauczycieli stanowiących kadrę podmiotów objętych wsparciem - 40
-liczba uczniów z obszaru rewitalizacji objęta wsparciem 1315

Przedsięwzięcie nr 40.: Unijne przedszkolaki w Gorzowie

- **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**
Cel szczegółowy 1.4. Zwiększyć szanse edukacyjne w obszarze rewitalizacji
- **Lokalizacja przedsięwzięcia**
Przedszkole Miejskie nr 15, ul. Bohaterów Warszawy 5, Przedszkole Miejskie nr 18, ul. Łużycka 8

■ Opis realizowanych zadań

1. Utworzenie nowych oddziałów w Przedszkolu Miejskim nr 15 – 1 oddział dla 25 dzieci, w Przedszkolu Miejskim nr 18 – 1 oddział dla 25 dzieci.
2. Organizacja dodatkowych zajęć dla dzieci z wykorzystaniem todu A. i M. Kniessów, C. Orffa, gimnastyki twórczej R. Labana, pedagogiki zabawy Klanza oraz logorytmiki.
3. Warsztaty metodyczne dla nauczycielek w zakresie pracy metodą A. i M. Kniessów, C. Orffa, gimnastyki twórczej R. Labana, pedagogiki zabawy Klanza oraz logorytmiki.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Wydział Edukacji

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

295 000,00 zł – w tym EFS oraz budżet miasta.

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 3: CEZiB – lider nowoczesnej edukacji zawodowej

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Zaspokojenie potrzeb mieszkańców w zakresie odpowiedniej liczby miejsc w przedszkolach oraz podniesienie kompetencji nauczycielek w zakresie realizacji zajęć z wykorzystaniem metod pracy, w tym: pedagogiki zabawy, gimnastyki twórczej oraz logorytmiki.

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Zwiększenie liczby miejsc w Przedszkolu Miejskim nr 15 o 25, w Przedszkolu Miejskim nr 18 również o 25 miejsc. Podniesienie kompetencji nauczycielek w Przedszkolu Miejskim nr 15 – 1 nauczycielka, w Przedszkolu nr 18 – 3 nauczycielki.

Przedsięwzięcie nr 41.: Zawodowcy w Gorzowie 2.0**■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 1.4. Zwiększyć szanse edukacyjne w obszarze rewitalizacji

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Zespół Szkół Ekonomicznych, Zespół Szkół Mechanicznych, Zespół Szkół Elektrycznych, Zespół Szkół nr 12, Zespół Szkół Odzieżowych.

■ Opis realizowanych zadań

Doposażenie pracowni zawodowych w szkołach w celu odzwierciedlenia naturalnych warunków pracy i efektywnego kształcenia oraz doskonalenia umiejętności zawodowych. W ra-

mach projektu, szkoły zostaną wyposażone w sprzęt i odpowiednie środki dydaktyczne, zgodnie ze standardem lokalnego rynku pracy z uwzględnieniem w szczególności branż inteligentnych specjalizacji lubuskiego.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Wydział Edukacji

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

Szacowana wartość wyposażenia szkół: 831 841 zł w tym EFS oraz budżet miasta.

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

- Przedsięwzięcie nr 3: CEZiB – lider nowoczesnej edukacji zawodowej
- Przedsięwzięcie nr 39: Kształtowanie kompetencji kluczowych na potrzeby rynku pracy na obszarze MOF

■ **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowany problem niskich kompetencji zawodowych gorzowian i związane z tym zjawisko „ubogich pracujących (szczegółowa diagnoza, konkluzja 3).

■ **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Liczba szkół kształcenia zawodowego wykorzystujących wyposażenie zakupione dzięki EFS – osiągnięcie wskaźnika na koniec realizacji projektu. Liczba szkół kształcenia zawodowego wyposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego - osiągnięcie wskaźnika na koniec realizacji projektu.

Przedsięwzięcie nr 42.: Centra Aktywności Mieszkańców

■ **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 1.3. Stworzyć Centra Aktywności Mieszkańców w podobszarach rewitalizacji

■ **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Przedsięwzięcie zlokalizowane w podobszarach rewitalizacji R1, R2 i R3

■ **Opis realizowanych zadań**

Centrum Aktywności Mieszkańców to przestrzeń dla integrowania wszystkich form aktywności społecznej przejawianej przez mieszkańców wszystkich podobszarów rewitalizacji. Zakłada się wsparcie działań prowadzących do animowania życia sąsiedzkiego we wszystkich podobszarach rewitalizacji w ramach działania MCK Zawarcie, Klubu Kultury Zodiak oraz Klubu Kultury Jedynka.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Wydziałem Kultury we współpracy z Miejskim Centrum Kultury i Biurem Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji.

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

Zadanie finansowane w ramach budżetów jednostek odpowiedzialnych za realizację.

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 27 Rozwój usług wsparcia na obszarze rewitalizacji
- Przedsięwzięcie nr 29 Jest moc! Program żywego uczestnictwa w kulturze
- Przedsięwzięcie nr 30 Kampania tożsamościowa GORZÓW#Stąd Jestem

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

Stworzenie przyjaznej przestrzeni integrującej mieszkańców to szansa na wykorzystanie kluczowego potencjału tego obszaru o największym natężeniu zjawisk kryzysowych.

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie powstanie przyjaznej przestrzeni integrującej działania mieszkańców. Wskaźnikiem rezultatu będzie zsumowana w skali roku liczba mieszkańców biorących udział we wszystkich formach aktywności realizowanych w ramach Centrum. Wartość bazowa wskaźnika = 0. Zakłada się, że wskaźnik ten będzie rosnący w kolejnych latach. Wartość referencyjna równa się 520 osób rocznie.

Przedsięwzięcie nr 43.: Centrum Gorzowa – od nowa. Prototypowanie urbanistyczne.**■ Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 5.2. Przekształcić ulice Wełniany Rynek i Hawelańską w przyjazną przestrzeń miejską sprzyjającą rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości i wspierającą funkcje społeczne, ekologiczne i gospodarcze

■ Lokalizacja przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie niezlokalizowane, dotyczy całości obszaru rewitalizacji.

■ Opis realizowanych zadań

Projekt miękki polegający na analizie zachowań komunikacyjnych dla ulic Wełniany Rynek i Hawelańska przy zastosowaniu metody projektowania przestrzeni publicznej poprzez testowanie rzeczywistych zmian wraz z osobami, które codziennie z niej korzystają (mieszkańcami, przedsiębiorcami, klientami usług, uczestnikami lokalnego życia społecznego). Celem projektu jest przetestowanie rozwiązań służących realizacji jednego z celów szczegółowych zawartych w Programie tj.: „Poprawić jakość

przestrzeni publicznych w pasach drogowych”. Angażowanie mieszkańców we współkształtowanie w bezpośrednim sąsiedztwie ich miejsca zamieszkania ulic ze spowolnionym ruchem oraz z preferencją ruchu pieszego.

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Wydział Inwestycji w porozumieniu z Biurem Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji, Wydziałem Dróg, Straży Miejskiej, Wydziałem Gospodarki Komunalnej i Transportu Publicznego.

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

146 985,00 zł – budżet miasta.

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 15 Centrum Gorzowa od- nowa.
- Przedsięwzięcie nr 35 Gorzowskie Standardy Przestrzeni Publicznej i zasady udziału mieszkańców w projektowaniu przestrzeni

■ **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

W pierwotnej diagnozie do Gminnego Programu Rewitalizacji jako elementy kryzysu wskazano zdiagnozowany wśród mieszkańców brak pozytywnej identyfikacji z miastem, zwłaszcza wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji. W kolejnych badaniach wykonanych w 2019 r. na potrzeby aktualizacji GPR, potwierdzono wśród mieszkańców niskie poczucie wpływu na zmiany najbliższego otoczenia. Prowadzenie działań polegających na szerokim zaangażowaniu interesariuszy w zmiany zachodzące w przestrzeniach publicznych ma za zadanie wzmocnienie poczucia sprawstwa oraz wytworzenie pozytywnej identyfikacji z obszarem.

■ **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie opracowana koncepcja zagospodarowania projektowanej przestrzeni. Wskaźnikiem rezultatu będzie liczba interesariuszy zaangażowanych w opracowanie koncepcji.

Przedsięwzięcie nr 44.: program KAWKA – etap II

■ **Nazwa przedsięwzięcia w dokumentach aplikacyjnych**

Wymiana źródeł ciepła na obszarze miasta Gorzowa Wlkp.

■ **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 4.3. Likwidować niską emisję

■ **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Obszar rewitalizacji – podobszar R2 i R3

■ Opis realizowanych zadań

Zadanie dotyczy podobszarów realizacji R2 i R3. Miasto Gorzów planuje podjąć działania w ramach projektu polegające na: wymianie źródeł ciepła w 100 gospodarstwach domowych - likwidacji ulegną 194 piece kaflowe i 2 kotły węglowe. W zamian zamontowane zostaną nowoczesne, niskoemisyjne dwufunkcyjne kotły gazowe w wyniku, których nastąpi obniżenie emisji głównych zanieczyszczeń powietrza i CO₂, poprawa jakości powietrza i warunków życia grupy docelowej –społeczności.

To przedsięwzięcie jest komplementarne międzyokresowo ze zrealizowanym w okresie programowania 2007 – 2013 przedsięwzięciem miękkim *Opracowanie i wdrożenie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla miasta Gorzowa Wlkp.*

Komplementarność w tym przypadku polega na tym, że działania realizowane w ramach tego przedsięwzięcia wdrażają plan gospodarki niskoemisyjnej którego opracowania (przedsięwzięcie miękkie) było sfinansowane w poprzednim okresie programowania.

■ Podmiot realizujący przedsięwzięcie

Miasto Gorzów, operator Zakład Gospodarki Mieszkaniowej

■ Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania

1 240 000,00 zł Regionalny Program Operacyjny Lubuskie 2020

■ Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

- Przedsięwzięcie nr 10 „Mieszkać lepiej” – konkurs dotacji do remontów
- Przedsięwzięcie nr 11 Społeczne budownictwo czynszowe w Gorzowie
- Przedsięwzięcie nr 4 Przebudowa lokali komunalnych przeznaczonych na lokale socjalne

■ Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys

W części diagnostycznej czytamy:

„Konkluzja 20. Niska emisja pochodząca z palenisk indywidualnych na stałe paliwa kopalne okazała się głównym skoncentrowanym problemem ekologicznym obszaru rewitalizacji. Należy kontynuować program Kawka w celu likwidacji niskiej emisji i poprawy jakości życia w centrum miasta.”

■ Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny

Rezultatem będzie zmniejszenie poprawa warunków zamieszkania mieszkańców podobszaru R2 i R3 poprzez likwidację źródeł niskiej emisji w miejscu ich zamieszkania. Wskaźnikiem rezultatu będzie liczba zlikwidowanych źródeł grzewczych opala-

nych stałym paliwem kopalnym. Wartość bazowa wskaźnika = 0. Wartość referencyjna wynosi 100% palenisk w budynkach objętych programem.

Przedsięwzięcie nr 45.: Lubuskie Centrum Kompetencji Cyfrowych i Usług Wspólnych

■ **Cel rewitalizacji realizowany przez to przedsięwzięcie**

Cel szczegółowy 3.8 Wspierać powstawanie miejsc pracy i rozwój firm z branż nowoczesnych technologii.

■ **Lokalizacja przedsięwzięcia**

Na mocy art. 15 ust. 3 ustawy o rewitalizacji przedsięwzięcia rewitalizacyjne mogą być realizowane również poza obszarem rewitalizacji, jeśli wynika to z ich specyfiki. Ten przypadek dotyczy właśnie proponowanego przedsięwzięcia. Ma być ono zlokalizowane w odległości ok. 2 km od granicy podobszaru rewitalizacji R1. Niemniej jednak po realizacji przedsięwzięcie oddziaływać będzie na całe miasto, w tym na obszar rewitalizacji, w szczególności istotnie wzbogacając system wsparcia rozwoju przedsiębiorczości – w tym w odniesieniu do najbardziej perspektywicznych sektorów: IT i pokrewnych. Tu kluczowe znaczenie ma powstanie nowych miejsc pracy oraz właściwe powiązanie między profilem edukacji, a potrzebami biznesu – te zagadnienia nie mają silnej afiliacji „lokalizacyjnej”, gdyż zainteresowane osoby (przy ograniczonej odległości) łatwo mogą przemieścić się do właściwego miejsca. W ten sposób przedsięwzięcie położone poza obszarem rewitalizacji nadal będzie miało pozytywny wpływ na procesy zachodzące na tym obszarze.

■ **Opis realizowanych zadań**

Przedsięwzięcie obejmuje przekształcenie funkcji oraz rewaloryzację nieużytkowanego, zdegradowanego dwukondygnacyjnego poszpitalnego kompleksu budynków (ujętego w rejestrze i objętego nadzorem konserwatora zabytków) po pralni, kuchni i warsztatach, który trwale utracił swoją funkcję i przeznaczenie o powierzchni zabudowy 2111m² i powierzchni użytkowej 3522 m². W wyniku realizacji przedsięwzięcia powstanie Lubuskie Centrum Kompetencji Cyfrowych i Usług Wspólnych (LCKCiUW), które obejmie:

- Centrum Usług Wspólnych dla jednostek medycznych, administracji i lokalnych przedsiębiorców;
- Data Center, w którego zakres wejdą centrum usług IT, lokalna chmura danych dla placówek medycznych oraz jednostek samorządu województwa lubuskiego oraz przedsiębiorców oraz infrastruktura telekomunikacyjna oraz energetyczna, na bazie której możliwe będzie m.in. rozwijanie i zastosowanie „zielonych” ekologicznych technologii w

zakresie zużycia energii elektrycznej, rozwój e-usług, utworzenie zespołu wsparcia w dziedzinie IT;

- Miejsce lokalizacji Start-upów z branży IT i pokrewnych oferujące warunki dla inkubacji i wsparcia rozwoju przedsiębiorstw gospodarczych;
- Urządzenie wielofunkcyjnej sali konferencyjno-koncertowej na ok. 200 osób – na potrzeby organizacji spotkań, konferencji i okazjonalnych przedsięwzięć artystycznych dla szpitala, samorządu województwa oraz mieszkańców Gorzowa;
- Ustanowienie w ramach struktury LCKCiUW Gorzowskiego Inkubatora Ekonomiczno-Społecznego, który zapewniałby bieżące optymalne wykorzystanie powstałej infrastruktury dla celów edukacyjnych (współpraca z CEZiB i innymi podmiotami, w celu zapewnienia kształcenia zgodnie z potrzebami biznesu, w tym powstających start-upów) rozwoju gospodarczego (pełnienie aktywnej roli inkubatora przedsiębiorstw z branż IT, energetycznej i pokrewnych) oraz społecznych (wykorzystanie sali konferencyjno-koncertowej dla potrzeb aktywności mieszkańców o charakterze kulturalno-społecznym, a także uruchomienie w oparciu o dostępną infrastrukturę centrum aktywności lokalnej dla mieszkańców pobliskich osiedli);
- Archiwum (miejsce przechowywania dokumentacji jednostek medycznych i administracji) oraz kompleks pomieszczeń biurowych, m.in. na potrzeby Biura UMWL;
- Aranżację i zagospodarowanie otaczającego terenu (m.in. oświetlenie i parking).

■ **Podmiot realizujący przedsięwzięcie**

Wielospecjalistyczny Szpital Wojewódzki w Gorzowie Wielkopolskim Sp. z o.o.

■ **Szacowana wartość przedsięwzięcia i źródło finansowania**

100 000 000 zł Regionalny Program Operacyjny Lubuskie 2020 Rewaloryzacja zdegradowanego terenu szpitala przy ul. Walczaka. Część informatyczna (Data Center, e-usługi) - Rozwój społeczeństwa informacyjnego 2.1.

■ **Opis powiązań i synergii z innymi przedsięwzięciami**

Występuje synergia z następującymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi:

Przedsięwzięcie nr 3: CEZiB – lider nowoczesnej edukacji zawodowej

Przedsięwzięcie nr 39: Kształtowanie kompetencji kluczowych na potrzeby rynku pracy na obszarze MOF Gorzowa Wielkopolskiego

■ **Opis oddziaływania przedsięwzięcia na zdiagnozowany kryzys**

Przedsięwzięcie wpłynie pozytywnie na proces ożywienia społeczno-gospodarczego, indukować będzie pobudzenie aktywności lokalnej gospodarczej w obszarze małych przedsiębiorstw, podejmowania działalności gospodarczej, rozwoju kompetencji młodych gorzowian, w tym sprzyjać tworzeniu nowych miejsc pracy, wspierać syner-

gię gospodarczą: inkubator IT, budowanie sieci powiązań gospodarczych. Będzie oddziaływać także w sferze społecznej tej części miasta, zwiększając uczestnictwo w życiu publicznym oraz inicjować rozwój kultury.

■ **Prognozowane rezultaty przedsięwzięcia i sposób ich oceny**

Rezultatem będzie uruchomienie w aktualnie nieużytkowanych obiektach miejsca stosowania oraz rozwoju nowych technologii przekładającego się na powstanie nowych miejsc pracy oraz rozwój przedsiębiorczości w branży IT i pokrewnych. Analogicznie powstać ma miejsce aktywności społeczno-kulturalnej. W tym wymiarze wskaźnik rezultatu będzie miał charakter binarny (TAK/NIE). Wartość bazowa = NIE. Wartość referencyjna =TAK.

Planowana liczba start-upów, którym zapewniono wsparcie – 5 rocznie. Liczba miejsc pracy (w nowej instytucji oraz w start-upach) – 15 na stałe + 10 rocznie. Planowana liczba uczestników wydarzeń społeczno-kulturalnych – 1000 rocznie.

5.3.2 Podział przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze względu na typ interwencji.

Podział na typy przedsięwzięć jest zgodny z art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji. Kategoryzacji przedsięwzięć dokonano również w oparciu o metodologię Głównego Urzędu Statystycznego, wynikającą z zasad „Statystyki dla polityki spójności. Wsparcie systemu monitorowania polityki spójności w perspektywie finansowej 2014 - 2020 oraz programowania i monitorowania polityki spójności po 2020 roku”. Zgodnie z tym, efekty pośrednie podejmowanych działań mogą być widoczne w więcej niż jednym obszarze, jednak decydujący dla klasyfikacji jest dominujący charakter podejmowanych działań w ramach danego przedsięwzięcia oraz obszar bezpośredniej interwencji. W związku z tym każde przedsięwzięcie zostało wpisane tylko raz, w jedną z wymienionych grup zadań:

- grupę zadań społeczno– gospodarczych,
- grupę zadań technicznych,
- grupę zadań przestrzenno– funkcjonalnych,
- grupę zadań środowiskowych.

Tabela 1 Podział przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze względu na dominujący typ interwencji.

Tytuł przedsięwzięcia	Szacunkowa wartość przedsięwzięcia
Przedsięwzięcia techniczna	
Poprawa warunków edukacji i opieki poprzez termomodernizację obiektów użyteczności publicznej <i>Nazwa zadania w WPF: Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w Gorzowie Wlkp. – III etap.</i>	9 338 232,00 zł
Poprawa warunków edukacji i opieki w Ośrodku Rehabilitacyjno-Edukacyjno - Wychowawczym	4 366 582,00 zł
CEZIB - Lider nowoczesnej edukacji zawodowej <i>Nazwa zadania w WPF: Centrum Edukacji Zawodowej.</i>	119 967 578,00 zł

Przebudowa lokali komunalnych przeznaczonych na lokale socjalne	3 461 184,07 zł
Głęboka modernizacja systemu tramwajowego w obszarze rewitalizacji <i>Nazwa zadania w WPF: System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp.</i>	55 083 007,38zł
Renowacja najważniejszego zabytku Gorzowa – katedry <i>Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych: Dziedzictwo sakralne Dolnej Warty.</i>	20 289 050,00 zł Środki zewnętrzne
Nowa siedziba Urzędu Miasta	Trwa poszukiwanie źródeł finansowania
Grekokatolickie Centrum Spotkań	1 000 050,00 zł Środki zewnętrzne
Ogólnodostępny stadion lekkoatletyczno-piłkarski <i>Nazwa zadania w WPF: Modernizacja obiektu sportowego – stadion lekkoatletyczny przy ul. Krasieńskiego.</i>	14 113 890,00 zł
"Mieszkać Lepiej" - dotacje do projektów obejmujących prace remontowo-budowlane dotyczące kamienic i podwórek	6 487 132,30 zł
Spółeczne budownictwo czynszowe	Brak możliwości wskazania źródeł finansowanie
MCK w sercu miasta <i>Nazwa zadania w WPF: Przebudowa obiektu przy ul. Wełniany Rynek w Gorzowie Wielkopolskim oraz dostosowanie do prowadzenia działalności kulturalnej.</i>	12 124 600,00 zł
Szkoła Podstawowa nr 1 - perła obszaru rewitalizacji <i>Nazwa zadania w WPF: Modernizacja budynku przy SP nr 1.</i>	2 125 750,00 zł
Węzeł intermodalny przy dworcu PKP- Zintegrowane Centrum Podróży <i>Nazwa zadania w WPF: Budowa węzła przesiadkowego przy dworcu PKP w Gorzowie Wlkp. wraz z przebudową infrastruktury tramwajowej.</i>	8 318 953,00 zł
Lubuskie Centrum Kompetencji Cyfrowych i Usług Wspólnych	100 000 000,00 zł
<i>RAZEM przedsięwzięcia techniczne do sfinansowania</i>	
356 694 008,95 zł	
Przedsięwzięcia przestrzenno - funkcjonalne	
Centrum Gorzowa Od-Nowa <i>Nazwa zadania w WPF: System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp. Modernizacja deptaku przy ul. Hawelańskiej wraz z ulicą Hawelańska/Wełniany Rynek.</i>	3 102 913,95 zł
Deptak Chrobrego -kręgosłup Nowego Miasta <i>Nazwa zadania w WPF: System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp.</i>	3 700 000,00zł
Rekreacyjna trasa pieszo - rowerowa wzdłuż Kłodawki <i>Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych: Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miasta Gorzowa Wlkp. wzdłuż rzeki Kłodawki poprzez budowę ciągu pieszo-rowerowego wraz z zagospodarowaniem wybranych podwórek.</i>	9 210 778,56 zł
"Kwadrat" - wzorcowa miejska przestrzeń rekreacyjna <i>Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych: Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miasta Gorzowa Wlkp.- Plac Nieznanego Żołnierza.</i>	6 386 745,45 zł
Rewaloryzacja Parku Wiosny Ludów <i>Nazwa zadania w WPF: Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miasta Gorzowa Wlkp. poprzez uporządkowanie i zagospodarowanie wybranych terenów przestrzeni publicznej.</i>	4 909 137,00 zł
Rewaloryzacja Parku Siemiradzkiego <i>Nazwa zadania w WPF: Bezgraniczny trójdźwięk – natura, kultura i edukacja w Trebnitz, Witnicy i Gorzowie.</i>	5 752 859,00 zł
Miasto odwraca się ku Kłodawce <i>Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych: Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miasta Gorzowa Wlkp. wzdłuż rzeki Kłodawki poprzez budowę ciągu pieszo-rowerowego wraz z zagospodarowaniem wybranych podwórek.</i>	3 249 378,57 zł
Tereny zielone na Zawarcu	Brak możliwości wskazania źródeł finansowanie
Tereny zielone na Osiedlu Słonecznym	Brak możliwości wskazania źródeł finansowanie
Rewaloryzacja plant wzdłuż murów zabytkowych wraz z ulicą Strzelecką	Brak możliwości wskazania źródeł finansowanie
Ścieżka nad Wartą <i>Nazwa zadania w dokumentach aplikacyjnych: Szlak Stolic EV2/R1.</i>	2 886 748 zł
Porządkowanie przestrzeni podwórek na obszarze R1	Środki zewnętrzne oraz udział budżetu miasta
<i>RAZEM przedsięwzięcia przestrzenno - funkcjonalne do sfinansowania</i>	
39 198 560,53 zł	

Przedsięwzięcia społeczno – gospodarcze	
Rozwój usług wsparcia na obszarze rewitalizacji	1 750 012,00
Środowiskowe programy profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży	Program Profilaktyki i Rozwiązywanie Problemów Alkoholowych
Jest moc! Program żywego uczestnictwa w kulturze	Realizowane w ramach budżetu wydziału UM
Kampania tożsamościowa GORZÓW#Stąd Jestem	Realizowane w ramach budżetu wydziału UM
"Koniunktura w Centrum" - wspólna promocja gospodarczej obszaru centrum miasta	Realizowane w ramach budżetu wydziału UM
"Gorzowska mapa atrakcji" wsparcie tematyzacji przestrzeni miejskiej	Realizowane w ramach budżetu wydziału UM
Wsparcie zatrudnienia socjalnego	Realizowane w ramach budżetu wydziału UM
Program rozwiązywania problemów zadłużenia czynszowego	Realizowane w ramach budżetu wydziału UM
Gorzowskie Standardy Przestrzeni Publicznej i zasady udziału mieszkańców w projektowaniu przestrzeni	Realizowane w ramach budżetu wydziału UM
Ład wizualny w krajobrazie Gorzowa	Realizowane w ramach budżetu wydziału UM
Instytucje kultury bogactwo do odkrycia	Realizowane w ramach budżetu wydziału UM
Zawodowcy w Gorzowie	352 351,88 zł
Kształtowanie kompetencji kluczowych na potrzeby rynku pracy	1 790 000,00 zł
Unijne przedszkolaki w Gorzowie	295 000,00 zł
Zawodowcy w Gorzowie 2.0	831 841,00 zł
Centra Aktywności Mieszkańców	Realizowane w ramach działalności MCK
Centrum Gorzowa Od - Nowa. Prototypowanie urbanistyczne	146 985,00 zł
<i>RAZEM przedsięwzięcia przestrzenno - funkcjonalne do sfinansowania</i>	5 166 189,88 zł
Przedsięwzięcia środowiskowe	
Program KAWKA – II Nazwa zadania w WPF: Wymiana źródeł ciepła na obszarze miasta Gorzowa Wlkp.	1 240 000,00 zł
Ogółem	446 663 509,57zł

5.4. Partycypacja w procesie wdrażania GPR – włączanie interesariuszy rewitalizacji

5.4.1 Przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane we współpracy z interesariuszami rewitalizacji

Przedsięwzięcia realizowane we współpracy samorządu miasta Gorzowa z innymi interesariuszami rewitalizacji, to w szczególności:

- Przedsięwzięcie nr 27 Rozwój usług wsparcia na obszarze rewitalizacji
- Przedsięwzięcie nr 28 Środowiskowe programy profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży
- Przedsięwzięcie nr 29 Jest moc! Program żywego uczestnictwa w kulturze
- Przedsięwzięcie nr 30 Kampania tożsamościowa GORZÓW #Stąd Jestem
- Przedsięwzięcie nr 31 „Koniunktura w Centrum” – wspólna promocja gospodarcza obszaru centrum miasta
- Przedsięwzięcie nr 10 „Mieszkać lepiej” – dotacje do projektów obejmujących prace remontowo-budowlane dotyczące kamienic i podwórek
- Przedsięwzięcie nr 11 Społeczne budownictwo czynszowe w Gorzowie
- Przedsięwzięcie nr 37 Instytucje kultury – bogactwo do odkrycia

- Przedsięwzięcie nr 21 Miasto odwraca się ku Kłodawce
- Przedsięwzięcie nr 12 MCK w sercu miasta
- Przedsięwzięcie nr 42 Centra Aktywności Mieszkańców

5.4.2 Przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane wyłącznie przez interesariuszy

- Przedsięwzięcie nr 2 Poprawa warunków edukacji i opieki w Ośrodku Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczym
- Przedsięwzięcie nr 6 Renowacja najważniejszego zabytku Gorzowa – katedry
- Przedsięwzięcie nr 8 Grekokatolickie Centrum Spotkań
- Przedsięwzięcie nr 45 Lubuskie Centrum Kompetencji Cyfrowych i Usług Wspólnych

Przedsięwzięcia z udziałem interesariuszy (realizowane wspólnie lub wyłącznie przez interesariuszy) stanowią 33,33 % liczby przedsięwzięć ogółem.

5.5 Uwarunkowania planistyczne. Specjalna Strefa Rewitalizacji, Miejskowy Plan Rewitalizacji.¹

5.5.1 Specjalna Strefa Rewitalizacji

W oparciu o przeprowadzone specjalistyczne analizy obszaru rewitalizacji wprowadza się zmianę w zapisach podrozdziału 3.6 Specjalna Strefa Rewitalizacji. Zgodnie z Uchwałą nr XXVIII/367/2016 Rady Miasta Gorzowa Wielkopolskiego w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, możliwe jest podjęcie odrębnych uchwał w sprawie wyznaczenia specjalnej strefy rewitalizacji na poszczególnych podobszarach. Ustanowienie specjalnej strefy rewitalizacji ma umożliwić zapewnienie sprawnej realizacji celów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Z uwagi na cechy podobszarów planuje się ustanowienie Specjalnej Strefy Rewitalizacji na okres 10 lat na podobszarach R1 Centrum/Nowe Miasto oraz R3 Zawarcie. Zgodnie z przeprowadzonymi na zlecenie miasta analizami, uzasadnieniem dla ustanowienia specjalnej strefy rewitalizacji na tych podobszarach jest ich potencjał inwestycyjny oraz możliwość interwencji w istniejącą tkankę zabudowy w powiązaniu z koniecznością uporządkowania przestrzeni (w przypadku podobszaru R1 Centrum/Nowe Miasto).

Konkluzja 36. Jako niekorzystne zjawisko przestrzenne wskazać należy skupiska garaży indywidualnych, tworzące wyspy chaosu i degradacji. Rozdrobniona struktura własności występująca w obrębie tzw. „garażowisk” utrudnia działania związane z uporządkowaniem przestrzeni. Podobny problem

¹ R. Ryś, M. Marczevska, M. Niewiadomska, *Analiza optymalnego wykorzystania w Gorzowie Wielkopolskim narzędzi ustawy o rewitalizacji*, opracowanie wykonane na zlecenie Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp. w lutym 2020 r. Wszystkie cytaty, rysunki oraz dane umieszczone w niniejszym podrozdziale zostały zaczerpnięte ze wspomnianej analizy.

zdiagnozować można we wnętrzach kwartałów zabudowy zlokalizowanych w północnej części obszaru. Chłonność podobszaru R1 Centrum/Nowe Miasto na nowe inwestycje jest umiarkowana – w większości obejmuje uzupełnienia istniejącej struktury urbanistycznej. Inwestycje na większą skalę wymagają ingerencji w istniejącą zabudowę i układ urbanistyczny tej części miasta.

Podobszar rewitalizacji R3 Zawarcie znajduje się na południe od obszaru R1 Centrum/Nowe Miasto, pomiędzy Wartą a Kanałem Ulgi. Układ urbanistyczny można opisać jako niepełny i fragmentaryczny, szczególnie w części wschodniej, gdzie występuje duży udział terenów niezabudowanych, w tym nad-rzecznych, wymieszanych z zabudową usługową i składowo-magazynową. W części wschodniej dominuje funkcja mieszkaniowa, w postaci zabudowy wielorodzinnej, przed- i powojennej. W środkowej części obszaru zlokalizowana jest galeria handlowa Nova Park – największe centrum handlowe województwa lubuskiego.

Kluczowym dla zabezpieczenia ładu przestrzennego oraz realizacji celów programu rewitalizacji jest wprowadzenie w uchwale o ustanowieniu specjalnej strefy rewitalizacji zakazu wydawania decyzji o warunkach zabudowy. Jak czytamy w raporcie sporządzonym na potrzeby aktualizacji GPR: „Miałoby to uniemożliwić powstanie przypadkowych lub przeskalowanych inwestycji zaburzających ten ład. Możliwe jest też powstrzymanie realizacji inwestycji niepożądanych z powodów nie tylko przestrzennych, ale także społecznych, gospodarczych, środowiskowych (przykłady dotychczasowych zastosowań dotyczą m.in.: obiektów handlowych o określonej powierzchni sprzedaży, lokali z hazardem, budynków z indywidualną instalacją grzewczą na paliwo stałe, obiektów mogących negatywnie oddziaływać na środowisko, obiektów uciążliwych dla otoczenia)”.

5.5.1.1 Analiza uwarunkowań ustanowienia Specjalnej Strefy Rewitalizacji

W podobszarach rewitalizacji będących przedmiotem analizy, tj. R1 Centrum/Nowe Miasto i R3 Zawarcie, pokrycie planistyczne wynosi odpowiednio 12,29% i 41,97%, co ilustruje poniższa tabela.

Tab. 2 Zestawienie planów miejscowych obowiązujących na podobszarach rewitalizacji R1 i R3 (źródło: UM Gorzów Wlkp.)

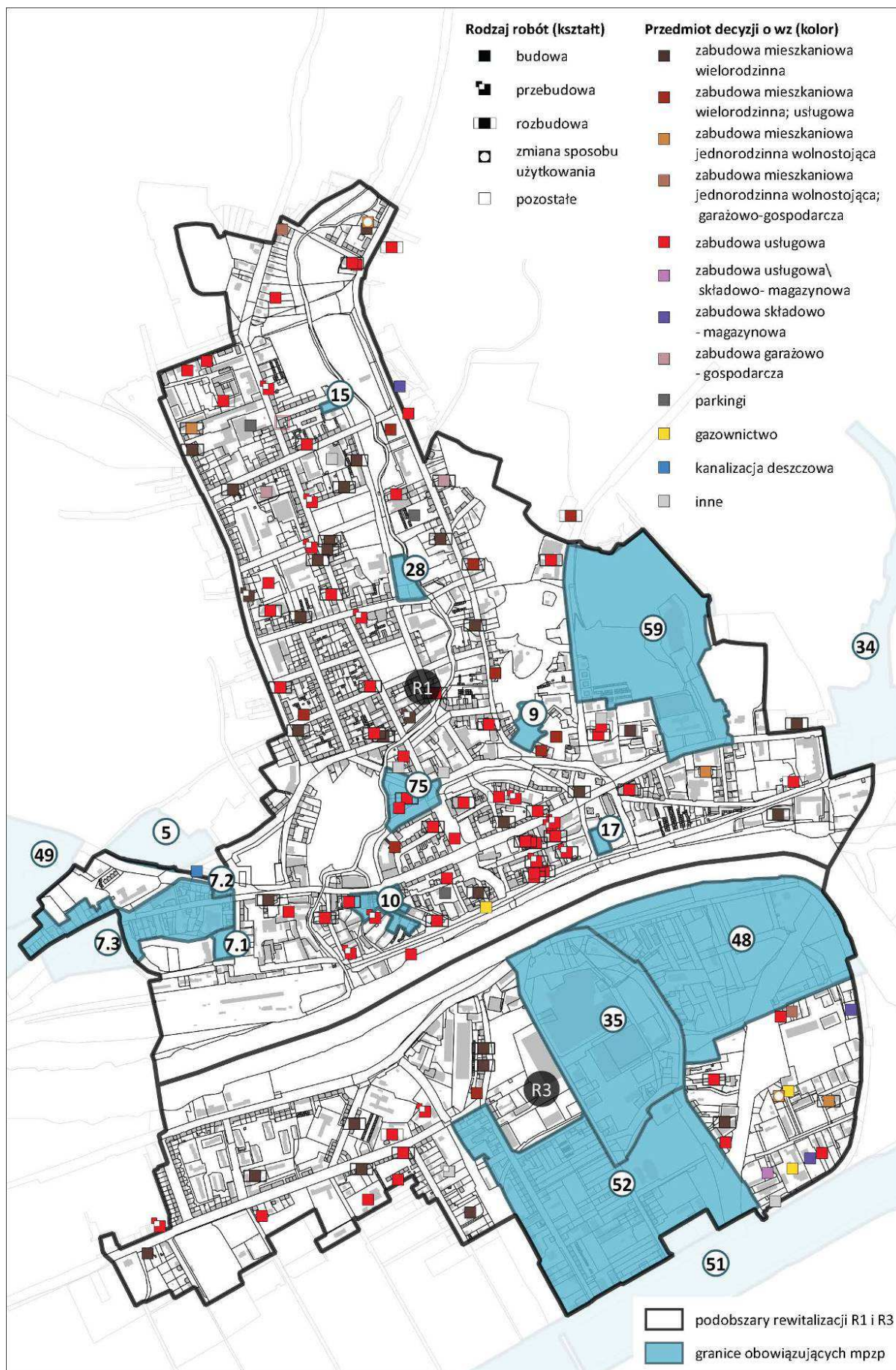
Podobszar rewitalizacji	Pow. [ha]	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego			Pokrycie planistyczne [%]
		nr	Nazwa	Pow.* [ha]	
R1 – Centrum/Nowe Miasto	236,62	5	Uchwała Nr X/105/2003 Rady Miasta Gorzowa Wlkp. z dnia 23 kwietnia 2003 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Gorzowa Wlkp. w rejonie ulic Boh. Warszawy i Al. Konstytucji 3-go Maja	0,08	0,03
		7.1	Uchwała Nr XXXI/325/2000 Rady Miejskiej w Gorzowie Wlkp. z dnia 22 marca 2000 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w Gorzowie Wlkp., w rejonie ulicy Dworcowej (obszar 03)	0,46	0,20
		7.2	Uchwała Nr XLI/410/2000 Rady Miejskiej w Gorzowie Wlkp. z dnia 27 września 2000 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w Gorzowie Wlkp., w rejonie ulicy	0,16	0,07

			Sikorskiego i Al. Konstytucji 3 Maja (obszar O2)		
		7.3	Uchwała Nr XXXI/326/2000 Rady Miejskiej w Gorzowie Wlkp. z dnia 22 marca 2000 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w Gorzowie Wlkp., w rejonie ulicy Sikorskiego na odcinku od ul. Żelaznej do Dworcowej (obszar O1)	5,56	2,35
		9	Uchwała Nr LXXI/408/98 Rady Miejskiej w Gorzowie Wlkp. z dnia 25 lutego 1998 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obszarze m. Gorzowa Wlkp.	0,83	0,35
		10	Uchwała Nr XLI/409/2000 Rady Miejskiej w Gorzowie Wlkp. z dnia 27 września 2000 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego w rejonie wschodnim zbiegu ulic Sikorskiego i Młyńskiej w Gorzowie Wlkp.	1,05	0,45
		15	Uchwała Nr XII/74/99 Rady Miejskiej w Gorzowie Wlkp. z dnia 10 marca 1999 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego w rejonie ulic Dąbrowskiego – Krasieńskiego m. Gorzowa Wlkp.	0,13	0,05
		17	Uchwała Nr IX/70/99 Rady Miejskiej w Gorzowie Wlkp. z dnia 24 lutego 1999 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w Gorzowie Wlkp., w rejonie ulic Fornalskiej - Spichrzowej.	0,29	0,12
		28	Uchwała Nr IX/90/2003 Rady Miasta Gorzowa Wlkp. z dnia 26 marca 2003 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Gorzowa Wlkp. w rejonie ul. Dąbrowskiego i ul. Borowskiego	0,71	0,30
		59	Uchwała Nr LXXVII/1204/2010 Rady Miasta Gorzowa Wlkp. z dnia 30 czerwca 2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego w rejonie ulicy Dziewięciu Muz (dawna ulica Kusocińskiego) w Gorzowie Wlkp.	18,11	7,65
		75	Uchwała Nr LXIV/789/2018 Rady Miasta Gorzowa Wielkopolskiego z dnia 29 maja 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Gorzowa Wlkp. dla obszaru położonego pomiędzy ul. Strzelecką, ul. Wybickiego i rzeką Kłodawką	1,69	0,72
R3 - Zamoście	153,81	35	Uchwała Nr XLIII/479/2005 Rady Miasta Gorzowa Wlkp. z dnia 5 stycznia 2005 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla Gorzowa Wlkp. w rejonie ulic Grobla, Woskowa, Przemysłowa	18,03	11,73
		48	Uchwała Nr XXXVII/584/08 Rady Miasta Gorzowa Wlkp. z dnia 25 czerwca 2008 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Gorzowa Wlkp. w rejonie ulic: Zielona, Grobla i Wał Okrężny	21,95	14,27
		52	Uchwała Nr LVI/909/09 Rady Miasta Gorzowa Wielkopolskiego z dnia 24 czerwca 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Gorzowa Wlkp. w rejonie ulic Przemysłowej, Wawrzyniaka	24,57	15,97

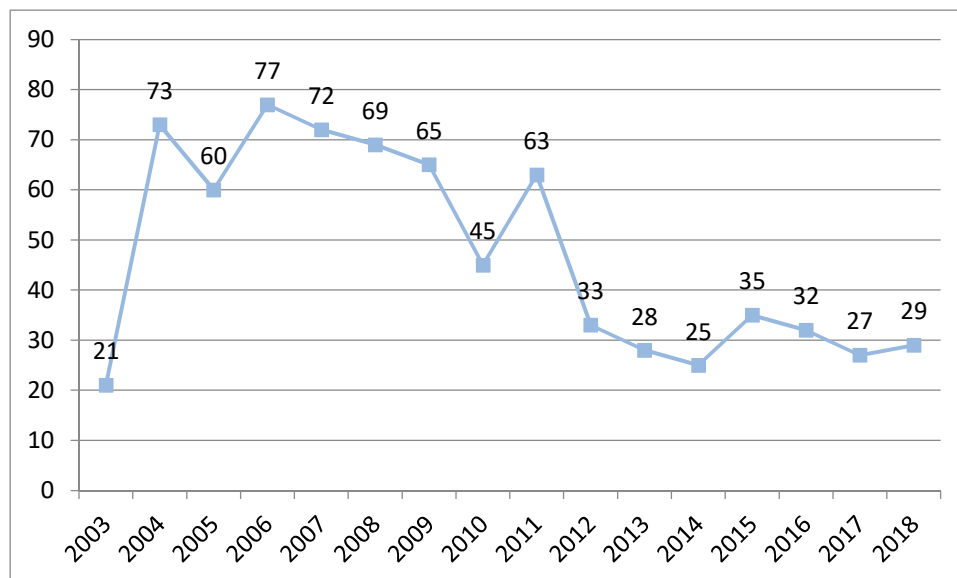
*powierzchnia liczona w granicach danego podobszaru rewitalizacji

Ponadto Rada Miasta Gorzowa Wlkp. przystąpiła do zmiany dwóch planów obowiązujących w obszarze rewitalizacji: części miejscowego planu zagospodarowania nr 7.1 (R1 – Centrum/Nowe Miasto) oraz całości planu 48 (R3 - Zawarcie. Uchwalenie ww. planów nie spowoduje wzrostu pokrycia planistycznego. Przeprowadzono również analizę ilościową wydanych w latach 2003-2018 decyzji o warunkach zabudowy na obu podobszarach. Łącznie wydano ich 754. W tym czasie wydano także 25 decyzji odmownych. Analizując ilości decyzji w pięcioletnich okresach należy zaobserwować tendencję spadkową, co ma związek z uchwaleniem kolejnych planów miejscowych, a być może również ze spadającą aktywnością inwestycyjną.

Pokrycie planistyczne obszarów rewitalizacji i szczegółowy rozkład oraz charakter wydanych w okresie 2014-2018 decyzji o warunkach zabudowy ilustruje rys.1. Trend w wydawaniu decyzji wz ukazuje rys.2.



Rys. 1 Pokrycie planistyczne podobszarów R1 Centrum/Nowe Miasto i R3 Zawarcie i wydane decyzje wz z lat 2014-18 (źródło: UM Gorzów Wlkp.).



Rys. 2 Zmiany w liczbie wydawanych decyzji w na podobszarach R1 Centrum/Nowe Miasto i R3 Zawarcie w latach 2003-18 (źródło: UM Gorzów Wlkp.).

Szczegółowe dane o statusie decyzji w wydawanych w kolejnych pięcio- lub sześcioletnich okresach w latach 2003-2018 zawarto kolejno w tabelach 2, 3 i 4. Analiza liczby i przedmiotu tych decyzji nie prowadzi do jednoznacznego wniosku o ich szkodliwym wpływie na miasto lub tym bardziej na proces rewitalizacji w Gorzowie Wielkopolskim. Tym bardziej trudno na tej podstawie sformułować mocną tezę o możliwości wystąpienia takiego ryzyka w przyszłości.

rok	Liczba złożonych wniosków o wydanie decyzji o warunkach zabudowy	Status decyzji				
		decyzja pozytywna (ostateczna)				decyzja negatywna (ostateczna)
		liczba ogółem	nowa	przeniesienie	zmiana	
2018	30	29	26	3	0	1
2017	28	27	26	1	0	1
2016	33	32	32	0	0	1
2015	35	35	33	1	1	0
2014	26	25	24	0	1	1
ogółem	152	148	141	5	2	4

Tab. 3 Decyzje o warunkach zabudowy na podobszarach R1 Centrum/Nowe Miasto i R3 Zawarcie w latach 2014-2018 (źródło: UM Gorzów Wlkp.).

rok	Liczba złożonych wniosków o wydanie decyzji o warunkach zabudowy	Status decyzji				
		decyzja pozytywna (ostateczna)				decyzja negatywna (ostateczna)
		Liczba ogółem	nowa	przeniesienie	zmiana	
2013	28	28	26	1	1	0
2012	33	33	32	1	0	0
2011	64	63	53	9	1	1
2010	47	45	43	1	1	2
2009	65	65	60	5	0	0
ogółem	237	234	214	17	3	3

Tab. 4 Decyzje o warunkach zabudowy na podobszarach R1 Centrum/Nowe Miasto i R3 Zawarcie w latach 2009-2013 (źródło: UM Gorzów Wlkp.).

rok	Liczba złożonych wniosków o wydanie decyzji o warunkach zabudowy	Status decyzji				
		decyzja pozytywna (ostateczna)				decyzja negatywna (ostateczna)
		Liczba ogółem	nowa	przeniesienie	Zmiana	
2008	70	69	62	5	2	1
2007	75	72	66	6	0	3
2006	85	77	71	3	3	8
2005	64	60	56	3	1	4
2004	75	73	69	3	1	2
2003	21	21	21	0	0	0
ogółem	390	372	345	20	7	18

Tab. 5 Decyzje o warunkach zabudowy na podobszarach R1 i R3 w latach 2003-2008 (źródło: UM Gorzów Wlkp.)

Ustanowienie Specjalnej Strefy Rewitalizacji oraz szczegółowy zakres jej regulacji będzie przedmiotem odrębnej uchwały. Co do zakazu wydawania decyzji o warunkach zabudowy dla inwestycji, uchwała ta będzie zawierała następujące zapisy:

- zakaz wydawania decyzji wz na podobszarach R1 Centrum/Nowe Miasto i R3 Zawarcie w zakresie: obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 250 m²
- zakaz wydawania decyzji wz na podobszarze R1 Centrum/Nowe Miasto dla zmiany sposobu zagospodarowania terenu polegającej na budowie, rozbudowie lub nadbudowie budynku lub zespołu budynków, w wyniku której przekroczone zostaną:

1) wskaźniki zagospodarowania terenu:

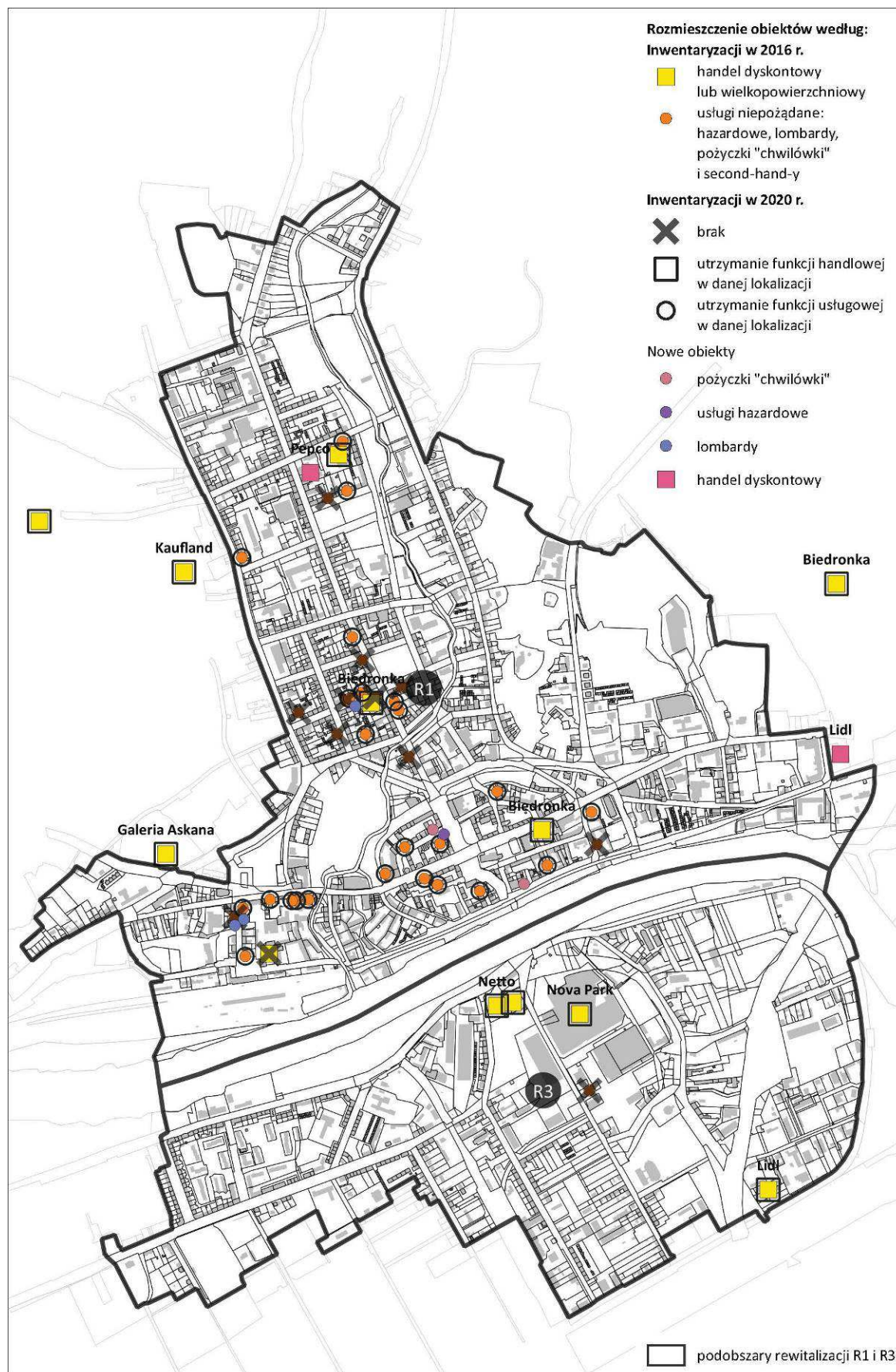
- a) wskaźnik powierzchni zabudowy – maksimum 80%,
 - b) intensywność zabudowy – maksimum 4,0.
- 2) parametry kształtowania zabudowy – wysokość zabudowy:
- a) dla zabudowy pierzejowej - minimum 8 m, maksimum 16 m, z zastrzeżeniem zabudowy przylegającej do jednego lub więcej budynku istniejącego położonego na sąsiedniej działce budowlanej bezpośrednio przy granicy o wysokości wyższej niż 8 m - maksymalna wysokość zabudowy równa jest wysokości najwyższego z tych budynków,
 - b) dla pozostałej zabudowy – maksimum 16 m.
- 3) dla nowo projektowanych budynków lub ich części – wartości maksymalnej liczby miejsc do parkowania:
- a) dla mieszkań w budynkach mieszkalnych lub mieszkalno-usługowych – 1,0 stanowiska na każde mieszkanie,
 - b) dla usług – 10 miejsc na 1000 m² powierzchni użytkowej usług.

5.5.2 Miejskowy Plan Rewitalizacji

Przewiduje się uchwalenie Miejscowego Planu Rewitalizacji (MPR), w szczególności na podobszarze rewitalizacji R1 Centrum/Nowe Miasto, również w związku z koniecznością utrzymania efektu ekologicznego programu KAWKA. Zakres Miejscowego Planu Rewitalizacji reguluje rozporządzenie Ministra Infrastruktury

i Budownictwa z dnia 15 lipca 2016 r. W przypadku ustanowienia MPR na podobszarze rewitalizacji R1 Centrum/Nowe Miasto dodatkowo należy uwzględnić koncepcje organizacji ruchu zgodne z wytycznymi i celami zawartymi w GPR, które rozstrzygają o charakterze obszaru, na którym ustanawiany jest plan - np. wprowadzenie priorytetu ruchu pieszego.

Na podobszarach rewitalizacji R1 Centrum/Nowe Miasto i R3 Zawarcie mamy do czynienia z dużym zagęszczeniem występowania usług, które uznaje się za wyznaczniki kryzysu np. usługi związane z hazardem, lombardy, pożyczki „chwilówki”. Dodatkowo, w stosunku do wcześniejszych danych, ich liczba znacznie wzrosła, co pokazuje poniższy rysunek.



Rys. 3 Aktualizacja inwentaryzacji „niepożądanych” funkcji na podobszarach rewitalizacji R1 Centrum/Nowe Miasto i R3 Zawarcie (opracowanie własne na podstawie GPR Gorzów 2025+).

Podsumowując, przy opracowaniu Miejscowych Planów Rewitalizacji należy rozważyć i opcjonalnie wpisywać do każdego z nich liczbę działających (na moment uchwalenia MPR) na ich terenie punktów handlowych lub usługowych o funkcjach „kryzysowych” (lombardów, „chwilówek”, punktów hazardowych, sklepów z odzieżą używaną) i wskazywać tę liczbę jako maksymalną dopuszczalną liczbę punktów handlowych lub usługowych tego typu. Uniemożliwiłoby to ewentualny dalszy rozwój tych funkcji na obszarze rewitalizacji.

5.6 Struktura zarządzania realizacją Programu

W ramach niniejszej aktualizacji skorygowano schemat zarządzania GPR w następujący sposób.

- Program uchwała **Rada Miasta Gorzowa**.
- Strukturę zarządzania programem określa **Prezydenta Miasta w drodze** zarządzenia. Przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi wykonywanymi przez wydziały urzędu i inne jednostki podległe samorządowi miasta kieruje właściwy Zastępca Prezydenta Miasta za pośrednictwem i z pomocą koordynatorów przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Koordynatorzy wszystkich przedsięwzięć rewitalizacyjnych tworzą Zespół Koordynujący powoływany Zarządzeniem przez Prezydenta Miasta.
Do zadań Zespół Koordynującego należy w szczególności:
 - współpraca przy przygotowaniu rocznego sprawozdania z monitoringu stopnia realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
 - udział w pracach polegających na zmianie zapisów Programu lub granic obszaru rewitalizacji.
- Ciałoami doradczymi Prezydenta Miasta w sprawach rewitalizacji są trzy lokalne **Komitet Rewitalizacji**, powołane odrębnie dla podobszarów R1, R2, oraz wspólnie dla R3 i R4, złożone z przedstawicieli mieszkańców podobszarów, ich organizacji i innych lokalnych interesariuszy. Komitety powołuje się w trybie przewidzianym w ustawie.
- W pracach **Komitetów Rewitalizacji** uczestniczą koordynatorzy przedsięwzięć rewitalizacyjnych w zakresie informowania o sposobach ich realizacji.
- Właściwy Zastępca Prezydenta Miasta sprawuje funkcje bieżącej koordynacji za pośrednictwem powołanego Koordynatora Rewitalizacji, którym jest Dyrektor Biura Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji. Do zadań koordynatora należy bieżące kierowanie procesem rewitalizacji i monitorowanie jego przebiegu oraz składanie raportów i sprawozdań właściwym organom.

- Niezależnie od wewnętrznej procedury monitoringu i oceny przewidzianej w systemie zarządzania, zewnętrznej oceny postępów procesu rewitalizacji dokonują mieszkańcy i ich organizacje poprzez mechanizmy właściwe dla społeczeństwa obywatelskiego.

5.7. Monitorowanie realizacji Programu

W ramach niniejszej aktualizacji skorygowano zapisy dotyczące systemu monitorowania i oceny gminnego programu rewitalizacji.

5.7.1 Monitorowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Zmienia się zapisy dotyczące monitorowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Monitorowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest zadaniem Koordynatora Rewitalizacji, który sporządza i przedstawia Radzie Miasta roczne raporty z monitoringu stopnia realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

5.7.2 Monitorowanie realizacji całego programu

Monitorowanie realizacji GPR jest zadaniem Koordynatora Rewitalizacji, które realizuje on z pomocą Biura Konsultacji Społecznych i Rewitalizacji. Monitoring GPR polega przede wszystkim na badaniu procesu zmian w obszarze rewitalizacji oraz – pomocniczo – na odnotowywaniu uzyskiwanych komplementarności lub problemów z uzyskaniem komplementarności pomiędzy przedsięwzięciami. W celu uzyskania porównywalności diagnoz do badania zmian zachodzących w obszarze rewitalizacji zastosowany zostanie ten sam zestaw narzędzi i metod badawczych, jaki posłużył do diagnozy w niniejszym Programie. Dodatkowo, jakościowe metody badań społecznych zostaną wykorzystane w większym zakresie.

GPR podlega monitorowaniu w cyklach trzyletnich, zgodnie z zapisami art. 22 ust. 1 ustawy z dnia 15 października 2015 r. o rewitalizacji.

Zmianie ulegają wskaźniki i ich wartości dla Priorytetu 2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych, Działania 2.3.1. (Poddziałanie SZOOP RPO Lubuskie 2020 – 9.2.2)

Tabela 6 Wskaźniki i ich wartości dla Priorytetu 2.3. Rozwój obszarów zmarginalizowanych

Wskaźnik	Rodzaj ²	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (ha)	P	0	6,232	Monitoring lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW
Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (CI 38)(m ²)	P	0	54 819,98	Monitoring lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW
Liczba wspartych obiektów infrastruktury na rewitalizowanych obszarach (szt.)	P	0	38	Monitoring lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW
Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach (szt.)	RB	0	2	Monitoring lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW
Wzrost zatrudnienia we wspieranych podmiotach (innych niż przedsiębiorstwa)(EPC)	RB	0	4	Monitoring lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW
Liczba utrzymanych miejsc pracy (EPC)	RB	0	2,375	Monitoring lokalnych planów rewitalizacji gmin MOF GW

5.7.3 Szacunkowe ramy finansowe Programu

Szacunkowe ramy finansowe Gminnego Programu Rewitalizacji są następujące:

- Środki finansowe ze źródeł publicznych w tym udział budżetu miasta, budżetu państwa i zewnętrznych środków pomocowych – **441 998 412,50 zł**
- Udział środków prywatnych - **4 665 097,42 zł³**
- Całkowita wartość przedsięwzięć rewitalizacyjnych programu wyniesie – **446 663 509,57 zł**

6 SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI – AKTUALIZACJA⁴

Niniejsza diagnoza została wykonana na zlecenie Miasta Gorzowa Wielkopolskiego, w związku z ustawowym obowiązkiem dokonywania monitoringu gminnych programów rewitalizacji. Składa się z dwóch części ilościowej i jakościowej. Część ilościowa zawiera informacje dotyczące tendencji demograficznych oraz analizę negatywnych zjawisk i czynników kryzysowych występujących na podob-

² P – wskaźnik produktu, RB – wskaźnik rezultatu bezpośredniego

³ Uwzględniono w całości przedsięwzięcie „Grekokatolickie Centrum Spotkań” oraz wkład własny wspólnot mieszkaniowych w przedsięwzięciu „Mieszkać Lepiej”

⁴ Raport z pogłębionej diagnozy problemów i potencjałów występujących na podobozarach rewitalizacji wyznaczonych Uchwałą Rady Miasta Gorzowa Wielkopolskiego nr XXVIII/367/2016 z dnia 29.06.2016r. wykonany przez SWIG Delta Partner

szarach rewitalizacji. Część jakościowa obejmuje analizę potencjału społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizacji.

6.1 Analiza negatywnych zjawisk i czynników kryzysowych

6.1.1 Demografia

Według danych z października 2019 r. łączna liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji wyniosła 25 588 osób, co stanowi 22,4% ogółu ludności Gorzowa Wielkopolskiego (114 063 mieszkańców). Na etapie opracowywania Gminnego Programu Rewitalizacji GORZÓW 2025+, w marcu 2016 r., obszar ten zamieszkiwany był przez 27 341 osób, co stanowiło 23,32% całej populacji mieszkańców miasta. Wśród 4 podobszarów, które składają się na obszar rewitalizacji, najliczniej zamieszkiwany jest podobszar R1 Centrum/Nowe Miasto - mieszka tam 13 649 osób, co stanowi 53,3% ogółu mieszkańców obszaru rewitalizacji. Z kolei podobszar rewitalizacji R3 Zawarcie zamieszkuje 5 975 osób, i R2 Osiedle Słoneczne 5 338 osób. Podobszar R4 Zakanale zamieszkuje jedynie 626 osób. Sytuacja tych podobszarów nieco inaczej przedstawia się w przypadku gęstości zaludnienia. Najwyższą (0,015 os./m²) odnotowano w podobszarze R2 Osiedle Słoneczne, gdzie jest silna koncentracja zabudowy wielorodzinnej. Najniższa (0,004 os./m²) występuje w podobszarze R3 Zawarcie. Poniżej znajduje się tabelaryczne zestawienie gęstości zaludnienia dla poszczególnych podobszarów rewitalizacji.

Tabela 7 Gęstość zaludnienia w podobszarach rewitalizacji Miasta Gorzowa Wielkopolskiego w 2019 r.

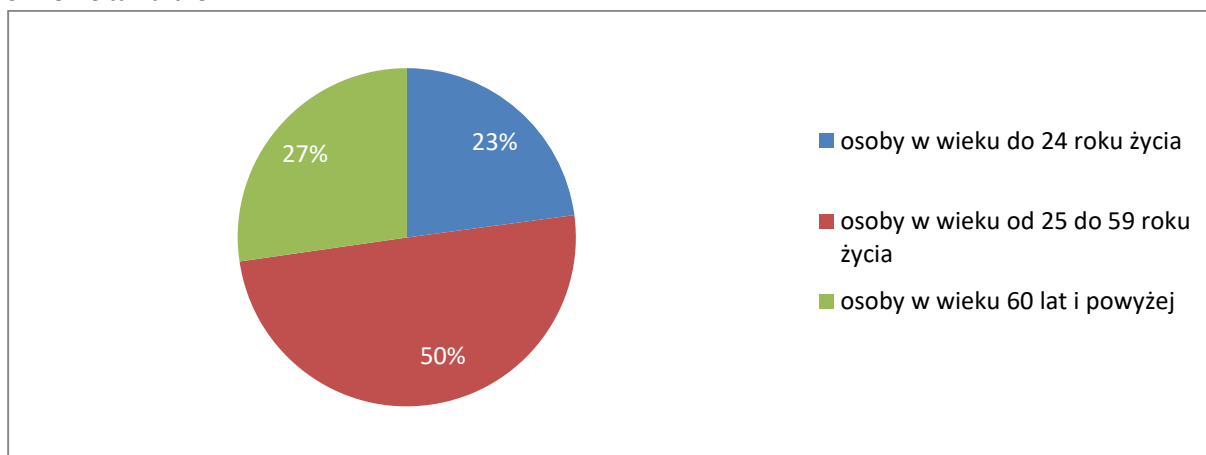
Podobszar rewitalizacji		Ludność	Powierzchnia (m ²)	Gęstość zaludnienia (os./m ²)
R1	Centrum/Nowe Miasto	13 649	2 366 185	0,006
R2	Osiedle Słoneczne	5 338	352 609	0,015
R3	Zawarcie	5 975	1 538 122	0,004
R4	Zakanale	626	77 533	0,008
Ogółem		25 588	4 334 449	0,006

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Gorzów Wlkp. SWiG Delta Partner

Połowa populacji zamieszkującej obszar rewitalizacji to osoby w wieku od 25 do 59 lat, które w każdym z podobszarów rewitalizacji tworzą najliczniejszą grupę.

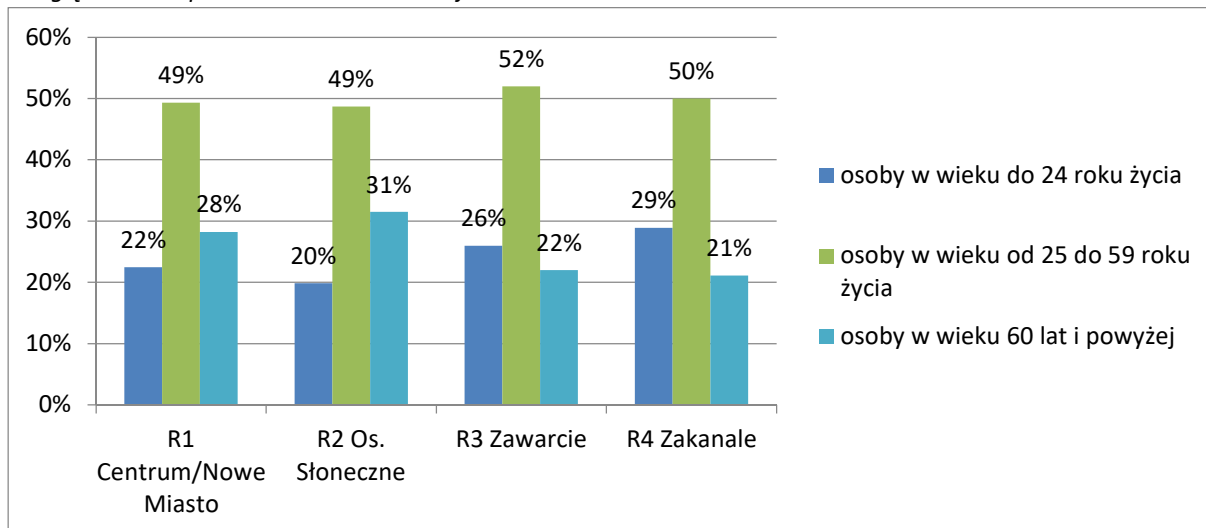
Drugą co do wielkości grupą są mieszkańcy w wieku 60 lat i powyżej, którzy stanowią 27%, a pozostałe 23% tej populacji to osoby mające 24 lata lub mniej.

Wykres 1 Odsetek poszczególnych grup wiekowych w populacji obszaru rewitalizacji miasta Gorzowa Wlkp., SWiG Delta Partner



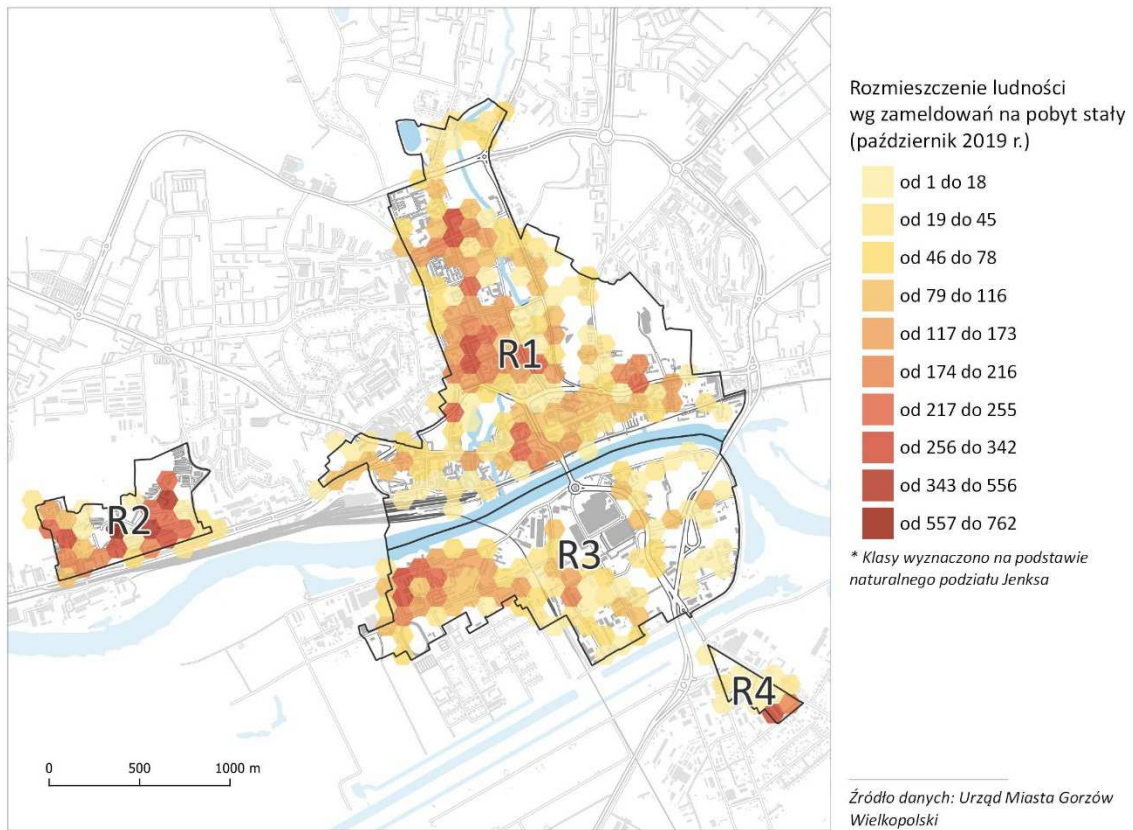
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Gorzów Wlkp. SWiG Delta Partner

Wykres 2 Odsetek poszczególnych grup wiekowych w populacji obszaru rewitalizacji miasta Gorzowa Wlkp. z uwzględnieniem podobszarów rewitalizacji

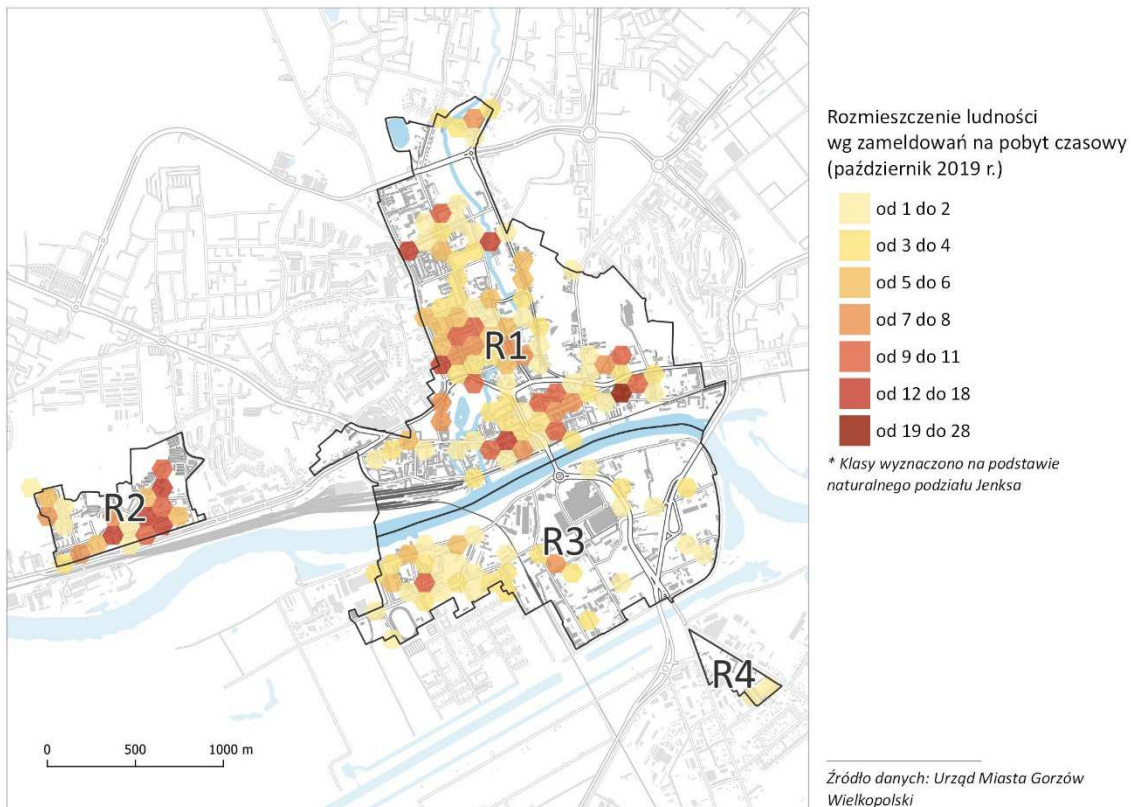


Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Gorzów Wlkp. SWiG Delta Partner

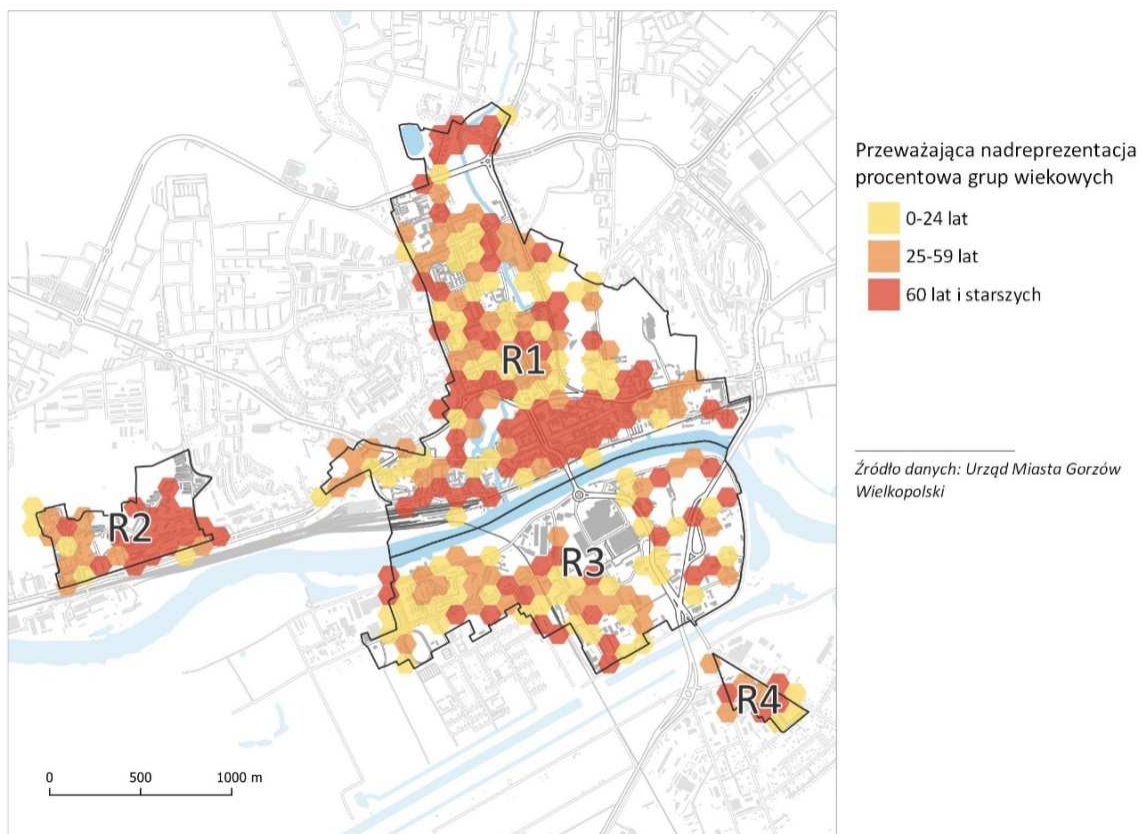
Rys. 4 Rozmieszczenie ludności wg zameldowań na pobyt stały



Rys. 5 Rozmieszczenie ludności wg zameldowań na pobyt czasowy



Rys. 6 Przeważająca nadreprezentacja grup wiekowych

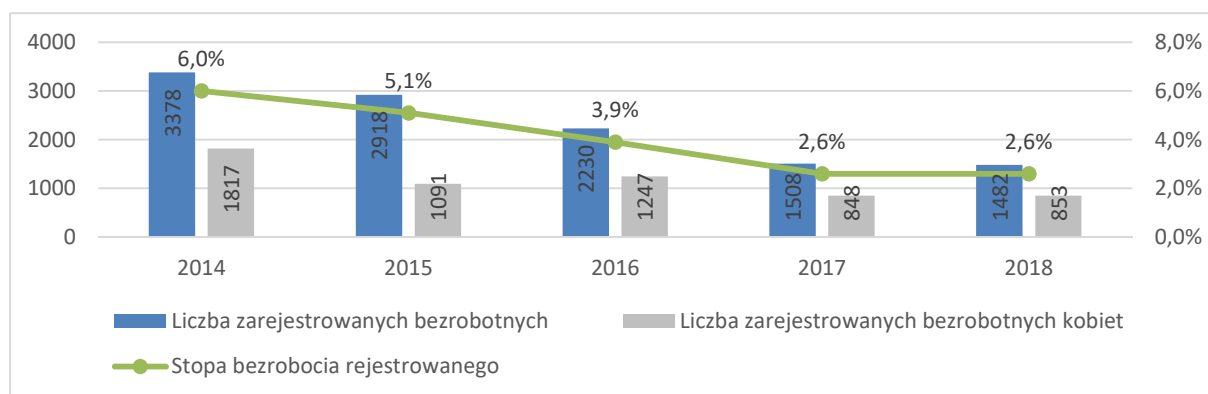


6.1.2 Bezrobocie

W tej części opracowania skupiono się na przedstawieniu najważniejszych problemów związanych ze zjawiskiem bezrobocia. Na poniższym wykresie zilustrowano dynamikę zmian liczby bezrobotnych mieszkańców zamieszkujących Gorzów Wielkopolski. W analizowanym okresie (2014-2018) bezrobocie rejestrowane w mieście zmalało o 1 896 osób względem roku bazowego. W 2018r. stopa bezrobocia⁵ kształtowała się na korzystnym poziomie, ponieważ wynosiła 2,6%, co w porównaniu do 2014 r. stanowiło dużą różnicę (3,4 punktu procentowego).

Wykres 3 Dane dotyczące bezrobocia na terenie miasta Gorzowa Wielkopolskiego w latach 2014-2018

⁵Stopa bezrobocia rejestrowanego - udział zarejestrowanych bezrobotnych w cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.



Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, SWiG Delta Partner

Najliczniejszą grupę bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy (listopad 2019 r.) stanowiły osoby powyżej 50 roku życia (23% ogółu bezrobotnych w szczególnej sytuacji), osoby do 30 roku życia (18%) oraz długotrwale bezrobotne⁶ (17%).

Tabela 8 Bezrobotni będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy w mieście Gorzowie Wielkopolskim w listopadzie 2019 r.

Bezrobotni będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy	
– Do 30 roku życia	298
– Do 25 roku życia	125
– długotrwale bezrobotne	286
– powyżej 50 roku życia	382
– posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia	227
– bez doświadczenia zawodowego	199
– niepełnosprawni	162

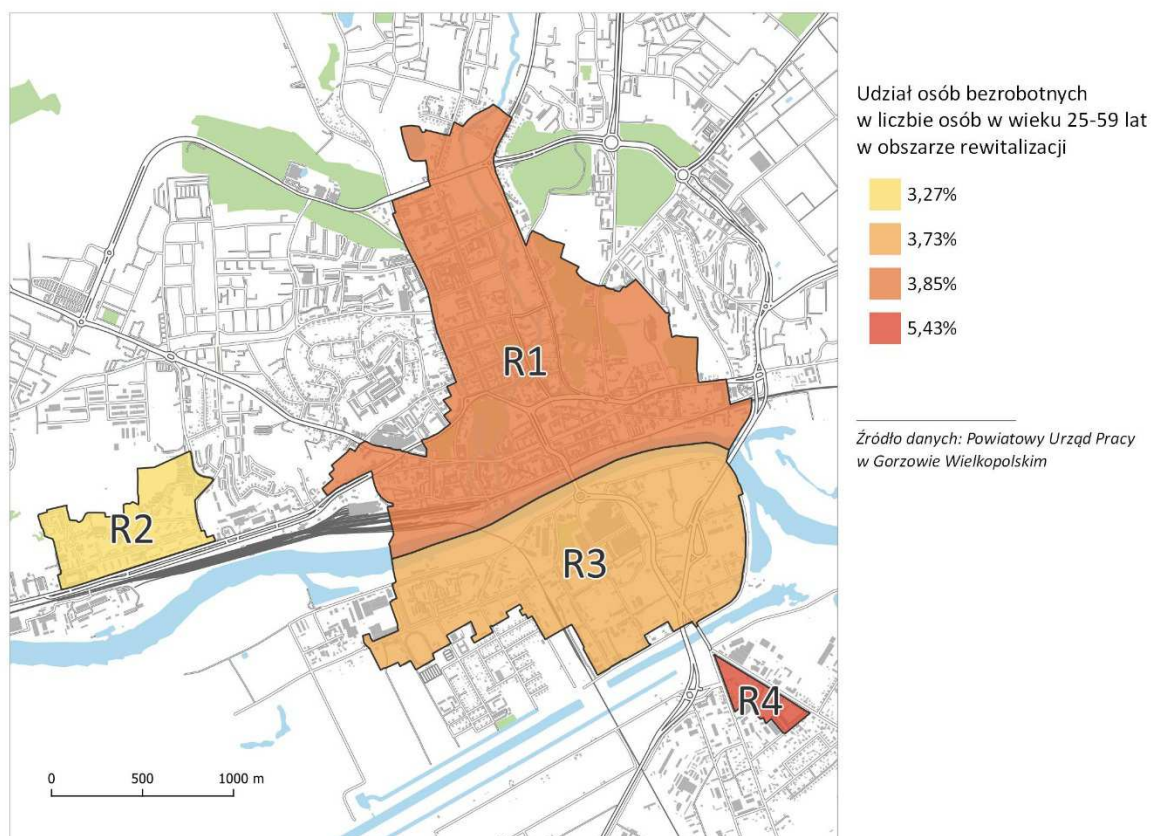
Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Gorzowie Wlkp., SWiG Delta Partner

łączna liczba osób bezrobotnych zamieszkujących obszar rewitalizacji w 2019 r. wyniosła 477 osób, co stanowiło 38% ogółu bezrobotnych w mieście. Bezrobotne kobiety stanowiły 42% ogółu bezrobotnych zamieszkujących obszar rewitalizacji miasta. Największy odsetek liczby osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku 25-59 lat odnotowano na podobszarze rewitalizacji R4 Zakanale – 5,43%. Z kolei najkorzystniejsza sytuacja w omawianym zakresie występowała na terenie R2 Osiedle Słoneczne, gdzie wartość wskaźnika osiągnęła tam 3,27%. Największa koncentracja osób bezrobotnych zamieszkujących poszczególne podobszary rewitalizacji wystąpiła na terenie następujących ulic: R1 Centrum/Nowe Miasto - gen. Władysława Sikorskiego, Alei Konstytucji 3 Maja, Armii Polskiej, R2 Osiedle Słoneczne - Słoneczna i Gwiazdzista; R3 Zawarcie – Śląska, Piotra Wawrzyniaka, R4 Zakanale - Kobylogórska, Koniawska. Co do struktury wykształcenia osób bezrobotnych grupą dominującą na terenie obszaru rewitalizacji są osoby z wykształceniem podstawowym (22,2% ogółu bezrobotnych zamieszkujących obszar rewitalizacji), największy ich odsetek zamieszkuje podobszar R1 Cen-

⁶Długotrwale bezrobotny - oznacza to bezrobotnego pozostającego w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych.

trum/Nowe Miasto (11,3% ogółu bezrobotnych zamieszkujących obszar rewitalizacji). Jedną z grup bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy są osoby niepełnosprawne. Jak wynika z danych Powiatowego Urzędu Pracy, ponad 10,6% bezrobotnych z obszaru rewitalizacji to osoby niepełnosprawne. Największa ich koncentracja występuje w graniach podobszaru R1 Centrum/Nowe Miasto (6,1% ogółu bezrobotnych zamieszkujących obszar rewitalizacji). Długotrwale bezrobotni zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy stanowią ponad 18,2% ogólnej liczby bezrobotnych zamieszkujących obszar rewitalizacji, z czego największy ich odsetek występuje w granicach podobszaru R1 Centrum/Nowe Miasto (10,3% ogólnej ogółu bezrobotnych zamieszkujących obszar rewitalizacji).

Rys. 7 Udział osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku 25-59 lat w obszarze rewitalizacji w 2019 r., SWiG Delta Partner



6.1.3 Zjawisko ubóstwa

W niniejszym podrozdziale, w oparciu o informacje uzyskane z Gorzowskiego Centrum Pomocy Rodzinie dokonano charakterystyki osób korzystających z pomocy środowiskowej.

Analizie poddano następujące dane: liczbę osób korzystających z zasiłków stałych, liczbę osób korzystających z zasiłków okresowych, liczbę osób korzystających z zasiłków celowych, liczbę osób korzystających z pomocy w zakresie dożywiania dzieci i młodzieży.

W 2018 roku z pomocy Gorzowskiego Centrum Pomocy Rodzinie skorzystały łącznie 742 rodziny. Najczęstszymi przyczynami przyznawania świadczeń pomocy społecznej są: ubóstwo, bezrobocie,

długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

Warto zwrócić uwagę, że klienci systemu pomocy społecznej z obszaru rewitalizacji stanowią 65% wszystkich obsługiwanych w tym systemie (udział w populacji to 22,4%). W danych, uzyskanych z GCPR, dla podobszarów rewitalizacji zwraca przede wszystkim uwagę liczba klientów pomocy społecznej w podobszarze Centrum/Nowe Miasto. Jest ich łącznie 1431 os., co oznacza iż stanowią oni 37,5% wszystkich klientów pomocy społecznej w mieście. Wskaźnik ten należy uznać za bardzo wysoki i potwierdzający utrzymywanie się niekorzystnej sytuacji w ramach podobszaru. Na Zawarcu problem ten dotyka 12,5% populacji podobszaru, a na Osiedlu Słonecznym – 4,72%.

Tabela 9 Dane dotyczące pomocy społecznej w 2018 r.

	R1 Centrum/Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Obszar rewitalizacji Miasta Gorzowa Wielkopolskiego
Liczba klientów ośrodków pomocy społecznej ogółem	1431	252	738	58	2479
Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy	872	222	246	28	1368
Liczba osób w rodzinach pobierających zasiłek stały	302	77	75	7	461
Liczba osób w rodzinach pobierających zasiłek okresowy	409	95	59	8	571
Liczba osób w rodzinach pobierających zasiłek celowy	543	145	98	13	799
Liczba osób w rodzinach pobierających pomoc na dożywianie dzieci	57	8	48	0	113

Źródło: Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie, SWiG Delta Partner

Największa liczba korzystających z systemu wsparcia w ramach pomocy społecznej, tj.: ze środowiskowej pomocy, pobierających zasiłek stały, okresowy czy celowy zamieszkuje podobszar Centrum/Nowe Miasto. Spośród wszystkich podobszarów rewitalizacji, to tam odnotowano najwyższe wartości wskaźników. Sytuacja ta wynika między innymi ze znacznej liczby osób borykających się z uzależnieniem od alkoholu lub współuzależnieniem (231 os.) czy narkotyków (69 os.). Podobne nasilenie liczby osób obciążonych uzależnieniem występują na Zakanalu, przy czym ze względu na wielkość obszaru, zwrócić tu należy uwagę na udział w populacji, która np.: dla dorosłych członków rodzin z problemem alkoholowym (w tym współuzależnionych) wynosi aż 5,75%.

Tabela 10 Dane dotyczące uzależnień w 2018 r.

	R1 Centrum/Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Obszar rewitalizacji Miasta Gorzowa Wielkopolskiego
Liczba osób z problemem alkoholowym	166	53	51	13	283
Liczba dzieci z rodzin z problemem alkoholowym	31	10	8	2	51
Liczba dorosłych członków rodziny z problemem alkoholowym (w tym osoby współuzależnione)	231	76	139	36	482
Liczba osób z problemem narkotykowym	69	23	7	3	102

Źródło: Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie, SWiG Delta Partner

W obszarze rewitalizacji dostrzegalny jest także problem przemocy w rodzinie. W 2018 roku w obrębie obszaru rewitalizacji prowadzono 103 procedury związane z Niebieskimi Kartami. Powodem tak licznych procedur jest niewątpliwie kumulacja szeregu problemów w rodzinie związanych z brakiem pracy, ubóstwem ale także nadużywaniem alkoholu i związaną z tym przemocą. Obejmuje ona nie tylko przemoc fizyczną, ale także psychiczną, seksualną, ekonomiczną. Problem ten może charakteryzować się większą skalą niż ta występująca w statystykach - nie każdy bowiem ma odwagę zgłosić się po pomoc.

Tabela 11 Dane dotyczące przemocy w rodzinie w 2018 r.

	R1 Centrum/Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Obszar rewitalizacji Miasta Gorzowa Wielkopolskiego
Liczba ofiar przemocy:	51	19	32	4	106
Liczba Niebieskich Kart	50	17	32	4	103

Źródło: Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie, SWiG Delta Partner

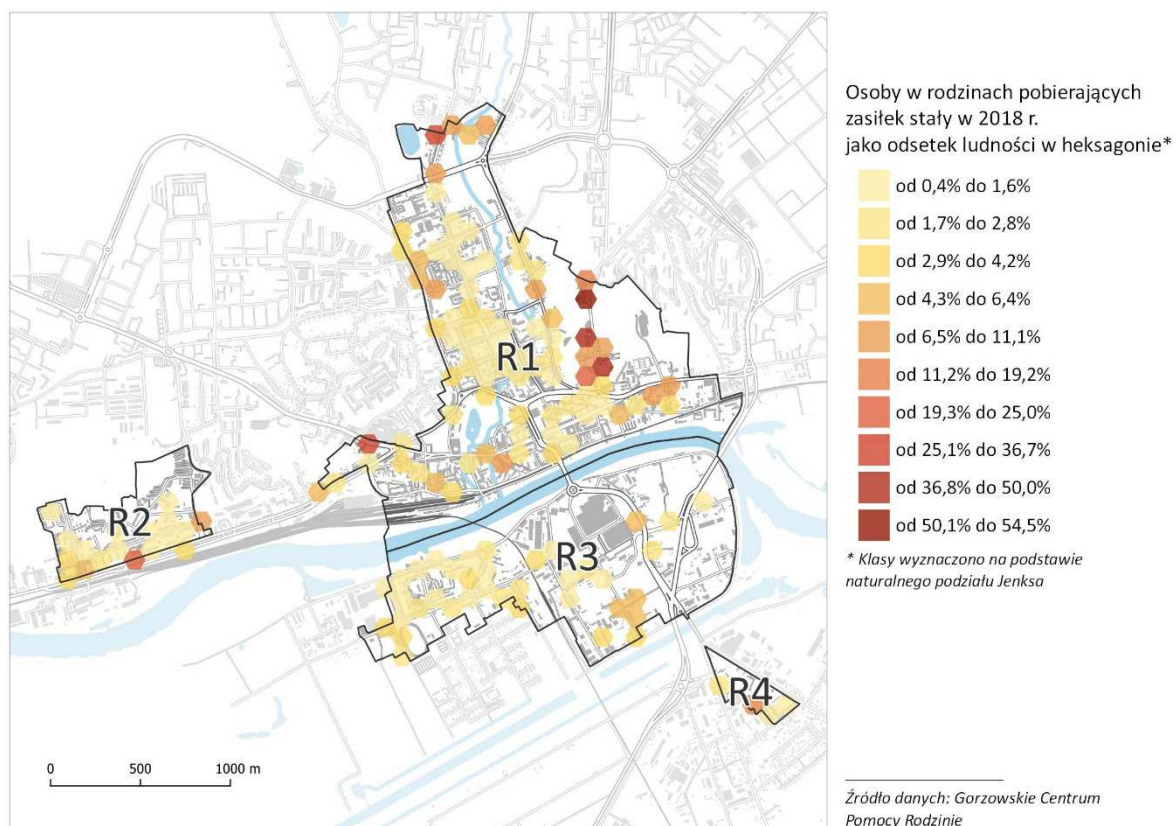
6.1.3.1 Zasiłki stały, celowy i okresowy

W procedurze przyznawania zasiłków pod uwagę brane są obowiązujące kryteria dochodowe z ustawy o pomocy społecznej. Na poniższych ilustracjach zaprezentowano rozkład przestrzenny przyznawanych zasiłków stałych w 2018 r. w poszczególnych podobszarach rewitalizacji.

- 1) W podobszarze Centrum/Nowe Miasto dostrzega się dużą koncentrację omawianego zjawiska, dotyczy to przede wszystkim mieszkańców ulic: Walczka, Ogrodowej, Teatralnej, Kosynierów Gdyńskich, Wyszyńskiego, Chodkiewicza.
- 2) Zauważalna koncentracja pobierania zasiłku stałego występuje także na podobszarze Osiedle Słoneczne, na ulicy: Słoneczna.
- 3) W podobszarze Zawarcie największa koncentracja zjawiska występuje na ulicach: Przemysłowej i Wąskiej.
- 4) Na Zakanalu największą koncentrację zanotowano na zbiegu ulic Koniawskiej i Krótkiej.

Warto zwrócić uwagę, iż koncentracja osób pobierających zasiłki występuje przede wszystkim blisko granic podobszarów rewitalizacji lub na obrzeżach ich części zamieszkałych. Wynika to ze zjawiska wypierania tych osób na obrzeża obszarów powiązanych funkcjonalnie, co może prowadzić do ich marginalizacji i wykluczenia. Za szczególnie niepokojącą należy uznać sytuację w podobszarze Centrum/Nowe Miasto, gdzie mamy do czynienia z wysoką liczbą osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej i korzystających ze wsparcia w formie zasiłków.

Rys. 8 Osoby w rodzinach pobierających zasiłek stały w 2018 r. jako odsetek ludności w heksagonie, SWiG Delta Partner

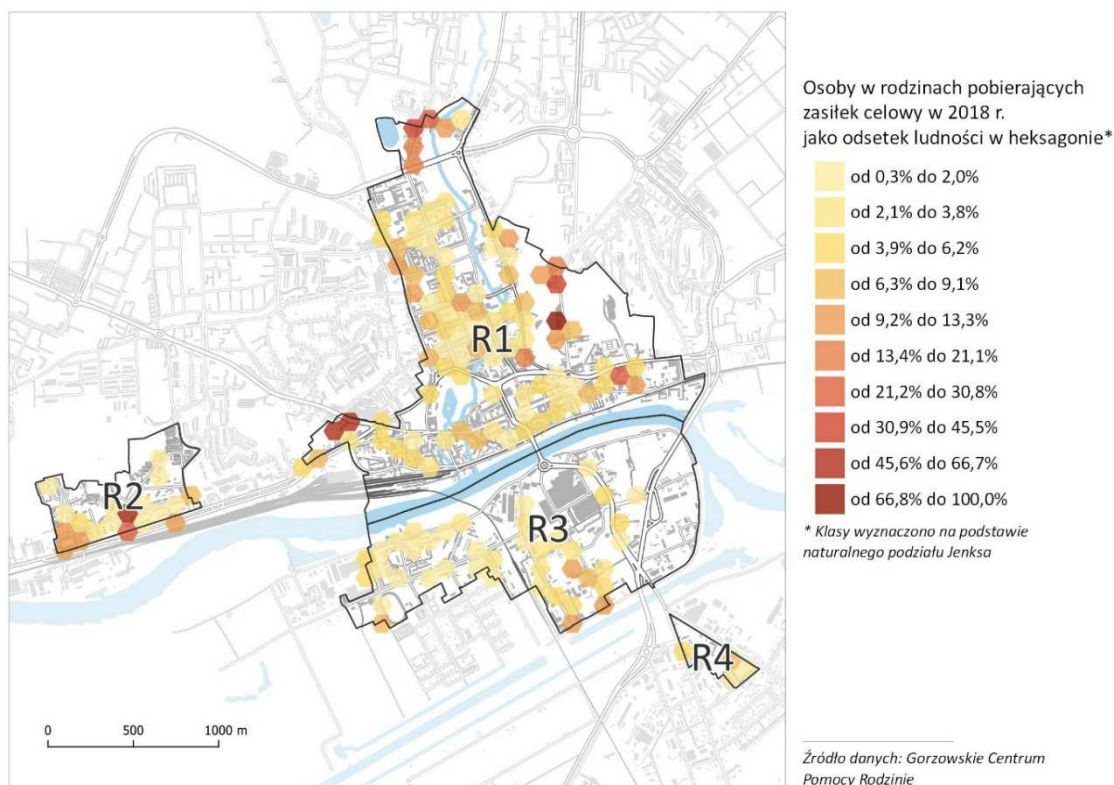


Na poniższych ilustracjach zaprezentowano rozkład przestrzenny przyznawanych zasiłków celowych

w 2018 r. w poszczególnych podobszarach rewitalizacji.

- 1) W dalszym ciągu najrozleglejszą przestrzennie koncentracją pobierania tego zasiłku jest obszar pomiędzy ulicami: Kosynierów Gdyńskich, Borowskiego, Dąbrowskiego i Łokietka wraz z odcinkiem Kosynierów Gdyńskich niemal do ul. Roosevelta. Potwierdza się też zauważalna koncentracja problemów w obrębie ulicy Konstytucji 3 Maja.
- 2) Cały czas obszarem problemowym wymagającym wsparcia jest Osiedle Słoneczne
- 3) W podobszarze Zawarcie największa koncentracja zjawiska występuje na ulicach: Przemysłowej, Wawrzyńska i Wąskiej.
- 4) Na Zakanalu największą koncentrację zanotowano na zbiegu ulic: Zbąszyńskiej, Krótkiej i Kobylógorskiej.

Rys. 9 Osoby w rodzinach pobierających zasiłek celowy w 2018 r. jako odsetek ludności w heksagonie, SWiG Delta Partner

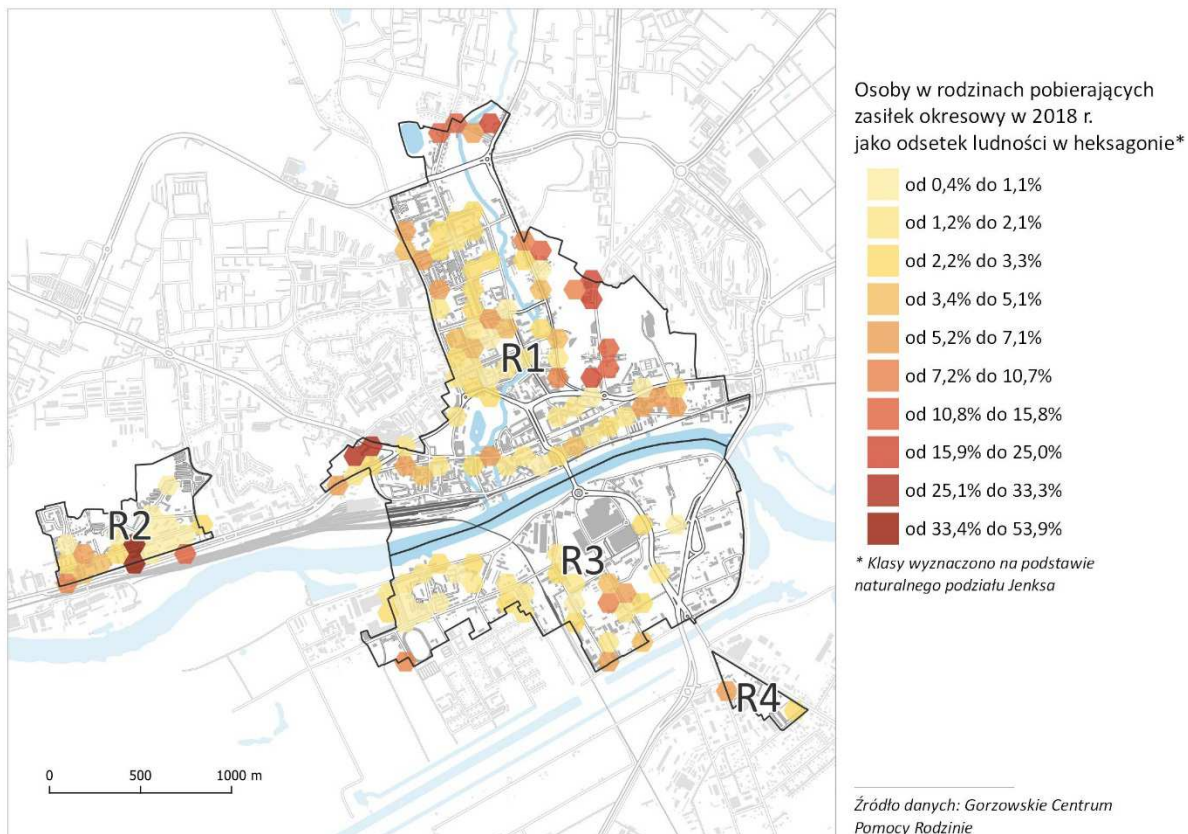


Na poniższych ilustracjach zaprezentowano rozkład przestrzenny przyznawanych zasiłków okresowych w 2018 r. w poszczególnych podobszarach rewitalizacji.

- 1) Najwyraźniejsza koncentracja pobierania zasiłku pojawia się na podobszarze Osiedla Słonecznego.
- 2) W podobszarze Centrum/Nowe Miasto koncentracja utrzymuje się wzdłuż ul. Kosynierów Gdyńskich oraz wzdłuż ulic: Borowskiego, 30 Stycznia i Łokietka.
- 3) Na terenie podobszaru Zawarcie największa koncentracja występuje wzdłuż ulicy Przemysłowej.

4) Na Zakanalu zjawisko występuje punktowo na ulicy Koniawskiej.

Rys. 10 Osoby w rodzinach pobierających zasiłek okresowy w 2018 r. jako odsetek ludności w heksagonie, SWiG Delta Partner

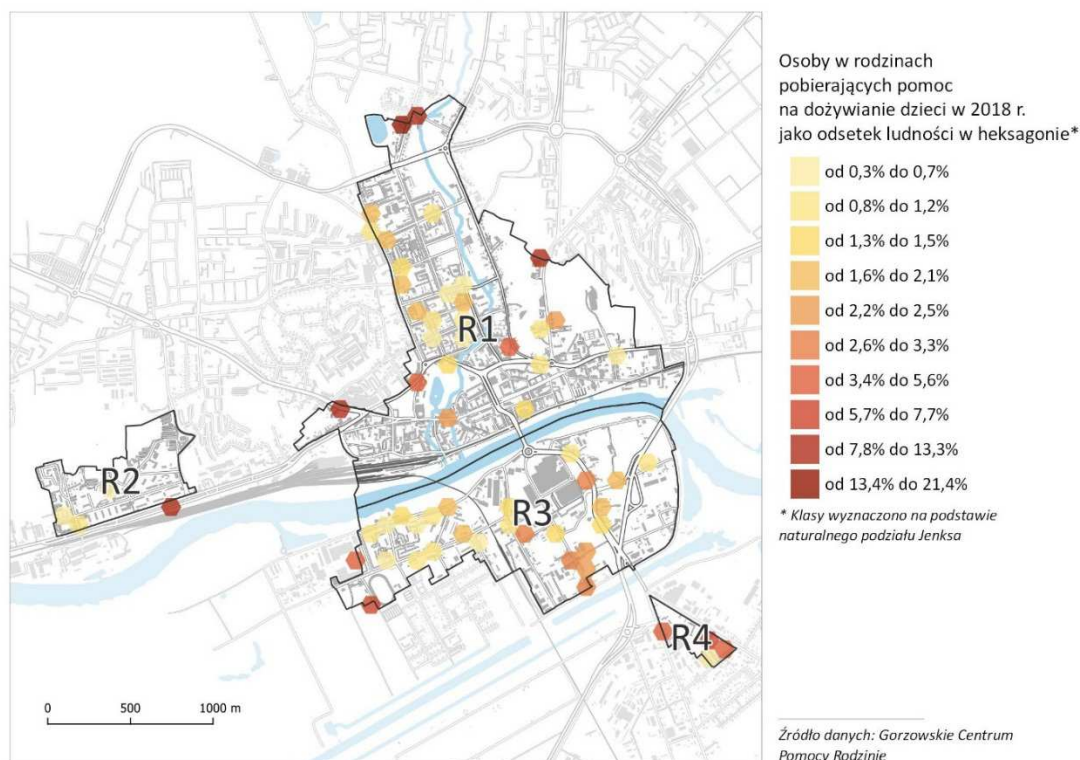


6.1.3.2 Dożywianie

W 2018 r. w mieście Gorzowie Wlkp. w 20 szkołach podstawowych z dożywiania skorzystało 26% uczniów, tj. łącznie 2095 uczniów, spośród 8104 pobierających naukę. Posiłki obiadowe dofinansowano dla 174 uczniów. Ponadto uczniowie szkół podstawowych brali udział w programach „Szkłanka mleka” i „Owoce w szkole”. Program „Szkłanka mleka” realizowało 17 szkół i skorzystało z niego 4359 uczniów, natomiast w programie „Owoce w szkole” udział wzięło 3535 uczniów z 16 szkół. Największa koncentracja korzystania ze świadczenia dotyczy podobszarów Centrum/Nowe Miasto i Zawarcie. W przypadku podobszaru Centrum/Nowe są to ulice: Kosynierów Gdyńskich, Borowskiego, Dąbrowskiego i Łokietka wraz z odcinkiem Kosynierów Gdyńskich aż do Roosevelta. Natomiast w przypadku podobszaru Zawarcia jest to głównie ulica Przemysłowa.

Rozkład przestrzenny zamieszkania dzieci korzystających z dożywiania z obszaru rewitalizacji miasta Gorzowa Wlkp. przedstawia poniższa mapa.

Rys. 11 Osoby w rodzinach pobierających pomoc na dożywianie dzieci w 2018 r. jako odsetek ludności w heksagonie, SWiG Delta Partner



6.1.4 Bezpieczeństwo publiczne

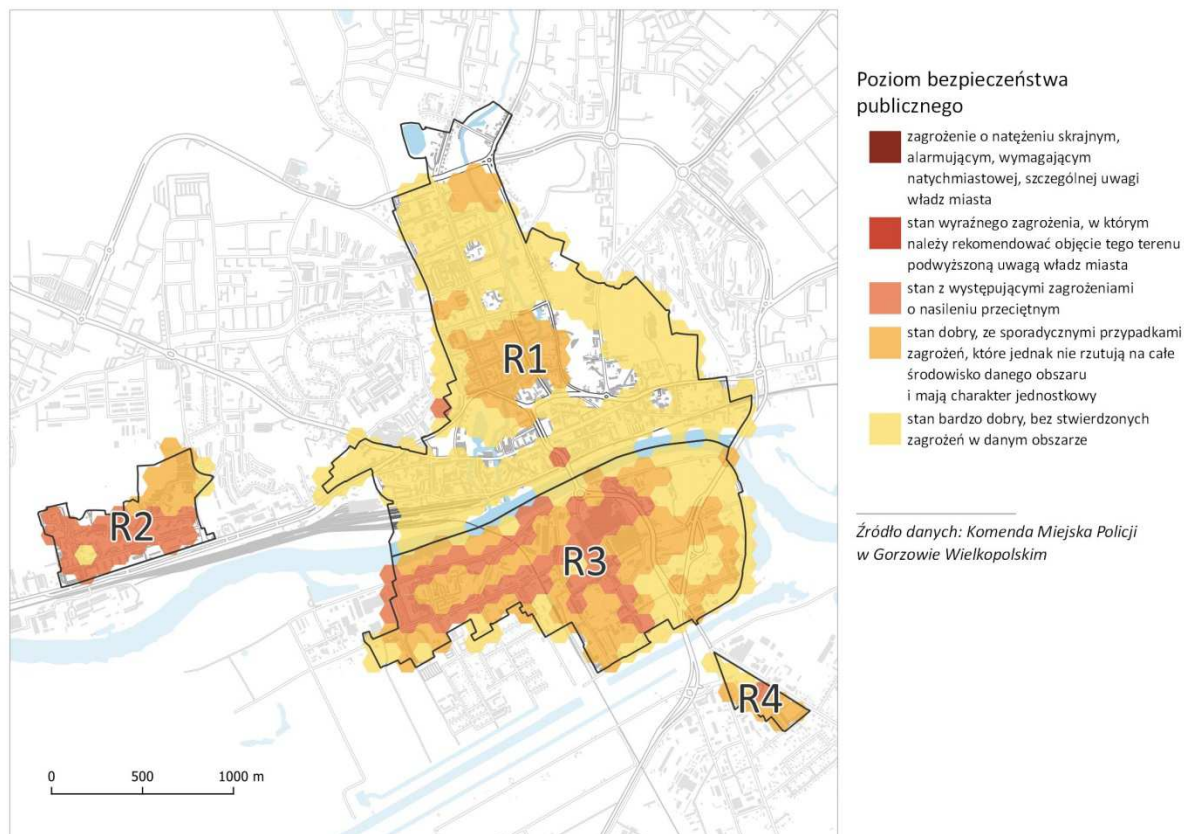
Bezpieczeństwo publiczne w skali całego miasta i jednocześnie podobszarów rewitalizacji jest jednym z kluczowych wyzwań. Zgodnie z danymi Komendy Miejskiej Policji w Gorzowie Wielkopolskim obserwowany jest wzrost występowania większości wyróżnianych kategorii przestępstw. W 2018r. w stosunku do 2017 r. liczba przestępstw wzrosła o 364 przy łącznej liczbie 4674⁷. Dotyczy to zwłaszcza przestępstw ocenianych jako najbardziej uciążliwe dla społeczeństwa – kradzieży, kradzieży z włamaniem, kradzieży samochodów, bójek i pobić, rozbojów, uszkodzeń mienia i uszczerbków na zdrowiu, w przypadku których wzrost wyniósł 6,5%. Nigdzie w mieście nie występuje stan zagrożenia o natężeniu skrajnym. Wskaźnik zagrożenia przestępczością w odniesieniu do danych ogólnopolskich należy traktować jako przeciętny, przy czym warto mieć na uwadze jego wzrost .

Poniżej scharakteryzowano stwierdzone w granicach obszaru rewitalizacji wykroczenia odnotowane przez Straż Miejską i Komendę Miejską Policji w Gorzowie Wielkopolskim. Pozyskane dane prezentowały liczbę przestępstw popełnianych w granicach 2 komisariatów, które zasięgiem swojego działania obejmują m.in. analizowany obszar rewitalizacji. Jak wynika z pozyskanych danych, w obrębie komisariatu I i II łączna liczba przestępstw w 2018 r. wyniosła 2 029 (43,4% wszystkich przestępstw popełnionych w granicach miasta). Względem danych dotyczących całego miasta poziom zagrożenia przestępczością na obszarze rewitalizacji można określić jako przeciętny, jednak należy podkreślić, że liczba dokonywanych tam przestępstw wzrasta.

Problemy wykroczeń, jako istotna składowa degradacji obszaru i obniżania jakości życia, zostały zdiagnozowane metodą jakościową, poprzez wywiady z dzielnicowymi policji, z których każdy ocenił w skali ocen szkolnych od „1” (stan alarmujący) do „5” (brak zagrożeń) poziom bezpieczeństwa w poszczególnych heksagonach swojego rewiru pracy policyjnej.

⁷ Informacja dotycząca realizacji zadań przez Komendę Miejską Policji w Gorzowie Wlkp. w zakresie bezpieczeństwa publicznego, KM Policji w Gorzowie Wlkp., 2019

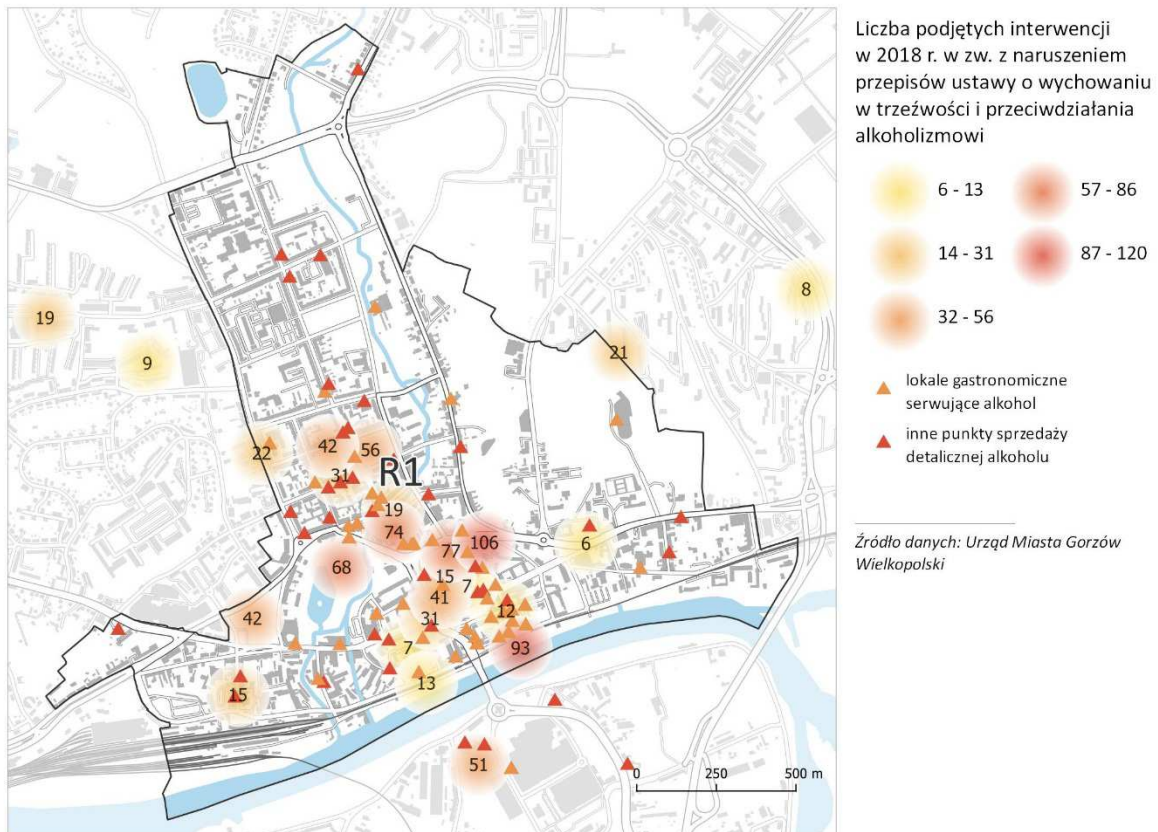
Rys. 12 Poziom bezpieczeństwa w obszarze rewitalizacji miasta Gorzowa Wlkp. w ocenie dzielnicowych, SWiG Delta Partner



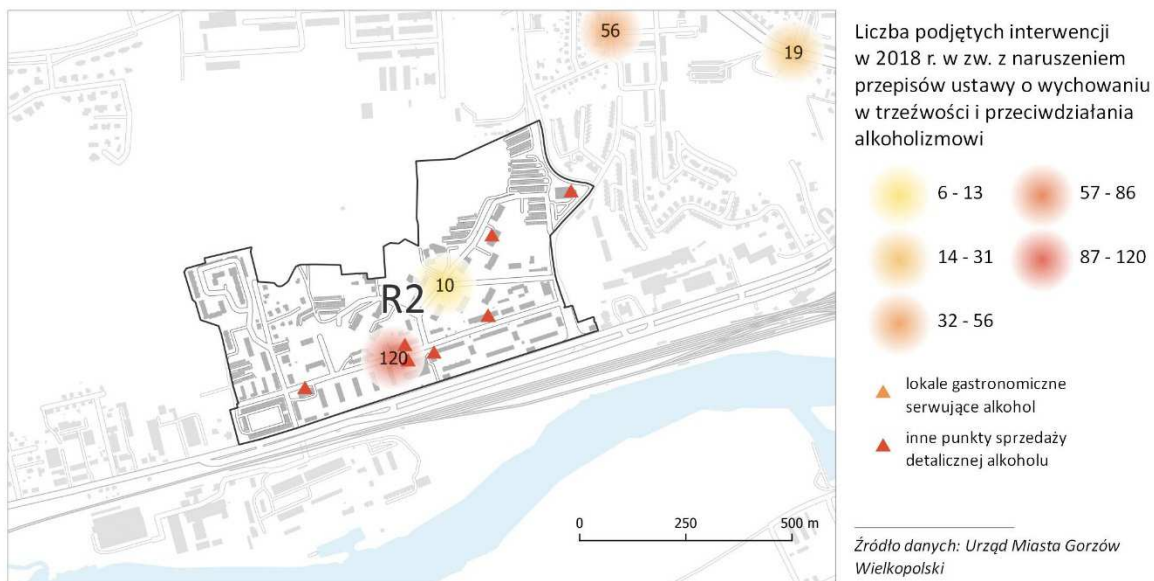
6.1.4.1 Interwencje podjęte przez Straż Miejską w związku z naruszeniem przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości

W 2018 roku w obrębie całego miasta, w czasie codziennej służby strażnicy ujawnili 1676 osób spożywających lub usiłujących spożyć alkohol w miejscu niedozwolonym oraz 96 sprawców zakłóceń spokoju publicznego (najczęściej będących w stanie nietrzeźwym), wobec których zastosowano środki oddziaływania prawnego. Ponadto 59 osób doprowadzono do miejsca zamieszkania lub Ośrodka Pomocy Osobom Nietrzeźwym. Na terenie całego obszaru rewitalizacji funkcjonuje 117 punktów sprzedaży alkoholu – w tym lokale gastronomiczne i pozostałe punkty sprzedaży detalicznej. Dostrzega się silną korelację pomiędzy liczbą punktów sprzedaży alkoholu a liczbą wykroczeń w związku z naruszeniem ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. W podobszarze Centrum/Nowe Miasto skupia się ponad 76% wszystkich punktów sprzedaży alkoholu z obszaru rewitalizacji. Tutaj także odnotowywana jest znaczna część wykroczeń związanych z nadużyciem alkoholu na tle całego obszaru rewitalizacji – prawie 78%.

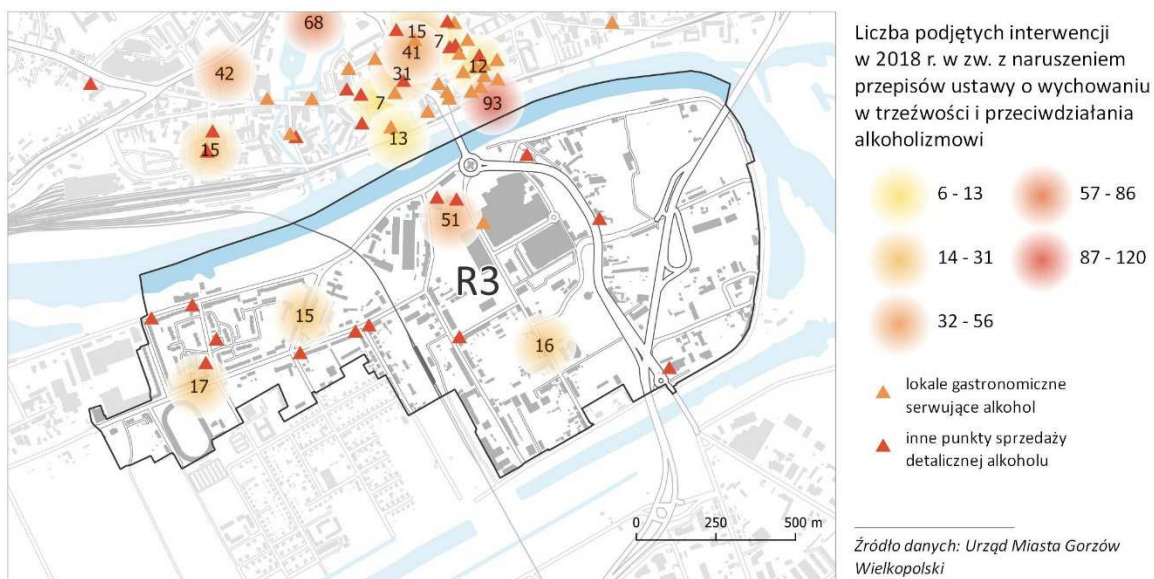
Rys.13 Liczba interwencji podjętych w podobszarze R1 Centrum/Nowe Miasto w 2018 r. w związku z naruszeniem przepisów ust. o wychowaniu w trzeźwości, SWiG Delta Partner



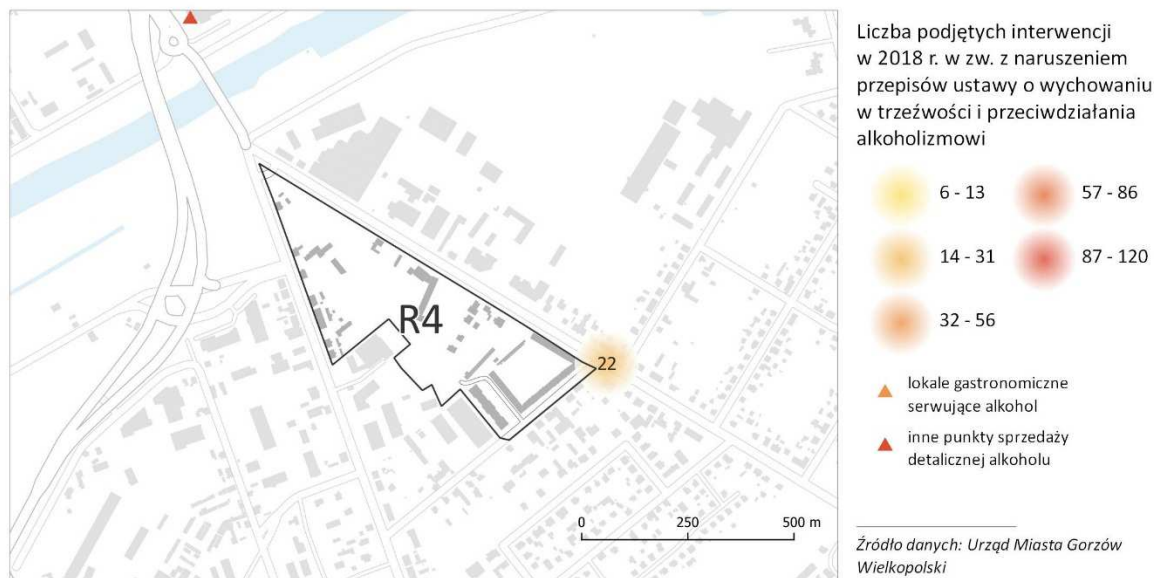
Rys.14 Liczba interwencji podjętych w podobszarze R2 Osiedle Słoneczne w 2018 r. w związku z naruszeniem przepisów ust. o wychowaniu w trzeźwości, SWiG Delta Partner



Rys. 15 Liczba interwencji podjętych na obszarze R3 Zawarcie w 2018 r. w związku z naruszeniem przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości, SWiG Delta Partner



Rys. 16 Liczba interwencji podjętych w podobszarze R4 Zakanale w 2018 r. w zw. z naruszeniem przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi, SWiG Delta Partner



W celu przeprowadzenia analizy bezpieczeństwa w podobszarach rewitalizacji wykorzystano również łączne dane obrazujące liczbę interwencji Policji wygenerowane na podstawie liczby zgłoszeń przyjętych na numery alarmowe 997 i 112 oraz bezpośrednio w jednostce organizacyjnej Policji⁸. Sumaryczna liczba interwencji pokazuje, że podobszary: R1 Centrum/Nowe Miasto, R3 Zawarcie (w części zamieszkałej) oraz R2 Osiedle Słoneczne (także w części zamieszkałej) wyróżnia najwyższa ze stosowanych przez Policję kategoria liczby interwencji (powyżej 37). Korzystniejsza sytuacja obserwowana jest w podobszarze R4 Zakanale. Liczba interwencji Policji w związku ze zgłoszeniem na numery alarmowe wskazuje duże nasilenie problemów związanych z naruszeniem prawa, które są uciążliwe dla mieszkańców lub są oceniane jako bezpośrednio im zagrażające.

Ważnym elementem wpływającym na poczucie bezpieczeństwa są również zdarzenia w ruchu drogowym. Zgodnie z danymi Policji z 2018 r., spośród 12 najbardziej niebezpiecznych ulic w Gorzowie Wielkopolskim aż 5 znajduje się w obszarze rewitalizacji. Spośród nich cztery – ul. Walczaka, Warszawska, kard. Stefana Wyszyńskiego i Kosynierów Gdyńskich - przebiegają przez podobszar R1 Centrum/Nowe Miasto, a jedna – ul. Grobla - przez podobszar R3 Zawarcie. W 2018 r. łączna liczba kolizji na tych 4 ulicach wyniosła aż 306. Na podobszarze R1 Centrum/Nowe Miasto wysoka liczba incydentów wynika przede wszystkim z nasilonego ruchu samochodowego, co świadczy o wadze działań mających na celu ograniczenie ruchu aut w centrum miasta.

⁸ Krajowa Mapa Bezpieczeństwa, dane za okres styczeń – wrzesień 2019, źródło:

<https://policja.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=b5fc08aaa8a54296b418383584313263>

6.1.5 Edukacja

Do podstawowych problemów, z jakimi zmagają się uczniowie zamieszkujący obszar objęty opracowaniem należą: niskie wyniki w nauce, wyrażanie własnych emocji w sposób bezkonfliktowy, nieradzenie sobie w trudnych sytuacjach. Uczniowie często sprawiają problemy wychowawcze, a ich frekwencja na zajęciach szkolnych jest niska. Może to wynikać z trudnej sytuacji rodzinnej – zaburzonej struktury rodziny (rodzina niepełna, opieka zastępcza, rodzic za granicą, rodzic w zakładzie karnym), złej sytuacji materialnej, bezrobocia rodziców, problemów alkoholowych, przemocy czy niskich kompetencji wychowawczych rodziców, które mogą polegać np. na niskim zaangażowaniu rodziców w organizowanie dzieciom efektywnych form spędzania czasu wolnego. W związku z tym młodzi mieszkańcy obszaru rewitalizacji są zagrożeni zjawiskami patologicznymi i niedostosowaniem społecznym.

Jakość edukacji została poddana ocenie na podstawie osiągniętych wyników z egzaminu gimnazjalnego i egzaminu ośmioklasisty, których wyniki przedstawiono w poniższej tabeli.

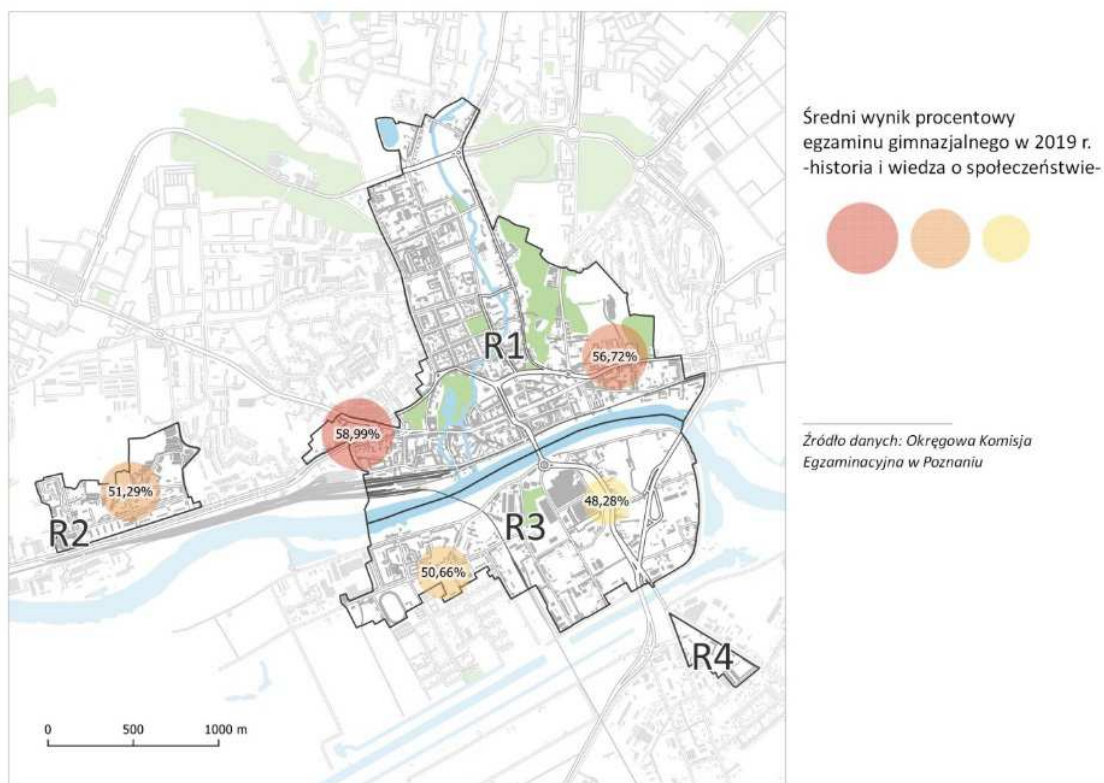
Tabela 12 Średnie wyniki egzaminów zewnętrznych dla Gorzowa Wielkopolskiego w 2019 r.

	Przedmiot	Wynik [%]
Egzamin ósmoklasisty	J. polski	65,27
	matematyka	47,09
	j. angielski	62,33
Egzamin gimnazjalny	historia i WOS	58,64
	j. polski	62,88
	przyrodnicze	49,81
	matematyka	42,16
	j. angielski	71,44

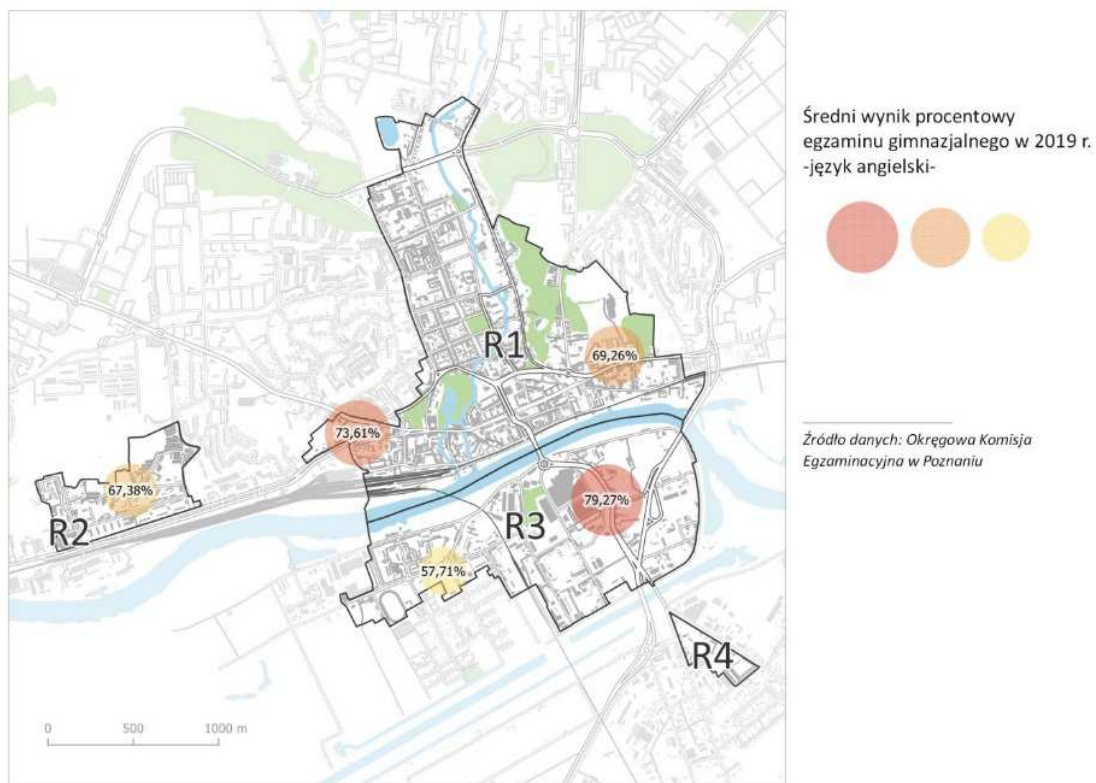
Źródło: OKE Poznań, <https://www.oke.poznan.pl/index.php>

Najniższe wyniki egzaminu gimnazjalnego w 2019 r. odnotowano w Gimnazjum nr 4, w podobszarze rewitalizacji R3 Zawarcie. Średnie wyniki egzaminów w tej szkole dość mocno odbiegały od średnich dla całego miasta. Tym samym, potwierdził się utrzymujący trend problemów edukacyjnych na terenie podobszaru rewitalizacji R3 Zawarcie. Szkoła Podstawowa nr 7 zlokalizowana w podobszarze rewitalizacji R1 Centrum/Nowe Miasto odznaczała się najlepszymi wynikami egzaminu gimnazjalnego.

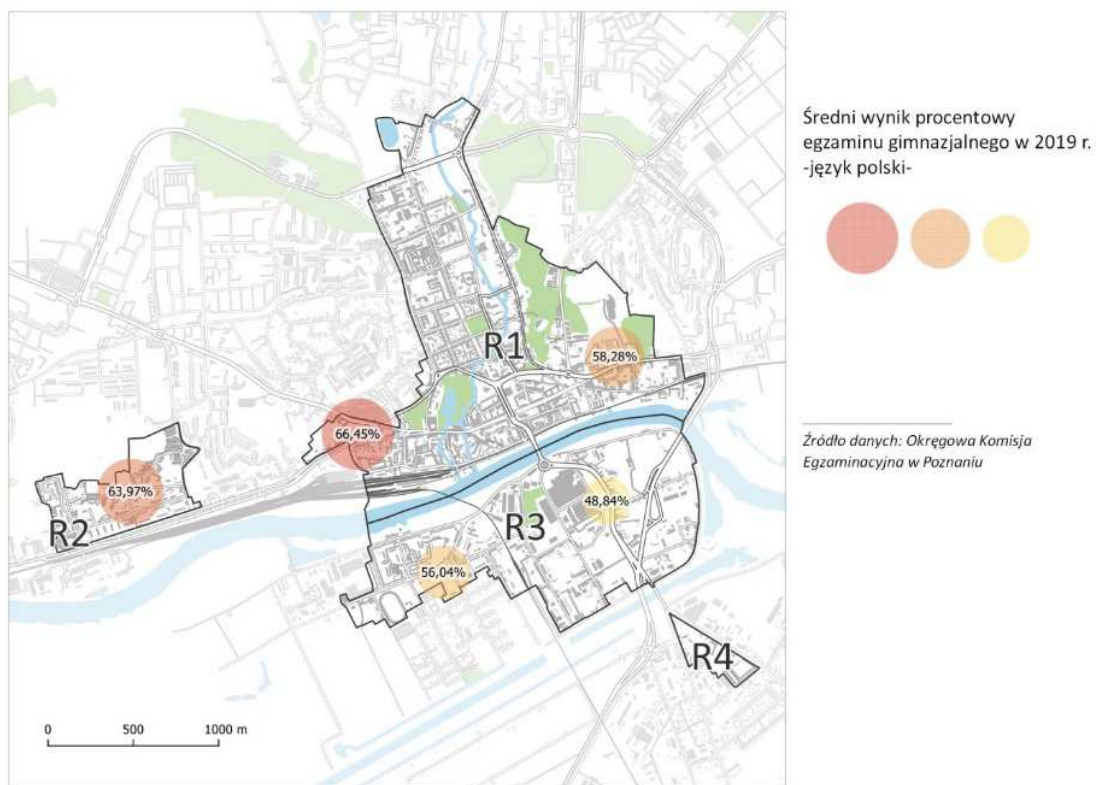
Rys. 17 Średni wynik procentowy egzaminu gimnazjalnego w 2019 r. – historia i WOS



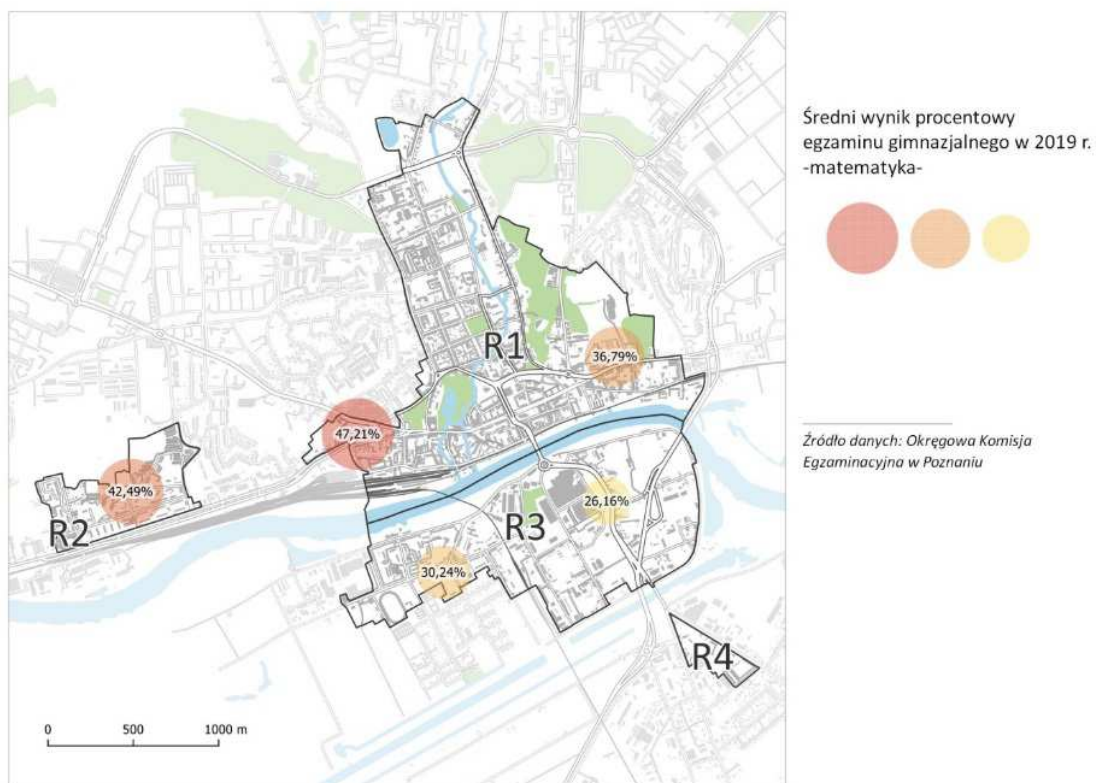
Rys. 18 Średni wynik procentowy egzaminu gimnazjalnego w 2019 r. – j. angielski



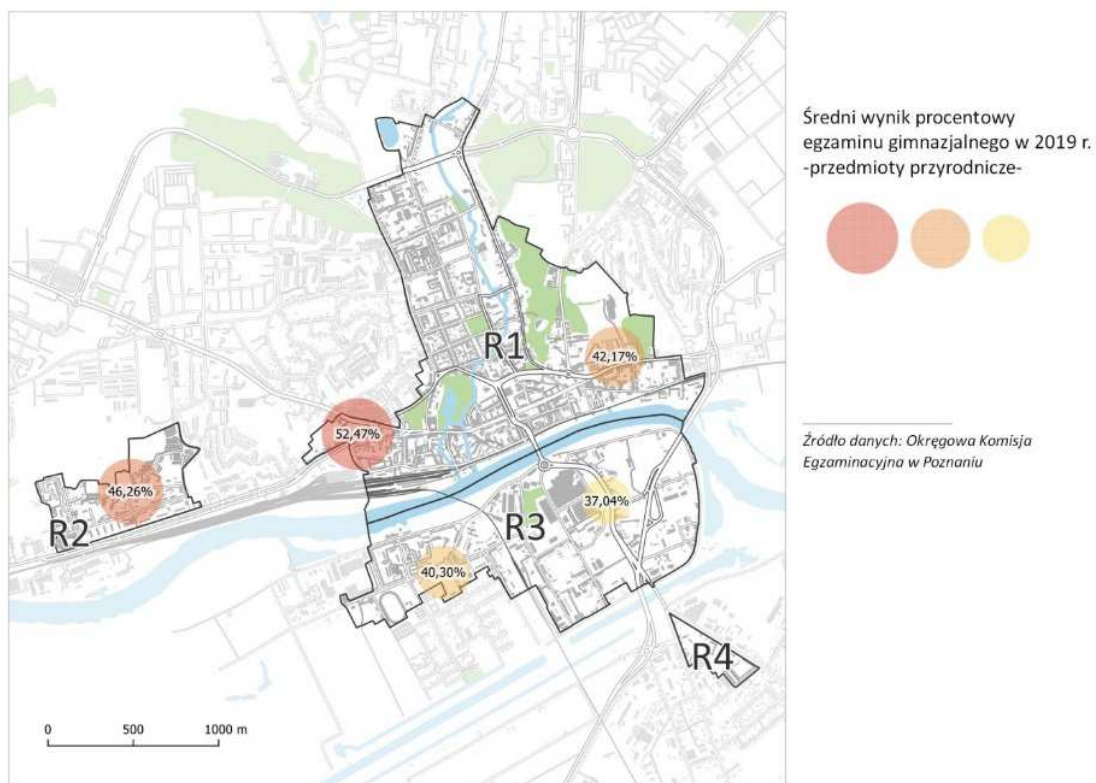
Rysunek 19 Średni wynik procentowy egzaminu gimnazjalnego w 2019 r. – j. polski



Rys. 20 Średni wynik procentowy egzaminu gimnazjalnego w 2019 r. – matematyka



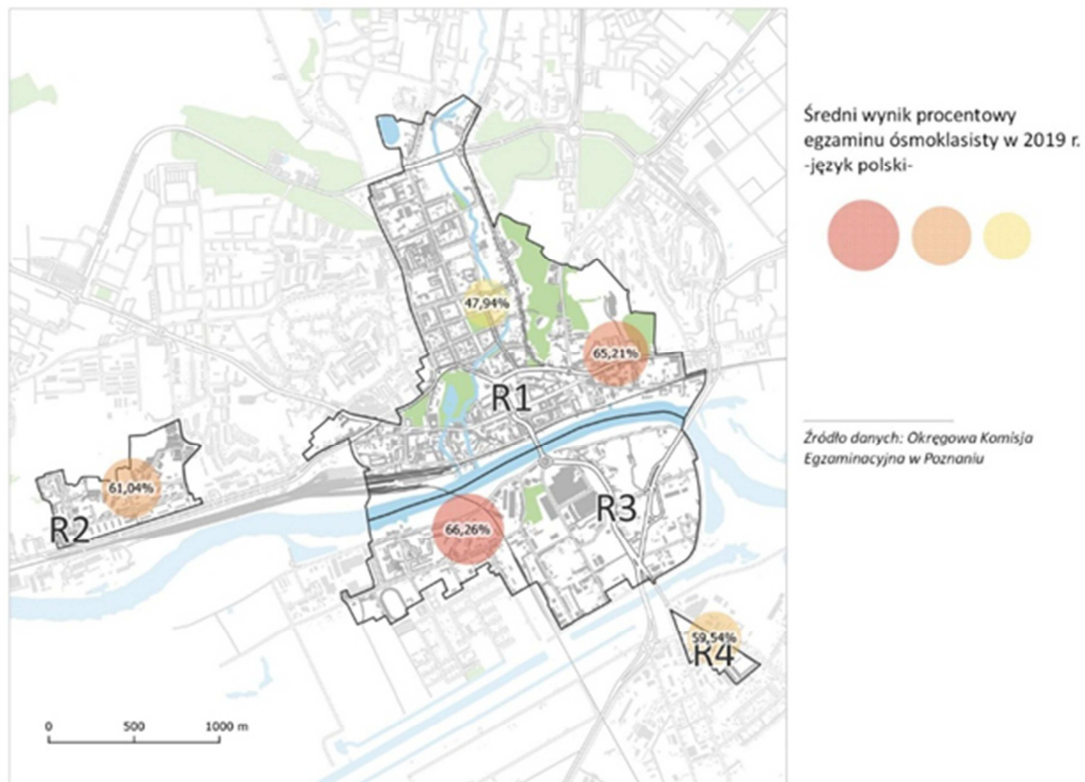
Rysunek 21 Średni wynik procentowy egzaminu gimnazjalnego w 2019 r. – przedmioty przyrodnicze



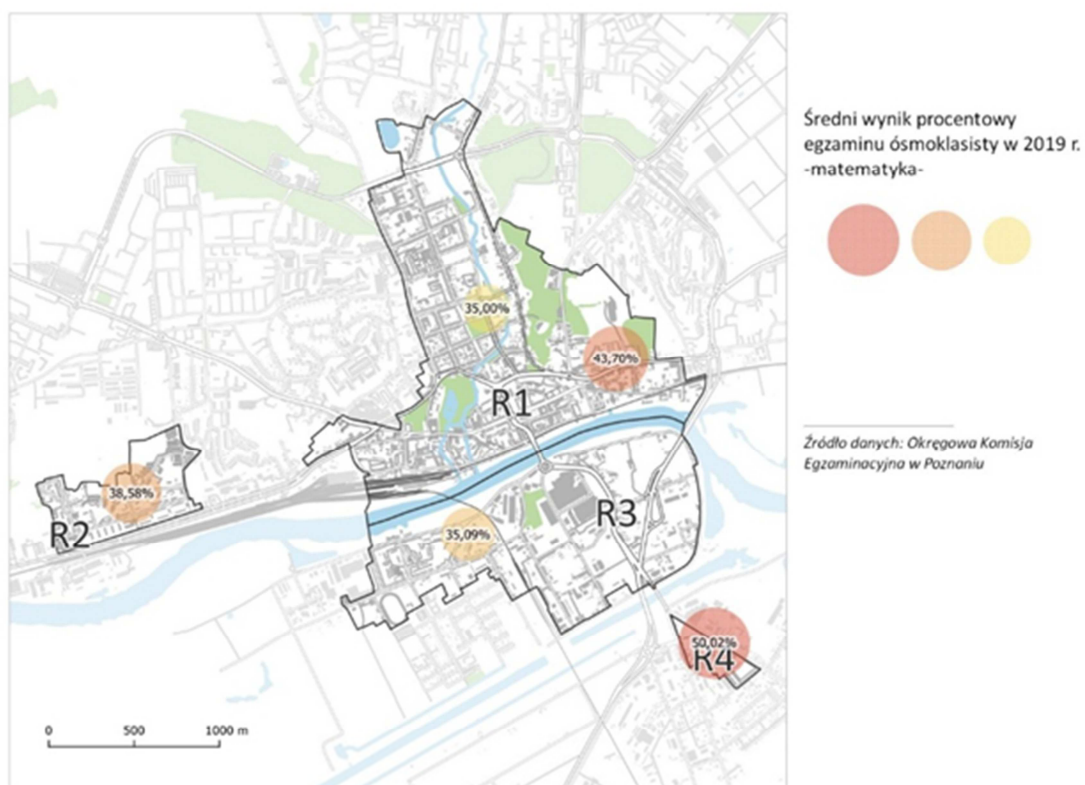
Z kolei najlepsze wyniki z egzaminu ósmoklasisty spośród szkół zlokalizowanych na terenie obszaru rewitalizacji osiągnęła Szkoła Podstawowa nr 4 im. Henryka Sienkiewicza (podobszar R4 Zakanale).

Najstąbiej wypadła zlokalizowana w podobszarze R1 Centrum/Nowe Miasto Szkoła Podstawowa nr 1 im. Marii Konopnickiej – średnie wyniki ze wszystkich egzaminów oscylowały tam poniżej średniej dla Gorzowa Wielkopolskiego.

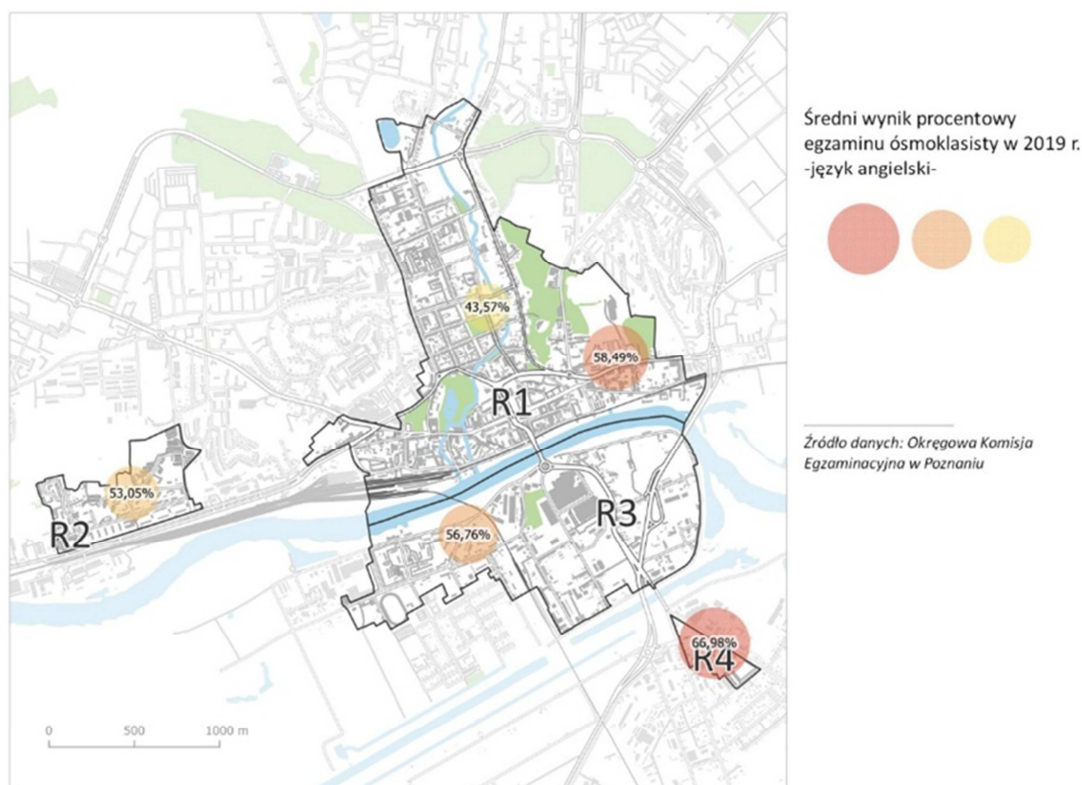
Rys. 22 Średni wynik procentowy egzaminu ósmoklasisty w 2019 r. – j. polski



Rys. 23 Średni wynik procentowy egzaminu ósmoklasisty w 2019 r. – matematyka



Rys. 24 Średni wynik procentowy egzaminu ósmoklasisty w 2019 r. – j. angielski

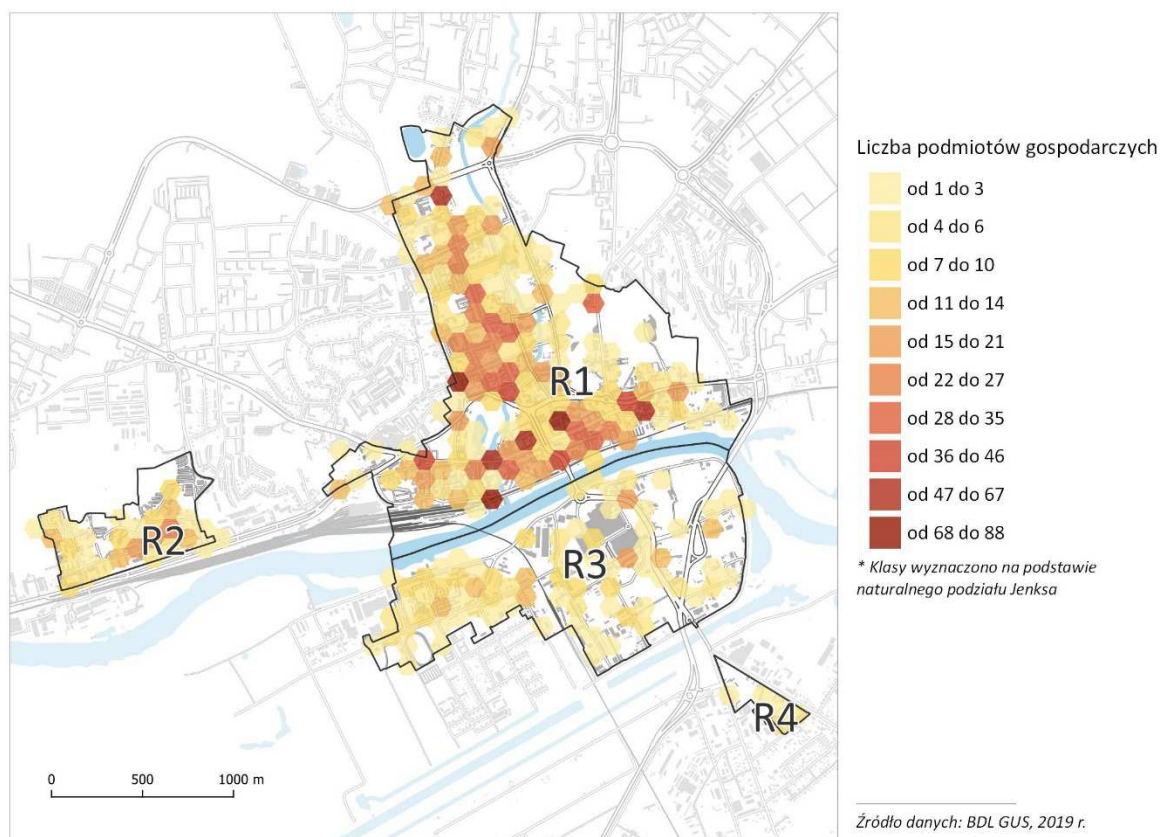


W tym miejscu należy podkreślić, że problem słabych wyników w nauce to nie jedyny, z jakim boryka się Szkoła Podstawowa nr 1. Budynek szkoły wymaga gruntownych remontów, a jego otoczenie zagospodarowania, które różnym grupom wiekowym umożliwiłoby spędzanie tam czasu wolnego. Rekomendowane jest utworzenie ciągów komunikacyjnych dla pieszych i rowerzystów łączących tereny przestrzeni publicznych znajdujące się poza terenem szkoły (np. Kwadratu, ciągu nad Kłodawką), uporządkowanie zieleni, a szczególnie podkreślenie walorów istniejącej zieleni wysokiej, wprowadzenie nasadzeń zieleni niskiej kwiatowej w rejonie miejsc przeznaczonych do rekreacji, wkomponowanie w zagospodarowanie otoczenia elementów edukacyjnych w zakresie przyrody z wykorzystaniem położenia terenu przy rzece Kłodawce i występujących drzew (karmniki, informacje o florze/ faunie, przestrzenne zabawy edukacyjne). Warto także dodać, że budynek szkoły jest pierwszym obiektem szkolnym w mieście, obecnie chronionym pod względem konserwatorskim.

6.1.6 Podmioty gospodarcze. Dostęp do podstawowych usług.

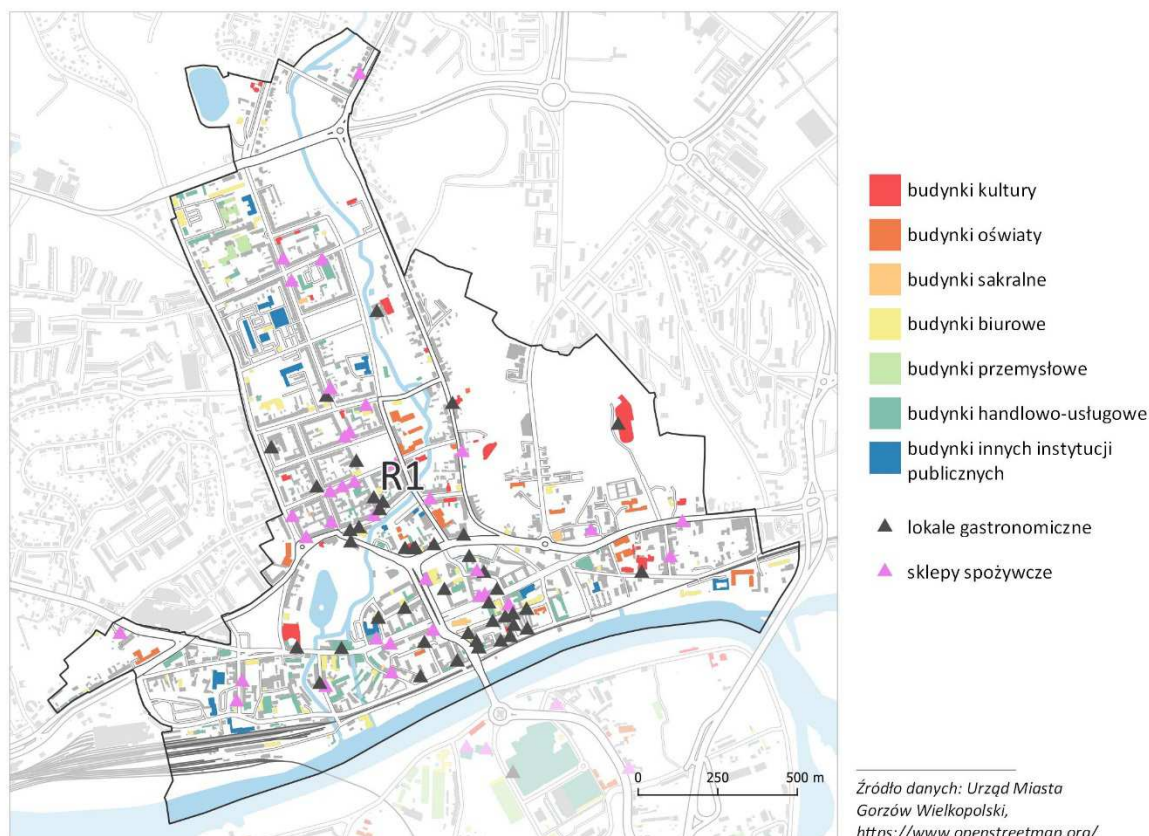
W podobszarze R1 Centrum/Nowe Miasto jest zarejestrowanych łącznie 2 129 podmiotów gospodarczych, na obszarze R3 Zawarcie – 368, na R2 Osiedle Słoneczne – 193 i na R4 Zakanale jedynie 15. Najwyższą przedsiębiorczością cechuje się podobszar R1 Centrum/Nowe Miasto, w dalszej kolejności R3 Zawarcie, R2 Osiedle Słoneczne i R4 Zakanale. Na poniższych mapach przedstawiono rozkład przestrzenny podmiotów gospodarczych na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego z 2019 r.

Rysunek 25 Liczba podmiotów gospodarczych na obszarze rewitalizacji w 2019 r., SWIG Delta Partner



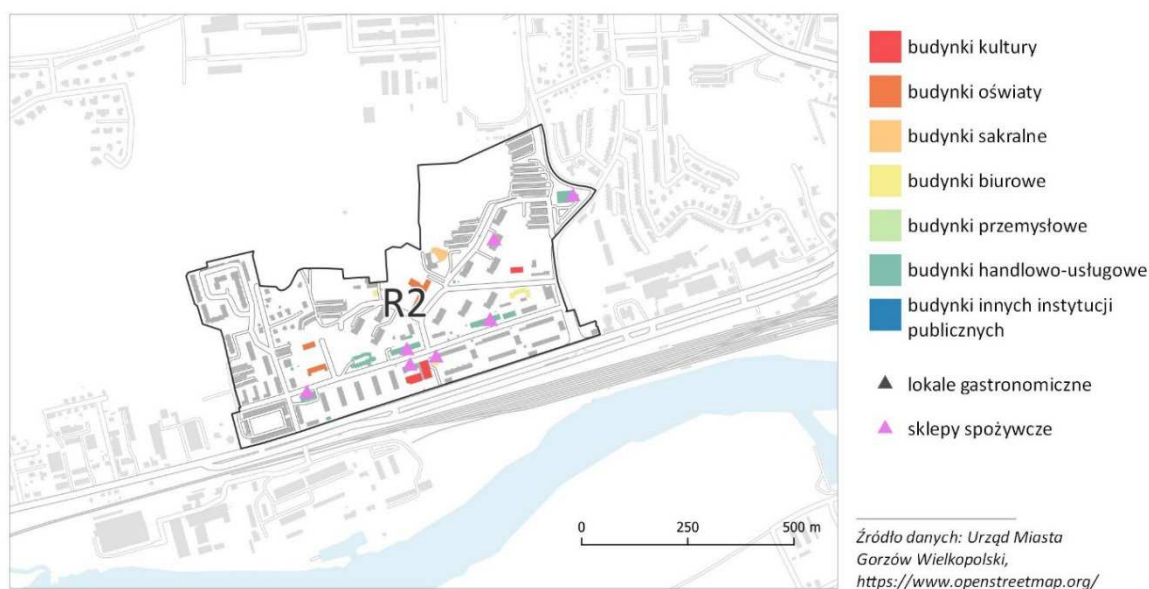
Na badanym obszarze zdiagnozowano problemy związane z niedostatecznie wykształconą infrastrukturą usługową. Obszar rewitalizacji boryka się ze znacznymi problemami powiązań funkcjonalnych związanych z ofertą usług kierowaną do mieszkańców. Na kolejnych mapach przedstawiono koncentrację poszczególnych typów budynków wraz z przypisanymi funkcjami. Obszar R1 Centrum/Nowe Miasto charakteryzuje się największym zagęszczeniem zarówno usług publicznych, jak i komercyjnych. Na terenach usytuowanych w okolicach rzeki Warty dostrzega się znaczne zagęszczenie usług gastronomicznych.

Rys. 26 Analiza funkcji zabudowań – podobszar R1 Centrum/Nowe Miasto, SWIG Delta Partner



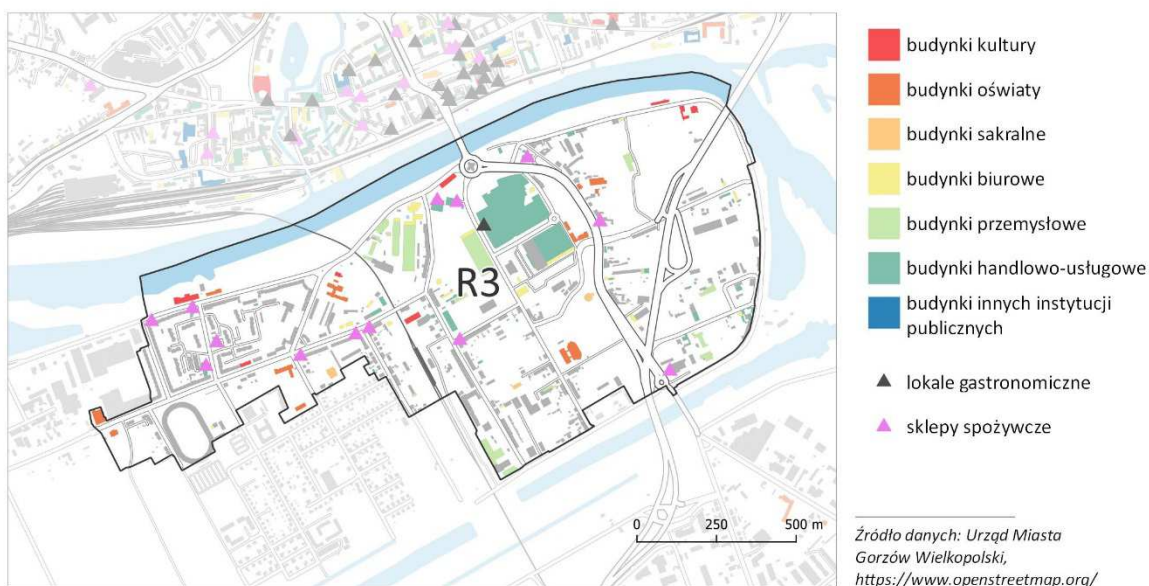
Na Osiedlu Słonecznym analizowane funkcje są zdecydowanie bardziej rozproszone niż w obszarze R1, a istniejące lokale zaspokajają podstawowe potrzeby – edukacyjne, kulturalne, zakupowe.

Rys. 27 Analiza funkcji zabudowań – podobszar R2 Osiedle Słoneczne, SWIG Delta Partner



Obszary Zawarcie oraz Zakanale charakteryzują się największym stopniem rozproszenia analizowanych usług. Co istotne, na podobszarze Zakanale funkcjonują zaledwie dwa typy działalności - oświatowe oraz handlowo-usługowe.

Rys. 28 Analiza funkcji zabudowań – podobszar R3 Zawarcie, SWIG Delta Partner



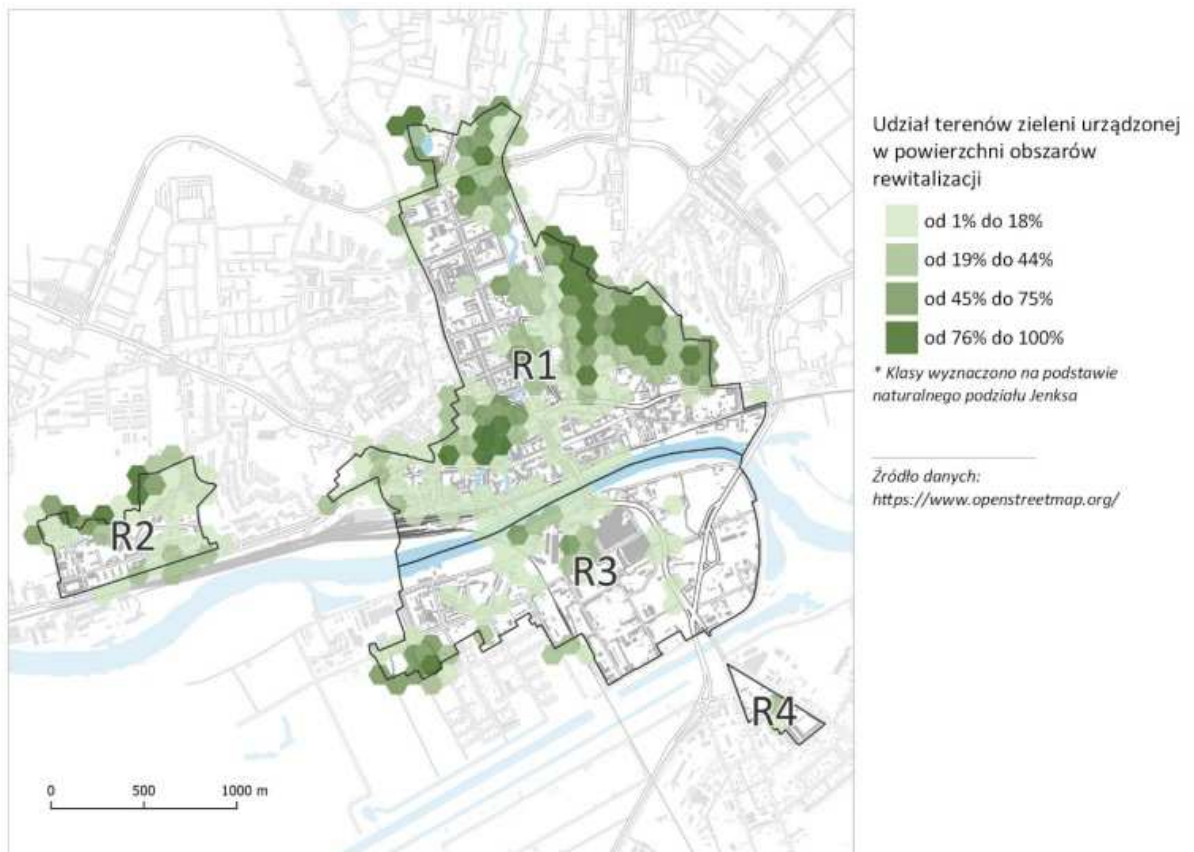
Rys. 29 Analiza funkcji zabudowań – podobszar R4 Zakanale, SWIG Delta Partner



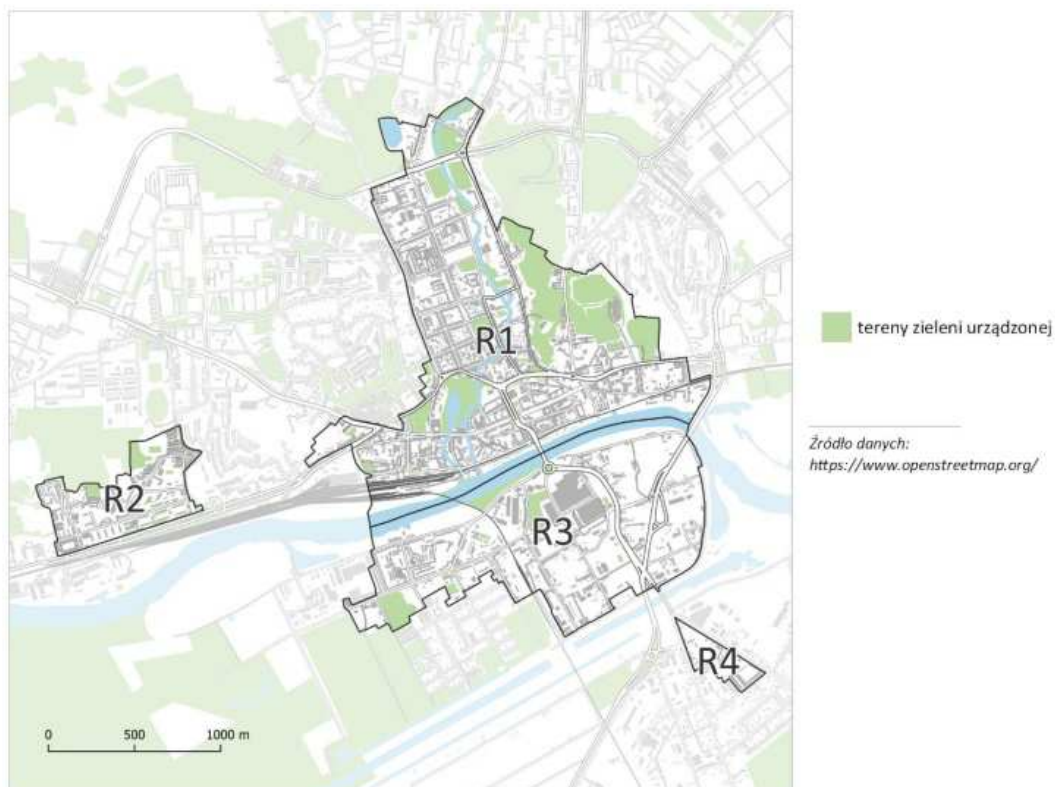
6.1.7 Niedobór lub niska jakość terenów publicznych

Na podstawie przeprowadzonych wizji lokalnych analizowanego obszaru zdiagnozowano niską jakość terenów publicznych w kontekście ich funkcjonalności – komfortu użytkowania, a także stopnia i zakresu realizacji oczekiwanych funkcji mieszkalnych, usługowych, gospodarczych itp. W związku z powyższym, szczególną uwagę zwrócono na problemy podobszaru R1 Centrum/Nowe Miasto, które z punktu widzenia estetyki, ale również funkcjonalności i praktyczności terenów publicznych odbiega od standardów oczekiwanych przez mieszkańców. Do kluczowych problemów należą: niewystarczająca jakość infrastruktury związanej ze spędzaniem czasu wolnego, niska jakość małej architektury, placów zabaw, brak systemowego podejścia do terenów publicznych powiązanego z systemem terenów zielonych. Podnoszenie jakości terenów publicznych powiązane z zapewnieniem możliwości aktywnego spędzania czasu staje się niewątpliwie ważnym wyzwaniem Podobszaru R1 Centrum/Nowe Miasto. Przeprowadzone badania ilościowe wskazały, że problem braku oferty dotyczącej spędzania czasu wolnego, w szczególności w sposób aktywny, dotyka mieszkańców podobszaru R4 Zakanale. Niedobór terenów publicznych, z których mogliby korzystać mieszkańcy, dotyka również podobszaru R3 Zawarcie. Dodatkowym problemem jest brak funkcjonalnego połączenia między tym podobszarem a podobszarem R1 Centrum/Nowe Miasto. Rolę łącznika między tymi podobszarami powinna pełnić rzeka Warta poprzez: przekształcenie nadbrzeża w ogólnodostępną i atrakcyjną przestrzeń publiczną, tworzenie nowych przepraw (mostów, kładek pieszo – rowerowych) oraz rozwój przystania, klubów żeglarskich, kajakowych i wioślarskich. Innym problemem dotyczącym obszaru rewitalizacji jest niska dostępność miejsc parkingowych. Obiektywnie należy zgodzić się z wnioskami. Braki w liczbie miejsc parkingowych silnie oddziałują nie tylko na jakość życia mieszkańców, lecz także na jakość terenów publicznych niszczonej przez tzw. „parkingi na dziko” w przestrzeniach publicznych.

Rysunek 30 Udział terenów zieleni urządzonej w powierzchni terenów rewitalizacji, SWIG Delta Partner



Rys. 31 Tereny zieleni urządzonej, SWIG Delta Partner



6.1.8 Stan degradacji technicznej obiektów budowlanych

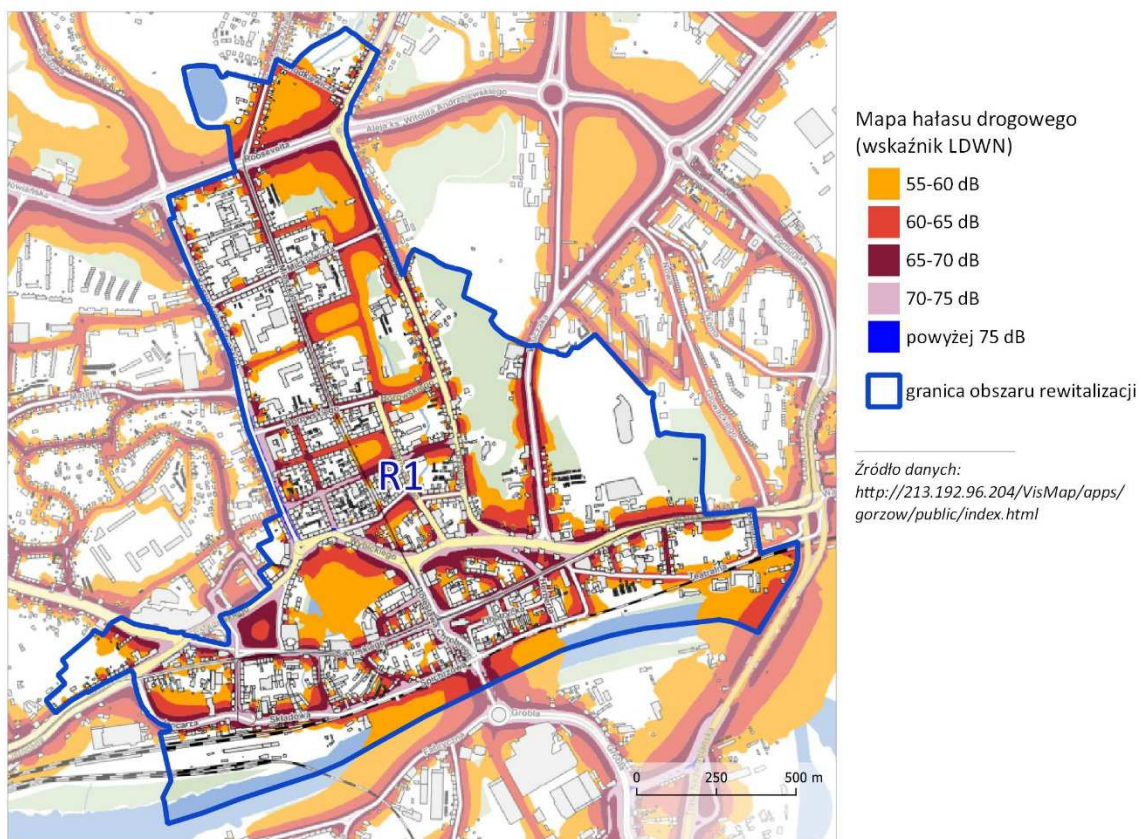
Obszar rewitalizacji charakteryzuje się dużą liczbą obiektów budowlanych wymagających generalnego remontu ze względu na ich zły stan techniczny. Na terenie analizowanego obszaru dominuje zabudowa wielorodzinna z usługami wbudowanymi w partery. Tkanka miejska obszaru składa się głównie ze starej zabudowy, a wiek infrastruktury oraz charakter zabudowy pociągają za sobą konieczność ponoszenia systematycznych nakładów na inwestycje i remonty (w szczególności: termomodernizację, wymianę pokryć dachowych, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, wymianę instalacji elektrycznych oraz wodno-kanalizacyjnej, wymianę źródeł ciepła). Problem złego stanu technicznego obiektów budowlanych przyczynia się do wzrostu liczby zdewastowanych, opuszczonych terenów, a także generuje wzrost liczby pustostanów. W opinii respondentów badań ankietowych, szczegółowo opisanych w kolejnym rozdziale, zabudowa wymaga odświeżenia. Natomiast co piąty mieszkaniec Zawarcia stwierdził, że zabudowa wymaga generalnego remontu. Zdegradowanym budynkom towarzyszy niska estetyka otoczenia a także zaniedbane i pozbawione terenów zielonych podwórka, które zamiast pełnić rolę miejsca sąsiedzkich spotkań funkcjonują jako parkingi czy punkty gromadzenia odpadów. Problem degradacji technicznej dotyczy także budynków użyteczności publicznej, w których brakuje rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

6.1.9. Natężenie hałasu

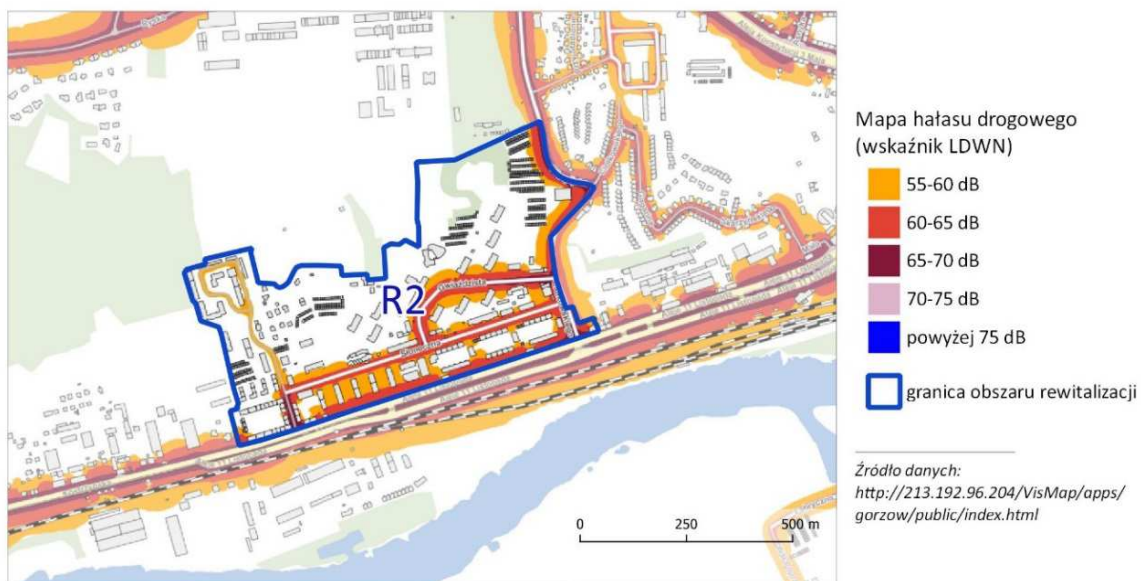
Kolejną zmienną poddaną analizie jest poziom natężenia hałasu. W celu poprawy klimatu akustycznego miasto realizuje działania naprawcze określone w *Programie ochrony środowiska przed hałasem*. Celem Programu jest dostosowanie poziomu hałasu do wymaganych standardów jakości środowiska. Głównym źródłem zagrożeń klimatu akustycznego Gorzowa jest hałas drogowy, zaś w niewielkim stopniu hałas tramwajowy, przemysłowy i kolejowy. Ujęte w Programie działania naprawcze podzielono na dwie grupy: działania główne i działania wspomagające. Działania główne dotyczą m.in. wymiany nawierzchni dróg, ograniczenia prędkości ruchu samochodowego i modernizacji torowisk tramwajowych. Działania wspomagające są równie ważne, choć nie wiążą się bezpośrednio z uzyskaniem konkretnego efektu ekologicznego w postaci redukcji hałasu.

Ocena poziomu hałasu na analizowanym obszarze uzależniona jest od stopnia natężenia ruchu na terenie ciągów komunikacyjnych znajdujących się w podobszarach rewitalizacji. Jak wynika z poniższych map, najgorsza sytuacja w tym zakresie panuje na podobszarach R1 Centrum/Nowe Miasto i R3 Zawarcie.

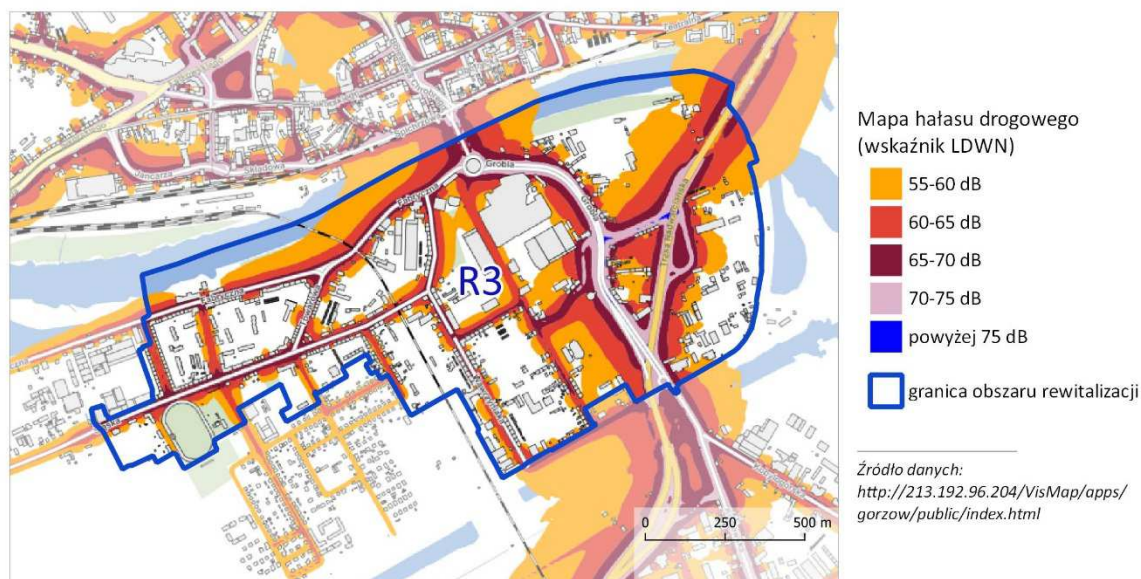
Rys. 32 Mapa hałasu drogowego (wskaźnik LDWN) – podobszar R1 Centrum/Nowe Miasto, SWIG Delta Partner



Rys. 33 Mapa hałasu drogowego (wskaźnik LDWN) – podobszar R2 Osiedle Słoneczne, SWIG Delta Partner



Rys. 34 Mapa hałasu drogowego (wskaźnik LDWN) – podobszar R3 Zawarcie



Zgodnie z prezentowanymi mapami na analizowanych obszarach najwyższe wartości hałasu odnotowywane są wzdłuż głównych arterii komunikacyjnych. Najbardziej obciążony hałasem jest podobszar R1 Centrum/Nowe Miasto. Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 22 stycznia 2014 roku w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2014 r., poz.112) ustala dopuszczalne normy hałasu emitowanego przez drogi lub linie kolejowe na terenach śródmiejskich na poziomie 70 dB. Według danych Światowej Organizacji Zdrowia⁹, co najmniej 100 mln Europejczyków jest narażonych na nadmierny hałas w miastach. Hałas jest jednym z czynników znacząco obniżających jakość życia, uniemożliwia odpoczynek, źle wpływa na stan zdrowia a także bioróżnorodność. W wyniku długotrwałego narażenia na hałas może wystąpić uszkodzenie słuchu, zaburzenia snu, efekty naczyniowo-sercowe, efekty psychofizjologiczne oraz symptomy psychiatryczne¹⁰. Liderami walki z hałasem w Polsce są Katowice i Poznań. Podstawowymi metodami walki z nadmiernym hałasem jest wymiana nawierzchni dróg oraz ograniczenia prędkości. Gorzów Wielkopolski także na bieżąco diagnozuje poziom hałasu w mieście sporządzając mapy akustyczne oraz planując działania zaradcze¹¹.

⁹ Environmental Noise Guidelines for the European Region (2018)

¹⁰ P. Szewczyk, Hałas a jakość życia, Wyższa Szkoła Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach II Konferencja Naukowa HAŁAS W ŚRODOWISKU, s. 42

¹¹ Aktualizacja „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla Gorzowa Wielkopolskiego” (POSPH) 2018 rok, http://dzienniki.luw.pl/WDU_F/2018/2796/akt.pdf

6.2. Wyniki badań społecznych

Prezentowane w rozdziale informacje pochodzą z przeprowadzonych badań społecznych, realizowanych ilościowymi i jakościowymi metodami badawczymi.

Prace związane z realizacją badań społecznych oparte były o:

1. **badania ankietowe (PAPI)** – wywiady bezpośrednie realizowane przez ankieterów przy użyciu papierowej ankiety,
2. **indywidualne wywiady pogłębione (IDI)** – badanie pozwalające na zgłębienie badanych zagadnień w trakcie indywidualnego wywiadu z respondentem,
3. **zogniskowane wywiady grupowe (FGI)** – badania fokusowe, metoda polegająca na swobodnej dyskusji w grupie dobranych respondentów,
4. **spacer badawczy** – badanie prowadzone w trakcie spaceru po określonym terenie, przy udziale interesariuszy badania, pozwalające na zapoznanie się z elementami wymagającymi podjęcia interwencji,
5. **obserwacja etnograficzna** – metoda polegająca na rejestracji spostrzeżeń prowadzonych przez badaczy w terenie objętym analizą, odbywająca się według przyjętego scenariusza.

W przedmiotowym rozdziale zaprezentowane zostały najważniejsze informacje płynące z badań i obserwacji terenowych, których podsumowanie stanowią wnioski zamieszczone na końcu rozdziału.

6.2.1 Wyniki badań ilościowych

6.2.1.1 Opis badanej populacji – profil mieszkańca obszaru rewitalizacji, aktywność zawodowa

Badaniem objęto łącznie 376 osób, około 47% (176 osób) stanowili mieszkańcy podobszaru R1 – Centrum/Nowe Miasto, 21% mieszkańcy podobszaru R2 - Osiedle Słoneczne (79), 22,9% mieszkańcy podobszaru R3 - Zawarcie (86) oraz 9,3% mieszkańcy podobszaru R4- Zakanale (35). Udział mieszkańców poszczególnych podobszarów rewitalizacji w badanej próbie, związany był z liczbą mieszkańców każdego z podobszarów oraz przyjętych założeń badawczych.

Tabela 13 Płeć respondentów

Płeć respondentów	R1 Centrum/ Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
kobieta	103	41	46	20	210
mężczyzna	73	38	40	15	166
razem	176	79	86	35	376
% respondentów	46,8%	21,0%	22,9%	9,3%	100,0%

Źródło: badania własne, N = 366, SWiG Delta Partner

Łączna liczba kobiet w badanej próbie wyniosła 210 (tj. 56% ogółu badanej próby). Odsetek mężczyzn wynosił 44% respondentów. Niemal połowę wszystkich uczestników i uczestniczek badania stanowiły osoby z najstarszych grup wiekowych tj. 55-64 oraz 65 i więcej lat. Udział respondentów pod względem wieku był zbliżony w każdym z badanych podobszarów rewitalizacji. Niemniej jednak zauważalne jest nieznaczne zróżnicowanie przedziału wieku badanych osób w zależności od badanego obszaru. Przykładem tego zróżnicowania może być wyższy odsetek osób powyżej 65 roku życia na terenie podobszaru R2 - Osiedle Słoneczne, gdzie stanowili oni ponad 1/3 ogółu badanych osób.

Tabela 14 Wiek respondentów

Wiek	R1 Centrum/ Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
18-24 lat	6,3%	7,6%	7,0%	8,6%	6,9%
25-34 lat	15,9%	20,3%	14,0%	8,6%	15,7%
35-44 lat	16,5%	10,1%	12,8%	20,0%	14,6%
45-54 lat	12,5%	15,2%	20,9%	17,1%	15,4%
55-64 lat	19,9%	12,7%	16,3%	22,9%	17,8%
65 i więcej lat	29,0%	34,2%	29,1%	22,9%	29,5%
Suma	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

W badanej grupie najliczniej reprezentowane były osoby z wykształceniem średnim, policealnym lub technicznym. Ich udział wśród ogółu respondentów wynosił łącznie 44,7%, przy czym na terenie podobszaru R1-Centrum/Nowe Miasto wyniósł ponad połowę badanych. Osoby legitymujące się wykształceniem wyższym stanowiły około 18% badanych. Najwięcej osób z wykształceniem wyższym ankietowanych było na terenie R2 - Osiedle Słoneczne, najmniej na terenie podobszaru R4 - Zakanala.

Tabela 15 Wykształcenie respondentów

Wykształcenie	R1 Centrum/ Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
wyższe	19,3%	27,8%	11,6%	8,6%	18,4%
średnie, policealne, techniczne	50,6%	49,4%	31,4%	37,1%	44,7%
zasadnicze zawodowe	23,3%	16,5%	45,3%	48,6%	29,3%
gimnazjalne, podstawowe	4,0%	3,8%	11,6%	5,7%	5,9%
brak odpowiedzi	2,8%	2,5%	0,0%	0,0%	1,9%
Suma	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Pod względem **aktywności zawodowej**, ponad połowę badanych osób (55,6%) stanowiły osoby pracujące na terenie kraju. Co trzecia badana osoba deklarowała, że jest emerytem lub rencistą. Odsetek studentów, osób bezrobotnych oraz pracujących na czarno wahał się w granicach od niespełna 1 do 3,5%. Grupa ta stanowiła zatem niewielką część badanej próby, zbliżoną do odsetka bezrobotnych w

mieście. Szczegółowy udział poszczególnych osób ze względu na status na rynku pracy zamieszczono w tabeli poniżej.

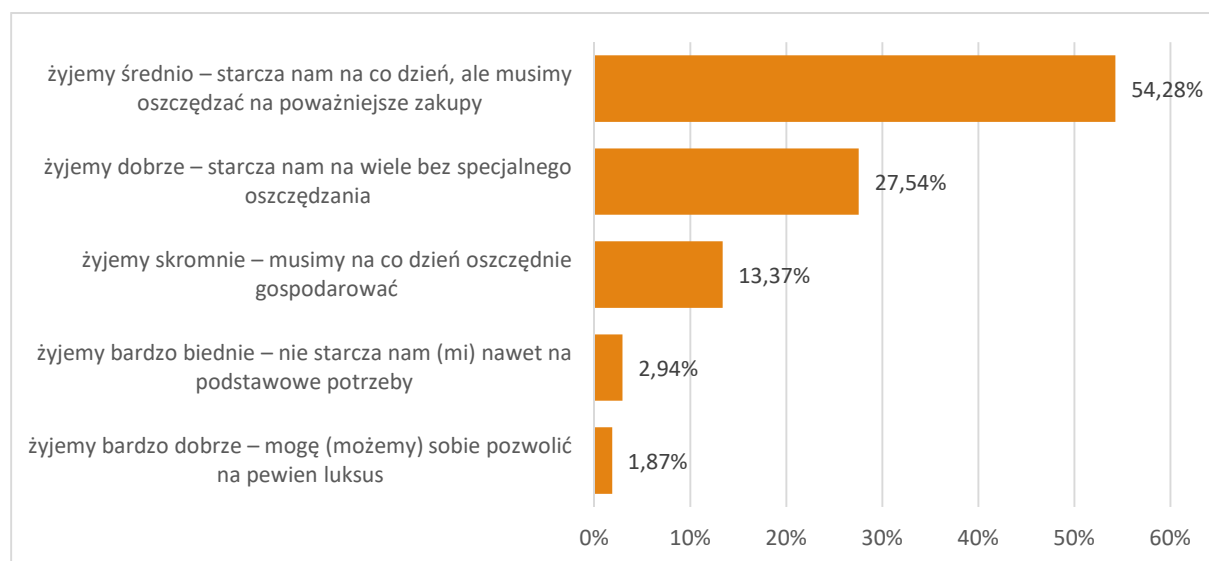
Tabela 16 Status na rynku pracy

Status na rynku pracy	R1 Centrum/ Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
pracujący w Polsce	55,7%	54,4%	52,3%	65,7%	55,6%
emeryt/rencista	33,0%	36,7%	32,6%	25,7%	33,0%
uczeń/student	5,7%	1,3%	2,3%	0,0%	3,5%
bezrobotny zarejestrowany	2,3%	1,3%	3,5%	0,0%	2,1%
niepracujący, zajmujący się domem	0,6%	5,1%	1,2%	5,7%	2,1%
bezrobotny pracujący „na czarno”	0,0%	0,0%	4,7%	0,0%	1,1%
pracujący za granicą	0,0%	0,0%	2,3%	2,9%	0,8%
Inne	1,1%	0,0%	1,2%	0,0%	0,8%
brak odpowiedzi	1,7%	1,3%	0,0%	0,0%	1,1%
suma	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Osoby pracujące na umowę o pracę stanowiły ponad 90% ogółu pracujących. Wśród nielicznych osób bezrobotnych co trzecia pozostaje bez pracy poniżej pół roku, również co trzecia – w okresie od 6 do 12 miesięcy, a pozostali są bez pracy ponad rok. Grupa ta jednak jest tak nieliczna, że na podstawie zgromadzonych wypowiedzi trudno wnioskować na temat głównych przyczyn utraty pracy wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Wykres 4 Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?



Źródło: badania własne, N=366 SWiG Delta Partner

6.2.1.2 Tendencje osiedleńcze

Pierwszą z analizowanych kwestii była ocena zamieszkiwanego obszaru pod względem zadowolenia mieszkańców z faktu jego zamieszkiwania oraz porównania z innymi obszarami/dzielnicami miasta.

Co istotne przeciętny mieszkaniec obszaru rewitalizacji, na ogół jest raczej zadowolony lub bardzo zadowolony z faktu zamieszkiwania akurat tego obszaru (suma odpowiedzi raczej tak oraz zdecydowanie tak wynosi 75%). Nieznacznie rzadziej zadowoleni ze swego miejsca zamieszkania są wyłącznie mieszkańcy Zawarcia (suma odpowiedzi raczej tak i zdecydowanie tak to 52%). Przeciwnie sytuacja kształtuje się w przypadku mieszkańców podobszaru Centrum i Zakanala, gdzie suma odpowiedzi raczej tak i zdecydowanie tak oscyluje w okolicach 83% ogółu odpowiedzi.

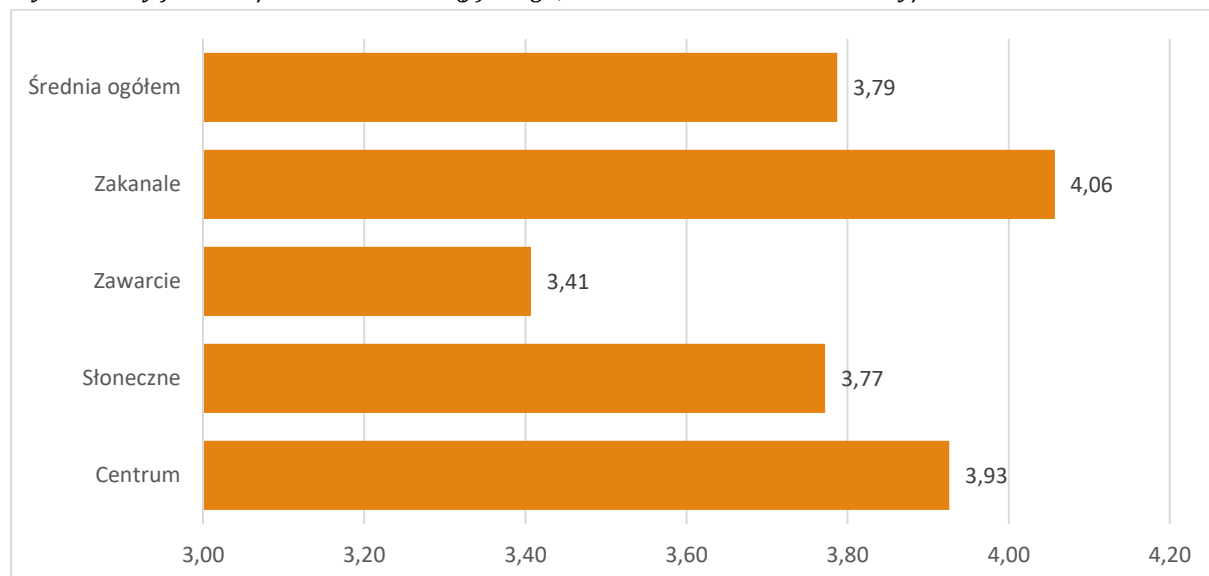
Tabela 17 Czy jest Pani/Pan zadowolona(y) z tego, że mieszka na terenie dzielnicy/obszaru?

Czy jest Pani/Pan zadowolona(y) z tego, że mieszka na terenie dzielnicy/obszaru?	R1 Centrum/Nowe Miasto	R2 Osiedle Słonecz- ne	R3 Zawar- cie	R4 Zakana- le	Razem
zdecydowanie nie	1,7%	3,8%	4,7%	0,0%	2,7%
raczej nie	8,0%	7,6%	19,8%	0,0%	9,8%
ani tak, ani nie	6,8%	11,4%	23,3%	17,1%	12,5%
raczej tak	60,2%	62,0%	34,9%	60,0%	54,8%
zdecydowanie tak	22,7%	15,2%	17,4%	22,9%	19,9%
nie wiem, nie mam zdania	0,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%
suma	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Poniżej zaprezentowano uśrednione wyniki stopnia zadowolenia z zamieszkiwanego miejsca. Prezentowane wartości to średnia ważona liczby poszczególnych odpowiedzi i wartości ocen od 1 do 5, gdzie 1 to ocena *zdecydowanie nie*, a 5 *zdecydowanie tak*. Im wyższa wartość uzyskanej średniej, tym wyższy poziom zadowolenia respondentów z zamieszkiwanego miejsca. Najkorzystniej na tym tle wypadają zatem oceny mieszkańców podobszaru Zakanala (4,06), a najslabiej mieszkańców Zawarcia (3,41).

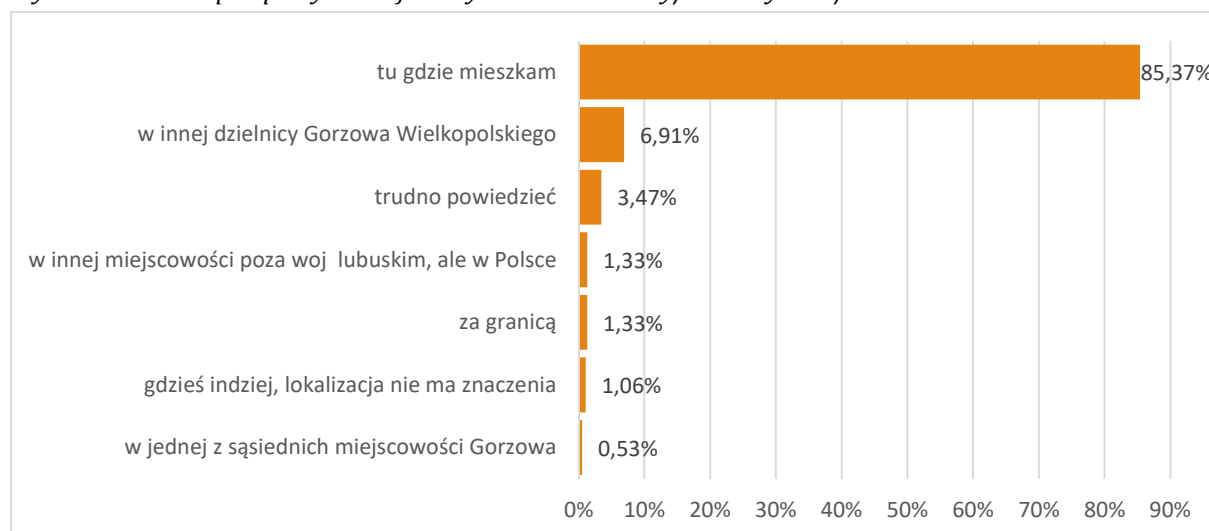
Wykres 5 Czy jest Pani/Pan zadowolona(y) z tego, że mieszka na terenie dzielnicy/obszaru?



Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Zdecydowana większość, bo aż 85% ogółu ankietowanych deklarowała, że na przestrzeni kolejnych 5 lat nie zamierza zmieniać miejsca zamieszkania. Zaledwie 7% respondentów rozważa przeprowadzkę do innej dzielnicy Gorzowa Wielkopolskiego. Niewielki odsetek respondentów bierze pod uwagę wyprowadzkę do innej miejscowości w Polsce lub za granicą. Może to wskazywać na silne przywiązanie badanych do zamieszkiwanego miejsca.

Wykres 6 Gdzie w perspektywie najbliższych 5 lat chciałaby/chciałby Pani/Pan mieszkać?



Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Znaczący odsetek osób, nie zamierzają zmieniać miejsca zamieszkania może wynikać z faktu, że około 2/3 respondentów to osoby, które zamieszkują Gorzów Wielkopolski od co najmniej 10 lat, zatem wybór tego miasta jako docelowego miejsca zamieszkania, wynika z ich prywatnych decyzji życiowych. Odsetek ten nie ulegał znaczącym wahaniom w poszczególnych podobszarach rewitalizacji objętych analizą.

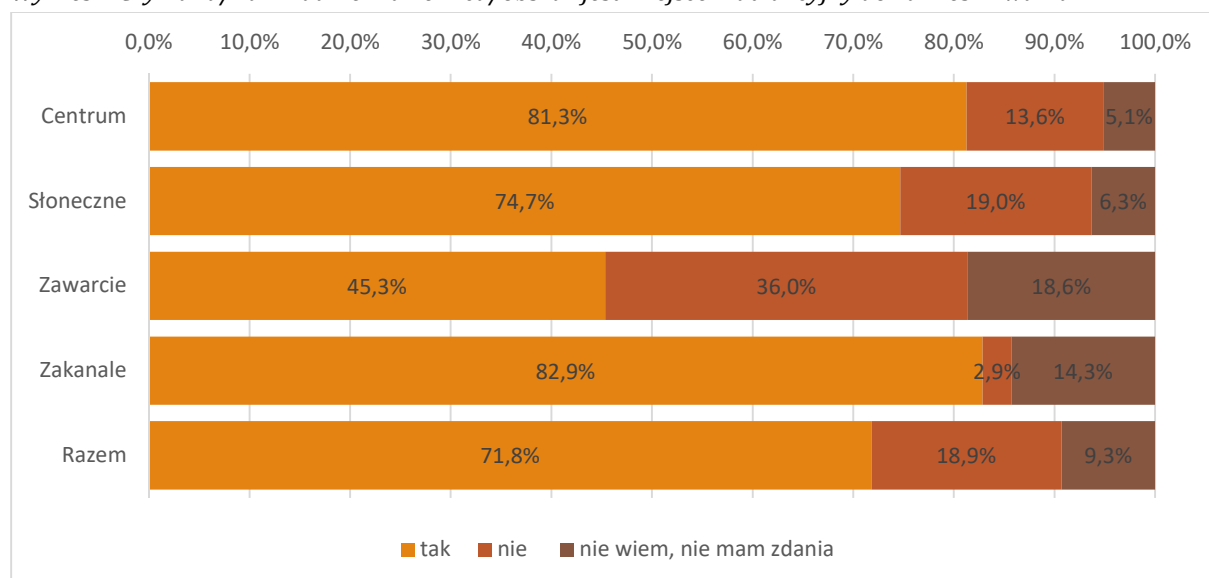
Tabela 18 Od jak dawna zamieszkuje Pan(i) dzielnicę/obszar?

Od jak dawna zamieszkuje Pan(i) dzielnicę/obszar	R1 Centrum/ Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
urodziłem(am) się tu a moja rodzina mieszka tu od kilku pokoleń	1,1%	2,5%	0,0%	0,0%	1,1%
mieszkam tu od urodzenia	5,7%	7,6%	17,4%	14,3%	9,6%
mieszkam tu powyżej 20 lat	44,9%	44,3%	43,0%	48,6%	44,7%
mieszkam tu 10-20 lat	20,5%	25,3%	18,6%	14,3%	20,5%
mieszkam tu 5-10 lat	18,2%	10,1%	14,0%	11,4%	14,9%
mieszkam tu krócej niż 5 lat	9,7%	10,1%	7,0%	11,4%	9,3%
Suma	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

W kolejnym z pytań ankiety związanym z tendencjami osiedleńczymi, było pytanie o ocenę tego, czy zdaniem respondentów zamieszkiwany obszar/dzielnica jest miejscem atrakcyjnym do zamieszkiwania. Odpowiedzi twierdzące w tym zakresie najczęściej padały wśród mieszkańców i mieszanek Centrum (81,3%) oraz Zakanala (82,9%). Jako atrakcyjny do zamieszkiwania obszar oceniony został także obszar Osiedla Słonecznego (75% ogółu mieszkańców). Najstąbiej na tym tle wypadły oceny wskazywane przez mieszkańców podobszaru rewitalizacji Zawarcie (43,3%).

Wykres 7 Czy Pana/Pani zdaniem dzielnica/obszar jest miejscem atrakcyjnym do zamieszkiwania?



Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

6.2.1.3 Ocena stanu przestrzenno-funkcjonalnego i technicznego

Następnie mieszkańcy każdego z podobszarów rewitalizacji zostali zapytani o określenie elementów infrastruktury, punktów usługowych, których ich zdaniem brakuje na zamieszkiwanym terenie. Z katalogu wymienionych w ankiecie propozycji najczęściej wskazywano na braki związane z dostęp-

nością miejsc parkingowych – w 3 z 4 podobszarów rewitalizacji na brak tego typu infrastruktury wskazywało aż 80% respondentów. Brak ten rzadziej wskazywany był jedynie na terenie podobszaru Zawarcie (45,3%). Na kolejnym miejscu znalazły się braki w elementach małej architektury (ławki, kosze na śmieci itp.), których najbardziej brakuje na Osiedlu Słonecznym (70,9%) oraz Centrum (60,8%). Problem ten jest w minimalnym stopniu dostrzegany przez mieszkańców Zakanala (ok. 25% ogółu wskazań).

W przypadku podobszaru R1 Centrum/Nowe Miasto największe braki dotyczą także: miejsc rekreacji i spędzania wolnego czasu (42%), kawiarni i restauracji (33,5%), infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (27,3%), ścieżek rowerowych (26,7%) oraz poczucia wspólnoty lokalnej/sąsiedzkiej (26,1%). Najkorzystniej natomiast oceniana jest dostępność do organizacji animujących życie społeczności lokalnej (ich brak wskazało 13,1% badanych z obszaru Centrum) oraz wydarzeń integrujących społeczność (ich brak wskazało 13,6% badanych z obszaru centrum).

Mieszkańcy R2 Osiedla Słoneczne wskazywali na braki w zakresie: kawiarni i restauracji (91,1%), ścieżek rowerowych (50,6%), a także elementów związanych z integracją i poczuciem wspólnoty tj. wydarzeń integrujących społeczność (30,4%), organizacji animujących życie społeczne (31,6%) czy poczucia wspólnoty lokalnej (31,6%).

Na terenie podobszaru R3 Zawarcie kluczowe braki dotyczyły elementów sportowo-rekreacyjnych (66,3%) i oferty spędzania czasu wolnego w tym: miejsc spędzania czasu wolnego (55,8%), ścieżek rowerowych (54,7%), kawiarni i restauracji (39,5%) oraz działań z zakresu integracji społecznej – organizacji integrującej społeczność (57%), wydarzeń o charakterze integrującym (64%).

Na terenie R4 Zakanala w przeciwieństwie do pozostałych podobszarów, uwagi mieszkańców w pierwszej kolejności skupiały się na braku miejsca opieki nad dziećmi (88,6%), poczucia wspólnoty lokalnej (82,9%), miejsc rekreacji (80%) oraz co istotne brak sklepów, małego handlu (71,4%). Należy także zauważyć, że mieszkańcy Zakanala zdecydowanie częściej niż mieszkańcy pozostałych podobszarów rewitalizacji wskazywali na istotne braki niemal w każdej badanej dziedzinie, co może sugerować, że obszar ten jest najstąbiej wyposażony w omawiane elementy.

Tabela 19 Czego brakuje Pani/Pana zdaniem na terenie podobszaru?

Czego brakuje Pani/Pana zdaniem na terenie podobszaru?	R1 Centrum/ Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Ogółem
miejsc parkingowych	81,3%	79,7%	45,3%	80,0%	67,0%
elementów małej architektury (np. ławek, koszy na śmieci itp.)	60,8%	70,9%	57,0%	25,7%	63,3%
kawiarni, restauracji	33,5%	91,1%	39,5%	5,7%	51,9%
miejsc rekreacji i spędzania wolnego czasu – place zabaw, skwery, miejsca zielone itp.	42,0%	31,6%	55,8%	80,0%	41,0%

ścieżek rowerowych	26,7%	50,6%	54,7%	42,9%	40,4%
infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	27,3%	26,6%	66,3%	74,3%	35,4%
wydarzeń integrujących społeczność	13,6%	30,4%	64,0%	54,3%	29,5%
organizacji animującej życie lokalnej społeczności	13,1%	31,6%	57,0%	57,1%	28,5%
poczucia wspólnoty lokalnej/sąsiedzkiej	26,1%	31,6%	26,7%	82,9%	25,5%
miejsc wsparcia osób z problemami społecznymi	14,2%	15,2%	34,9%	62,9%	18,9%
sklepów, małego handlu	21,0%	2,5%	5,8%	71,4%	14,4%
miejsc opieki nad dziećmi (świetlica, przedszkole)	14,8%	16,5%	10,5%	88,6%	12,8%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Na kolejnym z zestawień zaprezentowano wyniki oceny dostępności poszczególnych aspektów związanych z jakością życia i funkcjonowania każdego z podobszarów rewitalizacji. Badane osoby oceniały każdy z wymienionych elementów w skali od 1 do 5, gdzie 1 to ocena bardzo słaba, 2 słaba, 3 średnia, 4 dobra, a 5 bardzo dobra. Uzyskane oceny zostały znormalizowane i uśrednione, wobec czego im wyższy uzyskany wynik, tym wyżej wyceniany był dany element. Uzyskane oceny w znacznym stopniu pokrywają się z prezentowanymi powyżej wskazaniem braków w infrastrukturze każdego z podobszarów.

W przypadku podobszaru R1 Centrum/Nowe Miasto najslabiej ocenianymi elementami są: dostępność miejsc parkingowych (1,85) oraz stan techniczny chodników i oświetlenia (2,84 w 5 stopniowej skali ocen). Kolejnych 10 elementów związanych jest z ofertą społeczną oraz aktywnością społeczną, jakością środowiska czy dostępnością terenów zielonych i instytucji kultury, a także poczuciem bezpieczeństwa i estetyką otoczenia. Ich oceny kształtują się na poziomie „przeciętnym” tj. pomiędzy oceną 3 a 4. Stosunkowo wysoko znajdują się natomiast wszystkie elementy dotyczące dostępu do transportu publicznego, lokali gastronomicznych, punktów handlowych i instytucji publicznych, czyli wszystkich elementów typowych dla centrów miast. Biorąc pod uwagę ogólną ocenę wszystkich 20 analizowanych elementów składających się na jakość życia mieszkańców na terenie dzielnicy, mieszkańcy podobszaru Centrum określili jakość życia na swoim terenie wyżej niż pozostali uczestnicy badań – średnia łączna to 3,63 w stosunku do przeciętnej na poziomie 3,39.

Elementami najslabiej ocenianymi na terenie podobszaru rewitalizacji R2 Osiedle Słoneczne są dostępność miejsc parkingowych (1,60) oraz stan techniczny chodników i oświetlenia (2,89). Przeciętnie (przedział pomiędzy 3 a 4) oceniano przede wszystkim czystość, estetykę i poziom bezpieczeństwa dzielnicy (dolna wartość przedziału). Nieznacznie wyżej oceniono aktywność organizacji pozarządowych i społeczną mieszkańców, czy jakość oferty kierowanej do dzieci i młodzieży. W górnej granicy przedziału znalazły się natomiast elementy związane ze spędzaniem czasu wolnego, jakością środowiska naturalnego oraz dostępnością instytucji kultury. Najlepiej oceniono natomiast (oceny powyżej 4) ustosunkowano się do dostępności szkół i przedszkoli, małych sklepów i punktów usługowych.

gowych, czy dostępność transportu publicznego i terenów zielonych. Średnia łączna dla ogółu badanych elementów w przypadku Osiedla Słonecznego wyniosła 3,45 i była wyższa niż średnia łączna dla wszystkich badanych podobszarów. Kluczowymi deficytami podobszaru są zatem elementy dotyczące czystości, bezpieczeństwa i jakości przestrzeni publicznych.

Średnia łączna ocen dla 20 analizowanych elementów w przypadku podobszaru R3 Zawarcie wyniosła 3,10 i była niższa niż średnia dla wszystkich podobszarów ogółem (3,39). Na fakt ten składa się średnia ocen aż 10 z 20 elementów, plasująca się poniżej poziomu 3,00. Wśród elementów tych znalazły się w szczególności aspekty stricte społeczne, związane z aktywnością mieszkańców i organizacji pozarządowych, jakością oferty i programów kierowanych do dzieci, młodzieży i seniorów, a także samą dostępnością instytucji kultury. Wskazania te mogą sugerować, że są to jedne z najważniejszych deficytów tej części miasta, mocno obniżające jakość życia mieszkańców. Nisko oceniono także estetykę, poziom bezpieczeństwa i stan techniczny chodników. Informacje wskazują, że w percepcji mieszkańców obszar ten został zaniedbany pod względem społeczno-kulturowym oraz infrastrukturalnym. Najkorzystniej natomiast (powyżej oceny 4) oceniono dostępność szkół i przedszkoli, sklepów oraz transport publiczny.

Obszar R4 Zakanale w opiniach jego mieszkańców cechuje się szeregiem deficytów, o czym świadczy najniższa średnia łączna ocen 20 wybranych elementów wpływających na jakość życia (zaledwie 2,75). Wśród ogółu ocenianych elementów zaledwie jeden - tj. dostępność szkół i przedszkoli oceniony został powyżej średniej 4,00. Natomiast aż 13 elementów plasuje się poniżej wartości średniej 3,00. Bardzo słabo (poniżej 2,00) oceniono 4 elementy w tym aktywność organizacji pozarządowych, dostępność lokali gastronomicznych, ofertę dla seniorów oraz dostępność instytucji kultury. Negatywnie odnoszono się także do warunków prowadzenia działalności gospodarczej, co wprost koresponduje z bardzo niską oceną dostępności do podstawowych punktów usług w tym fryzjera, poczty itp. Przeciętnie tj. pomiędzy średnią ocen 3 a 4, uplasowało się zaledwie 6 badanych elementów, w tym poziom bezpieczeństwa, dostępność transportu publicznego, czy terenów zielonych. Ze zgromadzonych informacji wynika zatem, że teren Zakanala pod względem jakości życia mieszkańców, w opinii jego mieszkańców jest terenem najbardziej ubogim w dostęp do usług.

Tabela 20 Ocena wybranych aspektów jakości życia i funkcjonowania na terenie dzielnicy

	R1 Cen- trum/Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Średnia ogółem
dostępność miejsc parkingowych	1,85	1,60	3,01	2,88	2,16
aktywność organizacji pozarządowych	3,18	3,10	2,03	1,13	2,74
jakość oferty i programów kierowanych do seniorów	3,18	2,88	2,45	1,42	2,77
stan techniczny chodników i oświetlenia	2,84	2,89	2,87	2,66	2,84
aktywność mieszkańców w podejmowaniu wspólnych działań	3,30	3,22	2,84	2,09	3,06
estetyka otoczenia	3,37	3,09	2,83	2,54	3,11
poziom bezpieczeństwa	3,24	3,17	2,80	3,39	3,14
czystość na terenie dzielnicy	3,28	3,03	3,16	2,86	3,16
dostępność instytucji kultury	3,92	3,46	2,39	1,54	3,25
jakość oferty i programów kierowanych do dzieci i młodzieży	3,55	3,35	2,78	2,71	3,26
dostępność lokali gastronomicznych	4,02	3,05	3,08	1,40	3,35
warunki do prowadzenia działalności gospodarczej	4,11	3,42	2,44	2,07	3,42
dostępność miejsc w których można spędzić czas wolny	4,00	3,46	2,88	2,49	3,48
jakość środowiska naturalnego (np. stan jakości powietrza/poziom zanieczyszczeń)	3,72	3,60	3,40	3,69	3,61
dostępność terenów zielonych (parków, skwerów itp.)	3,81	4,14	3,02	3,94	3,71
dostępność oferty firm usługowych (np. fryzjer, poczta)	4,30	4,11	3,69	2,14	3,92
dostępność punktów opieki nad dziećmi	4,29	4,27	3,62	3,89	4,09
dostępność transportu publicznego	4,24	4,22	4,41	3,46	4,20
dostępność małych sklepów	4,18	4,57	4,20	3,83	4,24
dostępność szkół, przedszkoli	4,20	4,45	4,06	4,77	4,28
Średnia łączna	3,63	3,45	3,10	2,75	3,39

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

6.2.1.3 Natężenie problemów społecznych

W kolejnej części ankiety respondenci pytani byli o to, które z wybranych problemów społecznych są najbardziej dotkliwe dla podobszaru i jego mieszkańców. W tym celu posłużono się 3-stopniową skalą ocen gdzie 1 oznaczał brak problemu, 2 - mały problem (dotyczący niewielkiej części mieszkańców), a 3 duży problem (zjawisko powszechne). Im wyższa wartość średnia wskazań, tym natężenie problemu zdaniem mieszkańców jest wyższe.

Tym, co łączy każdy z badanych podobszarów, jest duże natężenie problemu uzależnień. W każdym z nich średnia wskazań była zbliżona do wartości 3,00. Można zatem stwierdzić, że jest to problem całego obszaru rewitalizacji.

W przypadku podobszaru R1 Centrum/Nowe Miasto oprócz wymienionego problemu uzależnień, za najbardziej dotkliwy wskazano problem wandalizmu (2,03), bezrobocia (2,00) i zaśmiecenia okolicy (1,99). Mniej dotkliwe są natomiast problemy związane z przestępczością (1,40), ubóstwem (1,91) i starzeniem się społeczności (1,96). Centrum w oczach mieszkańców to miejsce stykające się z częstym wandalizmem, bezrobociem i zaśmieceniem.

Podobszar R2 Osiedla Słonecznego cechuje się problemami wandalizmu (2,22), zaśmiecenia (2,08), bezrobocia (2,04) i ubóstwa (2,00), rzadziej wskazywane są problemy przestępczości i starzenia się społeczności.

Typowe problemy społeczne obserwowane na terenie R3 Zawarcia zdaniem badanych osób to: ubóstwo (2,38), zaśmiecenie dzielnicy (2,34) oraz bezrobocie (2,20). Rzadziej wskazywano na wandalizm (2,02), starzenie się społeczności (1,90) czy przestępczość (1,81). Z danych wynika, że obszar ten jest terenem osób ubogich i bezrobotnych, jest także zaśmiecony, choć w miarę bezpieczny.

Najpowszechniej obserwowanymi problemami R4 Zakanala są natomiast starzenie się społeczności (2,37), zaśmiecenie okolicy (2,17) oraz ubóstwo (2,06). Rzadziej niż w innych dzielnicach wskazywano na problem przestępczości, wandalizmu, i bezrobocia. Jest to zatem obszar starzejących się ludzi, zaśmiecony i dość ubogi, ale raczej bezpieczny.

Tabela 21 Ocena problemów, które są najbardziej dotkliwe dla dzielnicy/obszaru

	R1 Cen- trum/Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Średnia ogółem
Uzależnienia	2,71	2,66	2,67	2,76	2,69
Zaśmiecenie okolicy	1,99	2,08	2,34	2,17	2,10
Ubóstwo	1,91	2,00	2,38	2,06	2,05
Wandalizm/niszczenie mienia publicznego	2,03	2,22	2,02	1,74	2,04
Bezrobocie	2,00	2,04	2,20	1,79	2,04
Starzenie się społeczności	1,96	1,88	1,90	2,37	1,97
Przestępczość	1,40	1,53	1,81	1,53	1,54

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

6.2.1.4 Czas wolny, zaspokajanie potrzeb społecznych, udział w wydarzeniach społecznych

Jednym z przedmiotów analizy tematycznej zawartej w badaniu ankietowym była kwestia spędzania czasu wolnego przez mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz ich udziału w wydarzeniach publicznych. Celem badania było sprawdzenie, w jaki sposób mieszkańcy spędzają czas wolny, oraz wskazanie barier utrudniających im udział w szerszym spektrum aktywności. Spośród badanych 2/3 osób najczę-

ściej spędza czas wolny w domu/mieszkańiu, siedząc przed telewizorem lub komputerem. Odsetek ten jest wyższy w podobszarach Zawarcie i Zakanale, co może wskazywać, że oferta spędzania czasu wolnego jest tam bardziej ograniczona niż w pozostałych dwóch podobszarach. 1/3 ogółu respondentów deklaruje, że czas wolny spędza aktywnie na świeżym powietrzu lub spaceruje w pobliżu domu (27,7%). Co piąta badana osoba (21,3%) czas wolny spędza na zakupach, choć w tym zakresie mocno zauważalne jest zróżnicowanie w zależności od podobszaru, na którym prowadzono badanie. Najrzadziej zakupy w czasie wolnym robią osoby mieszkające w obszarze Zakanala (zaledwie 2,9% ogółu). Pozostali respondenci znacznie częściej oddają się tego typu aktywnościom, ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców podobszaru Centrum. Co istotne, badane osoby niemal w ogóle w czasie wolnym nie podejmują aktywności związanych z udziałem w działaniach artystycznych, kołach zainteresowań czy korzystania z oferty instytucji kultury.

Tabela 22 W jaki sposób najczęściej spędza Pan(i) czas wolny?

W jaki sposób najczęściej spędza Pan(i) czas wolny?	R1 Centrum/Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
w mieszkaniu/domu np. przed telewizorem, komputerem	61,9%	58,2%	74,4%	82,9%	66,0%
aktywnie na świeżym powietrzu	31,3%	31,6%	36,0%	14,3%	30,9%
spaceruję w pobliżu domu	34,7%	27,8%	16,3%	20,0%	27,7%
czytam lub słucham muzyki	29,0%	24,1%	14,0%	8,6%	22,6%
robię zakupy	32,4%	13,9%	12,8%	2,9%	21,3%
spotykam się ze znajomymi w domu (moim lub ich)	23,3%	30,4%	11,6%	14,3%	21,3%
spotkam się ze znajomymi poza domem (pub, kawiarnia, dyskoteka)	16,5%	13,9%	20,9%	8,6%	16,2%
wyjeżdżam za miasto np. odwiedzam dalszą rodzinę	18,2%	15,2%	14,0%	0,0%	14,9%
chodzę na siłownię/uprawiam sport	6,8%	12,7%	1,2%	0,0%	6,1%
uczęszczam na koła zainteresowań, rozwijam swoje hobby	0,6%	2,5%	1,2%	5,7%	1,6%
angażuję się w działania artystyczne/w działalność w stowarzyszeniu/fundacji/klubie	0,0%	1,3%	3,5%	2,9%	1,3%
korzystam z instytucji kultury (centrum kultury, kino, biblioteka i inne)	0,0%	0,0%	1,2%	0,0%	0,3%
robię coś innego	2,8%	2,5%	4,7%	5,7%	3,5%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Potwierdzeniem informacji o ograniczonym zaangażowaniu badanych osób w działalność społeczno-kulturalną w czasie wolnym jest niska aktywność w działalności organizacji społecznych. Jedynie 10% badanych deklaruje przynależność/działalność w tego typu instytucjach. W szczególności aktywność ta dotyczy mieszkańców podobszaru Osiedle Słoneczne. Najrzadziej mieszkańców Zakanala.

Tabela 23 Działalność w formalnych/lub nieformalnych organizacjach (np. kulturalnych, sportowych, ekologicznych, parafialnych, politycznych, itp.)

Działalność w organizacjach	R1 Centrum/ Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
tak	7,4%	20,3%	9,3%	5,7%	10,4%
nie	92,6%	79,7%	90,7%	94,3%	89,6%
suma	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Aż 42% badanych osób w ciągu ostatnich 6 miesięcy nie uczestniczyło w żadnym wydarzeniu społeczno-kulturalnym organizowanym na terenie miasta. Te osoby, które brały w nich udział, najczęściej uczestniczyły w koncertach lub wydarzeniach o charakterze sportowym.

Tabela 24 W ciągu ostatnich 6 miesięcy uczestniczyła Pani/Pan którymś ze wskazanych niżej wydarzeń w Gorzowie Wielkopolskim?

Uczestnictwo w wydarzeniach w Gorzowie Wielkopolskim	R1 Centrum/ Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
koncert	60,3%	66,0%	82,9%	50,0%	65,0%
wydarzenie sportowe	27,0%	28,0%	14,3%	33,3%	25,3%
spotkanie z radnym	9,5%	2,0%	0,0%	0,0%	6,0%
spotkanie z prezydentem	1,6%	4,0%	2,9%	0,0%	2,3%
konsultacje społeczne	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
prace zw. z Budżetem Obywatelskim	0,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%
inne wydarzenie	0,8%	0,0%	0,0%	16,7%	0,9%
w żadnym z wydarzeń	28,4%	36,7%	59,3%	82,9%	42,3%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Około 30% badanych twierdzi, że nic nie utrudnia im udziału w wydarzeniach społeczno-kulturalnych na terenie miasta (wyjątek stanowią osoby zamieszkujące Zawarcie i Zakanale, gdzie odsetek tego typu wskazań jest marginalny). Natomiast wśród kluczowych przeszkód znajdują się elementy związane z brakiem czasu wynikającym z obowiązków rodzinnych lub zawodowych. Osoby zamieszkujące podobszar Zakanala i Zawarcia częściej niż pozostałe wskazują także na brak odpowiedniej oferty rozrywkowej, dostosowanej do ich potrzeb i wieku. Rzadko wskazywano natomiast na problem związany ze zbyt wysokimi kosztami uczestnictwa w wydarzeniach.

Tabela 25 Proszę wskazać najważniejsze bariery uczestnictwa w wydarzeniach lub innych aktywnościach?

Najważniejsze bariery uczestnictwa w wydarzeniach lub innych aktywnościach	R1 Centrum/ Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
nie mam z tym problemu, korzystam z form, które mi odpowiadają	40,3%	41,6%	10,8%	5,2%	30,3%
brak czasu ze względu na obowiązki zawodowe	4,7%	5,1%	10,1%	12,1%	6,8%
brak czasu ze względu na obowiązki rodzinne	11,4%	5,1%	9,5%	24,1%	10,8%
brak odpowiedniej oferty dla osób w moim wieku	7,0%	10,2%	15,8%	20,7%	11,1%
problemy komunikacyjne – czas dojazdu	0,0%	0,0%	0,6%	0,0%	0,2%
nie mam z kim chodzić na spotkania/wydarzenia	5,4%	5,1%	0,0%	0,0%	3,5%
nie pozwala mi zdrowie	3,0%	4,4%	8,9%	8,6%	5,2%
udział w wydarzeniach jest zbyt drogi	4,4%	1,5%	4,4%	6,9%	4,0%
inny powód	1,0%	0,0%	3,2%	3,4%	1,5%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

6.2.1.5 Miejsce zamieszkania oraz jego otoczenie, stan budownictwa

Stosunkowo najpowszechniejszą formą statusu mieszkań zajmowanych przez badane osoby są mieszkania wynajmowane od ZGM/ADM. W tego typu lokalach mieszka ponad połowa respondentek i respondentów, przy czym struktura ta zróżnicowana jest w zależności od podobszaru. W przypadku Zawarcia mieszkania wynajmowane od ZGM/ADM stanowią niemal 80% ogółu lokali. Podobnie jest na terenie podobszaru Zakanale (71,4%). Odsetek osób wynajmujących mieszkanie na terenie podobszaru Centrum wynosi niemal równo połowę badanych. Najmniej, bo około 1/4 lokali ZGM/ADM odnotowano na terenie Osiedla Słonecznego, na którym w przeciwieństwie do pozostałych podobszarów, dominują mieszkania prywatne (blisko 2/3 ogółu).

Tabela 26 Jaki jest status mieszkania, w którym Pan(i) obecnie mieszka?

Jaki jest status mieszkania, w którym Pan(i) obecnie mieszka?	R1 Cen- trum/No- we Mia- sto	R2 Osiedle- Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
mieszkanie prywatne	36,4%	63,3%	18,6%	28,6%	37,2%
wynajmowane od osoby prywatnej	14,2%	10,1%	2,3%	0,0%	9,3%
wynajmowane od spółdzielni /TBS	0,6%	0,0%	1,2%	0,0%	0,5%
wynajmowane od ZGM/ADM	48,9%	26,6%	77,9%	71,4%	52,9%
suma	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Mieszkańcy poszczególnych podobszarów zapytani zostali także o ocenę stanu technicznego zamieszkiwanych lokali. W sposób zauważalny ocena ich stanu skorelowana jest zarówno

z formą wynajmu, jak i zamieszkiwanym podobszarem. W podobszarach Centrum i Osiedle Słoneczne, gdzie wyższy jest odsetek mieszkań prywatnych, oceny stanu lokali są korzystniejsze niż w przypadku podobszarów Zakanala i Zawarcia, gdzie mieszkańcy częściej wskazywali na konieczność przeprowadzenia remontu. W tych dzielnicach wyższy był także odsetek osób najmujących lokale z ZGM/ADM.

Tabela 27 Jak ocenia Pan(i) ogólny stan techniczny mieszkania?

Jak ocenia Pan(i) ogólny stan techniczny mieszkania?	R1 Cen- trum/Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
zły do generalnego remontu	2,9%	0,0%	20,9%	5,7%	6,7%
średni wymaga odświeżenia i drobnych napraw	15,4%	3,8%	23,3%	25,7%	15,7%
dobry do odświeżenia	64,0%	63,3%	44,2%	45,7%	57,6%
bardzo dobry, nie wymaga ingerencji	17,7%	32,9%	11,6%	22,9%	20,0%
suma	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

W kolejnym z pytań ankiety badane osoby poproszone zostały o ocenę zamieszkiwanych budynków. Podobnie jak w poprzednim przypadku, korzystniej oceniono stan budynków w podobszarach Centrum i osiedle Słoneczne, natomiast odnośnie Zawarcia i Zakanala wskazywano na konieczność remontowania budynków.

Tabela 28 Jak ocenia Pan(i) ogólny stan techniczny zamieszkiwanego budynku?

Jak ocenia Pan(i) ogólny stan techniczny zamieszkiwanego budynku?	R1 Cen- trum/Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
zły do generalnego remontu	5,7%	2,5%	29,1%	5,7%	10,4%
średni wymaga odświeżenia i drobnych napraw	39,2%	24,1%	43,0%	54,3%	38,3%
dobry do odświeżenia	44,9%	59,5%	23,3%	34,3%	42,0%
bardzo dobry nie wymaga ingerencji	10,2%	13,9%	4,7%	5,7%	9,3%
suma	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Pod względem tego, kto powinien być odpowiedzialny za utrzymanie i stan techniczny zamieszkiwanych budynków, respondenci byli względnie jednomyślni. Najczęściej wskazywano na zarządcę nieruchomości lub miasto – zwłaszcza na podobszarach, w których dominują lokale ZGM/ADM.

Tabela 29 Kto w głównej mierze powinien być odpowiedzialny za utrzymanie i stan techniczny budynku w którym Pan(i) mieszka?

Kto w głównej mierze powinien być odpowiedzialny za utrzymanie i stan techniczny budynku w którym Pan(i) mieszka?	R1 Cen- trum/No- we Mia- sto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
mieszkańcy	5,0%	5,6%	10,3%	18,9%	7,7%
zarządca nieruchomości	88,3%	65,6%	59,8%	54,1%	73,2%
właściciel	2,2%	10,0%	3,1%	0,0%	4,0%
miasto	3,4%	18,9%	26,8%	27,0%	14,6%

nie wiem, nie mam zdania	1,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%
suma	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

6.2.1.6 Kapitał społeczny, relacje sąsiedzkie

Następny z tematów objętych badaniem dotyczył kwestii społecznych, w szczególności związanych z poczuciem wpływu na to, co dzieje się w mieście i okolicy, kontaktów z sąsiadami, działań i inicjatyw zmierzających do ich poprawy oraz podejścia do kontaktów z przedstawicielami mniejszości narodowych i etnicznych. Ponad połowa (56%) badanych deklaruje brak poczucia wpływu na otaczające ich otoczenie. Odsetek takich deklaracji jest zdecydowanie wyższy na podobszarze Zawarcia i Zakanala, gdzie sięga około 80% ogółu wskazań. Jedynie 1/4 ogółu badanych wskazało, że ich głos i działania mają jakiegokolwiek znaczenie i mogą mieć wpływ na otaczający ich świat. Wyniki te obrazują, jak bardzo mieszkańcy podobszarów rewitalizacji, nie czują się ich gospodarzami. To może przekładać się wprost, na ich mocno ograniczone zaangażowanie społeczne, omawiane we wcześniejszych rozdziałach.

Tabela 30 Czy uważa Pan(i), że ma Pan(i) realny wpływ na to, co dzieje się w Pani/Pana najbliższym otoczeniu (mieście, dzielnicy)?

Czy uważa Pan(i), że ma Pan(i) realny wpływ na to, co dzieje się w Pani/Pana najbliższym otoczeniu (mieście, dzielnicy)?	R1 Centrum/ Nowe Młasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
zdecydowanie tak, czuję, że mój głos i działania są istotne i mogą zmieniać moje otoczenie	2,3%	5,1%	0,0%	0,0%	2,1%
tak, czuję, że mój głos i działania są ważne, ale nie zawsze są w stanie zmienić moje otoczenie	26,1%	25,3%	14,0%	20,0%	22,6%
tak, czuję, że mój głos i działania są ważne, ale nie podejmuję działań zmierzających do wprowadzania zmian w otoczeniu	25,0%	29,1%	1,2%	0,0%	18,1%
nie, mój głos i działania nie mają znaczenia i nie wpływają na otoczenie	45,5%	40,5%	83,7%	77,1%	56,1%
nie wiem, nie mam zdania	1,1%	0,0%	1,2%	2,9%	1,1%
suma	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

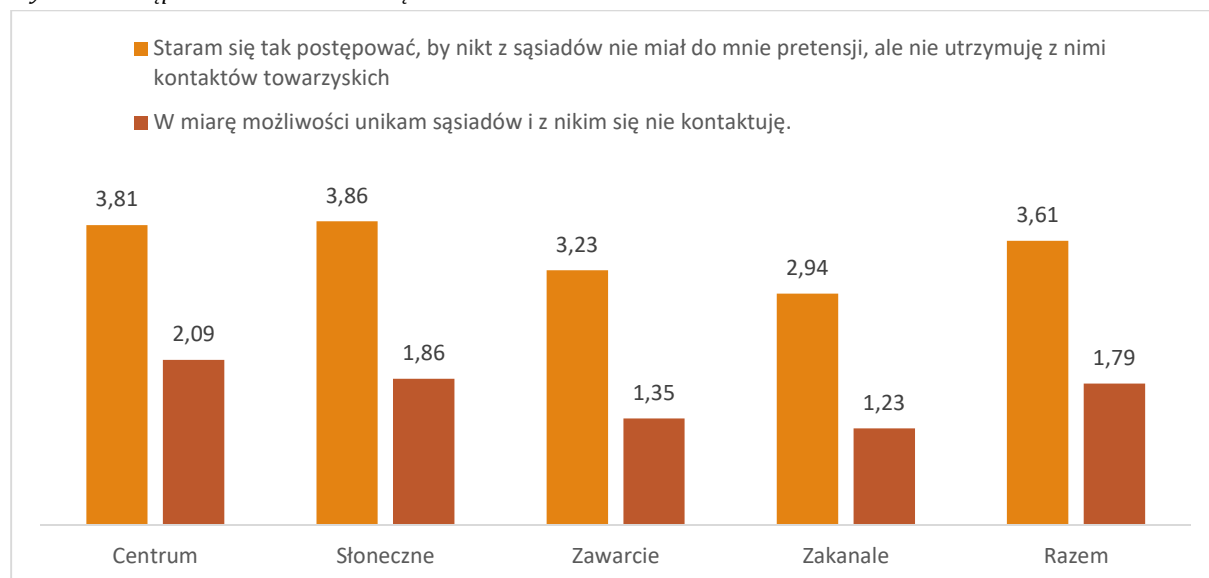
Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Na poniższym wykresie zaprezentowano stosunek badanych osób do sąsiadów. Każdy z respondentów pytany był o to, na ile zgadza się z czytanyymi przez ankieterów stwierdzeniami. Wyniki w celu porównania zostały znormalizowane i uśrednione. Zastosowana skala ocen była cztero-punktowa i dopuszczała odpowiedzi od zdecydowanie tak, do zdecydowanie nie.

Im wyższy wynik wartości średniej ocen, tym wyższy poziom zgody respondentów z każdym z twierdzeń. Biorąc pod uwagę zgromadzone informacje można stwierdzić, że badane osoby bardziej koncentrują się na utrzymywaniu pozytywnych stosunków z sąsiadami niż na ich unikaniu. Uzyskane wyniki nieznacznie różnią się na każdym z podobszarów, choć mogą wskazywać, że na podobszarze Zawarcia i Zakanala, stosunki sąsiedzkie są nieco bardziej zażyłe niż na pozostałych 2 podobszarach.

Wynika to z faktu, że rzadziej zgadzano się ze stwierdzeniem o unikaniu sąsiadów, przy stosunkowo częstym wskazywaniu na zachowania przychylnie sąsiadom.

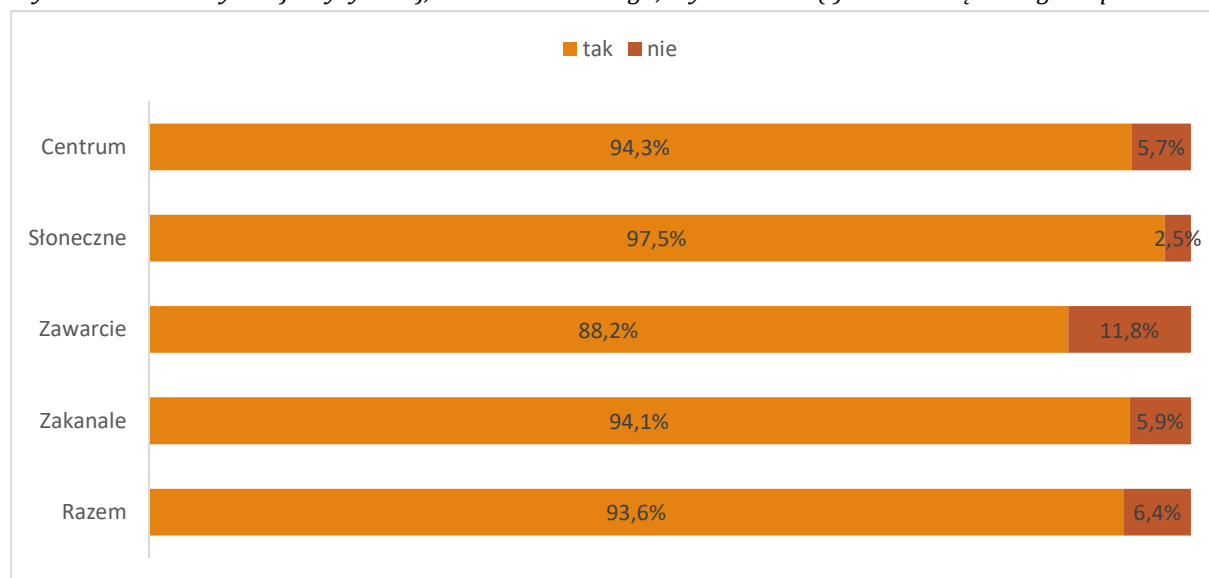
Wykres 8 Postępowanie i stosunek do sąsiadów.



Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

W kolejnym z pytań uczestnicy badania pytani byli o to, czy w razie sytuacji kryzysowej, zdarzenia losowego mogą zwrócić się do kogoś o pomoc? Zdecydowana większość respondentów odpowiedziała twierdząco. Najczęściej po pomoc zwracano się do rodziny (około 70% wskazań), sąsiadów (około 20%) oraz znajomych/przyjaciół (około 10%).

Wykres 9 W razie sytuacji kryzysowej, zdarzenia losowego, czy może Pan(i) zwrócić się do kogoś o pomoc?



Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Mieszkańcy podobszarów rewitalizacji pytani o to, czy dostrzegają konieczność podejmowania inicjatyw mających na celu poprawę relacji sąsiedzkich, najczęściej odnosili się sceptycznie do tego typu

pomysłów, lub nie mieli jasno sprecyzowanego zdania. Jednocześnie 1/4 badanych twierdziła, tego typu inicjatywy mogłyby być przydatne (suma odpowiedzi raczej tak i zdecydowanie tak wynosi 26%).

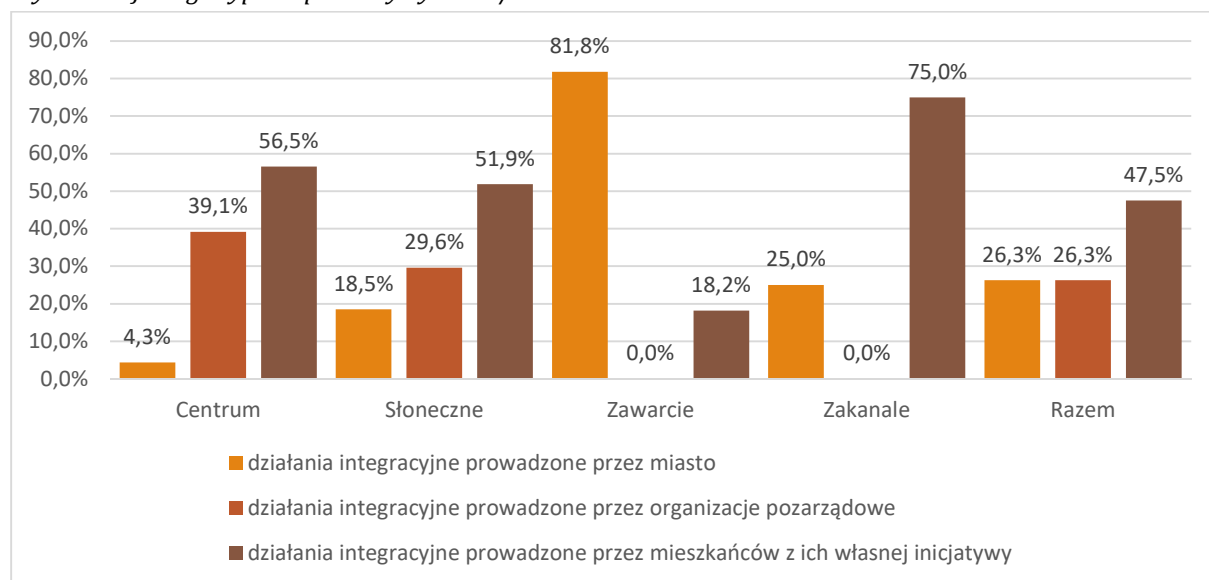
Tabela 31 Czy Pani/Pana zdaniem w zamieszkiwanej przez Panią/Pana dzielnicy wymagane jest prowadzenie działań zmierzających do poprawy relacji sąsiedzkich?

Czy Pani/Pana zdaniem w zamieszkiwanej przez Panią/Pana dzielnicy wymagane jest prowadzenie działań zmierzających do poprawy relacji sąsiedzkich?	R1 Centrum/ Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
zdecydowanie nie	5,1%	3,8%	22,1%	5,7%	8,8%
raczej nie	30,1%	39,2%	48,8%	65,7%	39,6%
raczej tak	22,7%	27,8%	12,8%	8,6%	20,2%
zdecydowanie tak	2,8%	6,3%	11,6%	5,7%	5,9%
trudno powiedzieć	39,2%	22,8%	4,7%	14,3%	25,5%
suma	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Osoby, które na pytanie o działania integracyjne odpowiedziały twierdząco, poproszone zostały o to, aby doprecyzowały, kto takie działania powinien prowadzić. Najczęściej wskazywano, że powinny być to inicjatywy oddolne, realizowane przez samych mieszkańców, co jest zgodne z duchem działań rewitalizacyjnych.

Wykres 10 Jakiego typu to powinny być Pani/Pana zdaniem działania?



Źródło: badania własne, N=99, SWiG Delta Partner

6.2.1.7 Zakupy i oszczędzanie

W jednym z pytań służących do opisu badanej populacji, mieszkańcy podobszarów rewitalizacji byli proszeni o ocenę aktualnej sytuacji materialnej swojej rodziny. Mniej więcej 81% ogółu responden-

tów deklarowało, że żyje na co najmniej średnim poziomie, co oznacza, że starcza im na wydatki codzienne, lecz muszą oszczędzać na poważniejsze zakupy (27,54%). Podobny odsetek (ponad 27%) stanowiły osoby deklarujące, że żyją na poziomie co najmniej dobrym, który nie zmusza ich do specjalnego oszczędzania. Około 13-15% badanych osób żyje skromnie lub bardzo skromnie.

Powyższe informacje należy brać pod uwagę analizując zagadnienia związane z deklaracjami odnoszącymi się do takich obszarów aktywności mieszkańców, jak przyzwyczajenia zakupowe, sposób spędzania wakacji oraz gospodarowanie oszczędnościami. Ponad połowa respondentów wskazała, że produkty podstawowe kupuje w sklepach dyskontowych. Niemal 1/3 badanych realizuje zakupy w małych, okolicznych sklepach, a pozostali w hipermarketach lub sklepach sieciowych.

Tabela 32 Gdzie najczęściej robi Pan(i) zakupy podstawowych produktów np. żywność, środki czystości?

Gdzie najczęściej robi Pan(i) zakupy podstawowych produktów np. żywność, środki czystości?	R1 Centrum/ Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
w sklepie dyskontowym (np. Biedronka, Lidl)	53,6%	51,2%	68,1%	57,9%	56,5%
w małym okolicznym sklepie (prywatnym)	31,0%	41,1%	25,2%	35,1%	32,5%
w hipermarkecie (np. Tesco)	5,8%	3,9%	0,8%	1,8%	4,0%
w sklepie sieciowym (np. Rossmann)	4,0%	1,6%	5,0%	5,3%	3,8%
w centrum handlowym	3,6%	2,3%	0,8%	0,0%	2,4%
na targu	1,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,9%
suma	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Badane osoby najczęściej spędzają urlop na miejscu, w Gorzowie Wielkopolskim. Blisko co trzecia osoba wyjeżdża na wczasy w Polsce, 22% - na wyjeździe u rodziny w Polsce. Na miejscu nieco częściej zostają mieszkańcy Zawarcia. Za granicę natomiast częściej wyjeżdżają osoby zamieszkujące Centrum lub Osiedle Słoneczne.

Tabela 33 W jaki sposób najczęściej spędza Pan(i) urlop/wakacje?

W jaki sposób najczęściej spędza Pan(i) urlop/wakacje?	R1 Centrum/ Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
w domu/w Gorzowie	38,1%	36,0%	57,6%	30,4%	40,6%
na wczasach/ wyjeździe w Polsce	31,9%	36,0%	16,2%	34,8%	30,1%
u rodziny w Polsce	21,2%	20,2%	21,2%	32,6%	22,0%
na wczasach/ wyjeździe za granicą	7,7%	7,0%	2,0%	0,0%	5,8%
u rodziny za granicą	0,7%	0,9%	3,0%	2,2%	1,3%
w innym sposób	0,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%
suma	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

Mniej więcej 1/5 respondentów twierdzi, że nie posiada wolnych środków finansowych, w tym ponad 1/3 tej grupy stanowią mieszkańcy Zawarcia. Jednak ewentualne wolne środki, przeznaczane są albo na podróże (14,2%), stanowią podstawę inwestycji/oszczędności na starość (13,7%), lub wydatkowane są na uprawianie hobby (11%). Nadwyżki gotówki względnie często przeznaczane są na zakup konkretnych rzeczy np. samochodu, mieszkanie itp. lub na remont domu. Szczegółowy rozkład wydatków zaprezentowany został poniżej w tabeli.

Tabela 34 Na co najczęściej przeznaczają Pan(i) wolne środki finansowe?

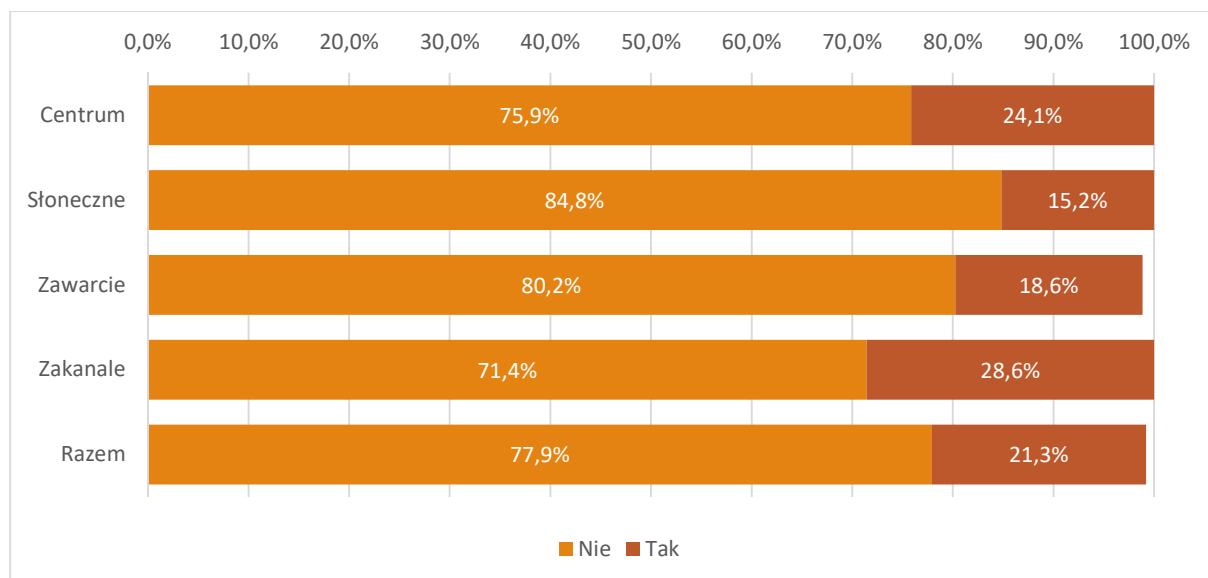
Na co najczęściej przeznaczają Pan(i) wolne środki finansowe?	R1 Cen- trum/No we Misto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
nie posiadam wolnych środków	16,7%	18,1%	35,9%	18,0%	20,9%
na podróże	14,7%	18,1%	11,1%	8,0%	14,2%
oszczędzam na starość, inwestuję	11,7%	11,0%	20,5%	16,0%	13,7%
hobby	13,7%	9,4%	6,0%	10,0%	11,0%
oszczędzam na konkretny cel (np. samochód, mieszkanie)	10,7%	9,4%	8,5%	14,0%	10,3%
remonty, wyposażenie domu	10,4%	9,4%	6,0%	18,0%	9,9%
wyjścia do teatru, kina itp.	4,7%	6,3%	2,6%	0,0%	4,2%
zakup książek, płyt z muzyką	5,4%	5,5%	0,0%	2,0%	4,0%
ubrania, kosmetyki	3,0%	3,1%	5,1%	8,0%	3,9%
rozrywka z przyjaciółmi	4,0%	3,9%	1,7%	2,0%	3,4%
korepetycje dla dzieci	2,3%	1,6%	0,0%	0,0%	1,5%
fryzjer, kosmetyczka	0,3%	0,8%	1,7%	4,0%	1,0%
sport	1,3%	0,8%	0,9%	0,0%	1,0%
dokształcam się – kursy, szkolenia itp.	1,0%	1,6%	0,0%	0,0%	0,8%
coś innego, co?	0,0%	0,8%	0,0%	0,0%	0,2%
nauka języka	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: badania własne, N=366, SWIG Delta Partner

6.2.1.8 Rewitalizacja i zwiększanie dostępu do terenów zielonych

Na pytanie o znajomość działań rewitalizacyjnych prowadzonych w mieście w ostatnich latach, zaledwie 21% ogółu badanych osób twierdziła, że wie o takich działaniach. Wśród najczęściej wskazywanych przykładów rewitalizacji wymieniano: trakt pieszo-rowerowy nad Kłodawką, Kwadrat, filharmonię, place zabaw, ścieżki rowerowe oraz remonty dróg. Biorąc pod uwagę prezentowane wyniki badania można stwierdzić, że rozpoznawalność działań rewitalizacyjnych w mieście jest mocno ograniczona. Spośród zrealizowanych projektów, rozpoznawalnością cieszą się wyłącznie elementy o charakterze inwestycyjnym - w tym przedsięwzięcia zupełnie niezwiązane z rewitalizacją miasta jak np. budowa/remont dróg.

Wykres 11 Czy zna Pan(i) jakieś działania rewitalizacyjne, które zostały zrealizowane w mieście w ostatnich latach?



Źródło: badania własne, N=366, SWIG Delta Partner

Ostatnie pytanie dotyczyło zwiększania dostępu do terenów zielonych (skwerów, parków, zazieleniania podwórek itp.) w każdym z podobszarów rewitalizacji. Biorąc pod uwagę ogólną tendencję przejawiającą się wśród badanych osób, z przekonaniem można stwierdzić, iż taka potrzeba jest. Przeciętnie około 70% mieszkańców wskazywało, że dostrzega także potrzebę w sposób zdecydowany lub co najmniej umiarkowany. Odsetek osób negatywnie odnoszących się do tego typu inwestycji był niewielki, jednak różnicował się w zależności od zamieszkiwanego podobszaru. Wyniki te zobrazowano na poniższym wykresie.

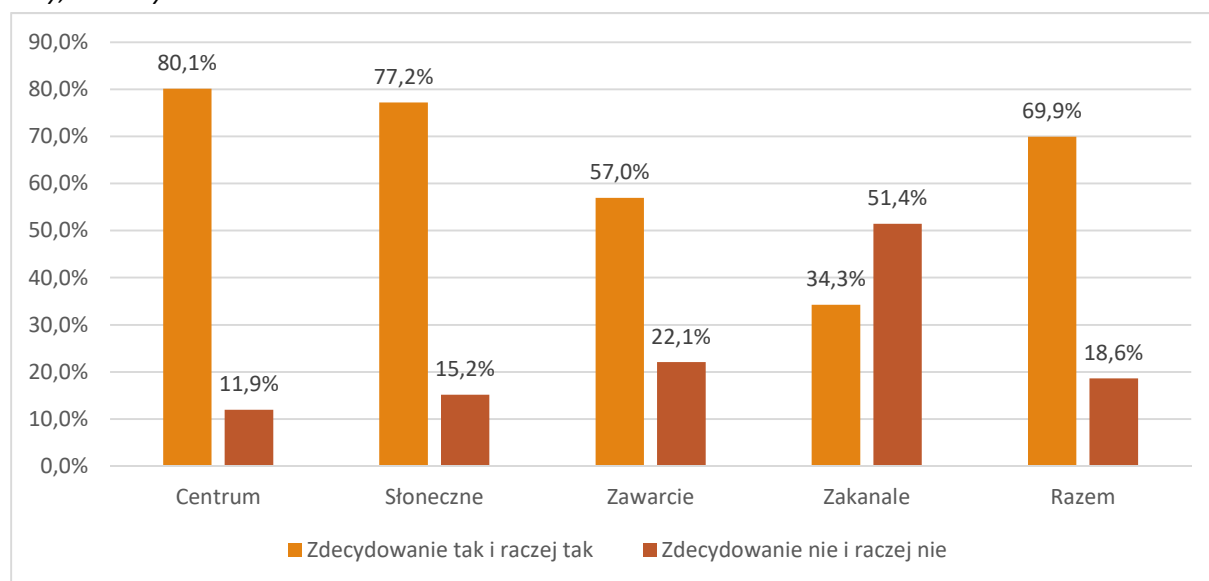
Tabela 35 Biorąc pod uwagę Pani/Pana miejsce zamieszkania, czy dostrzega Pan(i) konieczność zwiększania dostępu do terenów zielonych (tworzenia skwerów, parków, zazieleniania podwórek) w najbliższym otoczeniu tj. ulicy, dzielnicy?

Czy dostrzega Pan(i) konieczność zwiększania dostępu do terenów zielonych w najbliższym otoczeniu tj. ulicy, dzielnicy?	R1 Centrum/ Nowe Miasto	R2 Osiedle Słoneczne	R3 Zawarcie	R4 Zakanale	Razem
zdecydowanie nie	5,7%	7,6%	3,5%	22,9%	7,2%
raczej nie	6,3%	7,6%	18,6%	28,6%	11,4%
ani tak, ani nie	8,0%	7,6%	20,9%	14,3%	11,4%
raczej tak	22,7%	24,1%	26,7%	28,6%	24,5%
zdecydowanie tak	57,4%	53,2%	30,2%	5,7%	45,5%
suma	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne, N=366, SWIG Delta Partner

Najwięcej osób, które nie dostrzegają konieczności zazielenienia swojej okolicy, odnotowano na Zakanale. Tej potrzeby nie dostrzega ponad połowa respondentów z tego obszaru, co może wynikać ze zlokalizowania dużego zielonego dziedzińca między budynkami wchodzącymi w skład najmniejszego z podobszarów rewitalizacji.

Wykres 12 Biorąc pod uwagę Pani/Pana miejsce zamieszkania, czy dostrzega Pan(i) konieczność zwiększania dostępu do terenów zielonych (tworzenia skwerów, parków, zazieleniania podwórek) w najbliższym otoczeniu tj. ulicy, dzielnicy?



Źródło: badania własne, N=333, SWIG Delta Partner

6.2.1.9 Podejście do mniejszości etnicznych i narodowych

Niemal wszystkie osoby uczestniczące w badaniu to Polacy. Dlatego też prezentowane poniżej wyniki nie zostały poddane analizie narodowościowej/etnicznej, w zakresie podejścia do osób innej narodowości/pochodzenia etnicznego. Z zebranych danych wynika, że poziom akceptacji dla osób naro-

dowości ukraińskiej jest wyższy niż do osób pochodzenia romskiego (mimo ich długotrwałej obecności w strukturze społecznej miasta). Po drugie, odpowiedzi na pytania o skłonność, by Rom lub Ukraińiec był współpracownikiem, sąsiadem lub członkiem rodziny, wykazały, że im proponowana relacja była bliższa, tym niższy był stopień akceptacji respondentów względem cudzoziemców.

Co warto podkreślić, liczba cudzoziemców w mieście w ostatnich latach gwałtownie wzrastała. Według danych z grudnia 2019 w Gorzowie na pobyt stały i czasowy zameldowanych było 1735 cudzoziemców, z których znaczącą większość stanowią obywatele Ukrainy (1393 osoby). Ta liczba prawdopodobnie jest zdecydowanie wyższa. Obywatele Ukrainy często przyjeżdżają do Gorzowa nie tyle w celach zarobkowych, ile w celu stałego zamieszkania – z tego względu zazwyczaj nie są to pojedyncze osoby lecz całe rodziny. Dlatego też ich obecność w mieście jest coraz częściej zauważalna, a stosunki między ludnością polską a ukraińską sporadycznie natrafiają na tarcia. Znaczącym elementem wpływającym na jakość kontaktów między obiema grupami ludności jest bliskość językowa i kulturowa, co sprzyja procesowi integracji o czym szerzej napisano w kolejnych rozdziałach.

Tabela 36 Poziom tolerancji do mniejszości narodowych i etnicznych

		Tak	Nie	Nie mam zdania
Czy był(a)by Pan(i) skłonny, aby w Pani/Pana zakładzie pracy zatrudniony był?	Polak	98,9%	0,0%	1,1%
	Ukraińiec	83,0%	9,6%	7,5%
	Rom	74,2%	17,0%	8,8%
Czy był(a)by Pan(i) skłonny, aby Pani/Pana nowym sąsiadem został?	Polak	98,9%	0,0%	1,1%
	Ukraińiec	80,9%	14,4%	4,8%
	Rom	70,2%	23,7%	6,1%
Czy był(a)by Pan(i) skłonny, aby członkiem Pani/Pana rodziny (np. mężem/żoną dziecka) został?	Polak	99,7%	0,0%	0,3%
	Ukraińiec	74,7%	21,0%	4,3%
	Rom	67,0%	27,9%	5,1%

Źródło: badania własne, N=366, SWiG Delta Partner

6.2.2 Indywidualne wywiady pogłębione

W trakcie realizacji badań społecznych przeprowadzone zostały łącznie 32 indywidualne wywiady pogłębione, w których udział wzięli przedstawiciele mieszkańców, grup nieformalnych, organizacji społecznych, przedstawiciele komitetów rewitalizacji, a także ludzie związani z lokalną kulturą i sztuką, przedstawiciele instytucji publicznych i niepublicznych, lokalni przedsiębiorcy. Zgromadzone w trakcie badań informacje opracowane zostały w podziale i odniesieniu zarówno do całego miasta, jak i do poszczególnych podobszarów rewitalizacji. W tekście opracowania, przedstawiciele wyżej wymienionych grup nazywani są ekspertami, ponieważ osoby te uznawane są w swoim środowisku za osoby, których głos jest istotny i reprezentuje postawy, postrzeganie problemów i zdanie wielu osób. Wywiady prowadzone były w okresie 12-16 sierpnia 2019 r.

6.2.2.1 Gorzów – miasto w remoncie

Rozmowy o rewitalizacji w wyznaczonych programowo obszarach nigdy nie dzieją się w próżni. Osiedle Słoneczne, Centrum, Zawarcie i Zakanale to elementy składowe większej całości. Całości tworzącej swoistą dla tego miejsca jakość, którą najprościej i najkrócej możemy nazwać po prostu Gorzowem. Uczestnicy badania wprost lub w sposób bardziej zawoalowany pytani byli o to, czy Gorzów to miasto dobre do życia czy nie? Czy stanowi dla swoich mieszkańców wartość? Jakie posiada atrybuty, wyróżniające je spośród wszystkich innych miast – i czy w ogóle je posiada? Dlaczego z całości organizmu miejskiego właśnie te cztery obszary okazały się być tymi, które wymagają systemowych działań rewitalizacyjnych?

To, co przede wszystkim wybrzmiewa wśród opinii ekspertów to **wiek mieszkańców**. Gorzów zatem to „miasto stutysięczne, jeśli chodzi o mieszkańców. Miasto trochę w podeszłym wieku - niestety wszyscy młodzi ludzie uciekają z Gorzowa”. Dlaczego tak jest? Powodów jest co najmniej kilka, głównie jednak wybrzmiewa korelacja pomiędzy średnią wieku mieszkańców a:

1. **rynkiem pracy:** „miasto starzejące się. Tu się mało zarabia”; ponadto „miasto otwarte na zasoby z zewnątrz, które ma problemy z wykorzystaniem swojej szansy (...) tu są firmy typu montownie, nie ma nowoczesnego biznesu, firm”, co w opinii ekspertów zdecydowanie zniechęca młodych ludzi do inwestowania w życie w swoim rodzinnym mieście.
2. zróżnicowaniem wewnętrznym rozumianym w kontekście **braku spójności:** „miasto trudne do zidentyfikowania i ogólnej charakterystyki z racji tego, że bardzo dużo osób starszych zamieszkuje miasto (...) w mieście jest duża przekrojowość [etniczna i przesiedleńcza] jeśli chodzi o mieszkańców”.

3. **pasywnością środowiska** i brakiem motywacji hubrystycznych: „miasto stutysięczne (...) trochę w podeszłym wieku (...) przez wiele lat nie wypracowało sobie elit intelektualnych (...) wieczorem jest martwym miastem. Nic się tutaj nie dzieje (...) nie ma integracji (...)” .
4. **peryferyjną lokalizacją i mentalnością**: „co ciekawsi Gorzowianie cały czas się z Gorzowa wyprowadzają (...) nie ma roboty dla ambitnych ludzi (...) tutaj jest brak edukacji i brak dobrej pracy (...) młodym brakuje tutaj wielkomiejskości”.
5. **strategią lokalną** – „Trzeba zachęcić młodych ludzi, żeby chcieli tutaj wracać”.

Drugim konstytutywnym elementem współczesnego Gorzowa jest **lokalizacja**: bo jak twierdzą eksperci, „Gorzów to miasto, które wyróżnia się położeniem: z jednej strony geograficznym (blisko granicy z Niemcami), ale też położenie miasta nad Wartą”. Te dwa elementy: niewielka odległość do granicy zachodniej oraz dostęp do jednej z większych polskich rzek tworzy zasób, budujący system funkcjonowania miasta i społeczności miejskiej. „Miasto ma przede wszystkim rzekę” – mówią Gorzowianie pytani o potencjały. I to, co dzieje się i mogłoby się dzieć wokół rzeki i nabrzeża, jest w opinii mieszkańców lokalnym genius loci. Z jednej zatem strony padają opinie, że „miasto jest położone na uboczu i z tego powodu są jakieś frustracje, że nie jest w bezpośrednim centrum” oraz „nasze miasto to jest centrum świata, ale to wszystko się dzieje poza nami”. A równocześnie wiadomo, że „fajne jest, że jest rzeka, jest bulwar nad Wartą, jest ścieżka rowerowa nad Kłodawką, kamienice piękne, klatki schodowe, znajdują się tam freski, płaskorzeźby (...) potencjał w mieście jest”.

Trzeci element składowy krajobrazu lokalnego to wspomniane **kamienice właśnie wraz z industrialną spuścizną** (w skład której wchodzi zarówno budynki mieszkalne jak i usługowo-przemysłowe) ulokowaną po obu stronach rzeki. Historyczne elementy infrastruktury miejskiej dla lokalnych ekspertów są zasobem potencjalnie atrakcyjnym i ważnym z punktu widzenia zarówno mieszkańca jak i ewentualnych inwestorów i turystów, bo „miasto Gorzów jest miastem postindustrialnym”.

Bez względu na osobiste pasje i wizje rozwoju miasta wszyscy respondenci podkreślali **zasoby przyrodnicze** miasta i **rytm życia**. „Walorem jest to, że miasto jest mega zielone (...) tu zwyczajnie życie powoli płynie. Jest spokojne i niezbyt drogie życie”. Ilość drzew, parków i skwerów w mieście powoduje, że mieszkańcy dostrzegają, iż są w posiadaniu realnych zasobów z zakresu kapitału przyrodniczego - tak silnie eksponowanych w kontekście skoncentrowanych w południowej Polsce problemów związanych ze smogiem. „Miasto Gorzów to miasto czystego powietrza (...) muszą nawiązać też do zieleni - to jest przepiękny region”. Co ważne, zieleń tworząca lokalny krajobraz układa się w pieszo-rowerowe ciągi komunikacyjne: „tutaj jest bardzo zielono w każdą stronę, w którą by się nie pojechało. Jest park, las”.

Wielkość miasta również określa jego specyfikę i charakter. W opinii mieszkańców wielkość miasta jest optymalna, co sprzyja łatwiejszej komunikacji i wiąże się z rytmem życia. Gorzów zatem „różni się od dużych miast tym, że jest mniejsze, wszędzie jest blisko, można objechać miasto w pół godziny np. rowerem, tramwajem czy autobusem”. Wielkość miasta oraz status gwarantujący obecność kluczowych instytucji administracji samorządowej i państwowej jest zatem również swoistym drogowskazem rozwojowym, bo „miasto jest średniej wielkości z potencjałem na najlepsze miejsce do życia na ziemi, bo jest to takie kompaktowe miasto wszystkomające, w którym z jednego kawałka do drugiego można dotrzeć w 15 minut rowerem”. Obszar miasta wraz z realizowanymi obecnie inwestycjami powoduje, że jest ono dziś również definiowane jako „Gorzów – miasto w remoncie (...) miasto na tyle duże, że jest przestrzeń, a nie za duże na tyle, że nie stoi człowiek w korkach”.

Podwórka – bo „tych podwórek jest faktycznie sporo. Na pewno mają w sobie potencjał, tylko kwestia finansowania (...) Tutaj mieszkańcy nie chcą jednak brać na siebie odpowiedzialności. Zaczynamy powoli pracować też z mieszkańcami, rozmawiamy z nimi, że jednak muszą. To są często kwartały, które są wykorzystywane dla lokalnej społeczności, ale nie ma tego poczucia odpowiedzialności za to, co zostało wykonane”. Podwórka są w zasadzie na terenie całego Gorzowa. Mają bardzo zróżnicowany wygląd, ale zbliżone przeznaczenie: nie są strefą życia wspólnotowego, a raczej przestrzenią parkingową. Dlatego wśród ekspertów pojawiają się także takie opinie: „z podwórkami to już raczej nie kojarzę, żeby któraś [z kamienic] miała wyjątkowe podwórka”. Znamienne są również wypowiedzi na temat skomercjalizowania podwórek czy nadania im charakteru przestrzeni otwartej dla ludzi z zewnątrz: „Dla mnie te podwórka to jest za mała przestrzeń żeby tam knajpę ładować. Z mojego punktu widzenia to jest przestrzeń właśnie po to, żeby wyjść sobie z kotem”. Zasadniczo w opinii ekspertów odnawianie podwórek to inicjatywa od mieszkańców.

Kolejny element składający się na całościowy obraz miasta to **zdefiniowane potrzeby i postulowane kierunki zmian**. Ekspertki widzą je przede wszystkim w następujących obszarach:

1. **polityki kulturalnej miasta**, twierdząc, że: „(...) brakuje oferty kulturalnej dla wszystkich” oraz że jest to „miasto niedoinwestowane kulturalnie (...) brakuje edukacji na tym polu”;
2. **wypracowania idei centrum miasta**, miejsca społecznie uznanego za wspólne miejsce spotkań, miejsca integrującego i zapraszającego do współuczestnictwa w rytmie miasta; mieszkańcy nie integrują się, bo „nie ma salonu miasta”.
3. **wzmocnienia partycypacji i aktywności mieszkańców**, bo obecnie Gorzów to „miasto określane jako toksyczne (...) mieszkańcy wiecznie narzekają, marudzą, nic im się nie podoba”. W efekcie dochodzi do sytuacji, że Gorzów to „miasto, które realizuje swoje wizje, w których nie uwzględnia się potrzeb mieszkańców, a później jest masa krytyki, negatywnych komentarzy”. Co ważne, pomimo istnienia narzędzia stworzonego do komunikowania o ofercie kierowanej

do mieszkańców, rezultat jest poniżej oczekiwań twórców. „gdyby Pan wziął do ręki taki miesięcznik, który nazywa się SPAM, codziennie ma Pan ofertę niesamowitych rzeczy. Problem jest chyba z mieszkańcami (...) Niestety z tego, co słyszę ludzie robią bardzo ciekawe eventy i przychodzą na nie 3 osoby”.

4. **poczucia odpowiedzialności za dobro wspólne**, co może wymagać nakładu sił, gdyż „miasto przez wiele lat nie wypracowało sobie elit intelektualnych”, a „dzielnice mają słabe tożsamości”.
5. **wzmocnienia/remodelowania współpracy i komunikacji na linii JST a mieszkańcy**; „Mam wrażenie, że poza Wydziałem Kultury to nikt nie wie, kim są lokalni działacze i animatorzy, mimo że niektórzy działają już 20 lat”. Padają również uwagi dotyczące uczestnictwa sektora administracji samorządowej w życiu kulturalnym miasta: „ impreza jest pod patronatem miasta i nie przychodzi żaden urzędnik”.
6. **unowocześnienia tkanki miejskiej**, zarówno w zakresie kapitału ludzkiego, jako że: „Gorzów jest miastem trochę innym niż miasta w Polsce (...) dlatego że tutaj nie została zachowana żadna ciągłość - ani gospodarcza, ani społeczna, ani żadna (...) przyjechali tutaj zupełnie nowi mieszkańcy, którzy w większości nie mieszkali w żadnych miastach”.
7. **dodania projektów miękkich**, wzmacniających kompetencje społeczne i inicjatywy integracyjne w programie rewitalizacji.

Ale, jak mówią eksperci, „generalnie żyje nam się dobrze”. Miasto zatem, mimo wskazywanych mankamentów, ma także spory potencjał i przez jego mieszkańców oceniane jest pozytywnie, choć nie bez zastrzeżeń. Mieszkańcy Gorzowa chcą w przyszłości móc poszczycić się swoim miastem i być dumni z jego piękna, które nie dla wszystkich jest oczywiste na pierwszy rzut oka.

6.2.2.2 Rewitalizacja – dlaczego właśnie te obszary

Ekspert nie mają wątpliwości co do zasadności objęcia programem rewitalizacji wskazanych obszarów. Od chwili wprowadzenia działań rewitalizacyjnych zaobserwować można na pewnych obszarach bardziej czy mniej jednoznaczne zmiany, choć nie są to procesy i oceny jednoznaczne. W przeważającej większości obszary włączone do strefy rewitalizacji w Gorzowie to przestrzenie postrzegane przez pryzmat:

- a. statusu majątkowego mieszkańców: „obszary mocno zaniedbane, gdzie mieszkają osoby najuboższe (...) o najniższych dochodach, gdzie występuje największy problem, jeśli chodzi o płacności i problemy związane z pracą”;
- b. natężenia problemów alkoholowych: „duży odsetek ludzi bezrobotnych, część ludzi z problemem alkoholowym”;

- c. występowania starego budownictwa: „budynki w większości blisko stuletnie (...) to są budynki wymagające bardzo dużych nakładów finansowych”.

Najczęściej jednak w opinii ekspertów powyższe czynniki współwystępują, co generuje zarówno reprodukcję kulturową zjawiska, jak i prawdopodobną eskalację zachowań oraz wykluczenie społeczne tych obszarów i ich mieszkańców z życia miasta. Grozi to oczywiście gettoizacją i nasileniem zjawisk społecznie problemowych. Jak wyjaśnia jeden z ekspertów, posiłkując się realnymi przykładami z Gorzowa: „był taki czas, że mieszkańcy nie chcieli mieszkać w tych dwóch dzielnicach: na Zawarcu i Osiedlu Słonecznym – ale to było wynikiem (...) napływu osób z problemami alkoholu, dewastacji, niszczenia substancji”.

Co ważne, akcentowana jest konieczność stałych, bieżących konsultacji z mieszkańcami w zakresie planowanych działań rewitalizacyjnych. Bo „to ludzie wyznaczają granice, trendy (...) co z tego, że ktoś zasieje trawnik, na którym nie można się położyć. Po to tworzymy zieleń, żebyśmy mogli w niej uczestniczyć, urządzać pikniki, spędzać czas z rodziną – o to chodzi”. A „deptak jest tam, gdzie ludzie deptają, gdzie już są”.

6.2.2.3 Centrum, a w centrum Kwadrat

W przeciwieństwie do Osiedla Słonecznego czy Zawarcia teren Centrum jest najmniej wyraźny definicyjnie. Wskaźnikiem zatem staje się najczęściej przywoływane miejsce, czyli Kwadrat. Rozmowa o działaniach rewitalizacyjnych w Gorzowie albo od Kwadratu się zaczyna, albo na nim kończy. To miejsce i związane z nim działania budzą tak dużo emocji jak kontrowersji. Jedyną konkurencją jest chyba Dominanta, choć ona kontrowersji nie budzi. Ma dziś bardzo konkretne miejsce w krajobrazie miasta. Znamienne jest, że każda w zasadzie rozmowa na temat tego miejsca dzieli się na czas przed i po przebudowie placu. Kwadrat jest placem w centrum Gorzowa, otoczonym starymi kamienicami, do którego doprowadza jedna z kluczowych arterii miejskich.

Na mieszkańców Centrum składa się kilka kategorii osób:

- a. lokatorzy mieszkań administrowanych przez spółdzielnię,
- b. lokatorzy mieszkań komunalnych,
- c. prywatni właściciele,
- d. najemcy i właściciele lokali użytkowych,
- e. odbiorcy oferty handlowo-usługowej (w tym gastronomii, handlu detalicznego).

Środowisko to cechuje duże zróżnicowanie majątkowe i tym samym różny standard życia i różne potrzeby. Co również ważne, a wynika z procesów globalnych: „Centrum miasta przenosi się często do centrów handlowych. My nie mamy tutaj ani starówki, ani takiej ulicy. Kiedyś była tu taka ulica, ale z 20 lat temu, że szło się jedną stroną, a wracało drugą, bo tyle było osób, że można było się poturbować (...) póki ulica nie zostanie wyremontowana, nie będzie tutaj ludzi” .

Równocześnie eksperci wskazują, że: „nie ma już zainteresowania lokalami usługowymi czy w rejonie Zawarcia czy na Osiedlu Słonecznym. Największe zainteresowanie jest w ścisłym centrum”. Podobnie rzecz ma się z mieszkalnictwem: „ludzie, poszukując mieszkań, szukają przede wszystkim w centrum, bo jest wszędzie blisko i to też ma duże znaczenie”. Zapewne wpływ na to ma kwestia komunikacji i rytmu życia miasta. Wszystkie instytucje kultury, kluby, kawiarnie i inne miejsca spotkań znajdują się w centrum. A „komunikacja wieczorna jest fatalna. Autobusy w weekend powinny jeździć do 2 w nocy, a ostatni autobus jedzie o 23.00. Imprezy zaczynają się np. o 22.00”.

Równocześnie, jak twierdzą respondenci: „(Centrum) nie ma złej renomy – dużo się zmieniło chociażby przy Kwadracie, bo wcześniej w samym centrum jak jest kwadrat to faktycznie było ciężko przejść, a jak został bardziej otwarty, to więcej ludzi tam przebywa (...) Mieszkańcy z tego korzystają, chętnie przychodzą, także można powiedzieć, że żyje ten Kwadrat (...) to jest dobre miejsce, ławeczki są i można tam usiąść”.

Z wywiadów wynika, że:

- a. Kwadrat przejmuje rolę **centrum**, miejsca spotkań, miejsca koncentracji życia towarzyskiego. Na ile ta tendencja się utrzyma – czas pokaże,
- b. Kwadrat budzi sporo kontrowersji, bo „na Kwadracie połowa rzeczy nie powinna się dziać, bo tam jest scena i nagłośnienie i **okoliczni mieszkańcy** muszą mieć w upał pozamykane okna, aby chronić się przed hałasem”,
- c. „kosztowało to 5 czy 6 mln, a człowiek tak stoi i patrzy i szuka tej kasy (...) Ale to już zostawmy. Nie jest chyba źle, ale to co było zamieniono się na betonowy plac (...) było specyficznie. Trochę było widać, że jest zapuszczone, że było zrobione dawno temu. Jednak było 3 czy 4 razy bardziej zielono niż jest teraz. Faktycznie były jakieś skwerki, gdzie mogli się żule schować. Ale właściwie dalej się dobrze bawią, znajdują sobie jakąś boczną ławkę i dalej sobie piją. Może **jest więcej miejsca dla dzieciaków**, ale nie uważam, żeby było to jakieś szczególne miejsce (...) Chodzi tam więcej ludzi, bo wrzucili trzy razy więcej ławek niż było”,
- d. „Kwadrat, który został wyremontowany – tam była tzw. patologia, no i **nic się nie zmieniło**. Dalej mają swoją strefę. Ciekawostką jest to, że tu nigdy nie ma straży miejskiej”,
- e. „Kwadrat miejsce chętnie odwiedzane przez **młodzież**”,
- f. „Może faktycznie miasto zbyt rzadko pewne rzeczy mimo wszystko konsultuje z mieszkańcami i bierze ich zdanie pod uwagę. Ale jak były konsultacje w sprawie Kwadratu to przyszło kilka osób i **nie było w ogóle tamtejszych mieszkańców**, nikt nie przyszedł z mieszkańców”.

W centrum ulokowana jest siedziba Miejskiego Centrum Kultury, placówki miejskiej, której działania wpisują się bezpośrednio w założenia programu rewitalizacji. Obecnie placówka czeka na nową siedzibę działa w centrum oraz placówkach terenowych na całym obszarze miasta.

Centrum to również organizacje pozarządowe. Szczególnie te zorientowane na działania niszowe, skupione wokół scen muzycznych i tworzące środowisko bardzo szczególne i charakterystyczne dla Gorzowa. To bezdyskusyjnie jeden z największych walorów miasta. Magnetoffon, SEJF&DYM, Centrala. Odbiorcami oferty są mieszkańcy całego miasta oraz przyjezdni, bo „gorzowska scena alternatywna jest jedną z najprężniej rozwijających się scen w Polsce”.

Przy ul. Chrobrego jeszcze do niedawna zlokalizowana była siedziba spółdzielni socjalnej „U Babci Nonci” prowadzona przez społeczność romską z Gorzowa. Profil spółdzielni związany był z tradycyjną gastronomią. Niestety w trakcie realizacji prac badawczych, spółdzielnia została zlikwidowana. W jej sąsiedztwie swoją siedzibę ma również zespół romski Romani Cierheń - współorganizator cyklicznej imprezy kulturalnej promującej tradycję i kulturę romską w Gorzowie.

W opinii respondentów „tutaj społeczność tworzy sama swoje środowisko i – co w efekcie jest fantastyczne – oni się z tego cieszą”. Równocześnie jednak wybrzmiewa opinia, że „są stowarzyszenia [ale] to wciąż te same osoby, ktoś się tam dołącza od czasu do czasu. Jest to duża grupa, ale są to wiecznie te same osoby”.

6.2.2.4 Osiedle Słoneczne – enklawa w oddaleniu od centrum

Specyfika lokalizacji i zabudowy Osiedla Słonecznego wymusza niejako autonomię i separację tego podobszaru rewitalizacji. Jest oddalone od centrum, skupione wokół centralnego placu i posiada większość koniecznych do zaspokojenia codziennych potrzeb placówek: przedszkole, szkoła, bank, sklepy, kościół, cerkiew oraz sklepy – miejsce pracy dla miejscowych. Niektórzy pracują w usługach, typu: salon fryzjerski. Osiedle w tym kształcie powstało w latach 60, i zostało zasiedlone przez młodych ludzi. Obecnie mieszkają na nim przede wszystkim starsi i jest tu „z pięćdziesiąt albo więcej lokali socjalnych”.

Ta przestrzeń zajmowana jest zatem przez:

- a. Lokatorów mieszkań spółdzielczych,
- b. Lokatorów mieszkań administrowanych przez miasto,
- c. Właścicieli mieszkań, kupionych od prywatnych właścicieli,
- d. Odbiorców usług oferowanych przez instytucje pomocowe, skoncentrowane wokół głównego placu osiedla.

Na pytanie, czy Osiedle Słoneczne to obszar, który najbardziej potrzebuje rewitalizacji w mieście pada następująca odpowiedź: „Jeśli chodzi o Słoneczne, to powiem szczerze, że tak. Jest tutaj bardzo dużo osób bezdomnych, którzy nałogowo spożywają alkohol. Stracili cały swój majątek, były wykonywane eksmisje. Teraz stoją pod sklepami (...) Oni nie są agresywni, ale ciągle spożywają ten alkohol w miejscach publicznych. Koczują do momentu, aż ich ktoś nie przegoni”.

Równocześnie mieszkańcy jasno artykułują podział wśród osób zamieszkujących ten teren: „Słoneczne składa się z wieżowców i bloków czteropiętrowych i starych kamienic, i jest to osiedle które powstało - w 66 roku zaczęły powstawać pierwsze budynki. To, co należy do spółdzielni w ostatnich czasach zostało ponaprawiane, wszystko elegancko. Ławeczki, place zabaw, siłownie, chodniki, wszystko jest super. Ale już to, co należy do miasta to jest w złym stanie, nie ma nic. Puste boiska, piaskownica, która ma jakieś trzydzieści lat i wszystko się rozsypuje”.

Jakie mechanizmy utrwalają schematy funkcjonowania na Osiedlu Słonecznym?

1. **„zły dojazd** – bo była tylko jedna linia tramwajowa”; „gdy ktoś tu trafi, zostaje”.
2. „podyktowane **złą opinią**, osobami, które zamieszkują to osiedle, są postrzegani jako to społeczeństwo, które ma w sobie problem z alkoholem”
3. przestrzeń **pozbawiona atrybutów zabytkowości**, „najmniej [zabytkowej zabudowy] będzie chyba na Osiedlu Słonecznym, bo to jest najmłodsze”;
4. „na Osiedlu Słonecznym jest **duża przestępczość** i wszyscy piją. Ale znowu są **najtańsze mieszkania** – właśnie chyba ze względu na to”;
5. zdecydowanie **za małą ilość patroli policyjnych**;
6. **stała dewastacja mienia** spółdzielczego i komunalnego – m.in. zawłaszczanie altan śmietnikowych przez osoby koczujące;
7. **bierność mieszkańców**;
8. **koncentracja** instytucji/organizacji wsparcia socjalnego.

W centralnym miejscu Osiedla Słonecznego zlokalizowane są:

- a. Stowarzyszenie Pomocy Bliźniemu im. Brata Krystyna, świadczące pomoc w zakresie - jak deklarują członkowie w statucie - niesienia pomocy materialnej i duchowej wszystkim, którzy pomocy potrzebują. 1. Stowarzyszenie realizuje cel wymieniony w ust. 1 przez prowadzenie działalności charytatywnej i pomocowej w zakresie: prowadzenia jadłodajni dla ubogich, noclegowni/schroniska, ogrzewalni dla bezdomnych, banku żywności, zbiórek rzeczowych, żywnościowych i finansowych, banku chleba, ośrodka kolonijnego i wypoczynkowego, prowadzenie łaźni dla ubogich (i inne).
- b. Noclegownia dla osób bezdomnych.
- c. Duszpasterstwo bezdomnych.
- d. „Gdyby policja przyjeżdżała tutaj, zatrzymywała się, pospacerowała, to faktycznie działałoby to”.

6.2.2.5 Zawarcie, czyli „ciekawe jest to, jak się stoi po tamtej stronie brzegu. To są dwa różne światy, lewobrzeże i prawobrzeże”.

Na mieszkańców dzisiejszego Zawarcia składają się dwie kategorie osób:

- a. „Tutejsi” - albo zamieszkali tutaj z powodu zatrudnienia w zakładach przemysłowych, albo odziedziczyli tę lokalizację po starszych członkach rodziny.
- b. „Nowi” – którzy pojawili się na tym obszarze ze względu na atrakcyjną starą architekturę oraz możliwość zakupu mieszkania za relatywnie niższą cenę.

Te dwie grupy postrzegają swoje miejsce zamieszkania w sposób zdecydowanie odmienny, ale łączy ich poczucie, że jest ono wyjątkowe w skali Gorzowa: „Zawarcie jest osiedlem, dzielnicą położoną na lewym brzegu Warty. Można powiedzieć, że tworzymy oddzielną przestrzeń” – mówi jeden z respondentów i dodaje że „granica mostu w jakiś sposób oddziela nas od reszty miasta na wielu płaszczyznach”. I ten właśnie wątek: wątek granicy i podziału miasta na prawo i lewobrzeże jest elementem konstytuującym cały porządek Zawarcia, zarówno z punktu widzenia mieszkańców tej dzielnicy, jak i tych z drugiej strony rzeki. Ma to bardzo wyraźne odwzorowanie w komunikacji codziennej. Jak mówi jeden z mieszkańców: „Jeszcze do niedawna większość imprez odbywała się po tamtej stronie miasta. Poza tym my tutaj nie mówimy, że idziemy na zakupy do centrum, tylko mówimy, że idziemy do miasta”.

Dzielnica „zawiera trzy rodzaje budownictwa: stare, powojenne, które budował Max Bahr dla mieszkańców czy pracowników dawnej fabryki juty, domki jednorodzinne oraz nowe osiedla od strony stadionu”. Budownictwo na terenie Zawarcia oceniane jest jako zaniedbane – poziom zróżnicowania inwestycyjnego widać gołym okiem. Sąsiadujące ze sobą kamienice i bloki, wraz z terenami poprzemysłowymi tworzą bardzo niejednorodny krajobraz, zarówno pod względem estetycznym, jak i standardu użytkowego. W opinii respondentów „wygląda to co najmniej dziwnie” i jest spowodowane kilkoma głównymi czynnikami, m.in.:

- wiekiem mieszkańców („tutaj jest dużo starszego pokolenia”);
- stanem posiadania („mieszkają tutaj starsi ludzie, którzy nie mają pieniędzy, albo rodziny zubożałe – no to jest widoczne”);
- kwestią własności („problem wspólnot mieszkaniowych”)
- poziomem świadomości („nie każdy, mając mieszkanie własnościowe, ma świadomość, że inwestuje się własne pieniądze. Ludzie nie mają takiej świadomości, że robią to dla siebie, żeby było ładnie, pięknie i kulturalnie”).

Atuty:

- **zieleni** oraz przestrzenie spacerowe, sportowe i rekreacyjne;

- **architektura** - zabytkowe zabudowania, w tym kamienice zlokalizowane w pobliżu terenów zielonych oraz zorganizowana zabudowa niskich bloków robotniczych nasuwa skojarzenie z katowickim Nikiszowcem i Giszowcem. To potencjał wymagający doinwestowania, ale również docenienia z punktu widzenia sztuki architektonicznej i przestrzennej. Równocześnie atutem okazać się mogą również lata zaniedbań, bo jak twierdzą zgodnie eksperci: „jest w tym pewien plus, ponieważ tam się nic nie działo przez wiele lat to też ta dzielnica uniknęła błędów, których nie uniknęły inne części miasta”.
- **samowystarczalność** - „jest kompletny węzeł komunikacyjny, przychodnia, sieć sklepów, parafia (...) Nie musimy nigdzie iść, zwłaszcza jak się jeszcze tutaj pracuje”. Równocześnie jednak respondenci mówią o wykluczeniu komunikacyjnym, trudnościach związanych z bezpiecznym dotarciem do dworca PKP i – co podkreślali w zasadzie wszyscy z Zawarcia – problemie kładki na moście kolejowym, która rozładowywała ruch powstający między nowym os. Ułańskim, dzielnicą domków jednorodzinnych, stadionem żużlowym a dworcem; na dzień dzisiejszy jest niedostępna dla ruchu pieszego, a mimo to stanowi najbardziej funkcjonalną trasę komunikacji pieszej i rowerowej z tej części miasta.
- **bezpieczeństwo** - w opinii jednej z respondentek, która urodziła się na Zawarcu i mieszka tu do dziś, ta przestrzeń jest oswojona i bardzo uporządkowana, zarówno symbolicznie, jak i społecznie., „I tak jak dla innych może tu być niebezpiecznie, tak dla mieszkańców nie ma nic strasznego” – mówi. Potwierdza to wypowiedź respondenta z drugiego brzegu, który wspomina: „Kiedyś słyszałem, że na Zawarcu można dostać w zęby. Ja nigdy nie miałem takich problemów”.
- **wspólnotowość** - „każdy każdego zna”. To, że klimat społeczny na Zawarcu jest „trochę jak na wsi polskiej” akcentują mieszkańcy z obu stron rzeki. Dzięki temu dzielnica „ma swoją specyfikę: na pewno pod kątem budynków, bo tam jest dużo niskiej zabudowy; są tam niższe budynki, takie bardziej kameralne, powiedziałabym wioskowe”.
- **progres w zakresie działań oddolnych** - mieszkańcy w ramach budżetu obywatelskiego podejmują działania integracyjne, inwestycyjne i naprawcze. Potwierdza to odpowiedź jednego z respondentów na pytanie o strefy trudne społecznie na terenie Gorzowa: „kiedyś to było Zawarcie, ale teraz absolutnie nie mogę tego powiedzieć, ponieważ na Zawarcu - które było kiedyś tak napiętnowane – teraz wszystko się zmienia, ludzie teraz sami wychodzą z inicjatywami fajnymi, bardzo chcą, żeby docenili ten ich trud. Wszyscy się ich czepiali, oni się czuli tacy zepchnięci do tyłu”. Z perspektywy mieszkańców centrum rzecz ma się podobnie: „Na Zawarcu działa duża organizacja wsparcia Zawarcia i tam zaczyna się działać. Ludzie też – jeśli potrzeba – to wołają o pomoc, jak chcą, żeby ich zauważyć, żeby przyjść do nich”.

Co jest w takim razie nie tak?

Zasadniczym problemem jest poczucie oddalenia i wykluczenia tej części miasta. Status Zawarcia ma bardzo ambiwalentny charakter. Z jednej strony wszyscy respondenci akcentują zmiany, jakie zaszły w tym obszarze w skali ostatnich lat: dzielnica staje się obszarem zainteresowania, zachodzą w niej procesy wartościowane pozytywnie. Równocześnie jednak ciągle „jest bariera psychologiczna, że za Wartą to już strasznie daleko od centrum, choć tak naprawdę to jest jakieś 300 metrów”.

„Zawarcie bardzo weszło do miasta przez Nova Park i inne tam zlokalizowane sklepy” – mówi jeden z lokalnych ekspertów. Pomimo powszechnej krytyki centrów handlowych w przypadku Zawarcia lokalizacja takiej właśnie galerii spowodowała wzmożony ruch osobowy w tamtym właśnie kierunku. Choć, jak twierdzą sceptycy – osoby, które zaczęły pojawiać się na Zawarcu z powodu lokalizacji sklepów nie przekraczają granicy wyznaczonej przez obszar galerii handlowej.

Oddalenie mieszkańców jest również widoczne w sposobie i intensywności uczestnictwa w wydarzeniach i imprezach kulturalnych, organizowanych przez instytucje i organizacje ogólnomiejskie. „Mam wrażenie, że jak coś robimy [na tym terenie] to dalej przyjeżdżają „nasi” ludzie (...) Jeśli nie zaczniemy od tego, że wejdziemy do nich na podwórko, to oni nie przyjdą do nas”. I kolejna opinia: „na wydarzeniu to są dalej ci sami ludzie, których widzimy przy różnych innych okazjach, a o wiele ciężiej jest wyciągnąć tych lokalnych mieszkańców”.

Deficyty Zawarcia:

- **monitoring** - (niezbędny zarówno jako narzędzie kontrolne, jak również prewencyjne: wyremontowane budynki są dość szybko oszpecane).
- **zaniedbanie** - (brak zarówno inwestycji podnoszących standard życia codziennego w postaci remontów budynków czy ciągów komunikacyjnych, jak również systematycznych prac pielęgnacyjnych typu: koszenie trawy czy przycinanie krzewów. Padają również zarzuty o niewielkiej ilości stałych miejsc aktywności społeczno-kulturalnej typu: świetlice z dostosowaniem dla osób z deficytami rozwojowymi, placówki kulturalne i miejsca spotkań; wyraźne poczucie braku małej infrastruktury, umożliwiającej funkcjonalne korzystanie z terenów rekreacyjnych: nie ma wystarczającej ilości ławek na skwerach, altany śmietnikowe zlokalizowane w miejscach widocznych, w bezpośrednim sąsiedztwie okien domów)
- **niedoinwestowanie w zakresie instytucji kultury** - (poczucie mieszkańców, że wszystko dzieje się w centrum)
- **brak komunikacji z samorządem** - (zarówno w zakresie komunikowania o ofercie dla mieszkańców realizowanej i finansowanej ze środków publicznych, jak również problem z dostępnością rozproszonych wydziałów Urzędu Miasta po stronie centrum).

- **brak cyklicznych imprez plenerowych, wydarzeń o charakterze ogólnomiejskim** (brak regularnych eventów na Zawarcu, które mogłyby tworzyć krajobraz kulturalny nie tylko dzielnicy, ale również całego miasta)

Tereny niebezpieczne:

- ul. Przemysłowa
- ul. Fabryczna „swego czasu”.

6.2.2.6 Zakanale – czyli gdzieś na Zawarcu

Jak mówią eksperci lokalni „ten fragment, który został wydzielony to jest fragment substancji tylko i wyłącznie miejskiej (...) pozostały obszar na Zakanale to są już głównie budynki jednorodzinne, tutaj też mówimy o zupełnie innej grupie mieszkańców. Dlatego został wciągnięty ten wąski fragment należący do zasobu komunalnego”.

Dla większości respondentów ten obszar jest trudny do identyfikacji. Osoby, które tego problemu nie mają, to dawni lub obecni mieszkańcy. Reszta respondentów nie była w stanie zidentyfikować tego miejsca – ani pozytywnie, ani negatywnie. Jaki obraz Zakanala wyłania się z tych dość szczątkowych informacji? To teren oddalony od centrum, w opinii mieszkańców bezpieczny, spokojny i o dużym poczuciu identyfikacji mieszkańców z miejscem. Większość osób się zna, dzieci spędzają wspólnie czas na placu zabaw. Kluczową (i jedyną) placówką integracyjną jest „Pozytywka” ulokowana w obszarze rewitalizacji.

Największymi mankamentami obszaru są: brak rozrywek, sklepów, miejsc usługowych, znaczące oddalenie od centrum miasta, rzadko kursujące autobusy, brak bankomatów, kawiarni, restauracji, miejsc, w których można się spotkać, co nierzadko skutkuje spotkaniami młodzieży w okolicach sklepu monopolowego lub w okolicznych zaroślach i obniżeniem poczucia bezpieczeństwa w dzielnicy, zakłóceniami spokoju. Jak wskazują badania na miejscu brakuje lidera działań, osób skłonnych wziąć na siebie odpowiedzialność za funkcjonowanie lokalnej wspólnoty. Bez tego trudno będzie wprowadzić jakiegokolwiek zmiany w omawianym obszarze.

6.2.2.7 Cudzoziemcy w Gorzowie Wielkopolskim

Ukraińcy w Gorzowie stali się w ostatnich latach znaczącą „mniejszością”, która wtopiła się mocno w struktury miasta i uczestniczy w jego codziennym życiu. Przejawem ich obecności w mieście, są zarówno sklepy z ukraińską żywnością i towarami, jak i tworzone przez nich organizacje i grupy inicjatywne. Obcokrajowcy zakładają również instytucje kościelne oraz podmioty zajmujące się udziela-

niem wsparcia, do których cudzoziemcy mieszkający w Gorzowie zwracają się w szczególności po pomoc w legalizacji pobytu, wsparcie w poszukiwaniu pracy, czy pomoc w życiu prywatnym. Cytowane w rozdziale informacje pochodzą z wywiadów prowadzonych z przedstawicielami instytucji pomocowych oraz organizacji skupiających cudzoziemców w Gorzowie.

Jak wskazują uczestnicy badania, „obok Ukraińców przyjeżdżają także obywatele Turcji, Gruzji, Białorusi, Mołdawii, Rosji... głównie jednak Ukraińcy”, którzy stanowią zdecydowaną większość aktualnej migracji. Co istotne „między przyjezdnymi a mieszkańcami, nie ma wielkiej różnicy. Kultura jest podobna, język podobny”. Wobec czego w mieście „jest bardzo spokojnie” i rzadko dochodzi do sytuacji konfliktowych czy zachowań agresywnych. Jeśli się zdarzają, to „raczej odbywają się pod wpływem alkoholu. Normalnie, jest bardzo spokojnie, bo mieszkańcy przyzwyczaili się do obecności cudzoziemców”.

W ostatnich latach liczba cudzoziemców w mieście gwałtownie wzrastała, jednak „od pewnego czasu obserwowany jest inny rodzaj emigracji. Kiedyś byli to głównie emigranci za pracą, ekonomiczni. Aktualnie są to migranci, którzy chcą w Gorzowie oraz w Polsce mieszkać i żyć na stałe. Są to osoby, dla których Polska jest dobrym, stabilnym, komfortowym krajem. Miejszem, w którym szukają przyszłości dla swoich rodzin i dzieci”. Oprócz zmiany w zakresie powodu przyjazdu – migracja ekonomiczna / chęć stałego pobytu, zmienił się także profil przyjeżdżających osób. Coraz częściej są to bowiem „osoby, które przyjeżdżają z różnymi kompetencjami, umiejętnościami. Nie tylko pracownicy produkcji, ale także menadżerowie, pracownicy biurowi, lekarze. To jest duży plus dla miasta, ponieważ są to ludzie wykształceni”.

Zdaniem badanych osób, cudzoziemcy w mieście „Przyjmowani są różnie”. To, czy odnajdą się w jego strukturach, czy spotkają się z przyjaznym podejściem mieszkańców, zależy przed wszystkim od nich samych, od ich sposobu bycia, zachowania, podejścia do pozostałych mieszkańców. Zdecydowanie mniejsze znaczenie ma w tym wypadku pochodzenie. „Jeśli są to ludzie, którzy zachowują się normalnie, to przyjmowani są przyjaźnie. Przyjęcie danej osoby nie zależy od obywatelstwa, a raczej od tego jaka jest to osoba, co sobą prezentuje”.

Jak wspomniano powyżej, w ostatnich latach zmienił się zarówno powód przyjazdu cudzoziemców do Gorzowa, jak i profil przyjeżdżających osób. Wraz z nasileniem się migracji osiedleńczej, coraz częściej zaczęły przyjeżdżać do miasta całe rodziny, które szukają w mieście swojego miejsca do życia. Z doświadczenia przedstawicieli instytucji pomocowych wynika jednak, że o ile przyjezdni mężczyźni nie mają problemów ze znalezieniem pracy, o tyle w przypadku kobiet, znacząca część z nich nie jest w stanie podjąć pracy, ze względu na konieczność opieki nad dziećmi. Ograniczenie to wynika z braku naturalnego otoczenia społecznego, jakimi dysponują rodziny w miejscu zamieszkania – krewni, których w Gorzowie najczęściej nie posiadają. Opieka nad dziećmi ogranicza dostęp przyjezdnym kobiet do rynku pracy oraz ogranicza ich kontakty społeczne. Dzieje się tak mimo bardzo korzystnej oceny migrantów oraz działających przedstawicieli placówek pomocowych, czy dostępności do ośrodków

wspierających obcokrajowców. Jak wskazują badane osoby, „w Gorzowie wsparcie dla cudzoziemców jest dostępne. Ośrodki i urzędy pomagają bardzo chętnie. Pomoc miasta jest dostępna. Miasto jest dobrym do życia dla cudzoziemców, może jednym z najlepszych dla cudzoziemców”. Dostępne działania i oferta pomocowa wymaga jednak poszerzenia o aspekty wspierające asymilację cudzoziemców – dostęp do kursów językowych, wsparcie w zakładaniu organizacji zrzeszających cudzoziemców, grup samopomocowych - działań, które zapobiegałyby izolacji przyjezdnych.

Podsumowując zgromadzone informacje można wskazać, iż Gorzów oceniany jest jako miasto przyjazne i bezpieczne dla obcokrajowców. Miasto, które często wybierane jest przez nich jako docelowe miejsce do życia. Wymaga jednak wsparcia liderów społeczności migranckich w zakresie tworzenia instytucji samopomocowych, kulturalnych etc. Umożliwienia szerszego dostępu do lokali na prowadzenie działalności społecznej, wsparcia w promocji działań kulturalnych, które zarówno wzbogaciłyby ofertę kulturalną miasta, jak i zbliżyłyby mieszkańców i osoby przyjezdne.

6.2.3 Zogniskowane wywiady grupowe

W przyjętej koncepcji badawczej, obok realizacji wywiadów indywidualnych, założono realizację wywiadów grupowych, których uczestnikami byli przede wszystkim przedstawiciele mieszkańców poszczególnych dzielnic. W każdym z 3 wywiadów grupowych uczestniczyło przeciętnie około 6-8 osób. Celem wywiadów grupowych, było uzupełnienie danych uzyskanych w trakcie wywiadów indywidualnych prowadzonych z ekspertami. Co istotne, obserwacje te w wielu kwestiach się powielają oraz zyskują na poszerzeniu perspektywy o głos „przeciętnego” mieszkańca/użytkownika miasta. W toku prowadzonych prac wywiady grupowe z mieszkańcami rozszerzone zostały o dodatkowy wywiad z przedstawicielami środowisk osób z niepełnosprawnościami. Uwzględnienie ich głosu w sposób odrębny wynika z faktu, że perspektywa percepcji przestrzeni oraz korzystania z dostępnych rozwiązań jest mocno skorelowana z potrzebami i możliwościami osób z niepełnosprawnościami, które nie rzadko diametralnie różnią się od możliwości i percepcji osób w pełni sprawnych. Często nawet najdrobniejsze różnice mogą dla obu tych grup osób stanowić albo nieistotny detal w przestrzeni, dodatek, albo barierę trudną do pokonania. Różnice te wybrzmiewają w treści przeprowadzonych rozmów, których wyniki zaprezentowano poniżej. Wszystkie wywiady grupowe realizowane były w okresie 03-05 września 2019 r.

6.2.3.1 Osiedle Słoneczne

Uczestnikami i uczestniczkami badania były 8 osób zamieszkujących Osiedle Słoneczne lub związane z nim zawodowo. Osoby te chętnie dzieliły się swoimi spostrzeżeniami na temat codziennego funkcyj-

nowania badanego terenu. W rezultacie prac zgromadzono informacje dające szeroki obraz życia codziennego osiedla oraz dostrzeganych na jego terenie problemów.

Kto tu mieszka – zauważane zmiany

Wśród pierwszych pytań badania, było pytanie o to, kto zamieszkuje obszar Osiedla Słonecznego. Jaki jest profil mieszkańca i czy ulega on zmianom. W opiniach badanych osób, Osiedle Słoneczne jest **osiedlem starzejących się ludzi** „Tu mieszkają głównie seniorzy. To jest osiedle starzejące się.” Jednocześnie w wielu głosach pojawia się informacja, iż „**widać falę napływu młodych**. Powoli widać, że place zabaw znów napełniają się”. Innymi słowy, mieszkańcy dostrzegają stopniową wymianę pokoleniową, która skutkuje wzrastającą liczbą dzieci.

Obok wymienionych dwóch grup, respondenci wymieniają także znaczną liczbę „**osób trudnych**, dlatego zdarzają się podpalenia, awantury, czasem morderstwa”. Znaczący odsetek „osób trudnych” wśród mieszkańców osiedla jest zdaniem badanych wynikiem celowych działań miejskich, ponieważ przesiedlane tu były osoby trudne z innych części miasta, a także brak reakcji odpowiednich służb na pojawiające się problemy społeczne. Co więcej brak reakcji odpowiednich służb na pojawiające się problemy społeczne, stopniowo zdaniem badanych przyczyniał się do zaogniania sytuacji i pogorszenia się opinii o osiedlu. W efekcie mieszkańcy czują się opuszczeni, bezradni, a osiedle określają jako zaniedbane - zarówno społecznie, jak i wizerunkowo.

Poczucie zapomnienia, opuszczenia, zaniedbania

Wymieniane powyżej poczucie opuszczenia i zaniedbania społecznego, odnosi się także do infrastruktury osiedla. Jak wskazują badane osoby, aktualny zły stan osiedla to efekt wielu lat zaniedbań i braku podejmowania działań. „Jak plac zabaw dla dzieci był, to to się niszczyło, niszczyło i w końcu do niczego się nie nadaje i teraz trzeba było go usunąć i w to miejsce nic innego nie powstało”. Problem ten dotyczy także chodników, dróg osiedlowych, obiektów usługowych etc. Modernizowane są bloki, lecz przy braku interwencji w poprawę jakości przestrzeni, doposażenie obszaru w ławki i inne elementy małej infrastruktury, te remonty nie wpływają znacząco na poczucie poprawy estetyki i jakości życia na osiedlu.

Z problemem zaniedbania łączy się także problem nadmiernej liczby samochodów, które parkują w miejscach, nie zawsze są do tego przeznaczonych, często utrudniając mieszkańcom (zwłaszcza starszym lub o ograniczonej sprawności) przemieszczanie się po terenie dzielnicy. Jak wskazują badani, interwencje Policji niewiele zmieniają. Sytuacja trwa tak od wielu lat.

Wraz nadmiarem nieprawidłowo parkowanych pojazdów, pojawił się problem zaniedbanych przestrzeni zielonych, których część służy za nielegalne parkingi dla pojazdów. Zieleń i jej aktualny stan, jest jednym z palących obszarów osiedla, ponieważ „nic z nią się nie robi, wygląda bardzo źle. Nikt nie

sprząta”. Zdaniem mieszkańców, jakość zieleni „nieco lepiej wygląda tylko przy blokach wspólnotowych”. Na pozostałej przestrzeni jej jakość jest na ogół bardzo zła.

Poczucie bezpieczeństwa – kluczowy problem podobszaru

Jednym z głównych problemów obszaru jest niskie poczucie bezpieczeństwa, które wynika z co najmniej kilku czynników, w tym:

- nagromadzenia ludzi „trudnych” (mieszkańców),
- osób bezdomnych korzystających z oferty instytucji pomocowych ulokowanych w centrum osiedla,
- braku zainteresowania i zaangażowania mieszkańców w zgłaszanie pojawiających się problemów odpowiednim służbom,
- braku lub ograniczonej reakcji służb na zgłaszane problemy,
- atomizacji mieszkańców – mieszkańcy ograniczają często relacje z sąsiadami do kontaktów z osobami zamieszkującymi tę samą klatkę.

Ze zgromadzonych informacji wynika, że mieszkańcy sami niechętnie reagują na pojawiające się problemy, często udając, że ich nie zauważają. Brak reakcji z czasem przekłada się na degradację dzielnicy oraz stopniowe przyzwyczajanie mieszkańców do status quo. Źle oceniana jest także współpraca z Policją. Zdaniem mieszkańców brakuje patroli i samodzielnego zaangażowania Policji w rozwiązywanie problemów. Mieszkańcy nie czują się bezpiecznie, ale także niechętnie uczestniczą w spotkaniach organizowanych przez Policję. Na spotkania przychodzą wyłącznie pojedyncze osoby, więc sytuacja się zapętla. Z drugiej strony, reakcja Policji w opinii mieszkańców jest zwykle mocno spóźniona - interwencje odbywają się po kilku godzinach od złożenia zgłoszenia, w momencie, gdy sprawców już dawno nie ma na miejscu wydarzenia.

Na niski poziom poczucia bezpieczeństwa wpływa duża liczba bezdomnych korzystających z instytucji pomocowych usytuowanych na terenie dzielnicy. Część z nich ze względu na spożywany alkohol, nie może korzystać z noclegowni, dlatego na nocleg wybiera okoliczne zarośla lub śmietniki. Jak wspominała jedna z badanych osób: „Ja tu czuję się bezpiecznie, ale jakbym miała wyjść gdzieś wieczorem, choćby wyrzucić śmieci to bym się bała, ponieważ przy śmietnikach często śpią różne osoby. Na ogół nie są niebezpieczne, ale jednak nie jest to komfortowe”.

W opiniach respondentów to głównie starsze osoby chętnie angażują się w życie lokalnej społeczności. Znacznie gorzej jest z zaangażowaniem osób młodych (często nowych na terenie osiedla). Z wypowiedzi wynika także, że ludzie zamieszkujący dzielnice jednak bardzo słabo są zainteresowani otoczeniem. Mało osób reaguje na pojawiające się problemy. Częściej zauważa się sytuacje roszczeniowe, względem miasta lub spółdzielni. Rzadko spotyka się osoby chcące działać oddolnie, dla dobra

wspólnego, działań wykraczających poza obszar najbliższego otoczenia – klatki, jednego podwórka „Brakuje liderów i osób zaangażowanych w zmianę na terenie osiedla. Są pojedyncze osoby, czasem pojawia się ktoś nowy z energią, ale to dość szybko się wypala, ponieważ poziom zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne jest bardzo niski”.

Niska jakość estetyki, śmieci, bezdomni

Jak już wskazywano powyżej, w opinii mieszkańców na osiedlu niewiele się dzieje w zakresie poprawy estetyki i jakości jego funkcjonowania „Naokoło coś się robi, a na naszym osiedlu nie. To są lata zaniedbań”. Elementem potęgującym zaniedbanie estetyczne jest nieodpowiednia częstotliwość wywozu odpadów. W opinii respondentów „Przedsiębiorstwo oszczędza na tym, wywozi się je nie 4 razy tak jak powinno być, tylko 2 i stąd jest ogromny kłopot. Później są osoby, które podrzucają nam tu śmieci, osoby, które to rozgrzebują i sytuacja wygląda tak jak wygląda”.

Pozostawione odpady, a w szczególności odpady gabarytowe, gromadzone są wokół śmietników przez bardzo długi czas, przez co wykorzystywane są przez osoby bezdomne – do siedzenia, spania, czasem jako opał.

Mieszkańcy za kumulację osób bezdomnych obwiniają usytuowane ośrodki pomocowe w centrum osiedla „to powoduje, że przychodzi tu dużo osób z problemami, ale część z nich otrzymując pomoc rzeczową czy żywnościową sprzedaje i wymienia na alkohol i zostają tu, tworząc zły obraz dzielnicy”. Istnieje zgoda co do faktu, iż „Pomoc ludziom jest potrzebna, jednak powoduje nagromadzenie problemów w naszej dzielnicy”. Sytuacja wymaga zatem podjęcia działań naprawczych.

Dostępność usług

Jednym z ostatnich badanych zagadnień była **dostępność do usług, oferty kulturalnej i rozrywkowej**. Badane osoby wspominały, że na terenie obszaru dostępne są zarówno klub dla seniorów, biblioteka, ośrodek zdrowia, prowadzone są zajęcia dla seniorów, są sklepy, apteki itp. Ogólna sytuacja określana jest jako „niezła”. Atutem dzielnicy jest w opinii respondentów to, że jest **dobrze skomunikowana z Centrum**. Wadą w tym zakresie jest tylko to, że w celu skorzystania z transportu trzeba dotrzeć do przystanków usytuowanych na dole osiedla (osiedle ma pagórkowaty charakter). **Częstotliwość kursowania transportu** publicznego oceniana jest korzystnie.

Wady osiedla to natomiast zbyt mała oferta kulturalna. Obecnie na spotkaniach jest komplet ludzi i brakuje miejsc. Duży brak w tej ofercie dotyczy w szczególności młodzieży i osób po 30 r.ż. Nie najlepiej oceniano także przepływ informacji o tym, co jest dostępne w ofercie lokalnych instytucji oraz istotne braki w zakresie miejsc, do którego można wyjść, takiego jak kawiarnia, gdzie można się z kimś spotkać i porozmawiać.

Co należy zmienić

Respondenci pytani o to, co należy zmienić na terenie osiedla, czasem mieli problem z jednoznaczną odpowiedzią, ponieważ „Tu jest wiele rzeczy do zrobienia, ponieważ osiedle zaniedbywane było przez lata. Trudno wskazać jednoznacznie od czego zacząć, bo jest tego za dużo”.

Jednakże w trakcie dyskusji wskazywano na priorytety takie jak:

- Chodniki, oświetlenie i sprzątanie dzielnicy, a także rozwiązanie problemu osób przesiadujących na tym terenie (osób spożywających alkohol i bezdomnych).
- „Tu jest dużo miejsc zielonych, ale trzeba je ładnie zagospodarować, bo w chwili obecnej są mocno zaniedbane”.
- „Wsparcie lokalnych liderów. Kilku już jest, ale nie mają instrumentów do działania, brakuje dla nich funduszy. Dobrym przykładem próby zmiany otoczenia są murale, które pokazują, że dzielnica też potrafi być ładna, że możemy mieć coś swojego i być z tego dumni”.
- Poszerzenie dostępu do informacji o tym co się dzieje na terenie dzielnicy i w mieście. Jak jest oferta spędzania wolnego czasu, co można robić, jakie zajęcia są dostępne.

6.2.3.2 Zawarcie

W wywiadzie udział wzięło 6 osób zamieszkujących i pracujących na terenie podobszaru Zawarcie. Większość z respondentów to osoby zamieszkujące Zawarcie od wielu lat. Niektóre z nich powróciły na ten teren po kilkuletniej przerwie.

Ogólna charakterystyka aktualnego stanu dzielnicy

Odpowiedzi na prośbę o scharakteryzowanie dzielnicy były dość mocno podzielone. Zdaniem części rozmówców, podobszar Zawarcia zmierza ku „upadkowi”. Jak wskazują uczestnicy rozmowy „co z tego, że jest kilka marketów, kiedyś było kilka kawiarni, ładne kino, kilka innych miejsc. Dziś tego nie ma. Zrobiono kilka sztampowych remontów, ale wiele obiektów zostało zniszczonych”.

Z tą opinią nie zgadzała się znaczna część rozmówców, którzy podkreślają, że „Od jakiegoś czasu wiadać, że prace na terenie dzielnicy idą w tempie nasilonym. Być może nie wszystkich oczekiwania są spełnione, ale dla mnie jest piękniej niż było do niedawna. Kamienic odnowionych jest coraz więcej. Jeszcze niedawno wiele z nich się waliło”.

Zatem jak wnika z przytoczonych wypowiedzi, na aktualny obraz dzielnicy nakładają się kalki jej świetności z lat ubiegłych – kino, kawiarnie itp., późniejszy upadek oraz aktualne remonty, które z jednej strony poprawiają wizerunek dzielnicy, jednak nie zapewniają dostępu do kawiarni i kina.

Dzielnica bezpieczna i zamieszkiwana nie tylko przez starsze, ale spokojne osoby

Osoby biorące udział w badaniu często podkreślały, że do dzielnicy „przyczepiono” jej nieprawdziwy wizerunek, dzielnicy złej, niebezpiecznej, patologicznej. Jak same podkreślały w trakcie badania: „Straszono nas kiedyś, że na Zawarcu same rozboje, okazało się, że to była bzdura. Dla mnie, może poza kilkoma miejscami, to jest to najspokojniejsza, najbezpieczniejsza dzielnica w naszym mieście. Tu większość osób się zna, dlatego ciężko jest zrobić coś niewłaściwego, bo sąsiedzi zaraz o tym wiedzą”. W relacjach tych pojawia się obraz dzielnicy spokojnej, bezpiecznej, sympatycznych i zaznajomionych ze sobą ludzi.

Niewłaściwy zdaniem badanych osób jest także obraz dzielnicy osób starych. „Kiedyś mówiono, że sami emeryci. Teraz powstają nowe bloki i jest coraz więcej młodych ludzi. Jest sporo rodzin wielopokoleniowych”. Na fakt zmiany pokoleniowej wpływa to, że „Mieszkania tu są dość tanie i wiele osób jednak woli mieszkać tu niż na części osiedli z drugiej strony rzeki, zwłaszcza na osiedlu Słonecznym (postrzeganym przez pryzmat patologii)”.

Sielankowego obrazu dopełnia kolejny z cytatów obrazujących postrzeganie dzielnicy, z perspektywy jej mieszkańców „Dzielnica zielona, spokojna, gdzie wszyscy się znają. Niestudnie ma negatywną renomę, choć dostrzegalne są problemy związane z niską estetyką, zaśmieceniem, zaniedbaniem i brakiem aktywności mieszkańców”.

Niska jakość usług komunalnych, zaniedbanie dzielnicy oraz brak aktywności mieszkańców

Opinie o zaniedbaniu dzielnicy pod kątem niskiej jakości usług komunalnych, złego stanu budynków oraz niskiej aktywności mieszkańców stanowiły punkt zgody w prowadzonej dyskusji.

Wiele negatywnych opinii wyrażanych przez rozmówców związanych było ze **stanem kamienic**, które nie były remontowane od dekad. Zasób ten określany był jako „brzydki”, „odrapany”, „stary”. Ponadto uwagi dotyczyły także **nieprzemysłanych remontów**, które potęgują **wrażenie zaniedbania**. „Nawet po remontach niestety jest tak, że nie wszystko jest do końca przemyślane, uprzątnięte. Nowe płytki zarastają trawą, chwastami. Przed domami jest brzydko”.

Za **zaniedbanie budynków i ich otoczenia** obwiniano najczęściej ADM. „Tam, gdzie jest ADM to nikt o to nie dba. Jak są wspólnoty albo domy prywatne, to ludzie inaczej do tego podchodzą”. Często także winy upatrywano również w **braku działań mieszkańców** „mieszkańcy sami także nie dbają, bo nikt im nie zwraca na to uwagi i nie boją się żadnej kary”. Respondenci zarzucali mieszkańcom inercję, roszczeniowość oraz brak chęci współpracy i podejmowania działań na rzecz dzielnicy „Ludzie są tu

jednak bardzo roszczeniowi. Wydaje im się, że za sprzątanie ktoś ma płacone, więc sami już nic nie chcą robić. Nie możemy wymagać od kogoś, żeby za nas dbał o naszą dzielnicę”. Jednocześnie zaznaczano, że w zakresie zainteresowania dzielnicą, dostrzega się coraz więcej osób, które „chętnie same coś robią, koszą, sprzątają, pilnują porządku”. Z wypowiedzi tej wynika zatem, że powoli pojawiają się ruchy oddolne, które mogą w przyszłości skutkować zmianą wizerunku dzielnicy.

Kolejne uwagi związane z niską estetyką dzielnicy, dotyczyły podobnie jak w innych częściach miasta, **nieodpowiedniej jakości usług komunalnych** „nawet jak ktoś chce dbać i segreguje odpady, to pojemniki są bardzo rzadko opróżniane. Makulatura i plastik często zalegają koło koszy bardzo długo”, co przekłada się na to, iż odpady widoczne są w różnych częściach dzielnicy, często przybierając postać stert.

Stadion żużlowy – powód do dumy i przyczyna problemów

Kolejny z tematów wypowiedzi ogniskował się wokół stadionu żużlowego, który w budowanym obrazie dzielnicy pojawiał się w roli zarówno powodu do dumy, wyróżnika na skalę ogólnopolską, jak i jednego z elementów stanowiących źródło problemów dzielnicy.

W opiniach badanych osób, stadion przyczynia się do rozpoznawalności Zawarcia w kraju. Kibice żużla postrzegają Gorzów nie przez pryzmat centrum miasta, lecz właśnie przez perspektywę okolic stadionu. Dlatego dla mieszkańców jest to obiekt bardzo ważny i chcą, by okolica ta stała się okolicą reprezentacyjną, ponieważ od tego zależy postrzeganie całego miasta w kraju. Liczą także, że w kolejnych latach na modernizacji okolic stadionu, zyska cała dzielnica i jej mieszkańcy.

Z drugiej jednak strony, ruch kibiców wokół stadionu powoduje znaczne problemy. Wśród nich wymieniano:

- Powstawanie dzikich parkingów na terenach zielonych w czasie meczu.
- Pozostawianie licznych śmieci przez osoby przyjezdne, w tym w szczególności butelek po alkoholu, opakowań po przekąskach itp.
- Załatwianie potrzeb fizjologicznych w bramach i podwórkach.
- Przypadki agresji.

Najistotniejszym problemem jest jednak dezorganizacja ruchu na terenie dzielnicy. W dniach meczowych mieszkańcom trudno jest się dostać na teren dzielnicy własnym samochodem. Bez okazania dowodu z meldunkiem (a coraz większa część dowodów nie posiada wpisanego meldunku), służby porządkowe nie chcą przepuszczać mieszkańców poza kolejnością, przez co muszą stać w długich korkach. „Nie może być tak, że klub organizuje mecz, a my nie możemy się dostać do domu, bo w dowodach już nie ma adresów meldunkowych i nikt na teren dzielnicy nie chce nas wpuścić”. Jedną z

propozycji rozwiązań, jest rozdanie mieszkańcom dzielnicy identyfikatorów lub zamknięcie ruchu kołowego dla wszystkich osób z zewnątrz, by „nie paraliżowali życia i nie robili korków”.

Wyzwania na przyszłość

Wśród wyzwań na przyszłość badane osoby wskazywały na:

- Konieczność uruchomienia projektów miękkich o charakterze integracyjnym i aktywizującym lokalną społeczność. „W ramach rewitalizacji zapowiadano szereg projektów miękkich. Do dziś jednak miasto bardzo słabo wspiera organizacje pozarządowe oraz lokalnych aktywistów. Bez nich trudno jednak będzie wprowadzić zmiany w mentalności mieszkańców”.
- W wypowiedziach badanych osób bardzo mocno wybrzmiewa potrzeba angażowania mieszkańców w proces wprowadzania zmian w dzielnicy – zarówno zmian estetycznych, jak i bardziej złożonych, zmierzających do zmiany postrzegania dzielnicy.
- Oprócz zmian w zakresie organizacji ruchu na czas meczów, wskazywano także na konieczność budowy kładki dla pieszych, łączącej Zawarcie z dworcem kolejowym, jej brak od pewnego czasu mocno utrudnia i wydłuża czas dotarcia do centrum miasta.

6.2.3.3 Zakanale

Uczestnicy badania to mieszkańcy podobszaru Zakanale. W większości osoby starsze, kobiety, zamieszkujące obszar od wielu lat. W badaniu uczestniczyło 6 osób.

Ogólna charakterystyka obszaru

Ogólna charakterystyka podobszaru związana była z wątkami takimi jak spokój, bezpieczeństwo, zaufanie do sąsiadów, zakorzenienie. Respondenci i respondentki wskazywali, że:

- „Na Zakanalu jest bezpiecznie, nie przeprowadziłabym się stąd”.
- „Mamy zaufanie do sąsiadów, wyjeżdżamy i zostawiamy klucze.”
- „Mieszkają tu dobrzy ludzie, sporo młodych”.
- „Uciążliwi sąsiedzi zdarzają się sporadycznie”.
- „Żyje się dobrze, jest cisza i spokój”.

Częstym elementem rozmowy było poczucie bezpieczeństwa związane z dziećmi. Osoby zamieszkujące podobszar Zakanala deklarowały, że nie boją się wypuścić dzieci na plac zabaw między domami, ponieważ wiedzą, że zawsze ktoś pilnuje ich bezpieczeństwa i nic złego nie może się stać. Wskazuje to także na duży poziom zaufania do sąsiadów. Nierzadko podkreślano także, że na tym terenie raczej

nie zdarzają się przypadki kradzieży. Ludzie są ze sobą związani i jedynie nowe osoby, które trafiają do bloku socjalnego, sporadycznie przysparzają problemów, ale na ogół przez krótki czas. Teren ten jest postrzegany przez jego mieszkańców, jako jeden z bezpieczniejszych w mieście. „Zakanale to nie Kwadrat czy Staszica. Tu jest spokojnie, nikt cię nie uszkodzi”.

Kluczowe problemy Zakanala

Uczestnicy badania oprócz wymienianych zalet podobszaru, związanych z poczuciem bezpieczeństwa, spokoju i dużego zakorzenienia, wskazywali także na szereg mankamentów zamieszkiwanego miejsca. Do najważniejszych problemów zaliczano:

1. **Odcięcie komunikacyjne** – autobusy kursujące między Zakanalem a centrum miasta, jeżdżą z niską częstotliwością „co 30 minut lub rzadziej”, przez co dostanie się do innej części miasta, ze względu na odległość, jest utrudnione.
2. **Mocno ograniczony dostęp do usług** - jak wskazują badane osoby: „Zakupy robimy raczej w mieście, czasem na miejscu, ale tylko te drobne. Dojazdy do większego sklepu są tu niewygodne”. Oprócz kwestii zaopatrzenia, często wskazywano na brak dostępu do podstawowych usług i obiektów typu: bankomat, apteka, kawiarnia, restauracja. Oferta usługowa tego obszaru jaka wyłania się z relacji respondentów wydaje się bardzo mocno ograniczona. Ponadto niektóre z badanych osób wspominały, że na zakupy częściej jeżdżą do sąsiedniego Deszczna niż do centrum Gorzowa, ponieważ jest dla nich bliżej.
3. **Brak oferty rozrywkowej** – oferta rozrywkowa na terenie podobszaru w zasadzie nie istnieje. Badane osoby twierdziły, że jedyne zajęcia, jakie na tym terenie się odbywają, realizowane są przez fundację „Pozytywka”. Innej oferty w zasadzie nie ma.

Dla młodzieży dostępne jest boisko „Orlik”, ale nie ma żadnego klubu młodzieżowego, przez co młodzież nie ma żadnego zajęcia. Dużo jest natomiast terenów niezagospodarowanych, leżących odłogiem, lub zarośniętych.

Brakuje także oferty dla osób młodych „Nie ma miejsc dla młodych, nie ma dla nich zajęcia. Tu nawet baru nie ma, dlatego jest picie za sklepem notorycznie”.

4. **Niedostatki elementów infrastrukturalnych i przestrzennych**
Badane osoby z jednej strony wskazywały, że duża **część chodników i ścieżek rowerowych jest po remoncie i łatwo się po nich poruszać**. Jednocześnie w pobliżu podobszaru rewitalizacji Zakanale znajduje się **wiele dzikich i niezagospodarowanych miejsc**.

Pomiędzy podobszarem rewitalizacji a nieodległą szkołą znajdują się **opuszczone budynki oraz liczne zarośla**, które stały się niechlubną wizytówką dzielnicy.

Problem dotyczy także **podwórka** w obrębie budynków przy ulicy Zbąszyńskiej, Krótkiej i Kobylogórskiej. Stan podwórka jest oceniany aktualnie jako dobry. Jednakże **duży problem stanowi jego odwodnienie i dojazd** samochodem ze względu na wystające studzienki kanalizacyjne. Trudno poruszać się po tym także osobom prowadzącym dziecięce wózki oraz osobom o ograniczonych zdolnościach ruchowych.

W całym obszarze (poza podwórkiem) brakuje ławek, które zostały usunięte w trakcie remontu ulicy Kobylogórskiej. Dostrzegalne braki dotyczą także oświetlenia oraz śmietników, które podobnie jak w pozostałych częściach miasta, bywają mocno przepelnione i nieopróżniane przez długi czas.

5. **Brak liderów** – obszar ten, podobnie jak pozostałe obszary w mieście, nie posiada silnych liderów społecznych, którzy byliby w stanie włączyć w działania społeczność lokalną.

Z informacji wskazywanych przez respondentów wynika, że pojedyncze osoby, które przejawiają na tym terenie jakąś inicjatywę, dość szybko się wypalają, ponieważ nie czują wsparcia ani ze strony miasta, ani ze strony mieszkańców. Przez to wspólnotowość tego obszaru pozostaje elementem wyłącznie deklaracyjnym. Bez liderów społecznych trudno zdaniem badanych wyobrazić sobie proces wdrażania zmian.

6.2.3.4 Gorzów – miasto z perspektywy osób z niepełnosprawnościami

Osobami, które uczestniczyły w wywiadzie grupowym, były osoby mieszkające w Gorzowie od wielu lat. Część z nich to osoby niepełnosprawne od urodzenia, część z niepełnosprawnością nabytą. Były to zarówno osoby na wózkach, jak i osoby poruszające się o kulach oraz słabowidzące. Respondenci to osoby mieszkające w różnych częściach miasta, ale poruszające się po nim bardzo często. W rozmowie wzięli również udział opiekunowie osób z niepełnosprawnościami. Łącznie w dyskusji wzięło 8 osób.

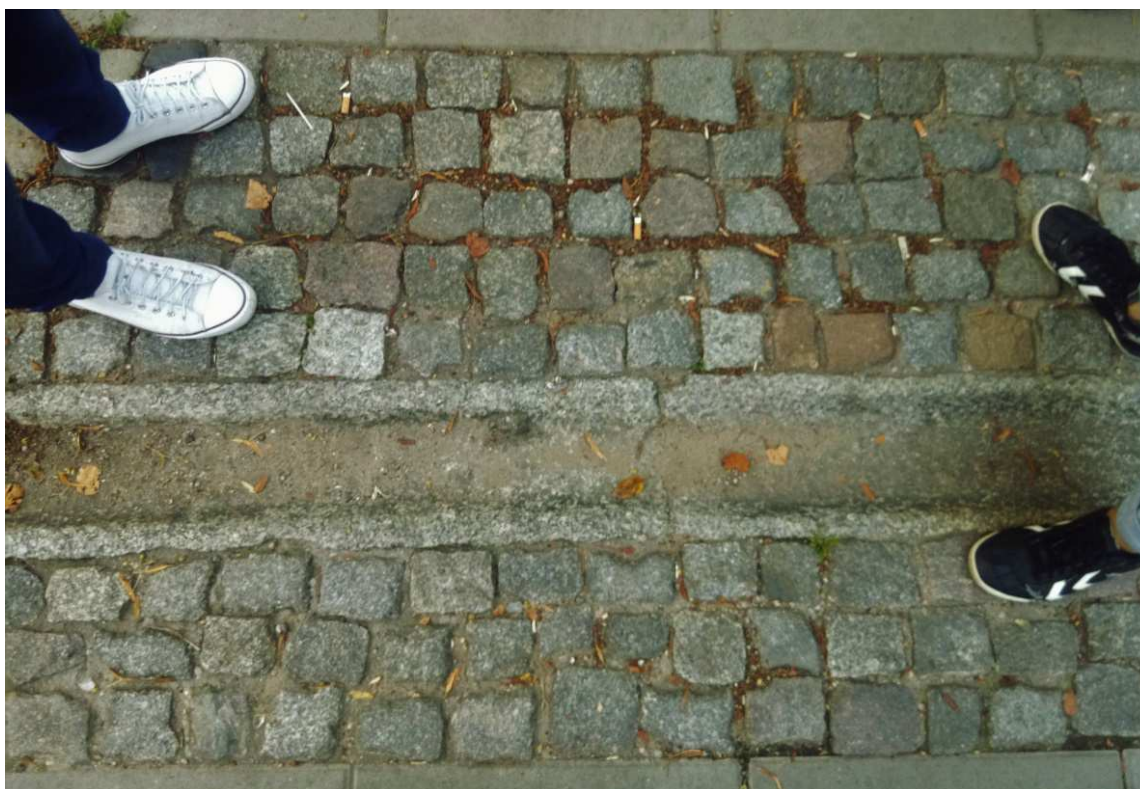
Ogólna ocena miejskiej infrastruktury – problem z przemieszczaniem się

Jednym z kluczowych elementów utrudniających osobom z niepełnosprawnościami przemieszczanie się po mieście są „rynienki” odpływowe umieszczone w chodnikach. Rynienki występują w wielu częściach miasta i stanowią istotną uciążliwość nie tylko dla osób poruszających się na wózkach, lecz także o kulach, osób słabowidzących oraz niewidomych.

Jak wynika z przeprowadzonych rozmów, „jak ktoś nie ma wprawy i przez taką rynienkę jedzie przodem, może wypaść z wózka”. Ponadto rynienki tak mocno wpisały się w obraz miasta, iż mimo prowadzonych remontów zostają one w chodnikach. Są modernizowane, dodawane są do nich nowe elementy, choć nie rozwiązuje się podstawowego problemu, jaki tworzą – nie zapewnia się przejazdu

przez nie na jednym poziomie. Dodatkowo rynienki okładane są aktualnie z obu stron drobną kostką, która w sposób istotny wpływa na trudność w ich pokonywaniu wózkiem, zwłaszcza wózkiem z małymi kółkami. Fakt zachowania rynienek w modernizowanych chodnikach wskazuje, że przez kolejne lata będą one w sposób trwały utrudniały codzienne przemieszczanie się po mieście osobom z niepełnosprawnościami. Dlatego ich likwidacja lub wprowadzenie rozwiązania zapewniającego zachowanie równej powierzchni, jest jednym z kluczowych postulatów osób biorących udział w badaniu.

Zdjęcie wykonano 03.09.2019 r.



Obok wymienionych rynienek, istotnym problemem jest **nieprzestrzeganie zasad uniwersalnego projektowania** (nawet w najnowszych inwestycjach), zapewniającego dostęp i łatwość w przemieszczaniu się dla wszystkich. Powszechnym problemem obok rynienek oraz **wykorzystywania nierównego i trudnego do pokonania na wózkach bruku, są wysokie krawężniki**. Niewielkie przewyższenia i przekroczenie norm wysokości krawężników nie stanowią trudności dla osób w pełni sprawnych. Nie stanowią one także większej i zauważalnej trudności dla osób jeżdżących na rowerach, lecz sprawiają ogromny problem osobom na wózkach, szczególnie tych z małymi kółkami lub ciężkimi wózkami elektrycznymi. Ponadnormatywna wysokość krawężnika powoduje, iż osoba na wózku zmuszona jest albo do wykonywania ryzykownych czynności przy próbie wjechania na chodnik, albo do jazdy ulicą i po-

dejmowania prób wjazdu na chodnik w miejscach często dość odległych od planowanej trasy przejazdu.

Z punktu widzenia osób z niepełnosprawnościami, ogromne wyzwanie stanowią **trwające w mieście remonty**, które z ich perspektywy, nie zawsze są odpowiednio oznaczone i zabezpieczone. W przypadku większości remontowanych miejsc (ulic, chodników, placów) w zasadzie nie zapewnia się możliwości pokonania tych przestrzeni przez osoby poruszające się na wózkach. Jest to ważne także z tego względu, iż przedłużające się remonty w centrum miasta powodują, że część osób nie jest w stanie w sposób bezpieczny dotrzeć do urzędów, instytucji i firm ulokowanych w remontowanej części miasta. Brakuje bezpiecznych przejść i przejazdów przez ulice, skrzyżowania, a także fragmenty remontowanych ciągów pieszych.

Wśród istotnych przestrzeni publicznych, które osoby z niepełnosprawnościami zaliczyły do grona szczególnie nieprzyjaznych zakwalifikowano:

- Plac Katedralny – ze względu na dużą ilość brukowanych powierzchni,
- Znaczną część przestrzeni usytuowanych w centrum miasta, ponieważ „załatwienie czegokolwiek w centrum wiąże się najczęściej z koniecznością proszenia kogoś o pomoc, ponieważ przemieszczanie się po tej części miasta, zwłaszcza teraz, gdy trwają prace remontowe, jest ogromnym wyzwaniem”,
- Obszar Osiedla Słonecznego „Mieszkanie na Słonecznym to katastrofa. Trudno się przemieszczać, a do tego wszędzie parkują samochody i nie da się przejechać wózkiem. Interwencje na Policji niewiele zmieniają”.

Zdaniem badanych dobre rozwiązania występują natomiast między innymi na:

- Osiedlu Manhattan, gdzie na szczególną uwagę poza względnie płaskimi powierzchniami zasługują światła na fotokomórkę - „działają same, nim dojedzie się do świateł, nie ma potrzeby szukania przycisku, nie trzeba tam manewrować wózkiem”, nowych ścieżkach nad Kłodawką, które „są jednymi z niewielu przestrzeni w centrum, które w ogóle mają płaskie nawierzchnie”.

Dostępność usług, obiektów, instytucji publicznych

Wśród nielicznych przestrzeni w mieście wskazywanych przez badane osoby jako dobre przykłady miejsc, po których poruszanie się nie wymaga wsparcia osób trzecich, są przestrzenie galerii handlowych, które rozmówcy kojarzyli z: płaskimi powierzchniami, dostępnością miejsc parkingowych, wind, podjazdów, dobrym oznakowaniem kluczowych miejsc w tym punktów informacji, ubikacji itp., a także dobrze zaplanowanymi przestrzeniami łazienek i toalet, w których osoby na wózkach mają wystarczającą ilość miejsca, która zapewnia im komfortowe korzystanie, bez konieczności pomocy osób z otoczenia.

Na tle wymienionych obiektów komercyjnych źle zdaniem badanych wypada większość obiektów użyteczności publicznej oraz urzędów, „które często mają bardzo ciasne klatki schodowe, niedopasowane ubikacje, w których nie można się obrócić, schody i czasem brak podjazdów”. Jak wskazują rozmówcy: „do wielu obiektów wjazd dla osób na wózkach znajduje się z tyłu. Trudność stanowi wjazd do wielu obiektów kultury, do teatru, kina, muzeów. Czasem trzeba jechać naokoło i to zajmuje bardzo dużo czasu”.

W sposób oczywisty dostosowanie części budynków instytucji publicznych nie będzie możliwe, chociażby ze względu na ich usytuowanie w obiektach zabytkowych. Jednakże jak wskazują respondenci „przy projektowaniu nowych obiektów lub przestrzeni, powinno się brać pod uwagę potrzeby osób z niepełnosprawnościami i w miarę możliwości włączać je w proces testowania tych rozwiązań, żeby na bieżąco można było je usprawniać i dostosowywać”.

W odniesieniu do powyższej uwagi o znikomym włączeniu w proces testowania projektowanych przestrzeni osób z niepełnosprawnościami, jest przestrzeń Kwadratu, „który poprzecinany jest drobną kostką, mimo że to przestrzeń zupełnie nowa”.

Transport publiczny

Kolejny istotny aspekt poruszany w trakcie prowadzonego badania to transport publiczny i przemieszczanie się komunikacją zbiorową po mieście. Podstawowym wyzwaniem w korzystaniu z usług transportu publicznego, bywają **przystanki**, ponieważ jak wskazują badani „przystanki bywają pochyłe, brakuje na nich miejsca, żeby dogodnie odwrócić się wózkami, są śmietniki, drzewa albo inne elementy utrudniające manewrowanie i wjazd na pochylnie do autobusu”. Ważne zdaniem respondentów jest to, aby na każdym przystanku zadbać o odpowiednią ilość przestrzeni do manewrowania wózkami, bowiem bez tego na nic zdają się inwestycje w nowoczesne, **niskopodłogowe autobusy**. Mimo że są one wskazywane jako jeden z głównych atutów transportu w mieście, „Czasem brakuje w nich miejsca dla osób na wózkach. Nie zawsze podawane są komunikaty o przystankach, co jest szczególnie uciążliwe dla osób słabowidzących”.

Badani zwrócili uwagę także na **biletomaty** umieszczone w pojazdach. Ich zdaniem „są trudnodostępne dla osób na wózkach. Jeśli taka osoba wjedzie do autobusu, to blokuje w nim ruch. Dobrze by było, gdyby te urządzenia były także na zewnątrz, na przystankach lub w aplikacjach mobilnych”.

W odniesieniu do zgłaszanych problemów dotyczących korzystania z usług transportu publicznego, osoby biorące udział w badaniu postulowały konieczność nawiązania współpracy między miejskim przewoźnikiem (MZK) oraz środowiskiem osób z niepełnosprawnościami, w celu podjęcia debaty na ten temat tego, w jaki sposób można ułatwić przemieszczanie się po mieście osobom z niepełno-

sprawnościami. Debata taka mogła odbywać się cyklicznie i prowadzić do możliwie najlepszego dostosowania oferty przewoźnika do potrzeb i możliwości osób z niepełnosprawnościami.

Bus dla osób z niepełnosprawnościami

Oprócz oferty przewoźnika zbiorowego, podjęto także temat dostępnego w mieście busa dla osób z niepełnosprawnościami. O ile sam pomysł uruchomienia takiej usługi w mieście oceniany był bardzo pozytywnie, jako element zdecydowanie podnoszący komfort życia grupy docelowej i pozwalający na zwiększenie jej niezależności, o tyle sam sposób zamawiania usługi i możliwości z korzystania z niej „pozostawia wiele do życzenia”. Zdaniem uczestników wywiadu „często nie udaje się z niego skorzystać właśnie wtedy, kiedy najbardziej potrzeba”. Największą trudność stanowi to, iż „umawianie się kilka dni w przód, także potrafi skutkować tym, że finalnie usługi nie ma, bo obłożenie jest zbyt duże”. Biorąc pod uwagę zarówno demografię miasta, jak i rosnącą świadomość społeczną, zapotrzebowanie na usługi transportowe w kolejnych latach prawdopodobnie nadal będzie rosło, zatem dostosowanie oferty do aktualnych potrzeb będzie nie tyle możliwością, co koniecznością, której domagały się będą coraz liczniejsze grupy społeczne.

Pozostałe zgłaszane potrzeby

Wśród pozostałych zgłaszanych w trakcie badania potrzeb znalazły się:

- Utworzenie instytucji rzecznika osób z niepełnosprawnościami. Osoba, która rozumie ich problemy i która dbałaby o to, aby ich przestrzegać.
- Opracowanie aplikacji, która pozwalałaby na mapowanie miejsc dostępnych i przyjaznych osobom z niepełnosprawnościami. Aplikacja może być oparta na rozwiązaniach aktualnie stosowanych w wielu polskich miastach. Zdaniem badanych nie zaszkodzi także opracowanie map ścieżek, którymi można się poruszać bez narażenia na wysokie krawężniki, schody itp.
- Poprawa współpracy miasta ze spółdzielniami i wspólnotami. Jak wskazują respondenci „wiele tematów mogłoby być zrealizowanych, jeśli współpraca byłaby mocniejsza. Przykładem mogą być mieszkania na parterze, które mogłyby być preferencyjnie udostępniane w pierwszej kolejności osobom z niepełnosprawnością. Nie mieszkania na piętrze, lecz właśnie na parterze”.

6.2.4 Spacerzy badawcze

Spacer badawczy to interaktywna, terenowa metoda pytania mieszkańców o ich opinie w jakiejś kwestii – stosuje się ją przede wszystkim do badania przestrzeni. Warto z niej skorzystać, chcąc dokonać oceny przestrzeni oczami jej użytkowników (np. pod kątem dostosowania do potrzeb

osób starszych lub niepełnosprawnych, ogólnej oceny konkretnych rozwiązań architektonicznych czy infrastrukturalnych) lub w celu zebrania pomysłów na nowe rozwiązania w sposobie zagospodarowania przestrzeni (np. nowe lokalizacje ławek, przystanków). Spacer pozwala na zaproszenie użytkowników do krytycznego „audytu przestrzeni” i umożliwia poddanie różnych rozwiązań przestrzennych ocenie w autentycznej sytuacji ich użycia.

Spacerzy związane z aktualizacją programu rewitalizacji miasta Gorzowa miały na celu zgromadzenie opinii mieszkańców na temat aktualnej sytuacji każdego z podobszarów, wskazania potrzeb i kierunków zmian, jakie powinny mieć miejsce w przyszłości oraz oceny dotychczas realizowanych przedsięwzięć. Wszystkie spacerzy poprowadzone były przez przedstawicieli Stowarzyszenia Delta Partner.

Spacerzy realizowane były w następujących terminach:

- **Zakanale (R4)** – Siedziba Fundacji Pozytywka, termin: wtorek 03.09.2019 r., godzina 13:30
- **Zawarcie (R3)** – Przejście pod Dominantą, termin: wtorek 03.09.2019 r., godzina 17:30
- **Osiedel Słoneczne (R2)** – przy siedzibie Stowarzyszenia Pomocy Bliźniemu im. Brata Krystyna, termin: środa 04.09.2019 r., godzina: 10:30
- **Centrum (R1)** – **Park Wolności** /przed wejściem do biblioteki, termin: środa 04.09.2019 r., godzina: 17:30

Każdy ze spacerów posiadał identyczną strukturę. Najpierw omówiono cel spaceru, najważniejsze zdiagnozowane problemy podobszaru, po którym odbywał się spacer, oraz omówiono propozycję trasy spaceru. W trakcie prowadzonych spacerów zbierane były informacje na temat problemów i potrzeb podobszarów, a także propozycji zmian w ich funkcjonowaniu.

6.2.4.1 Centrum

Trasa spaceru: spotkanie przed wejściem do Biblioteki, Park Wiosny Ludów („Park Róż”), ul. Wybickiego – przejście między barem McDonald’s a siedzibą Samorządowego Kolegium Odwoławczego do szkoły muzycznej, dalej wzdłuż ul. Chrobrego do Placu Nieznanego Żołnierza („Kwadratu”). W spacerze udział wzięło 5 osób oraz przechodnie (około 10 osób) napotkani na całej trasie spaceru. Wśród osób biorących udział w spacerze, znajdowały się osoby z niepełnosprawnością ruchową, które próbowały pokonać trasę na wózkach, co ze względu na trwające remonty w podobszarze Centrum, stanowiło duże wyzwanie logistyczne.

Poniżej zamieszczono wnioski i opinie zgłaszane przez uczestników spaceru:

Park Wolności

- Park postrzegany jest jako pierwsza enklawa zieleni, początek Centrum. Pełni ważną funkcję, dla jego mieszkańców oraz osób dojeżdżających, które wysiadają na przystanku usytuowanym na przeciwko biblioteki.
- Zdaniem uczestników spaceru, zieleń jest niestety wycinana, choć jest jej wciąż jeszcze wiele, a same wycinki prowadzone są w złym czasie, co ma negatywne konsekwencje np. dla okresu lęgowego ptaków.
- Przemierzanie się po parku jest dla niektórych dość trudne przez dziury w chodnikach i nierówną nawierzchnię. Ten problem w szczególności dotyczy osób poruszających się na wózkach oraz osób prowadzących dziecięce wózki.
- Przy parku brakuje miejsc parkingowych, potrzebnych osobom z innych części miasta do dojazdu z małymi dziećmi. Zdaniem uczestników spaceru parking przy bibliotece - jak wszystko inne w mieście - zrobiony jest byle jak. Jest nierówny.
- Park wymaga działań i inwestycji, aby był przyjazny wszystkim. Ścieżki i alejki powinny być zaplanowane zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego – tak, aby były dostępne dla każdego. W chwili obecnej nie wszyscy mogą się po nim poruszać, a to jeden z najładniejszych fragmentów miasta.

Park Róż

- Podobnie jak w innych miejscach publicznych w mieście, nawierzchnie są tu mocno zróżnicowane i ciężko się po nich przemieszczać w szczególności osobom z wózkiem lub na wózku. Niektóre ścieżki wręcz się rozsypują.
- Konieczne są nowe nasadzenia, najlepiej, aby były to gatunki rodzime.
- Zaletą parku jest to, że można w nim spotkać i karmić kaczki. Dużo ludzi przychodzi tu w szczególności w tym celu. Park jest dość zadbane, przyjemnie spędza się w nim czas. Jest w centrum miasta, przyjeżdżają tu także ludzie spoza Gorzowa.
- W Parku mogłyby być organizowane różne wydarzenia społeczno-rozrywkowe, np. pikniki, koncerty, inne imprezy, kino letnie itp. Park stanowi naturalne miejsce dla tego typu działań.

Ścieżka w kierunku pomnika

- Ścieżka jest po remoncie wygląda bardzo przyjemnie, choć brakuje na niej zieleni. Po przeprowadzonej modernizacji, jest na niej trochę jak na pustyni.
- Są drobne nierówności, co jest problemem dla osób na wózkach.

- Ścieżka nie jest dzielona na części dla pieszych i rowerzystów, przez co można spotkać rowerzystów na chodniku. Nie wszystkim uczestnikom spaceru to odpowiadało.
- Ścieżka ze względu na usytuowanie obok parku oraz nad rzeką przyciąga bogactwo ptaków, które mieszkańcy często przychodzą oglądać. Można zastanowić się nad ustawieniem/montażem poidełek dla ptaków, przydatnych w szczególności w gorące dni.

ul. Chrobrego

- Podstawowe problemy w przemieszczaniu się po terenie ulicy wynikają z faktu, że nawierzchnia jest bardzo krzywa. Ponadto występują „rynienki” odpływowe, pojawiają się wystające studzienki, przez co ulica nawet dla osób w pełni sprawnych jest nieprzyjazna.
- W trakcie prac na terenie ulicy wycięto drzewa i wstawiono gazony z rachitycznymi drzewami, które usychają. Zdecydowanie brakuje zieleni usytuowanej na całej długości ulicy.
- W chwili obecnej to nie jest deptak miasta, „tu ledwo da się chodzić”.
- Jak wskazywali uczestnicy spaceru „dobrze, że wycięto barierki zabezpieczające przed tramwajami. W końcu można przejść bez komplikacji na drugą stronę deptaka. Tak powinno to zostać”.
- „W chwili obecnej ulica wygląda na martwą. Umarła w ostatnich latach. Kiedyś były tu liczne i różne sklepy. Aktualnie to wszystko upadło wraz pojawieniem się galerii handlowych”.
- Tę ulicę należy ożywić gospodarczo, gastronomią, usługami, drobnym handlem. „Może być wizytówką miasta, a nie jej skansenem”.

Skwer Malarzy

- Ważne miejsce dla młodzieży, ciche, spokojne, zielone. Często służy jako miejsce spotkań, dyskusji, zabawy dla młodych osób.
- Wiele lokali w tej okolicy usytuowanych jest powyżej poziomu ulicy, po stopniach. Trudno się do nich dostać.

Kwadrat

- Na całej ulicy brakuje zieleni, kwiatów, nasadzeń. Podobnie jest na nowym Kwadracie.
- Ziemia, którą są obsadzone drzewa, spływa na plac. Jest brzydko i brudno z tego powodu. Nie jest to zabezpieczone.
- Nowy Kwadrat nadaje się do integracji, zabawy, tylko jest bardzo betonowy. Nie chcemy, aby remonty w innych miejscach wyglądały tak samo.



Zdjęcia wykonano 03.09.2019 r.

6.2.4.2 Osiedle Słoneczne

Trasa spaceru:

Ulica Gwiazdzista, plac przed pawilonem handlowym na ul. Słonecznej, łącznik przy siedzibie Stowarzyszenia Pomocy Bliźniemu im. Brata Krystyna, przy Klubie Kultury Zodiak i Klubie Seniora, schody w kierunku Al. 11 Listopada, przejście pomiędzy budynkami nr 63, 82, 62 do ulicy Słonecznej, przejście za przychodnią w stronę ul. Gwiazdzistej, przejście wzdłuż ogrodzenia przy Zespole Szkół nr 6, obok boiska w stronę cmentarza Żydowskiego, ul. Gwiazdzista do garaży, przejście ul. Polną przy Przedszkolu nr 3 i Żłobku nr 3, ul. Słoneczna przez podwórko przy budynkach nr 52, 53, 50-51 do Al. 11 Listopada, Al. 11 Listopada, Plac Słoneczny, powrót ul. Słoneczną i 11 Listopada, podwórko przy budynkach 80-84. W spacerze udział wzięło 18 osób.

Poniżej zamieszczono wnioski i opinie zgłaszane przez uczestników spaceru:

Klub „Zodiak”

- Zapada się chodnik, chociaż był niedawno robiony.
- Problem śmietników, które znajdują się wszędzie i wysypują się z nich śmieci.
- Pojawiło się oświetlenie, jest dużo śmieci i gabarytów, są tu bezdomni, którzy te śmieci użytkują oraz rozsypują po okolicy.
- Trzeba zabezpieczyć, by śmieci nie latały.
- Ten obszar zagrożony jest przez pijaństwo przychodzących tu osób po pomoc.
- Jest to kluczowe przejście między blokami a rozwiązaniami transportowymi na dole. Niemniej trudno się tu chodzi, bo chodniki są w złym stanie i bywa niebezpiecznie.
- Nikt nie reaguje na problem spożywania alkoholu, straż miejska się nie interesuje.

Dojście do pawilonu

- Schody są w złym stanie, krzywe chodniki, jest źle i niebezpiecznie.
- Na drodze często zdarzają się wypadki. Obserwuje się wzmożony ruch. Nie zawsze przestrzegana jest dozwolona prędkość.
- Nadmiar dzikich parkingów i źle zaparkowanych samochodów.
- Obszar skupia dużo sklepów monopolowych, instytucje wsparcia osób z problemami, przez co oni się tu kumulują i psują nasz wizerunek.
- Placówki wspierające przyciągają ich tu, nikt ich nie nadzoruje, a oni robią tu sporo problemów. To jest jednak centrum naszej dzielnicy.

ul. Gwiaździsta

- Wyremontowano chodniki, tereny zielone są jednak znów zapuszczone.
- Wycięto topole rosnące przy ulicy, choć zdaniem mieszkańców niepotrzebnie, ponieważ nie przeszkadzały.
- Mur przy szkole nadal stanowi problem. Obiecywano jego naprawę, a on nadal stanowi zagrożenie.
- Podobnie teren boiska, który nadal jest mocno zapuszczony.

Pod cmentarzem

- Dom obrzędowy jest obecnie zamieszkiwany. Często są tu imprezy, problemy, hałas. Bywa niebezpiecznie.
- Jest nowa altana pod blokiem, śmieci często płoną, śmietniki są przepełnione.
- Postawienia altan było planowane przed zmianą zasad segregacji, aktualnie brakuje miejsca na nowe kosze.
- Chodniki są w stanie fatalnym, bardzo krzywe, niebezpieczne.

Koło placu zabaw – górna część osiedla

- Jest nowy plac zabaw, brakuje siłowni, chodnik jest w bardzo złym stanie - piach brak płytek. To dobre miejsce na zagospodarowanie pod tereny rekreacyjne - jest na to miejsce.
- Brakuje miejsca dla młodzieży, przy placu zabaw nie ma koszy, jest dużo śmieci.
- Boisko, stoły do ping-ponga – to elementy, które można tu instalować i mogą być potrzebne.
- W chwil obecnej jednak nie ma tu co robić, a mieszka tu mnóstwo osób w różnym wieku.

Blok przy Słonecznej 54

- Między blokami są miejsca na skwery sąsiedzkie. Teren jest niezagospodarowany.
- Chodnik wzdłuż Słonecznej jest parkingiem i jest w bardzo złym stanie.

Wzdłuż 11 listopada

- Wzdłuż chodnika i w całej okolicy wszędzie znajdują się śmieci – dużo butelek po alkoholu, brakuje koszy.
- Chodniki nie są utrzymywane nawet po remoncie. Zarastają.
- Nie zrobiono schodów, mimo remontu chodnika.



Zdjęcia wykonano 04.09.2019 r.

6.2.4.3 Zawarcie

Trasa spaceru:

Przejście pod Dominantą, Park Narodowy, ul. Wawrzyniaka do przystanku kolejowego Gorzów Zamoście, ul. Śląska, Towarowa, Fabryczna, Waryńskiego.

W spacerze udział wzięło 8 osób.

Poniżej zamieszczono wnioski i opinie zgłaszane przez uczestników spaceru:

Park (Skwer im. Zenona Bauera)

- Dobrze, że nic nie zrobiono do tej pory, bo jeśli remont miałby wyglądać tak jak w innych częściach miasta, to tylko by to zepsuto.
- Park jest istotny, był zawsze, wszyscy chcą go tu mieć, bo jest jedynym parkiem w dzielnicy. W ramach zmian pojawił się tu plac zabaw 2 lata temu, na razie niepotrzebne są jakieś drastyczne zmiany.
- Park jest miejscem bezpiecznym, jedyną enklawą zieleni na Zawarcu.
- Jeśli miałyby się coś zmienić, to żeby nie było tak dużo betonu jak w centrum. Park trzeba tylko trochę odświeżyć, ale nie ruszać za wiele, nie zmieniać układu, nie betonować i nie wycinać drzew.
- Dodać lampy ledowe, żeby było jaśniej, zostawić przedesty, bo oddają jego ducha, układ ruchu jest optymalny.
- Park jest dobrym miejscem do prowadzenia działań animacyjnych, takich jak grill na Zawarcu. Park dzięki takim działaniom zacząłby bardziej żyć.
- Naprzeciwko parku znajduje się działka, która może stać się w przyszłości parkingiem, który uporządkuje tu ruch i ograniczy dzięki parkowanie (przy ul. Wawrzyniaka).
- Brakuje w okolicy wytyczonych ścieżek rowerowych, brakuje ścieżki prowadzącej przez most, do centrum miasta, trzeba jeździć chodnikiem, ponieważ na ulicy jest niebezpiecznie.
- Brakuje kładki łączącej Zawarcie z Centrum „mieszkańcy czują się odcięci od miasta”.
- Zakłady ZREMB-u ciągle generują hałas i nieprzyjemne zapachy. Obciążają dzielnicę i niewiele z tego mamy jako mieszkańcy.

Okolice MCK Zawarcie

- MCK Zwaracie – jest trochę zajęć, ale nie ma oferty dla osób starszych, brakuje oferty dla osób 30+ i 40+.
- Dzielnica docelowo wymaga przebudowy urbanistycznej, nie ma tu centrum, a jest mocny „mieszmasz”, bo ani to dzielnica produkcyjna, ani handlowa, ani sypialniana.
- Obecnie znajduje się tu dużo hal poprodukcyjnych. Można się zastanowić nad ich nowym zagospodarowaniem albo nad zagospodarowaniem terenu po nich i można zmienić charakter dzielnicy.
- Docelowo powinno się nastawić na rozwój funkcji mieszkalnych Zawarcia. Może to być „Sypialnia Nowego Miasta”.

Dworzec Zawarcie

- Aktualnie jest tu nieczynna składnica. To raczej tereny pokolejowe, choć jeździ szynobus.

- Jest to miejsce spożywania alkoholu.
- Na końcu ulicy Śląskiej znajduje się MDK, który należy włączyć w działania miasta, zaangażować mieszkańców w działania naprawcze.
- W okolicy prowadzone są nowe inwestycje, które jednak są niszczone. Nikt tego nie pilnuje i nikt o to nie dba.

Ulica Waryńskiego

- Jest to osiedle robotnicze, ze specyficznym układem zabudowy, występuje tu problem chodników i złych odpływów, są zaniedbane ogródki, choć to teren miejski.
- Niedawno prowadzono tu remonty, ale okolica znów jest zaniedbana. Zapomniano o działaniach miękkich, angażujących mieszkańców. Działaniach, które pokazują jak zmienić swoją okolicę i zaangażować mieszkańców, aby o nią dbali.

Ulica Fabryczna

- Tu zaczynają się tereny nad rzeką, które mogą służyć jako „gorzowskie Błonia”. Trzeba je tylko wykosić i będzie to teren służący jako łąka miejska.
- Na terenie znajduje się sporo gotowej infrastruktury, którą można wykorzystać inaczej niż obecnie. Dla przykładu istnieją już ścieżki rowerowe, które można wykorzystać w taki sposób, aby dawny rynsztok przerobić na miejsca parkingowe i uporządkować teren pod względem komunikacyjnym.
- Przy ul. Fabrycznej znajduje się podwórko, które jest unikatowe, z klombem, studnią i pompą na środku. Obiekty takie należy pielęgnować. Mogą stać się wizytówką dzielnicy.

Ocena dotychczasowych działań rewitalizacyjnych

- Mieszkańcy odnoszą się negatywnie do dotychczasowych działań, ponieważ brakuje w nich działań miękkich, nastawionych na integrację i zaangażowanie społeczności lokalnych. Działania te były wpisane w GPR, lecz nic z nich nie wyszło.
- W działaniach rewitalizacyjnych niezbędne są przedsięwzięcia o charakterze integracyjnym w przestrzeni publicznej. Jest to sposób, aby wyciągnąć ludzi z domów i włączyć w działania na rzecz otaczających ich przestrzeni.
- Przez lata na Zawarcie „zrucano” ludzi z problemami, dziś robi się to modna dzielnica. Wspólnoty na Waryńskiego i w okolicy to przestrzeń, w której najbardziej obserwuje się wymianę pokoleniową. Dlatego potrzeba działań, które włączą nowych mieszkańców w życie dzielnicy i zintegrują ich ze starszymi mieszkańcami.

Wizje Zawarcia w kolejnych latach

- Kluczowa będzie przebudowa ul. Fabrycznej, jej modernizacja oraz utworzenie ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż wału rzecznoego.
- Zawarcie w przyszłości może stać się dzielnicą rezydencyjną, swoistym centrum po drugiej stronie Warty.
- Jest szansa na to, aby Zawarcie funkcjonowało jako „Nowe miasto”. Miejsce pełniące funkcje mieszkalne.
- Aby dokonać zmian w dzielnicy, potrzebne będą wieloletnie programy o charakterze integrującym i angażującym mieszkańców. Chodzi o to, by w końcu ludzie poczuli się właścicielami swojej dzielnicy, by się z nią utożsamiali i dbali o nią.



Zdjęcia wykonano 04.09.2019 r.

6.2.4.4 Zakanale

Trasa spaceru:

Podwórko na ul. Krótkiej – ul. Zbąszyńska – ul. Kobylogórska (siedziba Fundacji Pozytywka).

W spacerze udział wzięło 8 osób.

Poniżej zamieszczono wnioski i opinie zgłaszane przez uczestników spaceru:

- Brakuje drenażu jezdni i chodników, stoi woda po deszczu. Nie jest to Centrum, więc nie jest postrzegane jako coś ważnego.
- Brakuje autobusów.
- Na podwórku jest ciemno.
- Na chodnikach przy ul. Krótkiej i Zbąszyńskiej można się zabić, tak jest nierówno.
- Problemem obszaru jest blok socjalny i jego nowi mieszkańcy.
- Brakuje interwencji służb, brak zainteresowania z ich strony problemami dzielnicy.
- Śmieci są podrzucane, nie są zamykane śmietniki, jest brudno. Zostały niedawno ogrodzone, ale nic się nie zmieniło.
- W drodze dojazdowej do podwórka jest rozlewisko, które jest uciążliwe dla mieszkańców. Odpływy znajdują się powyżej poziomu jezdni, więc woda nie spływa.
- W ostatnich latach zrobiono parkingi do porządku i wreszcie jakoś one wyglądają.
- Jest duży plac zabaw z budżetu obywatelskiego, ławek jest wciąż za mało.
- Drzewa są nieprzycięte, są zagrożeniem, tak czują mieszkańcy, drzewa wchodzą na chodnik.
- Zrobiono chodniki, wcześniej były bajora.
- Na podwórku jest spokojnie, nie ma łobuzów.
- Nie ma lamp i faktycznie jest ciemno.
- Nie ma tu gdzie chodzić.
- Ulica Kobylogórska jest zrobiona super, ale wjazd na podwórko katastrofa.
- Brakuje wiat i stojaków na rowery.
- Na obszarze brakuje lidera działań, brak osób skłonnych wziąć na siebie odpowiedzialność za funkcjonowanie wspólnoty.

Zdjęcia wykonano 04.09.2019 r.



6.2.5 Obserwacja etnograficzna

Celem obserwacji w nieprzypadkowo wybranych miejscach Gorzowa było uzyskanie informacji na temat procesów społecznych zachodzących w naturalnym kontekście. Naturalnym - w tym przypadku rozumianym jako swobodny sposób zachowania, nieograniczony poczuciem interakcji z badaczem, obserwatorem.

Dość szybko widoczne i znaczące okazały się trzy kluczowe miejsca na mapie miasta, stanowiące epicentrum życia społecznego w wymiarze mikrospołecznym. Co znamienne: wszystkie trzy miejsca w gruncie rzeczy mają dość podobną konstrukcję społeczną, przeznaczenie i lokalizację. Nieco inne jednak są sposoby i formy korzystania z tej przestrzeni.

Gorzów posiada zatem nie jeden, ale trzy „Kwadraty” – po jednym w trzech strefach rewitalizacji.

- A w centrum jest to wspomniany „Kwadrat” – najbardziej chyba rozpoznawalne i charakterystyczne miejsce w Gorzowie.
- B na Osiedlu Słonecznym analogiczną funkcję pełni przestrzeń zajmowana przez parterowe pawilony, w których mieszczą się instytucje pomocowe oraz punkty handlowo-usługowe. To kolejny „kwadrat” stanowiący obszar uczęszczany, oswojony i wykorzystywany zarówno do celów użytkowych, jak i do spotkań towarzyskich. Z zastrzeżeniem oczywiście, że nie jest to miejsce atrakcyjne i bezpieczne dla każdego.
- C trzeci „kwadrat” znajduje się na Zakanalu – to wewnętrzny dziedziniec bloku, skonstruowanego w kształcie litery „U”. Trzy połączone ze sobą wysokie budynki wielorodzinne odgradzają przestrzeń, na której ulokowano obecnie plac zabaw, ławki rekreacyjne, śmietniki i parkingi. Ten „kwadrat” w odróżnieniu od dwóch pozostałych sprawia wrażenie zdecydowanie najbezpieczniejszego i oswojonego przez mieszkańców.
- D w przypadku Zawarcia nie da się ustalić, gdzie znajduje się centrum, jako że dzielnica ulega przeobrażeniom zarówno ze względu na pojawienie się nowej fali mieszkańców, jak i na pojawianie się nowej inwestycji - czyli centrum handlowego, którego funkcja i infrastruktura w znaczący sposób ingeruje w dotychczasowy porządek relacji społecznych i przestrzeni życia mieszkańców.

Jakie zatem funkcje, cechy i skutki są sprzężone z poszczególnymi miejscami?

A „Kwadrat” – czyli zmiany w Centrum

„Kwadrat” - formalnie Plac Nieznanego Żołnierza przy ul. Krzywoustego w Gorzowie. Po przebudowie – o której mówią wszyscy respondenci, z którymi podejmowane była zagadnienia dotyczące rewitalizacji w Gorzowie – jest miejscem które budzi wiele emocji i opinii.

Nowa infrastruktura została wkomponowana w stary drzewostan. „Kwadrat” dziś to plac zabaw, fontanna, strefa relaksu z dużą liczbą ławek i stolików. Teren jest duży i zdecydowanie funkcjonalny dla osób o ograniczeniach ruchowych: płaskie chodniki, łagodne zakończenia, brak schodów, dużo łagodnych zejść w każdą stronę. Podczas obserwacji nietrudno zauważyć, że „Kwadrat” zajmowany jest przez 5 głównych kategorii bywalców:

- 1 Dzieci (do 10. roku życia) pod opieką rodziców;
- 2 Seniorzy spędzający czas na ławkach;
- 3 Zwarta grupa gorzowskich Romów zajmująca stale ten sam teren na „Kwadracie”;
- 4 Osoby z problemem alkoholowym, korzystające z infrastruktury ulokowanej peryferyjnie i otoczonej drzewami;
- 5 Przyjezdni, korzystający z okolicznych punktów gastronomicznych i handlowych.

„Kwadrat” nie wydaje się być miejscem niebezpiecznym, gdyż:

- nie jest zasłonięty - drzewostan jest tam dość rzadki, to raczej zadrzewiony plac niż park;
- przebywa tam duża liczba osób w bardzo różnym wieku, ale szczególnie widoczne są dzieci;
- teren jest dość dobrze oświetlony;
- stali bywalcy nie wykazują ani agresji, ani niechęci wobec przybyłych;
- teren jest otoczony zamieszkałymi kamienicami.

B Kwadrat – czyli koncentracja problemów na Osiedlu Słonecznym

Lokalizacja i funkcjonalność „kwadratu” na Osiedlu Słonecznym wzajemnie się wykluczają. Teren ten bowiem ulokowany jest przy głównej, wewnętrznej ulicy osiedla – ulicy Słonecznej właśnie. Jest również zlokalizowany blisko centralnej arterii komunikacyjnej miasta, przy której znajdują się przystanki tramwajowe umożliwiające komunikację z centrum miasta. Obszar ten posiada bardzo charakterystyczną zabudowę w formie parterowych, płaskozadaszonych pawilonów, w których ulokowane są niemal wszystkie instytucje pomocowe z terenu osiedla i – jak się okazuje – nie tylko. Zatem sama lokalizacja nie stanowi problemu. Problemem jest funkcjonalność tego miejsca, a powodów jest co najmniej kilka:

- plac ulokowany jest w niszy, do której prowadzą schody. Nie ma podjazdów dla rowerzystów, osób prowadzących dziecięce wózki ani dla osób z ograniczoną sprawnością ruchową. Pokonanie tej komunikacyjnej zapory jest możliwe jedynie poprzez naddanie dużego odcinka drogi. Teren otoczony jest gazonami, murkami i ławkami. Wewnątrz zlokalizowana jest noclegownia, bank żywności, duszpasterstwo, stowarzyszenie wspierające osoby potrzebujące, sklepy z alkoholem i lombard. Cały teren jest zagospodarowany przez obecnych tutaj od wczesnych godzin porannych starszych mężczyzn,

sporadycznie towarzyszą im kobiety, w przedziale wiekowym 50+. Schemat ten powtarza się o różnych porach dnia – przestrzeń była odwiedzana przez badaczy czterokrotnie, i za każdym razem przedstawiała się podobnie.

C Kwadrat – czyli przestrzeń wspólna na Zakanalu

Teren ten to w zasadzie przykład funkcjonalnego i dospołecznego zagospodarowania podwórka pod potrzeby mieszkańców z bezpośredniego sąsiedztwa. Zabezpieczony ogrodzeniem niewielki plac zabaw ulokowany jest w taki sposób, że widoczny jest dla wszystkich mieszkańców trzejelementowego budynku mieszkalnego. Sprzyja to kontroli społecznej, wzmocnionej również tym, że większość mieszkańców pochodzi z Zakanala właśnie, są tutejsi „od urodzenia”.

Podczas obserwacji pojawił się mieszkaniec z pytaniem o cel pobytu obserwujących i powód, dla którego obiektem obserwacji są dzieci na placu zabaw – pytanie to pojawiło się mniej więcej po pół godzinie od wejścia na ten teren. Wyraźnie widać, że osoby spędzające czas na terenie kwadratu na Zakanalu znają się. Nie są to osoby anonimowe – ani dla siebie, ani dla opiekunów, których jest zdecydowanie mniej niż dzieci. Większość osób obecnych podczas obserwacji to dzieci uczęszczające do szkoły podstawowej oraz pełniący funkcję opiekunów bracia i siostry oraz rodzice (orientacyjnie 30-40 lat).

Dużym dysonansem cechuje się funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni. Obok schludnego placu zabaw oraz przyzwoicie utrzymanych trawników i starego drzewostanu ulokowany jest śmietnik, obłożony stertą wszelkiego rodzaju odpadów: spożywczych, technicznych, remontowych. Pełny przegląd aktywności mieszkańców.

Nie jest to przestrzeń zapraszająca osoby spoza społeczności. Wyraźnie widać jej wspólnotowy charakter – to przedłużenie bloków otaczających to miejsce.

6.2.5 Wnioski płynące z badań społecznych

Poniżej w sposób syntetyczny przedstawiono kluczowe wnioski płynące z badań społecznych przeprowadzonych na czterech gorzowskich podobszarach rewitalizacji.

1. Znacząca część badanych (około 3/4), to osoby, które zamieszkują Gorzów co najmniej 10 lat lub dłużej. Zdecydowana większość respondentów nie zamierza zmieniać miejsca zamieszkania, co wskazuje na wysoki poziom przywiązania do zamieszkiwanego miejsca.
2. Ponadto mniej więcej 3/4 badanych jest zadowolonych z faktu zamieszkiwania w danym miejscu. Wyjątek stanowią mieszkańcy podobszaru Zawarcie, gdzie ten odsetek wskazań oscyluje w okolicach 50%.

3. Wśród najczęściej wymienianych mankamentów związanych z zamieszkiwanym miejscem, badane osoby wymieniały niedogodności typowe dla mieszkańców innych polskich miast: problemy z parkowaniem, braki w dostępności małej architektury, a także dostępności miejsc rekreacyjnych, punktów usługowych, kawiarni, restauracji oraz wydarzeń integrujących społeczność lokalną.
4. Do kluczowych problemów natury społecznej zaliczano natomiast problemy z powszechnie występującymi uzależnieniami i zaśmieceniem okolicy. Często jednak badane podobszary rewitalizacji postrzegane były jako bezpieczne i w ograniczonym stopniu narażone na wandalizm.
5. Prawdopodobnie ze względu na bardzo niską dostępność miejsc rozrywki, terenów rekreacyjnych etc. zdecydowana większość badanych osób spędza wolny czas w domu. Bardzo rzadko angażują się także w działalność społeczną, nie uczestniczą w wydarzeniach społeczno-kulturalnych, sporadycznie korzystają z ogólnodostępnych koncertów czy wydarzeń sportowych, całkowicie pomijając wydarzenia o charakterze obywatelskim (spotkania z radnymi, prezydentem, budżetem obywatelskim itp.).
6. Znacząca część osób biorących udział w badaniu, zamieszkuje w lokalach należących do ADM/ZGM. Ich stan uzależniony jest w dużym stopniu od lokalizacji – najgorzej oceniane są warunki mieszkalne na Zawarcu oraz Zakanalu. Podobna sytuacja dotyczy stanu budynków mieszkalnych.
7. Poczucie wpływu mieszkańców na losy ich najbliższego otoczenia jest znikome. Ponad połowa badanych nie czuje, że ich głos ma na cokolwiek wpływ. Jednocześnie należy pamiętać o niemal zerowym zaangażowaniu społecznym większości mieszkańców. Mimo to, z zebranych deklaracji wynika, że dość silne są więzi sąsiedzkie – badane osoby w większości są przychylnie sąsiadom i starają się, aby te relacje nie były dla nikogo uciążliwe (choć niezbyt bliskie).
8. W kwestii zakupów i oszczędności, niemal nie zauważa się zróżnicowania terytorialnego. Badane osoby najczęściej robią zakupy w sklepach dyskontowych lub małych okolicznych sklepikach. Znaczna część nie posiada w zasadzie żadnych oszczędności i spędza wakacje na miejscu, w Gorzowie.
9. Niezależnie od preferencji i statusu respondentów, wątkiem głównym w rozmowach, scalającym miasto i (potencjalnie) ludzi są tereny rekreacyjne. Zawarciański „ring” pieszo-rowerowy, ścieżka pieszo-rowerowa wokół Zamościa (czyli obszar obejmujący Zakanale i Zawarcie) czy zagospodarowanie kanału Ulgi to kierunki oczekiwanych inwestycji, które mogą wzmocnić standard życia i wewnętrzną integrację miasta. Inwestycje te stanowiąc będą również formę nadawania obszarom niezagospodarowanym statusu miejsc bezpiecznych, dospołecznych, zapraszających.
10. Centrum wymaga ponownego zdefiniowania i nadania statusu. Bo gdzie jest Centrum Gorzowa? Na dzień dzisiejszy tę rolę przejmuje bulwar nad Wartą wraz z otaczającą infrastrukturą gastro-

nomiczną. Czy zakończenie prac remontowych zmieni kierunek inwestycji w usługi, zlokalizowane wzdłuż głównych arterii miasta? Tego typu pytań pozostaje bardzo wiele i nie ma na nie jednoznacznej odpowiedzi.

11. Osiedle Słoneczne – poprzez ulokowanie, komunikację i skalę problemów społecznych może w niedługim czasie stać się gettem Gorzowa. Jak słusznie zauważają respondenci, gdy ktoś tam dotrze, nie ma jak wyjechać. Więc zostaje: pośród instytucji wspierających osoby, które z różnych przyczyn wypadły poza główny nurt życia i spraw społecznych.
12. Podwórka dla mieszkańców. Nie dla usług. Taki kontekst wybrzmiewa w większości wypowiedzi. Nie ma społecznej aprobaty dla inicjatyw, których celem byłyby inwestycje w lokale usługowe na terenie podwórek. Jest natomiast wyraźnie artykułowana potrzeba nadania podwórkom charakteru rekreacyjnego, ogródkowego.
13. Wzmocnienie wizerunku Gorzowa jako miasta akademickiego, studenckiego, miasta dla młodych. Wielokrotnie powtarzany argument o odpływie młodych ludzi i braku lokalnych, „własnych” w opinii respondentów wyjaśnia, z jakiego powodu miasto ma problemy rozwojowe.

6.3 POTENCJAŁY

6.3.1. Centrum – R1

- Obszar Centrum w naturalny sposób dysponuje największym potencjałem administracyjnym (wynikającym z usytuowania tam m.in. Urzędu Miasta Gorzowa Wielkopolskiego), symboliczno-kulturowym (działalność Filharmonii Gorzowskiej), społeczno-ekonomicznym (dynamiczny sektor handlu i usług), jak również przestrzenno-funkcjonalnym. Aspekt lokalizacyjny w naturalny sposób nadaje rangę temu miejscu. Co więcej, z punktu widzenia dostępu do usług zwraca uwagę duża dostępność instytucji oświatowych takich jak przedszkola (cztery placówki), szkoły (2 szkoły podstawowe i 5 ponadpodstawowych) czy też placówki artystyczne.
- W ślad za dostępnością placówek edukacyjnych należy zwrócić uwagę na wyróżniające się podmioty z punktu widzenia jakości nauczania, czego przykładem jest Szkoła Podstawowa nr 7 zlokalizowana w podobszarze rewitalizacji Centrum/Nowe Miasto, która odznaczała się najwyższymi wynikami egzaminu gimnazjalnego.
- Potencjał gospodarczy Centrum wyraża się wysoką liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (łącznie 2129). Wysoki poziom przedsiębiorczości może korzystnie wpłynąć na niwelowanie problemów o społecznym charakterze oraz na zaangażowanie się części podmiotów w realizację działań rewitalizacyjnych.
- W kontekście rewitalizacji ważnym potencjałem jest kapitał ludzki i ośrodki budujące aktywność mieszkańców. Centrum jest siedzibą największej liczby organizacji społecznych. Z ośmiu zidentyfikowanych podmiotów warto wyróżnić podmioty zaangażowane w działania na rzecz seniorów (Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Gorzowie Wielkopolskim), mniejszości etnicznych (Związek Romów Polskich oddział w Gorzowie Wlkp.) czy też wprost zajmujących się osobami z problemami społecznymi (Stowarzyszenie Klub Abstynenta „24 godziny”).
- Poza środowiskami NGO-sów Centrum to również obszar funkcjonowania instytucji publicznych i jednostek miejskich istotnych w kontekście animowania zmiany na obszarze i wdrażania projektów związanych z rewitalizacją. Warto tu wymienić m.in. Miejskie Centrum Kultury.
- Należy zwrócić uwagę na potencjał turystyczny Gorzowa związany z dziedzictwem kulturowym (przykładem jest m.in. Katedra Wniebowzięcia NMP), szczególnie widocznym w centrum miasta. Poza turystyką pobytową (weekendową), ze względu na status wojewódzki ważnym elementem rozwojowym jest turystyka biznesowa.
- Centrum Gorzowa stanowi najstarszą i najciekawszą część miasta pod względem urbanistyczno-architektonicznym. Na jej terenie zwiększa się liczbą atrakcyjnych przestrzeni publicznych

takich jak: Kwadrat, deptak na ul. Sikorskiego czy też tzw. trakt królewski począwszy od ul. Chrobrego. Wspomniane miejsca po remontach zyskały / zyskają olbrzymi potencjał do organizacji życia społecznego, rozrywki i tworzenia zróżnicowanej oferty kulturalnej.

- Widoczne w przestrzeni społecznej obiekty i przestrzenie o znaczeniu symbolicznym mają potencjał do bycia miejscami szczególnie atrakcyjnymi dzięki naturalnej koncentracji mieszkańców oraz sfery handlu i usług, która będzie tworzyła ogólnomiejską ofertę spędzania czasu wolnego.
- Warto zwrócić uwagę na rosnący potencjał rekreacyjno-wypoczynkowy Centrum, który wynika z dostępności parków i przestrzeni zielonych, bulwaru nad Kłodawką ze ścieżką rowerową oraz małymi przestrzeniami sportu, rekreacji i spędzania wolnego czasu.
- Mieszkańcy obszaru to jego największa siła i kapitał. Według badań Centrum jest wskazywane jako jedna z najbardziej atrakcyjnych dzielnic miasta. Osoby zamieszkujące ten obszar nie chcą się z niego wyprowadzać - ich poziom zadowolenia z zamieszkiwania tej części miasta jest relatywnie wysoki.
- Obszar Centrum posiada potencjał związany z jego rozpoznawalnością wśród miejscowych, ale przede wszystkim przyjezdnych. W naturalny sposób obszar tworzy ważny punkt odniesienia dla osób spoza miasta, które przyjeżdżają do centrum miasta po rozrywkę, zakupy czy też ofertę usługową (jest to szczególnie istotne z punktu widzenia istniejących powiązań funkcjonalnych z ościennymi gminami).

6.3.2. Osiedle Słoneczne – R2

- Osiedle Słoneczne wyróżnia się bardzo funkcjonalnym układem urbanistycznym i architektonicznym. Z punktu widzenia atrakcyjności osiedleńczej stanowi ono dobrze zaprojektowane miejsce do życia, które w wymiarze przestrzennym zapewnia zarówno dostęp do usług jak i ciekawą ofertę spędzania czasu wolnego. Skutecznie prowadzony proces rewitalizacji wzmocni i uwypukli mocne strony podobszaru.
- Mieszkańcy zamieszkujący obszar w przeważającej większości są zadowoleni z zamieszkiwania osiedla Słonecznego (77,2% badanych deklaruje, że są raczej lub zdecydowanie zadowoleni).
- Na podobszarze funkcjonuje silnie zintegrowana społeczność lokalna, która działa na rzecz poprawy wizerunku swojego miejsca zamieszkania. O skuteczności tych działań świadczą m.in. pojawiające się murale, które poprawiają estetykę obszaru, jak również ich pozytywny odbiór wśród gorzowian.

- Na Osiedlu Słonecznym mimo wysokiego odsetka osób w wieku poprodukcyjnym (ponad 31%) odnotowano stosunkowo niską liczbę klientów ośrodków pomocy społecznej.
- Osiedle stanowi strefę bezpieczną, która nie boryka się ze znaczącymi problemami w zakresie przemocy. Liczba niebieskich kart oraz liczba ofiar przemocy w odniesieniu do populacji podobszaru jest stosunkowo niska i wskazuje pośrednio na atrakcyjność obszaru jako miejsca zamieszkania, jak również nie buduje negatywnego wizerunku.
- Wyróżnikiem obszaru jest aktywna działalność Stowarzyszenie Pomocy Bliźniemu im. Brata Krystyna. Organizacja jest rozpoznawalna w skali całego miasta i silnie działa na niwie pomocy społecznej.
- Ważnym aspektem jest potencjał komunikacyjny. Obszar osiedla jest dobrze skomunikowany z centrum miasta i pozwala na szybkie i sprawne przemieszczenie się dzięki transportowi publicznemu.
- Potencjał związany z funkcją mieszkaniową. W znacznej mierze zmodernizowana zabudowa wielorodzinna stanowi atrakcyjną strefę mieszkaniową. Dodatkowo walorem podobszaru są stosunkowo niskie ceny mieszkań co w połączeniu z dobrą infrastrukturą oraz dostępnością usług społecznych może w przyszłości decydować o wzroście atrakcyjności osiedleńczej.

6.3.3 Zawarcie–R3

- Zawarcie dysponuje potencjałem naturalnym rzeki Warty, który jest możliwy do wykorzystania głównie w kontekście tworzenia terenów rekreacyjnych, zieleni urządzonej i bulwarów prawobrzeżnej strony miasta. Ten podobszar rewitalizacji ze względu na usytuowanie może się stać miejscem aktywnego spędzania czasu wolnego.
- Ze względu na położenie i stan zagospodarowania, Zawarcie charakteryzuje się relatywnie dużym potencjałem bioróżnorodności.
- Potencjał komunikacyjny tego podobszaru polega z jednej strony na obiektywnej bliskości centrum Gorzowa Wielkopolskiego. Jednak z drugiej natomiast wymaga skomunikowania poprzez chociażby budowę kładki pieszej. Realizacja takiej inwestycji pozwoli na uwolnienie potencjału rekreacyjno-wypoczynkowego oraz umożliwi pełne wykorzystanie potencjału związanego ze skomunikowaniem tej części miasta.
- Zawarcie dysponuje w swoich granicach rozpoznawalnymi atrybutami takimi jak stadion żużlowy im. Edwarda Jancarza oraz znana w skali krajowej Dominanta, która niezależnie od oceny artystycznej i wizualnej, stanowi jeden z symboli miasta. Należy również zwrócić uwagę na fakt, że dzielnica posiada substancję mieszkaniową wybudowaną przez Maxa Bahra: charakterystyczna zabudowa niskich bloków robotniczych, które budują klimat tego miejsca i po-

tencjalnie mogą stać się elementem budującym modę na mieszkanie i bywanie w tej części miasta.

- Z punktu widzenia skali korzystania z pomocy społecznej natężenie i to, że koncentracja negatywnych zjawisk jest niewielka i stanowi potencjał z punktu widzenia skuteczności prowadzenia działań rewitalizacyjnych. Świadczy o tym stosunkowo mała liczba osób pobierających zasiłki stałe i okresowe. Ponadto problemy ze środkami psychoaktywnymi (alkoholem i narkotykami) są na Zawarcu najmniej widoczne w porównaniu do innych podobszarów.
- Kapitał społeczny to kolejny ważny potencjał podobszaru. Wynika on z dużego zintegrowania mieszkańców, które przekłada się na wzrastający poziom aktywności obywatelskiej.
- Zlokalizowany na podobszarze park ma naturalny charakter, jest enklawą zieleni w dzielnicy. Co między innymi wpływa na jej popularności ze względu na dostępność mieszkań w historycznej zabudowie, przy niskich kosztach zakupu.
- W kontekście potencjału ludzkiego Zawarcia ważnym wyróżnikiem jest stosunkowo duży poziom integracji mieszkańców i związane z dzielnicą, aktywność grup inicjatywnych oraz organizacji społecznych.

6.3.4 Zakanale – R4

- Zakanale cechuje się znacznym potencjałem demograficznym w porównaniu z innymi podobszarami. Na jego terenie 29% ludności to osoby do 24. roku życia. A wskaźnik udziału liczby ludności w wieku 60 lat i powyżej w relacji do liczby ludności w wieku do 24 lat w przeliczeniu na 100 osób wynosi tylko 73.
- W związku z oddaleniem od Centrum oraz kluczowych szlaków komunikacyjnych Zakanale jest terenem stosunkowo cichym, spokojnym oraz pozbawionym zgiełku miejskiego.
- Aż 82,9% mieszkańców Zakanala twierdzi, że ten obszar jest miejscem atrakcyjnym do mieszkania. Wskazuje to na przywiązanie respondentów do swojej dzielnicy.
- Ważnym potencjałem Zakanale jest działalność lokalnych liderów. To osoby, które powołały do życia i prowadzą Fundację „Pozytywka”, wpływając w istotny sposób na animację życia społeczno – kulturalnego obszaru, a w szczególności zapewnia opiekę i pomoc najmłodszym mieszkańcom.
- Za potencjał Zakanala należy również uznać podwórko zlokalizowane za Fundacją Pozytywka. Otaczające je budynki sprawiają, że jest ono miejscem kameralnym i bezpiecznym a mieszkające przy nim osoby często wspólnie spędzają na nim czas, co pozytywnie wpływa na sąsiedzką integrację.

6.4 REKOMENDACJE

1. Należy kontynuować proces rewitalizacji wyznaczonych podobszarów ze względu na występujące na nich efekty długoletnich zaniedbań oraz długookresowy charakter samego procesu, który jedynie w wymiarze wieloletnim pozwoli na skuteczną zmianę wyznaczonych podobszarów rewitalizacji.
2. Z punktu widzenia trwającej rewitalizacji ważne jest skuteczne komunikowanie działań – tak, żeby bieżąco informować interesariuszy o postępach poszczególnych projektów i przedsięwzięć i żeby odczuli oni skutki realizacji planowanych działań.
3. Kluczowe znaczenie ma stworzenie trwałych mechanizmów konsultacyjnych z mieszkańcami i pozostałymi interesariuszami procesu rewitalizacji w poszczególnych podobszarach. Co więcej należy w tym aspekcie wykorzystać funkcjonujący Komitet Rewitalizacji.
4. Z punktu widzenia całego obszaru rewitalizacji należy kontynuować prace diagnostyczne (monitoring postępowania procesu rewitalizacji) oraz planistyczne głównie w kontekście tworzenia kompleksowych MPZP. Zasadnym jest tworzenie całościowych planów dedykowanych zdelimitowanym podobszaro.
5. Horyzontalnym wyzwaniem jest budowanie trwałego ładu i porządku urbanistyczno-przestrzennego na obszarach zdegradowanych, ale również w całym mieście. W kontekście powyższego zaleca się:
 - a. Uporządkowanie kwestii reklam oraz estetyzację przestrzeni publicznej na podstawie przepisów tzw. ustawy krajobrazowej.
 - b. Z punktu widzenia istniejącego dziedzictwa należy rozpatrzyć możliwość powołania do życia parku kulturowego.
 - c. Ulepszenie systemu związanego z odbieraniem odpadów. Głównie w kontekście estetyki wiat śmietnikowych i infrastruktury z tym związanej. Zaleca się prowadzenie dialogu na linii: mieszkańcy, samorząd oraz wykonawcy usług.
 - d. Ustandaryzowanie małej architektury, mebli miejskich i zbudowanie sztywnego katalogu określającego ramy dla projektantów.
 - e. Stworzenie nowoczesnego, jednolitego i obecnego w przestrzeni miejskiej systemu informacji miejskiej (SIM).
 - f. Ważnym aspektem jest zintegrowanie działań wszystkich podmiotów odpowiedzialnych za porządek w przestrzeniach publicznych i zlecających usługi w tym zakresie (samorząd, spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe itd.).

6. Istotną kwestią jest działanie na rzecz zwiększania dostępności komunikacyjnej oraz realizacji inwestycji infrastrukturalnych zgodnie z zasadami dostępności oraz preferencji mieszkańców. Zaleca się prowadzenie ustandaryzowanych konsultacji społecznych wszystkich działań rewitalizacyjnych na etapie przedrealizacyjnym.
7. Ważnym komponentem przemian w ramach prowadzenia procesu rewitalizacji jest zintensyfikowanie działań związanych z realizacją projektów miękkich, które dotychczas miały charakter drugorzędny, mimo oczekiwań mieszkańców, m.in. ukierunkowanych na:
 - a. działania profilaktyczne,
 - b. animację społeczno-kulturalną i aktywizację społeczności lokalnych,
 - c. reintegrację społeczno-zawodową,
 - d. integrację społeczną.
8. Rekomenduje się prowadzenie działań mających na celu wykorzystanie kluczowych potencjałów każdego z podobszarów rewitalizacji i kierunkowanie ich zgodnie z strategicznymi planami rozwojowymi Gorzowa Wielkopolskiego.
9. Centrum powinno stać się salonem miejskim - przestrzenią z silnie obecnymi usługami różnego typu i o zróżnicowanym poziomie. Konieczne jest w tym kontekście działanie na rzecz wykorzystania wszystkich potencjałów tego podobszaru.
10. Osiedle Słoneczne po interwencji modernizacyjnej powinno stać się miejscem zapewniającym dostęp do usług o wysokiej jakości, przy wykorzystaniu funkcjonalnego i nowoczesnego układu urbanistycznego tego podobszaru.
11. Zawarcie powinno być rozwijane jako przestrzeń centralna otwarta na rzekę i wykorzystująca swój potencjał poprzez budowę stref wypoczynku i rekreacji. Uznaje się, że ta część miasta po udanym skomunikowaniu może odciążyć Centrum i stać się integralną jego częścią.

Uzasadnienie

Przedłożony projekt uchwały dotyczy zmian wprowadzonych do Gminnego Programu Rewitalizacji Gorzów 2025+. Do obowiązującego, przyjętego Uchwałą nr XXXVI/445/2016 Rady Miasta Gorzowa Wlkp. z dnia 13 grudnia 2016 r. Gminnego Programu Rewitalizacji Gorzów 2025+, dodaje się rozdział 5 „Aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Gorzów 2025+”, który zawiera:

1. zmianę w zakresie celów rewitalizacji, dotyczącą struktury celów. Zmiana polega na ich uporządkowaniu poprzez określenie celu strategicznego i szczegółowego oraz rezygnacji z poziomu celu operacyjnego. Dodano cel strategiczny: „Podnieść standard usług społecznych”, który wcześniej był ujęty jako cel operacyjny. Dodano cel szczegółowy „Zwiększać powierzchnie biologicznie czynne na obszarach rewitalizacji” oraz, na wniosek, który wpłynął w toku konsultacji cel „Wspierać powstawanie miejsc pracy i rozwój firm z branż nowoczesnych technologii”;
2. zmianę w zakresie kierunków działań, która jest konsekwencją zmian celów rewitalizacji; W pierwotnej wersji znajdowały się „cele operacyjne”, które zostały w aktualizacji usunięte, pozostawiono informacje dotyczące celu strategicznego i celu szczegółowego. Z informacji zawartych w kierunkach działania usunięto informacje odpowiadające przedsięwzięciom, które zostały wykreślone z Programu;
3. zmiany w zakresie przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Zmiany te polegają na wykreśleniu 17 przedsięwzięć, dodaniu 11 nowych oraz weryfikacji pozostałych w zakresie dostosowania do nowych warunków prawnych i finansowych oraz zmiany wskaźników w ramach prognozowania rezultatów przedsięwzięć i ich oceny. Przedsięwzięcia zostały również uszeregowane w nowej kolejności i podzielone z uwagi na dominujący typ interwencji na cztery kategorie: techniczne, przestrzenno – funkcjonalne, społeczno – gospodarcze, środowiskowe;
4. zmiany w zakresie struktury zarządzania Programem, jego monitorowania oraz szacunkowych ram finansowych;
5. wprowadzono dodatkowy rozdział związany z zastosowaniem narzędzi ustawowych takich jak specjalne strefa rewitalizacji oraz miejscowy plan rewitalizacji;

Ponadto, dodano rozdział 6, którym wprowadzono aktualną, wykonaną w 2019 r. pogłębioną diagnozę społeczno – gospodarczą obszaru rewitalizacji.

Nowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne to:

- 1) Szkoła Podstawowa nr 1 – perła obszaru rewitalizacji
- 2) Centrum Gorzowa Od – Nowa
- 3) Tereny zielone na Zawarcu
- 4) Tereny zielone na Osiedlu Słonecznym
- 5) Porządkowanie przestrzeni podwórek na obszarze R1
- 6) Kampania tożsamościowa Gorzów#Stąd Jestem
- 7) Środowiskowe programy profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży
- 8) Zawodowcy w Gorzowie 2.0
- 9) Centra Aktywności Mieszkańców
- 10) Centrum Gorzowa Od – Nowa. Prototypowanie urbanistyczne
- 11) Lubuskie Centrum Kompetencji Cyfrowych i Usług Wspólnych

Przedsięwzięcia wykreślone to:

- 1) Przedsięwzięcie nr 1 Utworzenie Centrum Usług Rehabilitacyjnych
- 2) Przedsięwzięcie nr 5 Program „Targowiska i drobny handel uliczny”
- 3) Przedsięwzięcie nr 19 Coroczne konkursy na wsparcie społeczne w obszarze rewitalizacji – „Tezeusz”, „Oddolna zaradność”
- 4) Przedsięwzięcie nr 20 Sztuka rewitalizuje
- 5) Przedsięwzięcie nr 22 „Kowale własnego losu” – coroczny konkurs na projekty animacyjno-edukacyjne
- 6) Przedsięwzięcie nr 24 Gorzowska tożsamość
- 7) Przedsięwzięcie nr 25 „Transfer kreatywności”
- 8) Przedsięwzięcie nr 26 „Gorzów Programuje”
- 9) Przedsięwzięcie nr 27 Aktywne zarządzanie potencjałem gospodarczym śródmieścia
- 10) Przedsięwzięcie nr 30 Program wsparcia zatrudnienia socjalnego
- 11) Przedsięwzięcie nr 35 Drogi ku rewitalizacji
- 12) Przedsięwzięcie nr 40 Centrum Wsparcia Kultury
- 13) Przedsięwzięcie nr 42 Rewaloryzacja parku przy ul. Wawrzyniaka
- 14) Przedsięwzięcie nr 43 Urządzenie zielonego terenu rekreacyjnego na Osiedlu Słonecznym
- 15) Przedsięwzięcie nr 46 Edukacja dla rewitalizacji
- 16) Przedsięwzięcie nr 47 Wzmocnienie programów wyrównywania szans edukacyjnych w obszarze rewitalizacji
- 17) Przedsięwzięcie nr 48 Dom dziennego Pobytu Senior - WIGOR

Projekt aktualizacji został przesłany do zaopiniowania i zaopiniowany przez podmioty wymienione w art. 17 ust. 2 pkt 4 lit. „a” i lit. „b”.

W dniu 5 maja 2020 r. projekt Aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Gorzów 2025+ uzyskał warunkową, pozytywną rekomendację Zespołu do spraw rewitalizacji w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubuskiego.

Na podstawie art. 48 ust. 1, ust. 2 oraz art. 49 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t. j. Dz. U. 2020 poz. 283 ze zm.), po uzgodnieniu z Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska oraz Lubuskim Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym w Gorzowie Wlkp. odstąpiono od sporządzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.